

⊙

TEXT E
MACEDO-ROMÂN E

BASME ȘI POESII POPORALE
DE LA CRUȘOVA

CULESE DE

Dr. M. G. OBEDENARU

PUBLICATE DUPĂ MANUSCRISELE ORIGINALE

CU UN GLOSAR COMPLET

DE

Prof. I. BIANU

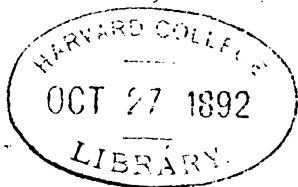
MEMBRU CORRESPONDENT ȘI BIBLIOTECARUL ACADEMIEI ROMÂNE

EDIȚIUNEA ACADEMIEI ROMÂNE

^e/_x
BUCURESCI
LITO-TIPOGRAFIA CAROL GÖBL
16, STRADA DÔMNEI, 16
1891

26227.33

Hayes fund.

139

*60/6A
40-142
62*

PREFAȚA

În cele din urmă trei decenii deșteptarea conștiinței naționale a Românilor din Macedonia a luat un avânt atât de puternic, în cât din ce în ce mai mult aū atras asupra lor atențiunea învățaților și a ome- nilor politici ai Europei. Știința mai întâi, doritoare de a pătrunde și de a lumina, s'a ocupat și se ocupă cu studiarea originii și a obi- ceurilor, cu examinarea producțiunii literare și a limbii acestui popor românesc, despre a cărui existență de abia se bănuia înainte cu 40—50 de ani.

Armânii, împrăstiați în grupuri și insule unele mai mari altele mai mici prin Macedonia, Albania, Rumelia, erau cu totul lipsiți de orî-ce lucrare culturală proprie națională; erau cu totul absorbiți în biserica și școala grecăscă. Carte românească la dinși nu există.

Acuma s'aū deschis prin orașe și prin sate multe școli primare și secundare în care se învață carte în limba românească (1), s'aū ti- părît cărți de școlă și bisericăscă în dialectul lor, ba în timpii din urmă se vorbește cu stăruință despre fundarea unei biserici naționale prin crearea unei episcopii românești în Macedonia.

Dialectul românesc pre care îl vorbesc Românii Macedonenii are o deosebită însemnătate atât pentru studiul dezvoltării istorice a limbii române cât și a limbilor romanice în general. Acest dialect este

(1) A se vedé : *Th. T. Burada*, Cercetări despre școalele românești din Tur- cia. București 1890.

un ram, un membru al limbei române despărțit de dînsa de mult — la o epocă încă neprecisată — și dezvoltat independent de ea în timp de mulți secolii; din această cauză s'au produs și au crescut deosebirî însemnate în întreg organismul său față cu limba noastră de la Carpați.

Dialectul macedo-român a fost, până în secolul present, cu totul lipsit de o literatură proprie scrisă. Pre la începutul secolului doi bărbați macedo-români, G. C. Roja și M. G. Boiagi, trăiau la Pesta și la Viena și au învățat carte românească sub influența idcilor marelî școlî transilvănene reprezentată pre atunci prin Samoil Micu, Șincai și Petru Maior; dînsii s'au ocupat de dialectul lor și au publicat asupra lui câte o lucrare gramaticală, cuprindeînd sic-care câte un sistem ortografic pentru scrierea dialectului cu litere latine (1).

(1) Scrierea lui *G. C. Roja*, publicată românește și grecesce, este: **Μαεστρία γ' ιο-υδσιρῖι ρομάνεστῖι κὺ Λίτερε Λατινεστῖι, κἀρε σάντ Λίτερελε Ρομάνῖιλορ κέλε νεκῖι, Σπρε πολίρε α τοατῖι Γκῖντα Ρομάνεσκέ κείῖ δῖν κοακε σῖ κείῖ δῖν κολδε Δουνδρε. Λυκρατῖι δε Γκεοργκῖιε Κονσταντῖιν Ροζα Κετῖιτῖιανὺλ Ακαδემικεσ, σῖ Κανδῖιδατὺλ Κλῖνικεσ Δοστωρ ῖν Σπῖταλὺλ Ὑνερεστῖι Ὑγγερεστῖι δῖν Ρεστα.** — Τέχνη τῆς Ῥωμανικῆς ἀναγνώσεως με Λατινικὰ γράμματα, τὰ ὅποια εἶναι τὰ παλαιὰ γράμματα τῶν Ῥωμάνων, πρὸς κλιλωπισμὸν παντὸς τοῦ ἐπὶ τὰδε, καὶ ἀντιπέραν τοῦ Δουναβίως κατοικοῦτος Ῥωμανικοῦ Γένους πεπονημένη παρὰ Γεωργίου Κωνσταντίνου Ῥώζα Πολίτου Ἀκαδημικοῦ, καὶ Φιλιατροῦ Κληνηκοῦ ἐν τῇ Νοσοκομείῳ τοῦ ἐν Πέστη τῆς Ὀγγαρίας κειμένου Πανδιδακτηρίου. Ἰν Βuda, la Crăiasca Tipografie a Universității Ungurești. Anul 1809.

Volumul este in-8° mic, de 56 pagine. — Paginile 1—23 sunt ocupate cu titlu, dedicațiune (lui «Gheorghie Șuliovski... Românuilui Îbitorîlului de Ghintă, și pré învăpălatului spre polirea Românilor») și «Cuvânt cătră Români». — Pag. 24—39 sunt ocupate cu expunerea sistemului ortografic. — Pe pag. 40—56 se află «sentenții» «vorbe isquisite», «glume», «fabule» in dialectul macedo-român cu ortografia latină a autorului. — Textul românesc al primelor două părți este tipărit cu cirilice.

Mult mai voluminosă și mai însemnată este scrierea lui Boiagi tipărită cu 4 ani mai târziu. Titlul ei este:

Ρραμματικὴ Ρομανικῆ, ἤτοι Μακεδονοβλαχικῆ. Σχεδιασθεῖσα καὶ πρῶτον εἰς φῶς ἀχθεῖσα ὑπο Μιχαήλ Γ. Μποιάτζη, διδασκαλοῦ τῆς ἐνταῦθα ἀπλοελληνικῆς σχολῆς. — Romanische, oder Macedonowlachische Sprachlehre. Verfasst und zum ersten Mahle herausgegeben von Michael G. Bojadschi, öffentlichen griechischen Lehrer der hiesigen National-Schule. — Ἐν Βιεννῇ τῆς Αουστρίας, ἐν τῇ τοπογραφίᾳ τοῦ Ἰοαννοῦ Σνορερ. 1813.

Volum in-3°, de 16 (16) și 228 pagine, și 2 foi nepaginate. — Paginile 145—228 sunt ocupate cu texte macedo-române: 10 dialoguri cu traducerile grecă și germană, «Fabule, ică Paramithe și Istorii alepte» fără traduceri. — Tôte cuvintele din tractarea gramaticală și textele dela fine sunt scrise cu ortografia latină a autorului.

Aceste încercări au rămas fără rezultate practice pentru scrierea dialectului macedo-român.

În anii din urmă învățații linguiști străini au început a studia cu o deosebită atențiune acest dialect:

Dr. Franz Miklosich, ilustrul slavist și inițiator al studiilor balcanice, pre care știința a avut durerea a-l perde în zilele trecute (+ 7 Martie 1891 st. n.), a întocmit un lórtce prețios memoriu (publicat la 1882) asupra elementelor lexice macedo-române culese din două cărți grecesci: Πρωτοπειρία de Th. A. Kavalliotis de la 1770 și Εισαγωγική διδασκαλία de Daniel «τοῦ ἐκ Μογοπόλεως» dela 1802, — cărți cari sunt cele mai vechi monumente până acum cunoscute pentru acest dialect (1). Un tînér lingvist german Dr. Gustav Weigand a călătorit, în vara anului 1887, printre Româniî din regiunea Olimpului, și din notele culese asupra poporațiunei de acolo și a limbei sale a întocmit o frumoasă scriere publicată în 1888 (2).

Indată ce mai mulți Români macedonenî au învățat carte românească în România saă de la Români, precum pe la începutul secolului au învățat la Pesta și la Viena, ei au început a publica cărți de scólă și bisericesci, poesii populare și basme în dialectul macedo-român. Roja și Boiagi au avut urmași. De la ei trebuie să așteptăm o descriere completă a poporului și a obiceiurilor sale și o expunere asupra dialectului cu particularitățile lui. Un bun început s'a făcut de *St. Michăilenu* în scrierea sa *Studiu asupra dialectului Românilor din Macedonia* (Bucuresci 1889).

Din această categorie de lucrări fac parte și textele cuprinse în acest volum. Iacă istoria lor:

Réposatul Dr. M. G. Obedenaru nu era macedo-român, nu a călătorit între Româniî macedonenî, nici studiile lingvistice nu erau specialitatea sa.

Find secretar în legațiunea țerei la Constantinopol, a venit în

(1) *Dr. Franz Miklosich*, Rumunische Untersuchungen. I. Istro- und Macedo-rumunische Sprachdenkmähler. Zweite Abtheilung. Wien 1882.

(2) *Dr. Gustav Weigand*, Die Sprache der Olympo-Walachen nebst einer Einleitung über Land und Leute. Leipzig 1888.

atingere cu unii Români macedonenii; curiositatea și dorința de a cunoaște limba lor l'a îndemnat a începe îndată să o studieze. A luat în casa sa pe un tânăr macedonean, Tașcu Iliescu din Crușova, l'a învățat singur carte și cu ajutorul său a început a studia limba maternă a acestuia. După spusa și sub dictarea lui, Obedenaru a început a scrie basme și poezii populare, a face ore-cari mici traduceri în dialect, a culege forme gramaticale și cuvinte. Această lucrare a continuat apoi mai mulți ani la Roma, unde fusese mutat Obedenaru și unde a dus cu sine și pe Tașcu Iliescu.

Din această colaborare a eșit mai întâiu traducerea macedo-română a poeziei populare provențale *L'Escriveta*, publicată la 1882 în două edițiuni; a doua (1) este însoțită de note filologice în cari se arată sistemul de ortografie adoptat de Obedenaru pentru scrierea dialectului macedo-român, ortografie întrebuițată și în textele cuprinse în acest volum.

Obedenaru a început și lucrarea unui dicționar al dialectului macedo-român; mórtea l'a împedecat însă de a termina lucrarea începută, care cuprinde totuși un material prețios.

La mórtea sa (8 Iulie 1885) Obedenaru a lăsat Academiei, împreună cu averea, și toate manuscriptele sale. Singurele manuscripte cu totul complete și gata erau două volume, dintre cari unul cuprinde cele 2 basme și 30 poezii populare macedo-române însoțite de traduceri română și francesă, cari s'aú tipărit în volumul de față la pag. 1—224; cel-alalt cuprinde paradigmele de conjugare dela 12 verbe și dela verbele în *-escu* și *-edă*, tipărite la pag. 227—336.

Academia, în ședința dela 14 Martie 1887, a decis a publica aceste două manuscripte.

Fiind însărcinat cu facerea acestei publicațiuni, scriitorul acestor rînduri s'a cređut dator a tipări textele cu cea mai scrupuloasă esac-

(1) *L'Escriveta, poésie populaire languedocienne traduite en dialecte macédo-roumain par Tașcu Iliescu de Crușova (Macédoine)*. Deuxième édition revue, corrigée et augmentée de notes philologiques. Munnellie tipografia D-lui Grollie și fiu-su. M DCCC LXXXII. — Cfr. *Alphonse Roque-Ferrier*, *La poésie populaire de l'Escriveta en provençal, en languedocien et en macédo-roumain*. Montpellier 1883.

titate și a întocmi un *Glosar* complet al cuvintelor cuprinse într'însele. În *glosar* însemnarea cuvintelor aprópe totdeauna este indicată în amândouă limbile în cari textele sunt traduse; mai la fie-care cuvânt s'aú reproduc exemple de propozițiuni în cari cuvântul se află în legătură cu altele.

Ortografia întrebuițată de Obedenaru în scrierea acestor texte este — în trásurile ei generale — cea obicínuită în scrierea românescă, adecă ortografia fonetică cu o parte mare făcută considerațiunilor etimologice.

Vocala obscură *ă* este însemnată cu *ä*, *ë*, *ö*: *fridă*, *ligătură*, *astăđi*; *arëú*, *nësse*, *së*, *sburëscu*; *löră*, *cö*; — *ă* accentuat final la a 3-a persónă sing. a perfectului verbelor în *-äre* este însemnat cu *ö*: *luö*, *sculö*.

Vocala obscură *â*, *î* este însemnată cu *ä*, *ê*, *î*, *ü*: *ahät*, *câți*, *câmpu*; *vêr-nă*, *anvériligară*, *đicënda-lui*; *điüă*, *đic*; *sântu*, *vârvihi*.

Sunetele deschise ale lui *o* și *e* accentuate sunt însemnate cu *ó*, *é*, nu cu *oa*, *ea*.

i și *u* scurte (semivocale) la finele și în mijlocul cuvintelor sunt însemnate cu *ï*, *ü*: *illï*, *lui allăgai*; *ieü*, *mieü*; *arücaï*, *haraüă*.

Sibilanta *ț* — cu *ț* și *ç*: *pățiră*, *jiliț*; *çi*, *așice*.

z și *đ* represintă sunetele *z* și *dz*: *zaharc*, *zăvon*; *đisse*, *veđi*; *đine*, *điüa*.

j represintă sunetul lui *j* frances.

ll urmat de *i* represintă sunetul lui *l* muiat, apropiat de *gl* italian.

ñ, *ñ* represintă sunetul lui *gn* frances și italian: *ñică*, *ñieü*, *ñiati-le*.

h represintă pe aspirata surdă *χ*: *hóra*, *hăbare*, *hicí*.

vh represintă aspirata sonoră reprezentată în gréca modernă prin *γ*: *vhin*, *vhinghiț*, *vhis*.

Tendințele etimologice ale acestei ortografii sunt fără îndoială un defect al textelor pre cari le publicăm; valórea lor este micșorată printr'însa mai ales pentru studiul particularităților fonetice ale dialectului. Textele rămân cu tóte acestea un prețios material pentru cunoáscerea dialectului macedo-român.

I. AMIRÖŬ-LU CU ȚINA AMIRÖŬIA A ȚINI-LOR.

(Récit en dialecte roumain macédonien, sous-dialecte de Crușova).

1. Ți 'șî eră, Ți nu 'șî eră, eră un amirö tiner, hillÿü di amirö, care avea mare dor ti duçere avinare.

2. Ună Țiüă, se sculö de diminéță și iși luö vizir-lu și alți trei soçi imbistemeñi d'a lui, și se dussiră l'avinare.

3. Ajiungênda-luî in pădure, se dispărțiră, cathe un pi de ună parte. Amiröŭ-lu iși luö ună calle prin mesea a păduri-lieî, și muntrinda-luî pi d'anvêliga, viđü cö d'avhunanghia a lui eră ună çerbă ahât mușată cât cu spunêrea nu se spune.

I. ÎMPËRATU CU ȚINA ÎMPËRĂTESSĂ A ȚINI-LOR.

(Version en dialecte roumain danubien, sous-dialecte de l'arrondissement de Sabar, une vingtaine de kilomètres au sud de Bucarest).

1. Ce ieră, ce nu ieră, ieră un împërat tiner, fiü d'empërat. care avea mare dor sê se ducă la vinătöre.

2. Într'o Ți, se sculö d'eminéță și luö [pê] ministru și [pê] alți trei tovarăși credincioși d'al lui, și se dusseră la vinătöre.

3. Ajiungênd in pădure, se despărțiră, fie-care [apucând] in câte o parte. Împëratu luö drumu pin mijlocu păduri, și ultându-se d'ê jur împrejur, v'êđü cö 'n dreptu lui ieră o ciută frumösă cât nu se pöte spune cu vorba.

I. LE ROI ET LA FÉE REINE DES FÉES.

1. Ce qu'il y avait, ce qu'il n'y avait pas, il y avait un jeune roi, fils de roi, qui avait [un] grand désir d'aller à la chasse.

2. Un jour, il se leva de [grand] matin, et il prit son ministre (*littér.* il se prit le ministre) et trois autres de ses compagnons fidèles, et ils s'en allèrent à la chasse.

3. Arrivés dans la forêt, ils se séparèrent, chacun de son côté (*littér.* d'un côté). Le roi prit son chemin au milieu de la forêt, et regardant tout autour, il vit qu'en face de lui il y avait une biche si belle qu'on ne peut l'exprimer par la parole.

4. Cërba ațea avea de gușe un baer de mǎrgăritarî mǎrî ca oũă de pǎrumbu; tu patur-le ciciore, de ginuelli in sus ișî avea cǎti unǎ bizilicǎ di malamǎ lucratǎ sirmatirò.

5. Amiröŭ-lu vițunda-luî unǎ price ahât mușatǎ, illî fu mîlî sê tragǎ arcu tea sê uǎ agudescǎ, și așice vru sê uǎ acatǎ vhie. Ișî bǎgò tótǎ virtutea, allǎgò in sus, ampăturò in ghios, déde de aũațe, déde de acloțe tea sê uǎ acatǎ vhie, ma tótǎ cilăstisirea illî fu vǎ-nětǎ (matea).

6. Cu tot ți nu erǎ trop ca sê uǎ acatǎ vhie, iel tot allǎgò ni-pǎpsit dupǎ urma a lliet. Cërba, vețenda-luî cò amiröŭ-lu tot-unǎ allagǎ dupǎ nēsșǎ, se dipuse din pǎdure și ișî luò padea a câmpu-luî. Amiröŭ-lu vețenda-luî aistǎ, ellimò soçi-lli a luî, și inchisirǎ toți dipre-unǎ cu scopò sê acatǎ cërba vhie. Și așice, cërba funda-luî tu mesea a câmpu-luî, uǎ anvêligrǎ toți de tôte părți-le. Cërba

4. Ciuta aia avea dē gūt o salbǎ dē margaritare marî ca ou dē porumbițǎ; la cǎteșî-patru piciori-le marî sus dē genuchi avea cǎte o brățarǎ dē aur lucratǎ cu fir dē aur.

5. Împêratu, vețend un dobitoc așea dē frumos, fi fu milǎ sê tragǎ arcu [in ciutǎ] ca s'o lovescǎ, și așea vru sê o prințǎ vie. Ișî puse tótǎ puterea, allergò in sus, allergò [cǎl-lare] in jos, dette pē ici, dette pē colo ca sê o prințǎ vie, da tótǎ stǎ-ruința fi fu in dēșertũ.

6. Cu tôte cò nu ierǎ [cu] putințǎ sê o prințǎ vie, iel tot allergò ne-'n-cetat (*adicǎ* intr-'una) dupǎ urma iel. Ciuta, vețendũ cò 'mpêratu allergǎ mereũ dupǎ dinsa, se dette dēvalle, [ișî] din pǎdure, și luò drumu pē câmpie. Împêratu vețend asta, ișî chemò tovarăși, și plecarǎ toți impre-unǎ cu gǎndu sê prințǎ ciuta [dē] vie. Și așea, ciuta fiind in mijlocu câmpu-luî, o înconjurǎ toți dē tôte

4. Cette biche avait au cou un collier de perles grosses comme l'œuf d'[un] pigeon. À [chacune de] ses quatre jambes, audessus du genou, elle avait un bracelet en or travaillé en filigrane.

5. Le roi, voyant un si bel animal, saisi de pitié, ne la frappa pas de sa flèche (*littér.* il lui fut pitié de tirer l'arc pour la frapper) et ainsi il voulut l'attraper vivante. Il y mit toute sa force (*littér.* il se mit toute la force), courut en montant [les collines], galopa en descendant, alla (*littér.* donna) de ci, alla de là, pour l'attraper vivante, mais tous ses efforts furent vains.

6. Bien qu'il ne fût pas possible de l'attraper vivante, il courut tout [de même] sans cesse sur ses traces. La biche, voyant que le roi court, toujours après elle, descendit de la forêt et courut dans la plaine. Le roi, voyant cela, appela ses compagnons et ils partirent tous ensemble dans le but d'attraper la biche vivante. Et ainsi, la biche étant au milieu de la plaine, ils l'entourèrent

aflându-se tu strimtură, se arucö tu ună ghiole (baltă) çi erä ana-mesa d'açel câmpu.

7. AmiröŪ-lu și soçi-lli a lui s'appruchiară ningă baltă, și mun-trinda-lui tot-ună, așteptă cu ni-arăvdare sē iéssă çerba dit baltă; de cât, tötă Ȕiüa așteptară, și niçi çerba se viȔü, niçi böçeä a lliëi s'avdi.

8. İntunicö, căȔü murgiși-lu, și amiröŪ-lu nu'și adduce a minte tea sē fugă. Vizir-lu ne putēnda-lui sē'și ascundă frica și asparisma çi l'avea acăȔatä (apucatä) cö İntunicarä tu un loc depärtos și apär-vhisit, ahurhi sē illi Ȕică a amiröŪ-lui: «Märite amirö, lipsésece sē nē sculämü pinä iéste cama in vhie tea sē fugimü de ningă balta aistă și ditu aistu loc apärvhisit, cö aistu lucru mine nu me arisésece! Mä-rite amirö, mintea a mea imi Ȕice cö çerba çi viȔumü nu va sē hibă çerbă d'alihiosä, ma va sē hibă vēr-'nä fandasmă, care pöte

părți-le. Ciuta aflându-se la strimtöre, se arucö într'o baltă care ierä in mijlocu älluï câmpü.

7. İmpēratu și tovarăși lui se ap-propiară dē baltă, și uȔtându-se me-reü, așteptă cu ne-răbdare sē iéssă ciuta Ȕin baltă; dē cât, tötă Ȕiüa așteptară, și niçi ciuta [nu] se vēȔü, niçi glasu iei [nu] s'auȔi.

8. İntunecö, murgi, și impēratu nu'și adduce a minte sē plece. Ministru ne putēndü sē'și ascunȔă frica și spalma ce l'apucasse cö İnnoptasserä İnt'r'un loc depärtat și päräsit, İncepu sē Ȕică impēratu-lui: «Märite impērate, caȔă sē ne sculämü mai curēndü ca sē plecämü dē lüngă balta asta și Ȕin locu ästa päräsitu, cö lucru ästa mie nu'mi place! Märite 'mpērate, mintea mea imi spune cö ciuta ce vēȔurämü n'o sē fie ciutä adevērată, ci ö fi fr'o nälucă, care pöte sē ne facä fr'o mare

tous de tous les côtés. La biche, se trouvant à l'étroit, se jeta dans une mare qui était au milieu de cette plaine.

7. Le roi et ses compagnons s'ap-prochèrent de la mare, et en [y] regardant toujours, ils attendaient avec impatience que la biche sortit de la mare; mais ils attendirent toute la journée, et ne virent ni n'entendirent la biche (*littér.* ni la biche fut vue, ni sa voix fut entendue).

8. Le jour baissa, le crépuscule arriva, et le roi ne pensa pas à s'en aller. Le ministre ne pouvant cacher la peur et la frayeur (*sic*) qui l'avaient saisi [parce] qu'ils avaient été surpris par la nuit dans un endroit éloigné et désert, commença à dire au roi: «Grand (*littér.* agrandi) roi, il faut que nous nous levions au plus tôt pour nous en aller des bords de cette mare et de cet endroit désert. car cette chose ne me plait guère! Grand (*littér.* agrandi) roi, mon esprit me dit que la biche que nous vîmes ne doit pas être une biche véritable, mais ce doit être (*littér.* mais ce sera) quelque fantôme qui pourrait nous

să nă facă vēr-'nă mare urutătă. Ti ațea ti pālăcărsescu, mărite a-mirō, ursē sē fugimū pină iēste mai curundu, cō tunusirea de mai de-pre-apoia nu iēste ahărzită.»

9. Amirōu-lu avđinda-luī graie-le a vizir-luī, illī đisse : «Ațel ăți'llī u frică de fandasmate și de priciurī avhre, nu se duțe la avinare. Erā ma'ghine sē nu uā ved ățerba ațea, ma tora ăți uā andāmusiī și ăți uā viđuī cō s'arucā tu baltā, nu pot sē fug pină sē nu ved marginea aiștuī lucru.»

10. Și așice, đicēnda-luī aiste graie amirōu-lu, vizir-lu cu toți a-lanți plecarā capete-le și tăcurā. Și așice, se apofāsirā cō tōtā nōptea ațea sē ședā pi di marginea de baltā tea sē adastā ățerba.

11. Amirōu-lu și soči-lli a luī nu'și mutā oclli ditu baltā sē nu ăți-va de iēsse ățerba și nu uā vedū. Așteptarā pinā la mīeđā-nōpțe

rēutate. D'aia te rog, mărite 'mpērate, hal sē plecāmū (*littér.* poftimū sē plecāmū) mai curēndū, cō căința dē apoī nu iēste dē folos.»

9. Impēratu auđindū vorbe-le ministru-luī, il đisse : «Cui 'i e frică dē nālucā și dē fiēre sēlbatice, nu se duce la vinătōre. Ierā mai bine sē n'o fi vēđut [ieū] ciuta aia, dar acuma cō o 'ntēlniī și cō o vēđuī cō se a-runcō in baltā, nu pos' sē plec pinā sē nu vēđū sfișritu lucru-luī āstua.»

10. Și așeā, đicēnd impēratu vorbe-le astea, ministru și toți aī-lalți ple-carā capeti-le și tăcurā. Și așeā, își puserā 'n minte sē ședā tōtā nōptea aia pē marginea bālți ca sē adaste ciuta.

11. Impēratu și tovarāși luī nu'și mișcā ochi dē la baltā, ca nu cum-va sē iēssā ciuta și sē n'o vađā. Așteptarā pin la mieđu nopți, și nu vēđurā

faire un très-vilain tour (*littér.* quelle grande vilénie). C'est pourquoi grand roi, veuillez [consentir à ce] que nous fuyions du plus tôt, car le repentir tardif n'a pas d'utilité (*littér.* n'est pas utile).»

9. Le roi ayant entendu les paroles du ministre, lui dit : «Celui qui a peur (*littér.* lui est peur) de fantômes et de bêtes sauvages, ne va pas à la chasse. C'eût été mieux (*littér.* il était mieux) si je n'avais pas vu cette biche-là, mais maintenant que je l'ai rencontrée et que je l'ai vue se jeter dans la mare, je ne puis m'en aller avant d'avoir vu la fin de cette aventure (*littér.* de cette chose).»

10. Et ainsi, le roi ayant dit ces paroles, le ministre et tous les autres couchèrent la tête (*littér.* plièrent les têtes) et se turent. Et ainsi, ils se décidèrent ¹⁾ à rester toute cette nuit-là aux bords de la mare pour attendre la biche.

11. Le roi et ses compagnons ne levèrent pas les yeux de la mare [de peur] que la biche n'en sortit sans qu'ils la vissent. Ils attendirent jusqu'à minuit, et ils ne virent ni biche

1) *En danubien* : il se mirent dans l'esprit.

și nu veđurä nicı cęrba ni ęi-va. Funda-luı curmaȕı de tötä ȕiüa, illı acäȕ somnul un cäti un, și'și durmirä.

12. Cändu se dișteptarä dupä multä i puçinä örä, ęi së vedä? Ünä pälate lüminösä ęi luęa ca söre-le de diminęta. Amiröü-lu cändu uä veđü, puçin fu ca së'și chiérdä mintea de ciudia ęi 'llı v'äinea.

13. Vizir-lu veđenda-luı ünä ahtare luvhurie, de cät erä aspäriat prota, ahät se cama aspärię și se cama infricușę. Și di de-alihia cö erä ti aspäriare și ti infricușare de ünä ahtare vedere ne-apändip-sitä. Ma amiröü-lu niçi frică illı tricü tu minte, niçi asparismä illı întrö tu inimä; se sculö cu mare bärbätętä și inchisi së se ducä tea së vedä ęi pälate iește și ęi ömeñı ședü 'näuntru; și approchiindu-se de pälate, veđü cö töte porȕi-le erä deșcllise. Intrö 'näuntru förä frică, muntri în sus, muntri în ghios, viđü cö nu erä vēr-'nu om. Se

nicı ciutä nicı nimic. Fiind osteniȕı de tötä ȕiüa, li apucö somnu unu cäte unu, și adormirä.

12. Cändü se deșteptarä dupä mai multä or mai puçinä vreme, ce së vađä? Ün palat luminos care luęa ca söre-le de diminętä. İmpęratu cänd il veđü, fu cät p'aci së'și pierđä minȕi-le de mirarea ce'i venea.

13. Ministru veđënd as-fel de lucru, pe cät ierä de speriat mai äntei, ätät mai multü se mai sperie și se mai infricoșę. Și ädeverat cö ierä de speriat și de infricoșat d'o as-fel de vedere ne-așteptatä. Dar împęratu-luı nicı frica nu'l trecü prin minte, nicı sperieturä nu'l întrö în inimä; se sculö cu mare bärbäȕiä și plecö së se ducä së vađä ce palat iește și ce ömeñı șede 'näuntru; și apropiindu-se de palat, veđü cö töte porȕi-le ierä deșchise. Intrö 'näuntru förä frică, se ütö 'n sus, se ütö 'n jos, veđü cö nu ierä nicı-un om. Se sui în ä-laltä

ni rien. Étant fatigués d'[avoir marché] toute la journée, le sommeil les surprit l'un après l'autre, et ils s'endormirent.

12. Lorsqu'ils se réveillèrent après un temps plus ou moins long (*littér.* après beaucoup ou peu d'heure), que virent-ils? Un palais lumineux qui resplendissait comme le soleil du matin. Le roi quand il vit le [palais], peu s'en fallut qu'il ne perdît la raison [à cause] de l'étonnement qui lui venait.

13. Le ministre, voyant une chose pareille, si effrayé qu'il l'était avant, il s'effraya encore plus et il eut peur (*sic*). Et en vérité, il y avait de [quoi] s'effrayer et avoir peur de cette apparition inattendue. Quant au roi, il ne perdit ni sa présence d'esprit ni sa fermeté d'âme (*littér.* ni la peur lui passa par l'esprit, ni la frayeur ne lui entra au coeur); il se leva avec courage (*littér.* avec virilité), et il partit pour aller voir quel était ce palais et quels hommes s'y trouvaient; et s'approchant du palais, il vit que toutes les portes étaient ouvertes. Il y entra sans peur, regarda en haut, regarda en bas; il vit qu'il n'y avait personne (*littér.* aucun homme). Il

alinö tu alantă cerdache și viđu cö erä ună odă mare stulisită cu töte bune-le și cu luvhurii či nu se spunü cu spunërea.

14. AmiröŪ-lu intrö tu oda aĉea. Cändu muntri 'näuntru, či sê vedă? Un scamnu amirărescu; pi scamnul aĉel șiidea ună fêtä ca de vër-'nä șes-sprë-dëce d'añi; d'anvërliga de nësă și de scamnul a llieĲ, șiidea vër-'nä douë-sprë-dëce de fete, töte împröste, și cu mâ-ñi-le de'nainte.

15. AmiröŪ-lu, de ciudia či'lli vhinea, arëmase ca mut; și tu loc sê se'nfricoședă și sê se aspară de ună fandasmă ahtare, iel 'și a-rucö ună muntřită di vrëre pi fêta či șiidea pi scamnul aĉel či dis-simü. Uă muntrea adillios și cu mare dor, ahât cât se părea că ditu oclli a luĲ, tu loc de läcrëmĲ, illi cură sânge!

16. Fêta či șiidea pi scamnu, veđunda-luĲ ahäte adillioșe sëmne de vrëre pi amiröŪ-lu, illi đisse: «Gione tinere! Či mi muntresci

sală și vedü cö ierä uă odaie mare îpodobită cu töte [lucruri-le] bune și cu lucruri ce nu se pöte spune cu vorha.

14. Împëratu intrö în odaja aia. Cändü se uĲtö 'näuntru, ce sê vađă? Un scaun împërătescö; pë scaunu alla ședea o fată ca dë fr'o șei-spre-dëce ani; împrejuru iei și scaunu-luĲ iei, ședea fr'o doo-spre-dëce fete, töte în picioëre, și cu mâñi-le la pieptü (*litter.* dinainte).

15. Împëratu, dë mirarea ce'i venea, rëmase ca [un] mut; și în loc sê se'nfricoșeđe și sê se sperie dë o as-fel dë nălucă, iel aruncö o ochire duiöșă pë fata care ședea pë scaunu älla dë care vorbirämü. Se uĲtä la đinsa cu drag și cu mare dor, așeä cö se părea cö đin ochi luĲ, în loc de läcrëmi, îi curgea sânge!

16. Fata care ședea pë scaun, vë-đënd atătea sëmne dë iubire duiöșe pë împëratu, îi đisse: «Voñnicu-le tinër! Dë ce te uĲi la mine așeä

monta à l'autre étage et il vit qu'il y avait une grande chambre ornée de toutes les bonnes [choses] et des objets que l'on ne [peut] dire avec la parole.

14. Le roi entra dans cette chambre. Lorsqu'il y regarda, que vit-il? Un trône royal; sur ce trône était assise une fille d'environ seize ans; autour d'elle et du trône, se trouvaient quelques (*sic*) douze filles, toutes debout et les mains sur le devant de la poitrine.]

15. Le roi, [à cause] de l'étonnement qui lui venait, resta comme muet; et au lieu d'avoir peur et de s'effrayer d'une telle apparition, il jeta un regard d'amour sur la fille qui était assise sur le trône que nous avons dit. Il la regardait haletant et avec grand désir, à tel point qu'il semblait que de ses yeux, au lieu de larmes, il lui coulait du sang!

16. La fille qui était assise sur le trône, voyant tant de marques d'amour et de passion (*littér.* marques dolentes d'amour) chez le roi, lui dit: «Jeune homme! pourquoi me re-

ahät adillios? Nu me cunosc? Ieü escu cërba d'aierî çi me avinași totă ȕiüa, și çi me arücaï mai di-pre-apoia tu baltă, și chirui de'năintea a oclli-lor a tõi. De cât, ici n'ascumse Dumniȕeü, nu lipsesce s'ascudemü și noi.

17. «Ia oppröchii-te di mine tea së'ti ȕic in daüë graere. Ved cö mi muntresci cu mare dor di vrere; ma së sciï cö cum căduși tu grip-lu a vreri-llieï tine ti mine, așice am cădütä și mine ti tine! Tora cö te voü ca cum me vreï, lipsesce së'ti spun cae escu și çi escu, și cum me aflaï aüaçe.

18. «Mine escu ȕinä și amiröniä a ȕini-lor; suntu șesse meșï de cându fugiï ditu patridha a mea; allägaï totă lumea, vëquï multe turliï de gioñï, tinerï și musașï; ma de vër-'nu inima nu fïmï se'n-gälȕi. Trecënda-luï și pi aiste locuri, te andämusiï tine; și cu unä

duios? Nu më cunnosc? Ieü sânt ciuta dë ieri dë më vinași totă ȕiüa, și care me aruncaï mai apoi în lac, și pieriï dîn 'naintea ochi-lor tõi. Dë cât, ce n'ascunse Dumneȕeü, nu trebue s'ascudemü noi.

17. «Ia apropii-te dë mine ca së'ti spuï fr'o doo vorbe. Vëqu cö te uïï la mine cu mare dor dë iubire, da së sciï cö cum căduși in cursa (*litter.* plasa) doru-luï tu pentru mine; așeä am cădüt și ieü pentru tine! Acuma cö te iubescü cum më iubescü, trebue së'ti spuï cine sânt, și ce sânt, și cum [dë] më aflaï aicea.

18. «Jeü sânt ȕinä împërätessä a ȕini-lor; suntu șesse luni dë cândü plecai din țarra mea; allergaï totă lumea, vëquï multe feluri dë flăcäï, tinerï și frumoși, da dë nici-unu nu mi se 'ncälȕi inima. Trecëndü și pîn locuri-le astea, te 'ntëlmiï [pë] tine; și dïnr'o datä ce te vëquï (*litter.* cu

gardes-tu si haletant? Tu ne me reconnais pas? [C'est] moi [qui] suis la biche d'hier, [c'est] moi que tu poursuisvis toute la journée, et [c'est moi] qui me jetai après dans la mare, et je disparus de [devant] tes yeux. Mais ce que ne cache pas [le] Seigneur Dieu, nous [autres non plus nous] ne devons pas [le] cacher.

17. «Eh, approche-toi de moi pour que je te dise quelques mots (*littér.* en deux mots). Je vois que tu me regardes avec grande affection d'amour; mais sache que de même que tu es tombé dans le filet de l'amour, toi pour moi, j'[y] suis tombé moi aussi pour toi! Maintenant que je t'aime comme tu m'aimes, il faut que je te dise qui je suis, [ce] que je suis, et comment je me trouve ici.

18. «Je suis fée et reine des fées; il y a six mois que je quittai ma patrie; je parcourus le monde entier, je vis des jeunes gens de toute sorte, jeunes et beaux; mais pour aucun [d'eux] mon coeur ne s'enflamma (*littér.* ne se chauffa). En passant aussi par ces lieux, je te rencontrai; et pour une seule fois que je t'ai vu

vedere ȕi te veȕui, iȕi turbö mintea din cap, ȕi nu sciam ȕi se fac de foc-lu ȕi iȕi se apprese tu inima a mea.

19. «Me prificiu ȕerbă ca se pot se te arid tea s'allagı după mine. Aȕiȕe, vȕȕunda-luı cö allăgaı cu mare merache după mine, m'arü-caı tu baltă, ȕi ca se te fac se'ȕi crească merachea, me feciu ni-ve-ȕută. Duchinda-luı cö apofăsiȕi se apiri pi di marginea a baltă-llieı pınă durinȕiaȕi voi, ieü cu slave-le a melle adăraı aistă pälate ca se te fac se vhiȕi se'ȕi ȕic aiste graie.»

20. Căt bitisi ȕina aiste sböră, ia cö ună altă ȕină 'llı addusse ună carte, ȕi inclinându-se la nëssä, illı déde cartea. Amirönia a ȕini-lor ghiuvășinda-luı cartea, ahurhi se plângă cu lacrämi-le ca plöia. Amirö-lu ne-sciindu etia a plängu-luı, se ciudisea.

21. Tu margine, amirönia a ȕini-lor, după ȕi iȕi așterse läcre-

o vedere ce te veȕui), mi [se] turburö minȕi-le din cap, ȕi nu sciam ce se fac de focu ce mi se aprinse in inima mea.

19. «Mă prefăcuı in ciută ca se pos' se te 'nșel ca s'allergı după mine. Așeä, vȕȕendü cö allergal cu mare dorinȕă după mine, mă aruncaı in baltă, ȕi ca se te fac se'ȕi crească dorinȕa, mă făcuı ne-veȕută. Pricependü cö 'ȕi ai pus in minte se așteȕı pınă 'n ȕori pė marginea bälȕi, pınă dormirăȕi voi, ieü cu röbe-le melle redicaı palatu ästa ca se te fac se viȕ se'ȕi spuı vorbe le astea.»

20. Căt isprävi ȕina vorbe-le astea, uȕte cö altă ȕină llı addusse o carte, ȕi făcendü plecăciune (*litter.* inclinându-se) 'naintea iel, llı dette cartea. İmpărătessa ȕini-lor citindü cartea, incepü se plângă cu lacrämi-le ca plöia. İmpėratu ne-sciindü pricina plänsu-luı, se miră.

21. La urmă (*litter.* in margine), İmpărătessa ȕini-lor după ce 'ȕi șterse

(*littér.* avec une vue que je te vis), la raison de ma tête s'est troublée, et je ne savais que faire [à cause] du feu qui s'alluma dans mon coeur.

19. «Je me changeai en biche pour que je puisse te tromper et pour que tu courusses après moi. Ainsi, voyant que tu courrais avec grand désir après moi, je me jetai dans la mare, et pour faire [en sorte] que ton désir augmentât, je devins invisible. Comprenant que tu t'étais décidé à attendre le point du jour sur les bords de la mare, pendant que vous dormiez, moi avec mes esclaves je construisis ce palais pour te faire venir et [pour] te dire ces paroles.»

20. Dès que la fée eut prononcé ces paroles, voilà qu'une autre fée lui apporta une lettre et s'inclinant devant elle, lui remit la lettre. La reine des fées lisant la lettre, se mit à pleurer à chaudes larmes (*littér.* commença à pleurer avec les larmes comme la pluie). Le roi ne sachant pas la cause des pleurs, était étonné.

21. A la fin (*littér.* en marge), la reine des fées, après s'être essuyé

mī-le ditu oclli, illī ḡisse a amirŏu-luī: «Gione tinere, aistă carte mī spune cŏ iŃī muri dada (mama); și așice, me elliamă tŏte ḡini-le tea sē me alin pi scamnul amirărescu. Nu'mī pare ahăt arēū cŏ'mī muri dadă mea, căt iŃī pare arēū cŏ va sē me dispartu de tine. De căt, vrut-lu a mīeū, lipsēsce sē sciī cŏ cara sē te aflu vīrtos embistemen cŏtră mine, ună ḡiūă ieū va sē ti lliēū tine ti bărbat.»

22. Și ḡicēnda-luī amirŏnia aiste graie, se fēce ni-veḡută. Amirŏu-lu cu toḡi soḡi-lli a luī, de iu eră tu pălate luŃinosă, se aflară pi ningă baltă, tu vulŏgă 'ntunericŏsă, fŏră de om, fŏră de pullū.

23. Apirinda-luī ḡhine, amirŏu-lu cu toḡi soḡi-lli a luī veḡură cŏ ni pălate eră, ni semnu de pălate avea. Așice, de ciudie ḡi lē vhi-nea, lē se părea cŏ se 'nvhisēḡă, și cŏ nu sūntu ca de-alihia. Se sculară d'ăcia și se dusseră a casă.

lăcremi-le dē pē ¹⁾ ochī, ḡisse impēratu-luī: «Voīnicu-le tīnēr, cartea asta imī spune cŏ 'mī muri mama; și așeă, mē chiamă tŏte ḡini-le ca sē mē sul pē scaunu impērătescū. Nu'mī pare rēū atăta cŏ'mī muri mama, căt imī pare rēū cŏ o sē mē dēsparḡū dē tine. Dē căt, iubitu mieū, trebue sē sciī cŏ daca te ōi află (*adică* daca ēi fi tu) fŏrte credincios cŏtre mine, in-tr'ŏ ḡi o sē te ieū [pē] tine dē bărbat.»

22. Și ḡicēnd impērătessa vorbe-le astea, se făcū ne-veḡută. Impēratu cu toḡi tovarăși luī, dē unde ieră in palat luminos, se aflară lūngă baltă, in-tr'ŏ livede mică intunecŏsă, fŏră dē om, fŏră dē passere.

23. Făcēndu-se ḡiūă bine, impēratu cu toḡi tovarăși luī veḡură cŏ [nu mai] ieră niḡi palat, niḡi semnū dē palat. Așeă, dē mirarea ce le venea, li se părea cŏ visă, și cŏ nu sūntū aieva. Se sculară d'acilea și se dusseră a casă.

les yeux (*littér.* les larmes des yeux), dit au roi: «Jeune homme, cette lettre m'annonce que ma mère est morte; et ainsi toutes les fées m'appellent pour que je monte sur le trône royal. Je ne regrette pas autant que ma mère soit morte comme je regrette de me séparer de toi. Mais, mon bien aimé, il faut que tu saches que si je te trouve fermement fidèle envers moi, un jour je te prendrai pour époux.»

22. Et en disant ces mots, la reine devint invisible. Le roi et ses compagnons, du palais lumineux où ils étaient, se retrouvèrent auprès de la mare, dans un petit pré obscur, sans homme, sans oiseau.

23. Une fois qu'il fit grand jour (*littér.* s'ouvrant bien, *c'est-à-dire*: le jour s'étant ouvert), le roi et tous ses compagnons virent qu'il n'y avait ni palais ni trace de palais. Ainsi, il leur vint un tel étonnement, qu'il leur semblait qu'ils rêvaient et que ce n'était pas [chose] réelle. Ils se levèrent de là, et ils s'en allèrent à la maison..

1) On dit aussi după.

24. Amirŏu-lu, de ora aȕea lu ancălicŏ ună merache ŕi ună min-duire ahăt căt de ȕi-va altu nu illi eră dor tu lumea aistă. Ȕiŭă ŕi nŏpte, mintea a luŭ de la amirŏnia a ȕini-lor nu illi fugea.

25. Ŗi aŕiȕe, tŏte lucrile a lumi-lieŭ eră denăntea a occli-lor a luŭ vânăte (matea). Trapse mână ŕi di amirăillie ŕi di tŏte. ȕi-va nu'l epharistisea altu de căt duȕirea l'avinare.

26. Tricură treŭ aŕi, ŕi amirŏu-lu nu fu trop tea sŕŕi alăxescă ideea aȕea fândăxita. Cu tut ȕi ŏmeŕi-lli a luŭ illi ȕicea ŕi'l părăchinisea tea sŕ tragă mână de aȕea 'nwhisare, iel vŕ-'nu n'ascultă, ma iȕi illi ȕiȕea mintea a luŭ, aȕea făȕea.

27. După treŭ-lli aŕi, ună ȕiŭă, amirŏu-lu s'affŏ chirut di tu me-sea a palati-llieŭ fŏră sŕ scibă caŕni-va cŏ ȕi se fŕȕe ŕi iu se dusse.

24. Împŕratu, d'atuncea il apucŏ (*littŕ.* încălicŏ) ŏ dorinȕă ŕi nisce gândurŭ as-fel cŏ dŕ nimic alta nu 'l ieră dor pŕ lumea asta. Ȕi ŕi nŏpte, mintea luŭ dŕ la împŕrătessa ȕini-lor nu'l [maŭ] fugea.

25. Ŗi aȕea, tŏte lucrurile lumii ieră dŕnaintea ochi-lor luŭ dŕŕerte. Îŕŭ trasse mână ŕi dŕ la 'mpŕrăȕie ŕi dŕ la tŏte (*adicŭ* : nu vru sŕ maŭ scie dŕ nimic d'alle împŕrăȕii). Nimic alta nu'l mulȕimea dŕ căt ducerea la vŕnat.

26. Trecură treŭ aŕi, ŕi împŕratu nu fu cu putinȕă sŕŕi schimbe gânduri-le allea dŕ pŕ ¹⁾ altă lume. Cu tŏte cŏ ŏmeni luŭ il ȕicea ŕi'l povăȕuiă sŕ [ŕi] tragă mână dŕ la visuri-le allea (*adicŭ* : sŕ lasse la ŏ parte visuri-le), iel n'ascultă pŕ nimeni, ci ce'l ȕicea mintea luŭ, aia făȕea.

27. După aŕi treŭ aŕi, intr'ŏ ȕi, împŕratu pierŭ dŕn mijlocu palatu-luŭ, fŏră sŕ scie nimeni ce se făcŭ ŕi 'n-

24. Le roi, à partir de ce moment, fut pris (*littŕ.* chevauché) d'une vive passion et d'une préoccupation d'esprit si forte qu'il n'eut plus d'autre désir en ce monde. Ni jour ni nuit, son esprit ne s'éloignait de la reine des fées.

25. Et ainsi, toutes les choses de [ce] monde étaient vaines à ses yeux. Il renonça à l'empire et à tout (*littŕ.* il retira [sa] main de l'empire et des toutes ¹⁾). Rien autre [chose] ne le contentait que d'aller à la chasse.

26. Trois ans se passèrent, et il fut impossible au roi de se débarrasser de cette fantaisie (*littŕ.* il ne fut pas moyen qu'il changeât cette idée fantaisiste ²⁾). Bien que ses hommes lui eussent dit et conseillé de renoncer à ce rêve (*littŕ.* de retirer [sa] main de ce rêve ³⁾), il n'écoutait personne, mais il faisait ce que lui dictait son esprit.

27. Après les trois ans, un jour, le roi disparut (*littŕ.* se trouva perdu) du milieu de son palais, sans que personne sût ce qu'il était devenu,

1) *En dial. danub. littŕ.* il ne voulut plus savoir de rien de celles de l'empire. — 2) *Id.* des pensées de l'autre monde. — 3) *Id.* d' laisser d'un côté les rêves.

1) *On dit aussi* după.

Tu ȳra ȃi ȳmeņi-lli amirăresci căvtă ti amirȳu-lu pitu tȳte părti-le, iel s'afllă ningă ginuclliul a amirȳni-lliei a ȃini-lor.

28. Amirȳnia a ȃini-lor muntrinda-luĳ pi amirȳu-lu cu mare dor, illi ȃicea : «Vrut-lu a mĳieų Ńi muŃat-lu a mĳieų, ieų nu pistipseam ca sĳ se află ahăta sănĳtȳsă Ńi ahăta virtȳsă vrere la hiĳ-lli al Adam cȳtră mullieri-le a lor. Vrut-lu a mĳieų, veųul Ńi multu ghine cunnoscuĳ cȳ trei aņi de ȃille nu me agrĳiŃiŃi ni ȃiųă ni nȳpte; trei aņi de ȃille fuŃi lipisit, jilit Ńi mĳrănghisit ca pom-lu ȃi illi mĳrănghisĳce frĳnȃa tu cap-lu a veră-lliei; de căte orĳ te videam cu mastea mĳrănghisită Ńi dugurită de pira a vrere-lliei, pistipsĳ-me cȳ hica-te-le 'mĳ se diņică; ma Ńi aliuntrĳ nu puteam sĳ fac, cȳ a nȳstre nomurĳ aŃiȃe sĳntu.

29. «Tora aggiunse ȳra ca sĳ nĳ faăimų părecllie, ma lipsĳce sĳ'mĳ dai graĳ-lu de tiņie cȳ iăi-do ȃi va sĳ veăi cu oclli a tĳĳ, i

cotro se dusse. Pe cănd ȳmeni impĳrătescĳ căută pĳ 'mpĳratu pĳtutindinea, iel se află lĳngă genuchi impĳrătesŃi ȃini-lor.

28. Impĳrătĳssa ȃini-lor uĳlăndu-se la 'mpĳratu cu mare dor, ų ȃicea : «Iubitu mieų Ńi frumosu mieų, ieų nu credeam ca sĳ se aŃe iubire atăt dĳ tare Ńi atăt dĳ virtȳsă la Ńi Ńi lui Adam cȳtre muieri-le lor. Iubitu mieų, veųul Ńi pĳre bine cunnoscuĳ cȳ trei aņi dĳ ȃille nu mĳ uĳtaŃi nicĳ ȃiųa nicĳ nȳpte; trei aņi dĳ ȃille fuŃi intristat, jelit Ńi gălbejit ca pomu care i se 'ngălbenesce frunȃa [chiar dĳ] la 'nceputu veri; dĳ căte orĳ te vedeam cu faȃa gălbejită Ńi dogorită dĳ flacăra doru-luĳ, crede-mĳ cȳ Ńiȃi mi se dumiăă (*adică* se fărĳmă); da Ńi aminterea nu puteam sĳ fac, [pentru] cȳ datini-le nȳstre aseă sĳntų.

29. «Acuma a venit vremea sĳ ne facemų perechie, da trebue sĳ'mĳ dai vorba dĳ omenie (*adică* sĳ'mĳ spuĳ pĳ omenia ta) cȳ or ce ųi vedĳ cu ochi

ni oų il ĳtait allĳ. Du temps que les hommes du royaume cherchaient aprĳs le roi, celui-ci se trouvait pĳs du genou de la reine des fĳes.

28. La reine des fĳes, regardant le roi avec grand amour, lui disait : «Mon chĳri et mon beau, je ne croyais pas qu'il se trouverait un amour si durable et si fort chez les Ńils d'Adam envers leurs femmes. Mon chĳri, je vois et je reconnais trĳs-bien que [pendant] trois ans (*littĳr.* trois annĳes de jours) tu ne m'as oubliĳe ni [de] jour ni [de] nuit; [pendant] trois ans tu fus triste, ĳplorĳ et dĳcolorĳ comme l'arbre dont la feuille jaunit au commencement [mĳme] de l'ĳtĳ; toutes les fois que je te voyais la figure jaunie et dĳsĳchĳe par la flamme de l'amour, crois-moi, mon cȳeur se dĳchirait (*littĳr.* mes foies, *c'ĳut-ă-dire* mes viscĳres, se brisaient en petits morceaux); mais je ne pouvais faire autrement, car nos lois sont ainsi.

29. «Maintenant l'heure est arrivĳe pour que nous fassions un couple; mais il faut que tu me donnes [ta] parole d'honneur que quoi que ce soit que tu verras de tes yeux, ou bon

bun, i arëŭ, vër-'nă öră nu va së aĭ îndreptatea tea së 'ntreghĭ ȕi ie, ȕi nu ie; niȕi va së aĭ îndreptatea së giudicĭ d'acëlle ȕi va së veȕĭ cu oclli a tēĭ, bune i arëlle; ma tot-ună së te prefaȕĭ cō n'avȕiŕi ŕi nu veȕuŕi, cara së vrei së bänămŭ tot de-adun.

30. «Cō cara së nu faȕĭ de ca cum iȕĭ ȕiŕiŭ, atunȕea lipsésce së bänămŭ despărȕiȕĭ ŕi ne-veȕuȕĭ un cu alantu. De cāt, lipsésce së sciĭ cō ȕini-le vër-'nă öră lucru urut nu facŭ.»

31. Amiröŭ-lu, tōte dimändäri-le ŕi tōte graie-le ȕi'lli ȕise amirö-ña a ȕini-lor, le stirxi cu haraŭă mare, ŕi dëde sbor timisit cō iȕi së vedă, i bune i arëlle, së nu pregiudică niȕi së ntrëbă vër-'nă öră.

32. ŕi aŕiȕe, băgară së facă numta. Ună 'ntrëgă siptëmănă ŕinŭ haraŭă a numtä-lieĭ. Amiröŭ-lu treȕea ună bană muŕată cu nivë-sta'llĭ, ȕi nu se spune cu gura.

tēĭ, or bun, or rëŭ, së n'ai dreptu së 'ntrebĭ ce ie, ce nu ie; nicĭ së aĭ dreptu së judecĭ lucruri-le ce ŕi vedë cu ochi tēĭ, bune or relle, ci tot-d'una së te prefaȕĭ cō n'avȕiŕi ŕi nu veȕuŕi, daca vrei së trăimŭ tot im-pre-ună.

30. «Cō daca nu ŕi face cum iȕĭ ȕisseĭ, atunȕea trebue së trăimŭ dës-părȕiȕĭ ŕi ne-veȕuȕĭ unu dë altu. Dë cāt, trebue së sciĭ cō ȕini-le nicĭ-uă dată nu facŭ lucru urit.»

31. Împëratu, tōte cereri-le ŕi tōte vorbe-le ce'ĭ ȕisse împëratëssa ȕini-lor le priimi cu bucurie mare, ŕi dette vorba lui dë omenie cō or-ce o vedë, fie bune, fie relle, së nu judece nicĭ së 'ntrebe fr'o dată

32. ŕi aŕeă, [se] puseră së facă nunta. O sëptëmănă 'ntrëgă ŕinură pe-treceri-le nunȕi. Împëratu trăia (littér. trecea) o vieȕă frumösă cu nevastă-sa, cum nu se [pōte] spune cu gura.

ou mauvais, tu ne te croies jamais (littér. que tu n'aies jamais) le droit de demander ce qui [en] est et ce qui n'[en] est pas; que tu ne te croiras (littér. que tu n'aies) pas non plus le droit de juger les choses que tu verras par tes yeux, bonnes ou mauvaises; mais tu dois toujours feindre de n'avoir [rien] entendu ni vu; si tu veux que nous vivions toujours ensemble.

30. «Car si tu ne fais pas comme je te dis, alors il faudra que nous vivions séparés et que nous ne nous voyions plus. Mais il faut que tu saches que les fées ne font jamais mauvaise chose.»

31. Le roi accepta avec grande joie les conditions (littér. les demandes et les paroles) que la reine des fées lui imposait (littér. disait), et il donna sa parole d'honneur que quoi qu'il [put] voir, ou bonnes ou mauvaises [choses], il ne préjugerait ni ne questionnerait jamais.

32. Et ainsi, ils [se] mirent à célébrer (littér. faire) les noces. Une semaine entière durèrent les réjouissances des noces. Le roi menait une vie [si] heureuse (littér. belle) avec sa femme, qu'on ne saurait la décrire (littér. comme on ne peut pas [le] dire par la bouche).

33. După un an, țina nivestă arēmase sarçină, și fēce un fecior, — çi doi oclli arēi sē nu' vėdă! — ahāt mușat și ahāt procopsit. Și așice, după çi il cătāndisiră nat-lu, illi lu dederă a tată-suī. Tată-su il luō, il dismierdō, il bășe cu dor mare, și d'apoi illi lu dēde nat-lu a mă-sai. Nivesta ținā luānda-luī nat-lu în pōlă, asunō palmi-le cāt putū; tu asunarea a palmi-lor, tru oră vinne ună lamñie mare și fricosă, și muntrinda-luī tot pi țina nivestă, așteptă cu gura căscată cādu de cādu s'arāchiescă nat-lu 'n gură și sē fugă.

34. Țina nivestă luō nat-lu cu daūe-le mânăi, și fōră sē'lli hibă mīlă, illi lu arēcō tu gura a lamñi-lieī și'lli țisse: «Llie cătēl-lu aistu d'auaçe cō nu potū oclli sē'mi lu vėdă!»

35. Amirōu-lu cādu vețū cō ficior-lu se dēde tu gura a lamñi-lieī, de mânăi-le a mumă-sai, vrea sē'lli turbă mintea din cap. Se minduiă, se ciudisea çi sē facă și çi s'adară, și nu sciă.

33. După un an, țina nevastă rēmase grea, și făcū un fecior, — pē care doi ochi rēi sē nu' vađă! — frumos și procopsit nevoie mare. Și așea, după ce îngrijiră dē copil, il dederă lu tat-so. Tat-so il luō, il mângăie, il pupō cu dor mare, și apoi il dette mă-si. Nevasta ținā luāndū copillu 'n pōlă, băttū 'n palme cāt putū; la sunetu palmi-lor, în dată veni o sgriptorōică mare și 'nfricoșată, și uftāndu-se tot la țina nevastă, așteptă cu gura căscată gata (*litter.* cāndū dē cāndū) sē hrăpescă copillu 'n gură și sē fugă.

34. Țina nevastă luō copillu cu amīndoo mânăi-le, și fōră sē'i fie mīlă, il aruncō în gura sgriptorōici și'l țisse: «Iē cătēllu āsta d'acilea cō nu'mi potū ochi sē'l vađă!»

35. Împēratu cāndū vėđū cō copillu fu dat în gura sgriptorōici, cu mânăi-le mă-si, ieră [cāt p'acl] sē i se turbure minți-le din cap. Se gāndea, se miră ce sē facă și ce sē drēgă, și nu sciă.

33. Après un an, les fée épouse devient enceinte et mit au monde (*littér.* fit) un garçon, — [puisse-t-il] ne pas être vu de deux yeux méchants! — [qui était] très-beau et bien doué. Et ainsi, après avoir donné les premiers soins au nouveau-né, on le remit à son père. Son père le prit, le caressa, l'embrassa avec grande affection, et après le remit à sa mère. L'épouse fée en prenant le nouveau-né sur ses genoux (*littér.* sur le devant de sa robe), frappa des mains tant qu'elle put; à [ce] bruit des mains, tout-à-coup vint une ogresse grande et effrayante, [laquelle] regardant toujours la fée épouse, attendait la gueule ouverte prête à ravir le nouveau-né dans sa gueule et à s'enfuir.

34. La fée épouse prit le nouveau-né des deux mains, et sans [en] avoir pitié, le jeta dans la gueule de l'ogresse et lui dit: «Emporte d'ici ce petit chien, car mes yeux ne peuvent le voir!»

35. Le roi quand il vit que son enfant était jeté dans la gueule de l'ogresse par les [propres] mains de sa mère, faillit en avoir l'esprit de [sa] tête troublé. Il réfléchissait, il s'étonnait. Que faire? qu'entreprendre? Il n'en savait rien (*littér.* il s'étonnait sur ce qu'il [devait] faire et entreprendre, et il ne savait pas).

36. De multe ori vru sê'sî distacă gura tea sê'lli strigă a mulliéri-saî ni-strigati-le; de cât 'şî adducea a minte de graie-le de tiñie şi de ligătura çî avea faptă cu nêssă nica ni-'ncurunaşî, şi ma' multu nu putea sê'sî calcă grai-lu de tiñie çî'sî avea dată, cum ðissimū mai nainte, stirxinda-luî cu haraűă mare.

37. Aşice, amiröu-lu, vru, nu vru, se fêçe cö nu avđi şi cö nu veđu çî-va; nu'lli ðisse a mulliéri-saî niçi albu, niçi laî. Astăđi cu mâne, tricü nică un an, şi aşice mulliéri-sa arêrnase sarçină de a daűë öră.

38. Umplunda-luî nauë-lli meşî, fêçe ună fetă, ună fetă! Çi se părea ca luna 'nplină şi ca stéli-le din çer, cându çer-lu iêste gălit. Amiröu-lu cându uă veđu se hărisi multu ðicênda-luî cu mintea : «Tu loc-lu a ficior-luî çî ne-ñilăósa mă-sa illi lu dède a lamñi-lñei

36. Dê multe ori vru sê'sî dêschiđă (*litter.* dêsfacă) gura ca sê ðică muieri-si [lucruri încă] ne-ðise (*litter.* ne-strigate); dê cât 'şî adducea a minte dê vorbe-le dê omenie şi dê legătura ce făcusse cu ðinsa [când ieră] încă ne-cununaşî; şi maî multă nu putea sê'sî calce vorba dê omenie ce dedesse, cum ðisserămü mal nainte, priimindü cu bucurie mare.

37. Aşea, împêratu, vru, nu vru, se făcü cö n'auđi şi cö nu veđu nimic; nu'î ðisse muieri-si niçi albü niçi negru. [Cu] astăđi cu mâne, trecü încă un an, şi aşea muiere-sa rêmase grea d'a dora.

38. Împlinindu-se noo lunî, făcü o fată, [dar] o fată! Par' cö [ieră] luna plină şi stelli-le din çer, când ceru ie senin. Împêratu când o veđu se bucurö multü ðicênd în mintea [luî] : «În locu băiétu-luî [pê] care mă-sa a ne-milósă il dette sgriptoróci sê'l

36. Plusieurs fois il voulut ouvrir la bouche pour crier à sa femme les [choses] non [encore] criées; mais il se rappelait la parole d'honneur et les engagements qu'il avait pris avec elle avant de se marier (*litter.* encore non couronnés); et il ne pouvait plus manquer à la parole (*litter.* et il ne pouvait plus se fouler la parole) d'honneur qu'il avait donnée, comme nous l'avons dit plus haut, [lorsqu'il] avait accepté [les conditions] de grand coeur.

37. Ainsi, le roi, le voulant ou ne le voulant pas (*litter.* il voulut, il ne voulut), feignit de n'avoir rien vu ni entendu; il ne dit à sa femme ni blanc ni noir. Un jour suivant l'autre (*litter.* aujourd'hui avec demain), il se passa encore un an, et sa femme devint enceinte pour la seconde fois.

38. Au bout de neuf mois accomplis, elle mit au monde une fille, [mais] une fille! Qui semblait [être] comme la pleine lune et comme les étoiles du ciel, quand le ciel est serein. Le roi lorsqu'il la vit, se réjouit beaucoup et il se dit dans [son] esprit : «A la place du garçon que la mère impitoyable a donné à l'ogresse

tea s'îl m'ac'ă, DumniȚ'ă, tea s'îm'î p'arigurisescu inima, îm'î d'ede f'eta aist'ă ah'at'ă mușat'ă.»

39. Dup'ă Ți se f'ec'e f'eta și tricur'ă v'êr-'n'ă d'ec'e i ȚinȚi-sp'ê-d'ec'e de Țille, un'ă Ți'ă, Țina niv'êst'ă îș'i lu'ă f'eta 'n braȚ'ă și inș'i tu u-bor s'ê se primn'ă. AtumȚ'ea h'arbat-su ș'idea tu frid'ă, avhunanghea de n'êss'ă, și muntrinda-lu'î și pi mulli'eri-sa și pi fitiȚ'ă, ill'î v'hinea harau'ă mare. De c'ât, marea harau'ă a amir'ă-lu'î nu Țin'ă multu, c'ă Țe Țina niv'êst'ă, veȚunda-lu'î c'ă h'arbat-su se afl'ă tu mare harau'ă, Ți f'ec'e? C'lim'ă d'ec'e sclave a llie'î și l'ê dim'ând'ă s'ê apprind'ă un foc mare, și dup'ă Ți se appr'êse foc-lu ghine, Țina niv'êst'ă ar'uc'ă fitica tu mesea a pir'ă-llie'î, f'ôră j'êle și f'ôră n'îl'ă.

40. Amir'ă-lu veȚunda-lu'î c'ă fitica aȚea mușata u'ă arse m'ă-sa, de ar'êu multu Ți'll'î v'hinea, bana nu'ș'i u'ă vrea. Se scul'ă cu lipe mare și cu ocli 'npli'n'î de lacr'êm'î, și se duse di se'n'ellise tu un'ă

m'ân'once, DumneȚ'ă, ca s'îm'î indul-c'esc'ă inima, îm'î dette fata asta at'ât d'ê frum'ôs'ă.»

39. Dup'ă ce se n'asc'ă fata și [ma] trecur'ă fr'o dece or cin'spre-d'ec'e Țille, intr'o Ți, Țina nevast'ă îș'i lu'ă fata 'n braȚ'e și îș'i 'n b'ăt'atur'ă s'ê se plimbe. Atuncea barbatu-so ș'eda la fer'êstr'ă în dreptu iel, și uit'ându-ș'e și la nevast'ă-sa și la fetic'ă, îl venea bucurie mare. D'ê c'ât, bucuria a mare a împ'êratu-lu'î nu Țin'ă mult'ă, pentru c'ă Țina nevast'ă, v'êȚ'end'ă c'ă h'arbatu-so are mare bucurie, ce f'ac'ă? Chiem'ă d'ec'e r'ôbe d'alle iel și le Țisse s'ê apprind'ă un foc mare, și dup'ă ce se appr'îse bine focu, Țina nevast'ă a-runc'ă copilla în mijlocu peri [focu-lu'î], f'ôră j'êle și f'ôră mil'ă.

40. Imp'êratu v'êȚ'end'ă c'ă [p'ê] co-pilla aia frum'ôs'ă o arse m'ă-sa, d'ê r'êu mult'ă ce'î venea, viȚ'eta nu'ș'i o [ma] vrea. Se scul'ă cu inim'ă rea și cu ochi plin'î d'ê lacr'êm'î, și se dusse

pour le manger, [le] Seigneur Dieu, pour me consoler le coeur, me donna cette fille si belle!»

39. Après la naissance de la fille (*littér.* après que se fit la fille), et [après] qu'il se fut passé dix ou quinze jours, un jour, la fée épouse prit sa fille dans ses bras et sortit dans la cour pour se promener. Alors son mari se tenait (*littér.* était assis) à la fenêtre en face d'elle, et regardant et sa femme et la fillette, il [en] éprouvait (*littér.* il lui venait) grande joie. Mais la grande joie du roi ne dura pas longtemps, car la fée épouse, voyant que son mari se trouve en grande joie, que fit elle? Elle appela dix de ses esclaves et leur ordonna d'allumer un grand feu, et lorsqu'il fut bien allumé, la fée épouse jeta la petite fille au milieu des flammes sans tristesse et sans pitié.

40. Le roi, voyant que cette jolie fille avait été brûlée par sa [propre] mère, de la grande douleur qu'il éprouvait, il ne voulait plus de la vie (*littér.* de grand mal qu'il lui venait, la vie il ne se la voulait pas). Il se leva avec grande tristesse et les yeux pleins de larmes, et il alla s'enfermer

odă singur, di plămse, di plămse pină illi se făcără oelli ca păstrămō.

41. Cu tut Ți'lli vhinea mare arēū ti ficior-lu Ți'lli avea măcată lamnia, și ti fitica Ți'lli arse foc-lu, iel mărat-lu, ca sē nu'și calcă grai-lu di timie Ți'și avea dată 'năntea a'nsurari-lliei, nu 'și deșellise gura tea sē'lli Țică dauē graie urute a mullieri-saī.

42. Așice, Țiūā de Țiūā, amirōū-lu, de suschirare ti dor-lu a fēti-lliei și a ficior-luī, vinne de se slāghi și de se tuchi in cāt arēmase sadē ōssi-le și chiēllea pi trup-lu a luī. Tu unā din aȚelle Țille, Țina nivēsta illi Țise a bărbat-siū : «Bărbat-lu a mieū, inviȚai cō viȚniī-lli a tēi Ți se aūā sculatā de așupra a amirāri-lliei a ta, și vorū tea sē se battā cu ōstea a ta, și cara sē pōtā, va sē'Ți lliē și amirāria.

43. «Și așice, vizir-lu a tēū cu ōmeņi-lli aȚelli cama aleȚi-llī a

dē se 'nchise intr'o odaie singur, dē plānse, dē plānse pinā i se făcără ochi ca pastrama.

41. Cu tōte cōȚi venea mare rēū pentru băiatu ceȚi, māncasse sgrīȚorōȚca, și dē fetica ceȚi arse focu, iel sērmanu, ca sē nu'și calcē vorba dē omenie ce dedesse 'nainte dē 'nsurātōre, nu dēșchise gura ca sē'Ți Țică doo vorbe urite nevesti-si (*litter.* muieri-si).

42. Așea, Ți cu Ți, împēratu, din suspinurī dē doru feti și al băiētu-luī, a venit d'a slābit și dē s'a topit in cāt a rēmas numaī ōssi-le și piellea pē trupu luī. Intr'o Ți, Țina nevastā Țisse lu bărbatu-so : «Bărbate, aflai cō vecini tēi s'a sculat așupra împērāȚii talle, și vorū sē se battā cu ōstea ta, și d'o putē, o sē'Ți iē și împērāȚia.

43. Și așea, ministru tēū cu ōmeni aȚi maī aleȚi (*adică* fruntași) împērā-

seul dans une chambre pour pleurer, et il pleura jusqu'à ce que ses yeux devinssent comme de la viande salée.

41. Bien qu'il eût grande douleur [à cause] du garçon que l'ogresse avait mangé, et [à cause] de la petite fille que le feu avait consommée, lui, le pauvre, pour ne pas manquer à la parole d'honneur qu'il avait donné avant son mariage, il n'ouvrit pas la bouche pour dire à sa femme [pas même] deux vilains mots.

42. Ainsi, d'un jour à l'autre (*littér.* jour de jour), le roi, [à force] de soupirer et de regretter la fille et le garçon (*littér.* pour l'affection de la fille et du garçon), [en] arriva à maigrir et à fondre au point qu'il lui resta (*littér.* lui resta sur le corps) seulement les os et la peau. Un jour (*littér.* Un de ces jours-là), la fée épouse dit à son mari : «Mon mari j'ai appris que tes voisins se sont levés contre ton royaume (*littér.* au dessus de ton royaume) et ils veulent se battre avec ton armée, et s'ils le peuvent [faire] ils te prendront [même] ton royaume.

43. Et ainsi, ton ministre et les hommes les plus distingués (*littér.*

amirări-lliei a ta se află tu mare minduirī și tu mare galleie. Cama marea minduire lē iēste cō nu aūă amirō ; și așice nu sciū ȕi sē facă și ȕi s'adară. Epidis cō iēste lucur-lu așice ca cum ȕi spusīū, lipsēsce sē te scollī tea sē te duȕī tu amirāria a ta tea sē'ȕi bagī tōte lucrā-le pi aradā.

44. «De ehȕir-lli ȕi vorū sē te battā și sē'ȕi lliē amirāria, sē nu te asparī; cō ieu cu tōtā ōstea a mea de ȕine va sē vhin tea sē'ȕi agiut și sē te ascap de tōte uruteȕī-le ehtresci.»

45. Ȕicēnda-luī aiste graie, ȕina nivēstā a bārbat-suī, asunō palmi-le și tru ōrā vinnerā daūē ȕine tinere. Amirōnia lē ȕisse : «Luaȕī bārbat-miū și tu ōra aistā sē'l duȕeȕī tu pālatea a amirări-lliei a luī, ca cum și'l luatū d'acloȕe de 'l addussetū aūaȕe, doī aȕī ca tora.»

46. Tinerī-le ȕine fēȕirā de ca cum lē dimāndō amirōnia-lē ; luarā

ȕii talle stā pē gāndurī (*littér.* se află în mari gāndurī) și are mari grijurī. A mal mare grije [a lor] le ieste cō n'aū împērat ; și așeā nu scie ce sē facă și ce sē drēgā. Fiin-cō stā lucruri-le așeā cum iȕī spuseī, trehue sē te scollī sē te duȕī în împērāȕia ta ca sē'ȕi puī tōte lucruri-le la calle.

44. «Dē dușmani care vorū sē te battā și sē'ȕi iē împērāȕia, sē nu te sperī; cō ieu cu tōtā ōstea mea dē ȕine o sē viu sē'ȕi ajut, și sē te scap dē tōte rēutāȕi-le dușmānesci.»

45. Ȕicēndū vorbe-le astea, ȕina nevastā lu bārbatu-so, hāttū dīn palme și în datā venirā doo ȕine tinere. Împērātēssa le ȕisse : «Luaȕī [pē] bārbatu-mio, și 'ntr'o clipā sē'l duȕeȕī în palatu împērāȕii luī, dupā cum îl luarāȕī d'acolo dē'l addusse-rāȕī aici acum doī anni.»

46. Ȕini-le allea tineri-le făȕurā dupā cum le porunci împērātēssa lor;

les plus élus) de ton royaume se trouvent en grande préoccupation [d'esprit] et en grand souci. Leur plus grande préoccupation est qu'ils n'ont pas de roi; et ainsi, ils ne savent que faire ni entreprendre. Puisque la chose est ainsi que je te l'expose, il faut que tu te lèves pour t'en aller dans ton royaume et mettre toutes choses en ordre.

44. «Ne crains pas les ennemis qui veulent te combattre et te prendre ton royaume; car moi avec toute mon armée de fées je viendrai t'aider et te protéger (*littér.* te sauver) contre toutes les méchancetés des ennemis.»

45. En disant ces mots à son mari, la fée épouse frappa des mains, et de suite vinrent deux jeunes fées. La reine leur dit : «Enlevez mon mari, et dans ce moment [même] conduisez le en son palais royal (*littér.* dans le palais de son royaume), comme vous l'enlevâtes de là pour me l'amener ici, il y a deux ans.»

46. Les jeunes fées firent comme [le] leur ordonna leur reine; elles

amiröŭ-lu de 'na-numerea, și pînă om-lu sê'și frecă oclliul, amiröŭ-lu se aflö tu mesea de palate a lui. Vizir-lu cu toți doi-sprö-dëci-lli de alepti a megilisi-lliei amirărăscă cându 'și veðură amiröŭ-lu își fëciră mare ciudie. Și așice, după çi lu 'ntribară cö iu eră ahät chirö, tiner-lu amirö, 'naförä de pățirea a ficior-lui și a fetică-lliei, çi fëçe cu ñina, tôte alante lë le spuse; de cât, cathe graiŭ çi scutea din gură se părea cö era firmitat cu zémă di piloñiu.

47. Dîŭa aça, avđinda-lui ömeñi-lli toți cö chirut-lu amirö de doi añi de ñille, își vinne sănëtos tu scamnul a amirări-lliei a lui, caie de caie de öspei-lli a lui sê se ducă tea sê'lli öră buna venire a lui.

48. A daŭe ñi, s'adunö megilisea tea sê sburëscă ti partea a bă-ticu-lui; și așice dëderä și luară multe turlii de sbörä pînă sëra tu

luarä [pë] 'mpëratu dë umeri, și pînă sê se frece omu la ochi, împëratu se aflö în mijlocu palatu-lui. Ministru cu ai doi-spre-ðece fruntași (*litter.* aleși) ai sfatu-lui împërätescö, când își vë-çurä 'mpëratu, mare le fu mirarea. Și așea, după ce'l întrebară unde fus-sesse (*litter.* unde erä) atäta [mar' dë] vreme, împëratu ai tiner, afarä dë ce pățisse bëietu și fata ce avusse [iel] (*litter.* ce făcö) cu ñina, tôte alle-lalte le spuse lor; dë cât, fi-te ce vorbä ce'l ișea ñin gurä par' cö ierä främintatä cu zémă dë pelin.

47. În ñiŭa aia, auđind ömeni toți cö 'mpëratu care se pierdusse (*litter.* cö pierdutu împërat) dë doi añi dë ñille, a venit sănëtos în scaunu împëräții lui, care [mai] dë care ñin prietini lui sê se ducă sê'i ureçe bun venit.

48. A doŭa ñi, s'adunö sfatu [im-përätescö] sê vorbëscă d'alle bätalii; și așea dëterä și luarä (*adicä* își spu-serä uni altora) multe feluri dë vorbe pînă la murgitu seri. A treia

prirent le roi par les épaules, et pendant le temps que l'homme se frotte l'oeil, le roi se trouva dans son palais. Le ministre et les douze [hommes] distingués (*littér.* élus) du conseil royal furent bien étonnés quand ils virent leur roi. Et ainsi, après qu'ils lui eurent demandé où il avait été (*littér.* il était) si longtemps, le jeune roi, — en dehors de ce qu'avaient éprouvé le garçon et la fille qu'il avait eus de la fée (*littér.* qu'il fit avec la fée), — raconta toutes les autres [choses]; seulement, chaque mot qu'il tirait de sa bouche semblait avoir été pétri avec du jus d'absinthe.

47. Ce jour-là, tous ayant appris que le roi disparu depuis deux ans (*littér.* deux années de jours), était revenu bien portant sur son trône, (*littér.* sur le trône de son royaume), c'était à qui (*littér.* qui de qui) de ses amis viendrait lui souhaiter la bienvenue.

48. Le lendemain, le conseil s'assembla pour traiter de ce qui concernait la guerre (*littér.* pour parler de la partie de la guerre); et ainsi, ils échangèrent leurs avis (*littér.* ils donnèrent et prirent différentes espèces de paroles), jusqu'à la chute du

murgiși. A treia Ți, agiunse hăbarea cō ehtrul trecū sinorī-le cu ōste multă și ni-misurată. Amirŏŭ-lu avȚinda-luī aistă, iși adunŏ mintea 'n cap, și a patra Ți iși adunŏ câtă ōste 'și avea, și 'nchisi la bătic.

49. Ōstea trecū 'năinte, zairea (cumaña) ti măcare și ti bére se ducea după ōste. Ōmeñī-lli Ți purtă Țisa cumaña, fură apitrusiȚi de ōstea a Țini-lor, și Țini-le aȚelle lă luară tŏtă măcarea și tŏtă biutura, și versānda-luī 'n pade, le cālcară cu ciciŏri-le și le tălăiră ahāt cât arēmăsēture-le nu putea sē le măcă niȚi cāñī-lli niȚi porȚi-llī.

50. Ōmeñī-lli Ți ducea zairea după ōste, pătīnda-luī aȚelle Ți Țisemū, iși se turnară 'năpoi cu jēle mare. Aclŏ iu 'și imnă lipisiȚi și jiliȚi ca de mare arēū Ți pătīră, amirŏña a Țini-lor illī andă-

Ți, ajunse scirea cō vrăjmașu trecū hotari-le cu ōste multă și ne-numērată (*litter.* ne-mēsurată). Împēratu auȚind asta, iși hăgŏ minȚi-le 'n cap, și a patra Ți iși adunŏ câtă ōste avea și plecŏ la bătălie.

49. Ōstea trecū 'nainte, merindi-le dē măncare și dē bere venea (*litter.* se ducea) după ōste. Ōmeni care ducea merindi-le allea, fură doboriȚi dē ōstea Țini-lor, și Țini-le allea le luară tŏtă măncarea și tŏtă bēutura, și aruncāndu-le jos, le cālcară cu piciorile și le stricară as-fel cō rēmășiȚi-le nu putea sē le mănŏnce nicī cāñi nicī porci.

50. Ōmeni care ducea merindi-le după ōste, pătīndū cāte spuserāmū, se 'ntŏrseră 'năpoi cu jēle mare. Acolo unde umblă 'ntristaȚi și jeliȚi ca dē mare rēū ce pătīră, impērătessa Ți-

jour. Le troisième jour, arriva la nouvelle que l'ennemi avait passé la frontière avec [une] armée innombrable (*littér.* nombreuse et non-mesurée). Le roi ayant oui cela, réfléchit beaucoup (*litter.* il ramassa son esprit dans la tête) et le quatrième jour, il réunit toute l'armée qu'il avait, et il partit pour la guerre.

49. L'armée passa devant, et les provisions (*littér.* provisions de manger et de boire) suivaient (*littér.* s'en allaient après) l'armée. Les hommes qui portaient les c'ites provisions, furent accablés par l'armée des fées, et celles-ci leur prirent tout le manger et toute la boisson, et jetant [les provisions] à terre, elles foulèrent aux pieds et abimèrent [le tout] à tel point que ni les chiens ni les pourceaux ne pouvaient manger les restes.

50. Les hommes qui portaient les provisions à la suite de l'armée, ayant éprouvé ce que nous [venons] de dire, revinrent sur leurs pas (*littér.* se tournèrent en arrière) en grande affliction. Là où ils marchaient tristes et affligés pour le grand malheur qu'ils avaient subi, la reine des fées

musi și lē Ȕisse : «Callea vē 'mbar, embistemeņi-lli gioņi a amirŌ-luī !»

51. — «Ȕmbar s'ai, tineră dŏmnă !»

52. — «Va sē vē 'ntreb, gioņi-lli a amirŌ-luī, Ȕi hiȕi ahāt lipi-șiȕi ? Napu ti zairea Ȕi vē virsară și vē uă tălēiră Ȕinile, hiȕi ahāt jiliȕi ?»

53. Iellī avȕinda-luī aiste graie, se muntriră un cu alantu tru oclli, și arēmasiră tăcuȕi. Amirŏnia a Ȕini-lor iera lē Ȕisse : «Embi-STEMEŅI-LLI gioņi a amirŌ-luī, nu vē jiliȕi și nu vē lipișiȕi voi di can ȕi-va. Duȕeȕi lli multe 'nellinăciunī a mărīt-luī amirŌ a vostru din partea a mea, și sē'lli ȕiȕeȕi aiste graie : «Ȕina nivestă a ta dimăndŏ «a ȕini-lor tea sē vērsă tŏtă zairea a ŏste-llieī.»

54. Amirŏnia a ȕini-lor iȕi luŏ callea și'șī fugi, iera ŏmeņi-lli se dusseră la amirŌ-lu, și cu mare jēle illī spusiră tŏte aȕelle ȕi pă-

ni-lor le iȕi 'n calle și le ȕisse : «Calle [bună] vē ureȕū, slăcāi credin-ȕioȕi ai împēratu-luī !»

51. — «[Dē] noroc sē ai [parte], tineră dŏmnă !»

52. — «Ő sē vē 'ntreb, feciorī ai împēratu-luī, [dē] ce sūnteȕi aȕeā 'n-tristaȕi ? Nu cum-va dē merindi-le ce vē aruncară și vē stricară ȕini-le, sūnteȕi aȕeā jeliȕi ?»

53. Ielī auȕindū vorbe-le astea, se uitară unu la altu [ochi] 'n ochi, și rēmaseră tăcuȕi. Împērătessa ȕini-lor le mai ȕisse : «Feciorī credinȕioȕi ai împēratu-luī, nu vē jeliȕi și nu vē 'ntristaȕi dē nimic. Duȕeȕi multă ple-căciune (*littér.* închinăciuni) mărītu-luī împērat ai vostru din partea mea, și sē'i spuneȕi vorbe-le astea : «Ȕina nevastă-ta a pus pē ȕine (*littér.* «porunci ȕini-lor) sē arunce tŏte me-«rindi-le ŏsti.»

54. Împērătessa ȕini-lor luŏ drumu și plecŏ, iēr ŏmeni se dusseră la 'm-pēratu, și cu mare jēle il spuseră tŏte

les rencontra ¹⁾ et leur dit : «Je vous souhaite [bon] voyage, braves fidèles du roi !»

51. — «Bonheur [puisses-tu] avoir ²⁾, jeune reine !»

52. — «Je vais vous demander, Ő jeunes [gens] du roi, pourquoi êtes-vous si tristes ? Est-ce à cause des (*littér.* non des) provisions que les fées jetèrent et abîmèrent, que vous êtes affligés ?»

53. Eux, ayant oui ces paroles, se regardèrent l'un l'autre dans les yeux et restèrent en silence. La reine des fées leur dit de nouveau : «Jeunes [gens] fidèles du roi, ne vous affligez et ne vous attristez de rien. Présentez (*littér.* portez) bien des compliments à votre glorieux roi de ma part. Dites-lui ces paroles : «La fée ton «épouse ordonna aux fées de jeter «[par terre] toutes les provisions de «l'armée.»

54. La reine des fées se remit en route (*littér.* se prit la route) et s'enfuit, et les hommes s'en allèrent chez le roi, et avec grande affliction lui dirent tout ce qu'ils avaient éprouvé

¹⁾ *En dialecte danub.* Elle leur sortit en chemin. — ²⁾ *Id.* De chance que tu aies part.

ȕiră și acele ȕi lă ȕisse amirönia a ȕini-lor, și cö östea arëmase förä zairee și agiună. Când amiröŪ-lu avȕi aiste 'nfärmäcöse häbäri, par' cö cäȕü sfulgul di l'agudi. Se sculö cu suschir mare, și 'ncälicö cal-lu, și se turnö la pälate.

55. Intrända-luŪ tu camëra a palati-llieŪ, vede cö tu scamnul amirärescu șidea mulliëri-sa, care ma 'și veȕü härbat-su, ahurhì sê se cäpëiescä d'aridëre. AmiröŪ-lu ma' nu putü s'aravdä cama; își agrëși și graŪ lu de timie și ligätura ȕi avea faptä tu chirol-lu a insurari-llieŪ. Și așice, își deșcellise gura și ahurhì :

56. «Mor! De DumniȕëŪ sê uä afli! Ȕi suntu aiste ni-arävdate uruteŪ ȕi'mŪ fiȕeși, și'mŪ faȕi de-anda te luaŪ și pinä astäȕi? MoŪ! ȕer-lu sê te giudicä ti ne-miläösa inimä ȕi ai avutä tu lumea aistä!

cäte päȕirä și ce le ȕisse împëratëssa ȕinilor, și cö östea rëmase förä merinde și flämändä. Când împëratu auȕi sciri-le astea oträvitoare, par' cö fulgeru cäȕü dël lovi. Se sculö cu suspin mare și 'ncälicö callu, și se 'ntörse la palat.

55. Intränd in salla palatu-luŪ, vede cö pë scaunu împëratëscü ședea nevastă-sa, care cum veȕü [pë] härbatu-so, începü sê leșine dë ris. Împëratu nu putü sê maŪ rabde; își uitö și dë vorba dë omenie și dë legätura ce făcuse la 'nsurätöre. Și așeä dëșchise gura și 'ncepü :

56. «Fä! Dë la DumneȕëŪ sê'Ū afli [rësplata]! Ce suntu rëutäȕi-le astea dë ne-sufferit (*litter.* ne-rëbdate) ce'mŪ făcuși și'mŪ faȕi [tu mie] dë cândü te luaŪ și pinä astäȕi? Fä! ceru sê te judece dë inima ne-milösä ce ai avut pë lumea asta! Fä! dëșchide-

et ce que leur avait dit la reine des fées, et [ils ajoutèrent] que l'armée était restée sans provisions et à jeun. Lorsque le roi entendit ces nouvelles empoisonnantes, ce fut comme si (*littér.* il paraît que) la foudre était tombée et l'avait frappé. Il se leva avec de profonds (*littér.* grands) soupirs, et monta à cheval, et revint au palais.

55. En entrant dans la salle du palais, il voit que sa femme est assise sur le trône royal, laquelle à peine eût-elle vu son mari, commença à rire aux éclats (*littér.* à s'évanouir de rire). Le roi ne put en supporter davantage; il oublia sa parole d'honneur et l'engagement qu'il avait pris (*littér.* le lien qu'il avait fait) lors de son mariage. Et ainsi, il ouvrit sa bouche et commença [à dire] :

56. «Holä, puisse Dieu te donner ta récompense (*littér.* De Seigneur Dieu que tu l'aies)! Qu'est [ce que c'est que] ces vilénies insupportables que-tu m'as faites, et que tu me fais depuis que je t'ai prise et jusqu'aujourd'hui? Holä, puisse le ciel te punir de ton mauvais coeur (*littér.* que le ciel te juge pour le mauvais coeur que tu as eu en ce monde)!

Mor! i loc-lu se se deșclida tea se te 'nglita! Cum nu'ȕi fu mila, doi aȕi ca tora, di ficior-'u i n'avea dată Dumniđeu, — i era ca anghel din er, — tea se'l daȕ cu maȕi-le a talle tu gura a lamȕi-lieȕ denaȕtea a mea? Moȕ! muma ne-apucata! i fușȕ for dor cotra fumellia 'ȕi tu lumea aista? Cum nu'ȕi fu mila, an ca tora, di fitica aea, — i Dumniđeu ua avea adarata semnul a mușuteta-lieȕ, — se ua aruȕi tu mesea a piră-llieȕ di foc, tea se ua arđȕi se ua faȕi scrum? Nu te suturașȕ di aiste daũe uruteȕi i fieșȕ dinaȕtea a oclli-lor a ȕieȕ; ma ti sculașȕ de venișȕ pina aũae, taha tea se'mȕi agiușȕ ca cum ȕi aveai đȕisa; șȕ tu loc de agiutor dimandașȕ a đȕini-lor a talle se surpă șȕ se versa șȕ se talieșca tota zairea cu care era se se hrănéscă stea.

57. «Spune'mȕi, tora, ȕi se fee chefea co'mȕi alassașȕ stea areș-

-s'ar pamȕtu ca sĕ te 'nghița! Cum nu'ȕi fu mila, acu doi anni, de haȕetu ce ne dedesse Dumneđeu, — care iera ca un nger đȕin er, — de l'aȕ dat cu maȕi-le talle 'n gura sgriptorȕci dinaȕtea mea? Fa! n'atȕ [fi maȕ] apucat [se fiȕ] muma! [De] ce fușȕ for dor de copii tei pe lumea asta? Cum nu'ȕi fu mila, acu un an, de fetica aia, — care [par'co] o facusse Dumneđeu semnu frumuseȕi (*adica icona frumuseȕi*). — se o aruncȕ tu ȕin mijlocu peri focu-luȕ, ca sĕ o arđȕi, se o factȕ scrum? Nu te saturașȕ de aste doo reutașȕ (*litter. urȕiteni*) ce facușȕ dinaȕtea ochi-lor mieȕ; ba te sculașȕ de venișȕ pina aici, cu vorba ca se me ajuȕi, cum ȕi ȕissesseșȕ; șȕ ȕin loc de ajutor, puseșȕ đȕini-le talle (*litter. poruncișȕ đȕini-lor*) se surpe șȕ se verse șȕ se strice tote merindi-le cu care iera se se hrnesca stea.

57. «Spune mȕi, acuma, ȕi s'a 'mpliȕ gustu co'mȕi lassașȕ stea respn-

Hola, que la terre s'ouvre pour t'engloutir! Comment n'as-tu pas eu pitié, il y a deux ans, de l'enfant que Dieu nous avait donne, — et qui était [beau] comme un ange du ciel, — et l'as-tu jete (*littér. pour que tu le donnes*) de tes [propres] mains dans la gueule de l'ogresse, en ma présence? Hola, [plût  Dieu que] tu ne fusses pas mère! Pourquoi as-tu été sans affection envers tes enfants en ce monde? Comment n'as-tu pas eu pitié, l'an dernier, de cette fillette, — que Dieu avait faite [comme] un modèle de beauté (*littér. le signe de la beauté*), — et l'as-tu jetée (que tu la jettes) au milieu des flammes (*littér. de la flamme du feu*), pour la bruler et la réduire en cendres (*littér. la faire cendre noire*)? Tu n'eus pas assez de ces deux mauvaises actions que tu as commises devant mes yeux; mais tu t'es levée pour venir jusqu'ici, soi-disant pour m'aider, comme tu me l'avais dit; et au lieu de secours, tu as ordonné  tes fées de renverser et jeter et détruire toutes les provisions dont devait (*littér. tait*) se nourrir l'armée.

57. «Dis-moi, maintenant, es-tu satisfait (*littér. ton goût s'est-il fait*)

pânditÄ pitu öhte Ői pitu genurÄ agiunÄ ? Oh, Döme Ői Dumniöé-le mare ! Cum avöi Ői aravöi, cum muntresci Ői stirxesci, cum le hupnesci ahäte ne-ndrépte uruteŐi öi féce aistÄ mulliére cu mine, di öra öi uÄ luaŐi Ői pinÄ tu aistÄ minutÄ ! Tine, Döme, giudicÄ 'ndreptatea ! Tine, Dumniöé-le, sé 'mparŐi la cathe un dupÄ cum face ! »

58. Ȕina nivestÄ, avöinda-luŐi aeste graie, illÄ se anudö Ői ahurhÄ sé plängÄ cu läcrömi-le ca plöia. Ői aŐice, dupÄ öi illÄ tricü anudarea di plängu, se Őuöi Ői illÄ öisse a bärbÄ-suŐi :

59. « Durut Ői vrut-lu a mäieu bärbat ! ErÄ ghine sé aravöi Ői nicÄ di aestÄ örä ; ma-cö chiruŐi arävdearea Ői ma-cö iŐi cälcaŐi grai-lu de timie öi iŐi dideŐi cându në luämmü amindoŐ-lli, cata nomur-le öi avemü noi öini-le, de astÄöi Ői inöelö, niöi tine va sé poŐi sé veöi

ditÄ pin delurÄ Ői pin poieni flämändÄ ? Oh, Döme Ői Dumneöeu-le mare ! Cum auöi Ői raböi, cum veöi Ői priimescÄ, cum sufferÄ (*littér.* mistuescÄ) atätea ne-drepte réutÄŐi (*littér.* urŐeniŐi) ce făcü muierea asta cu mine, de când o luaŐi Ői pinÄ acum (*littér.* in minutu ästa) ! Tu, Döme, judecÄ cum ie dreptü (*littér.* dreptatea) ! Tu, Dumneöeu-le, sé 'mparŐi fie-cÄruia dupÄ cum face ! »

58. Ȕina nevastÄ, auöindü vorbe-le astea, i se [puse] un nod [in göt] Ői 'ncepu sé plängÄ cu läcrömi-le ca plöia. Ői aöeÄ, dupÄ ce'Ä trecü nodu dä plänsü, se 'ntörse Ői öisse lu härbatu-so :

59. « BÄrbate dorit Ői iubit ! Bine ierÄ s'ö fi räbdät Ői d'astÄ datÄ ; da fiin-cö pierduŐi räbdarea Ői'Ä cälcaŐi vorba dä omenie ce'Ä ai dat cândü ne luarämü amindoŐ, dupÄ datini-le ce avemü noi öini-le, dä astÄöi in-colo nicÄ tu n'ö sé poŐi sé mä [mal]

de m'avoir laissé l'armée errant par monts et par clairières à jeün ? Oh, Seigneur et grand Dieu ! Comment entends-tu et supportes-tu, comment regardes-tu et acceptes-tu, comment digères-tu tant d'injustices et de méchancetés que cette femme a commises envers moi, depuis l'heure où je l'ai prise et jusqu'à ce moment ! Toi, Seigneur, juge [selon] la justice ! Toi, Seigneur Dieu, distribue à chacun selon qu'il agit ! »

58. La fée épouse entendant ces mots, sanglota et commença à pleurer avec des larmes comme la pluie. Et ainsi, après qu'elle eüt cessé de sangloter (*littér.* après que l'étouffement de pleur lui passa), elle se retourna et dit à son mari :

59. « Mon cher mari (*littér.* mon désiré et aimé mari), tu aurais bien fait de patienter (*littér.* il était bien que tu patientes) encore cette fois-ci ; mais puisque tu as perdu patience et puisque tu as foulé [aux pieds] ta parole d'honneur que tu avais donnée lorsque nous nous sommes mariés (*littér.* nous nous primes ensemble), d'après les lois que nous avons nous [autres] fées, à partir d'aujourd'hui, ni toi tu ne me pourras voir, ni moi

mine, niçi mine va sē pot tea sē te ved tine! Și așice, tea sē'ți daŭ sē cunnosci ghine ti grai-lu çi ți am Ȕisă cāndu te luaī, cō Ȕini-le vēr-'nă ōră nu facū lucru urut, tora vinne ōra tea sē veȔī cu ocelli a tēī. Și veȔunda-luī, sciū cō ti ni-arāvderea'ți și ti pre-juđicarea'ți va sē te tunusesci multu; de cāt, tōte tunusirurī-le după faptă sūntu fōră de hāire!

60. Așice, Ȕina nivestă 'și adapse grai-lu d'a daŭa ōră și illī Ȕisse a amirŏŭ-luī: «Bārbat-lu a mieŭ, tine, după mintea a ta, juđicași içi iți vinne din gură; Ȕisseși cō dedu ficior-lu tu gura a lamni-lieī di'l mēcō; și cō arūcaī fitica tu mesea de foc di se arse, și cō dimāndaī a Ȕini-lor sē vērșă și sē tālēiescā zairea de mēcare a ōste-lieī, și alte cāte.

veȔī [pē] mine, niçi ieŭ n'o sē [maī] pos' sē te veȔŭ [pē] tine! Și așea, ca sē'ți daŭ sē cunnosci bine vorba ce'ți am Ȕis cāndŭ te luaī, cō Ȕini-le niçi-o-dată nu facū lucru urit, acum a venit vremea ca sē veȔī cu ochi tēī. Și veȔēndŭ, sciū cō dē ne-rābda-rea'ți și dē juđecarea'ți o sē te cāiescī multŭ; dē cāt, tōte cāinți-le după faptă sūntŭ fōră dē folos!

60. Așea, Ȕina nevastă iēr maī vorbi (*littér.* adăogŭ vorba da-dora) și Ȕisse impēratu-luī: «Bārbate, tu, după mintea ta juđecași cum iți veni din gură (*adică*: spuseși ce'ți veni maī āntēī in minte, vorbiși cum te a luat gura pē dinainte), și Ȕisseși cō dedeī hāiētu 'n gura sgrīȔŏrŏlci dē'l mēcō, și cō aruncaī fetica in mijlocu focu-luī dē arse, și cō puseī Ȕini-le sē arunce și sē strice merindi-le ōsti, și alte-le atātea.

je ne te pourrai voir! Et ainsi, pour te prouver que je t'avais dit la vérité (*littér.* pour que je te donne à bien connaître le propos que je t'ai dit), lorsque je te pris, comme quoi les fées ne font jamais mauvaise chose, maintenant est venue l'heure de te [faire] voir [cela] de tes [propres] yeux. Et en voyant [cela], je sais que tu vas te repentir beaucoup de ton impatience et de [la précipitation de] ton jugement; mais tous les repentirs après l'action [commise] sont inutiles!

60. Ainsi, la fée épouse ajouta (*littér.* ajouta la parole pour la seconde fois, et elle dit au roi): «Mon mari, toi, tu as jugé et parlé d'après ta première impression (*littér.* toi, selon ton intelligence, tu jugeas comme cela te vint de la bouche ¹⁾, en disant que j'ai jeté l'enfant dans la gueule de l'ogresse qui l'a dévoré, et que j'ai jeté la fillette au feu où elle a brûlé, et que j'ai ordonné aux fées de jeter [par terre] et de détruire les provisions de l'armée, et bien d'autres [choses].

1) *En dialecte danub., littér.* tu exposas ce qui te vint d'abord dans l'esprit, tu parlas comme t'a pris la bouche par devant.

61. «Nu ti 'ntreb, sciŭ tine i ieste lamnia aea i'l dedu mine ficior-lu s'l mc? Sciŭ afendia'ŭi c pira aea di foc și aruai fetica tea să se ardă, ca și luvhurie er? Ah, hrbat-lu a mŭeu, nu fieŭi ghine i iŭi chiruŭi arăvdarea! Lamnia aea i viuŭi ieste sor-mea aea cama marea, carea cu dor mare lu ficior-lu tea să'l crsc. Pira di foc și viuŭi ieste sor-mea aea mŭlgiucana, care ŭi nss, mrata, cu harau mare lu fitica tea s u crsc. Ieŭ multu ghine cunnoscu c aeste lucre i ŭi spun nu le pistipsesci; ma cndu va s'ŭi adduc ficior-lu de-adun cu fitica tea s'llŭ veŭi cu oclli-llŭ a ti, atunea nu aŭ i s icŭ.»

62. Ŗi aŭi icnda-luŭ, asun palmi-le ct put, ŭi tru r agium-siră daŭ ine; ŭi inclinnda-luŭ la amirnia-l, u 'ntribar : «i ursesci, Dmn?»

61. «Nu te 'ntreb, sciŭ tu ce ieste sgriptrlca aia cria ŭi am dat ieŭ hitu să'l mnnce? Sciŭ Dumneata, para aia d foc in cre aruncaŭ fetica s ardă, ca ce lucru ier? Ah, hrbate, nu fcuŭi bine d'ŭi pierduŭi rhdarea! Sgriptrlca aia care o vuŭi ieste sor-mea a maŭ mare, care cu dor mare lu hitu să'l crsc. Para d foc ce vuŭi ieste sor-mea a mijlocie, care ŭi iea, bita [fată], cu bucurie mare lu copilla s u crsc. Ieŭ frte bine cunnosc c lucruri-le astea ce'ŭi spuŭ nu le crei, da cnd ŭi oŭ adduce hitu cu ochi ti, atunea n'o s [maŭ] aŭ ce s icŭ.»

62. Ŗi a icnd, btt 'n palme ct put, ŭi 'n dat venir (*litter.* ajunser) doo ine; ŭi 'nchinndu-se 'naintea imprtessi lor, o 'ntrebar : «Ce poruncesi, Dmn?»

61. «Je ne te demande pas : sais-tu ce que c'est que cette ogresse  laquelle je donnai l'enfant  manger? Sais-tu (*littr.* sais ta seigneurie) quelle chose c'est que cette flamme (*littr.* flamme de feu) où je jetai la fillette afin qu'elle brlt? Ah, mon mari, tu n'as pas bien fait de perdre patience! Cette ogresse que tu vis est ma soeur aŭne (*littr.* plus grande), laquelle, avec grande affection prit l'enfant pour l'élever. La flamme du feu que tu vis est ma seconde soeur (*littr.* celle du milieu), laquelle, elle aussi, la pauvrete, avec grande joie prit la fillette pour l'élever. Je reconnais fort bien que tu ne crois pas ces choses que je te dis; mais lorsque je t'amnerai le garon ensemble avec la fillette, pour que tu les voies de tes [propres] yeux, alors tu n'auras rien  dire.»

62. Et disant cela (*littr.* disant ainsi), elle frappa (*littr.* sonna) des mains tant qu'elle put, et de suite arrivèrent deux fes [lesquelles] s'inclinant devant leur reine, lui demandèrent : «Qu'ordonnes-tu, Ma-dame?»

63. Amirönia a Ȕini-lor lę Ȕisse : «Tu minuta aestă sę vę duȔeȕi tea sę'mi adduȔeȕi ficior-lu și fęta.»

64. Daűe-le Ȕine incllinănda-luı de a daűa óră, la amirönia-lę, cu appusă bóȕe illı Ȕissiră : «Sę se facă după ursita a ta, mărită a nóstră amiröniă !»

65. Ȕicęnda-luı așice, fugiră, și după puȕină óră se turnară, una cu ficior-lu și alta cu fetica în braȕă ; și incllinănda-luı după cum lę eră taxa de tot-ună, băgară naturı-le ningă mumă-lę amirönia. Amirönia illı luö în braȕă, illı dismirdö, illı bășe, și apoa illı dęde în póla a bărbă-sui, și illı Ȕisse :

66. «Veȕı, tora, bărbat-lu a mieű, cu oclli-llı a tęı, și pistipsę'mı graı-lu ȕı'ı am Ȕisă, cö Ȕini-le vęr-'nă óră lucru urut nu facü ! Veȕı, tora, ficior-lu ȕi iȕı Ȕicea mintea cö l'are măcată laműia, cö ięste ca ńiel sugar de primăveră. Veȕı, tora, bărbat-lu a mieű,

63. İmpęrătęssa Ȕini-lor le Ȕisse : «Acü într'o clipă sę vę duȕeȕi sę'mı adduȕeȕi băiētu și fata.»

64. Alle doo Ȕine, inchinându-se dę a doűa óră 'naintea İmpęrătęssi lor, cu glas umilit İ Ȕisseră : «Facă-se după porunca ta, mărita nóstră 'mpęrătęssă !»

65. Ȕicęnd așea, plecără, și după puȕin se 'ntörseră, una cu băiētu și alta cu fata 'n braȕe, și inchinându-se după cum le ieră datina dę tot-d'a-una, puseră copii lűngă muma lor İmpęrătęsa. İmpęrătęssa İ luö 'n braȕe, İ mąngăie, İ pupö și apoi İ dette în póla lu bărbatu-so, și İ Ȕisse :

66. «Veȕı, acü, bărbate, eu ochi tęı, și crede vorba ce'ı am Ȕis, cö Ȕini-le nicı-o dată lucru urit nu facü ! Veȕı, acü, băiētu ce'ı Ȕicea mintea cö l'a mąncat sgrıptöröica, cö ięste ca un miel sugac (*adică* miel dę țıȕă) dę primăvară. Veȕı, acü, bărbate,

63. La reine des fęes leur dit : «En ce moment [même]), allez me chercher le garȕon et la fillette.»

64. Les deux fęes s'inclinant de-rechef devant leur reine, lui dirent avec une voix soumise (*littér. basse*) : «Qu'il soit fait selon ton ordre, notre grande reine !»

65. En disant cela, elles partirent, et peu de temps après elles revinrent, l'une [tenant] dans les bras le garȕon et l'autre la fillette, et, s'inclinant, comme c'était leur ręgle habituelle, elles déposèrent les enfants à cöte de la reine leur mère. La reine les prit dans [ses] bras, les caressa, les embrassa, et après, elle les mit sur les genoux (*littér. sur le devant du vętement*) de son mari et lui dit :

66. «Vois, maintenant, mon mari, de tes [propres] yeux, et crois les paroles que je t'ai dites, que les fęes ne font jamais mauvaise chose ! Vois, maintenant, le garȕon, que ton esprit te disait ętre mangę par l'ogresse; il est comme l'agneau qui tęte au printemps. Vois, maintenant, mon mari,

1) *En dial. danub. En un clin [d'oeil].*

fitica aȢea Ȣi'Ȣi Ȣicea ideea cŃ uă arse foc-lu, cŃ ieste ca grundă de zahare, Ńi ca di nucă sumbure. Pistipsesci tora cŃ Ȣini-le urutate nu facŃ vēr-'nă Ńră? Iecă de dor-lu a ficior-lu'i Ńi a fetică-lliei, Ȣi Ȣiuă Ńi nŃpte ti minduia'i, ti scoŃŃŃ.

67. «Tora, nică un mistirvhŃŃ Ńni arēmăne ni-spus. VoiŃŃ sē Ȣic cŃ itia a versari-lliei Ńi tălēiri-lliei a zairei-lliei ieste aestă care va sē'Ȣi spun de aŃaȢe 'năinte. Măi-mar-lu cap a Ństi-lliei 'Ńi avea sburită cu ehȢiri-lli a tēi, aȢelli Ȣi vorŃŃ sē'Ȣi llie amirărillia. Ńi aŃiȢe, ehȢiri-lli illi tăxiră multă tutipotă tea sē'Ȣi facă aȢea Ȣi lē didea de mână a lor.

68. «Măi-mar-lu cap a Ństi-lliei, ca ni-suturat ti avēre Ȣi eră, Ȣi adărŃ? MisticŃ tŃtă măcarea Ńi tŃtă biutura cu fărmaȢ! Ńi aŃiȢe,

fetica ce'Ȣi Ȣicea gāndu cŃ o arse focu, cŃ ieste ca un grunȢi dē zaar, Ńi ca un mieȢŃ dē nucă. CreȢi acŃ cŃ Ȣini-le urit lucru nu facŃ nicl-o dată? Iecă cŃ te scose'i dŃn doru bā-iētu-lui Ńi al feti, la care Ȣiuă Ńi nŃptea te gāndea'i.

67. «Acuma, āncă un [lucru] ascunsŃ Ńni rēmăne ne-spus. VoiŃŃ sē Ȣic cŃ pricina aruncări Ńi stricări merindi-lor ieste asta care o sē'Ȣi o spu'i d'acilea 'nainte. Căpitanu āl mai mare peste Ńste se vorbisŃe cu vrăjmaŃi tēi, āia care vorŃŃ sē'Ȣi iē ImpērāȢia. Ńi aȢea, vrăjmaŃi Ńi fāgăduiră multă avere ca sē facă ce le venea lor [mai bine] la mână.

68. «Căpitanu āl mai mare peste Ńste ca ne-săȢios de avere ce ieră, ce fācŃ? AmestecŃ tŃtă māncarea Ńi tŃtă bēutura cu otravă. Ńi aȢea.

la fillette, celle que ton idée te disait être consommée par le feu ; elle est comme un morceau de sucre et comme la chair de la noix. Crois-tu maintenant que les fées ne font ja-⁹ mais mauvaise chose ? Te voilà maintenant débarrassé de tout souci en ce qui concerne ton fils et ta fille (*littér.* Voilà que je te [fis] sortir de la langueur de ton fils et de ta fille auxquels jour et nuit tu pensais).

67. «Maintenant, il me reste à t'expliquer encore un mystère (*littér.* encore un mystère me reste non exposé). Je veux dire que la cause pour laquelle on a jeté [par terre] et abîmé les provisions, est celle que je vais exposer (*littér.* celle que je vais t'exposer d'ici en avant). Le chef suprême de l'armée s'était entendu avec tes ennemis, [avec] ceux qui veulent t'enlever ton royaume. Et ainsi, les ennemis lui promirent beaucoup d'argent pour qu'il fit ce qui leur convenait à eux (*littér.* ce qui leur donnait de main ¹⁾).

68. «Le chef suprême de l'armée, insatiable de biens qu'il était, que fit-il ? Il mélangea tout le manger et toute la boisson avec du poison. Et

1) *En dial. danub.* Ce qui leur venait à eux mieux à la main.

Ństea ne-sciinda-luŃ aistă, cu ună singură măcare de aĉea zairee eră se se 'nfarmăcă toŃi pin de un. AŃi, mine sciinda-luŃ tŃte uru-teŃi-le ĉi avea se se facă, agiuŃŃiŃ la agiutor-lu a tĉu cu tŃtă Ństea a mea de Ȕine; Ńi lĉ dimăndaŃ a Ȕini-lor, prota se vĉrsă Ńi se tă-lĉiescă tŃtă zairea de măcare Ńi biutură, Ńi apoia se se hiu-musĉscă pisti Ństea a eŃŃiri-lor tea se'li avină Ńi se'li asgu-nĉscă pină la loc-lu a lor. Ȕini-le fĉciră di ca cum lĉ dimăndaŃ, Ńi se sciŃ cŃ tora ti tora niĉi Ń iurismă de ehtru nu se află tu tŃtă amirărilla a ta. Pi aeste tŃte ĉi Ńi spuŃŃu, ĉi Ȕiĉi tora, vrut-lu a mĉieŃ?>

69. AmirŃu-lu veȔunda-luŃ ficior-lu Ńi fitica, Ńi avȔinda-luŃ aĉelle ĉi illŃ spuse mulliĉri-sa, se ciudisi Ńi se multu tunusi cŃŃi călcŃ Ȕis-lu graŃu de timĉie. De căt, tunusirea di de-pre-apoia nu ieste

Ństea ne-sciind asta, dĉntr'o singură măncare dĉn merindi-le allea, ieră se se otrăvescă toŃi pin la unu. AŃeă, ieŃu sciindŃ tŃte rĉutăŃi-le (*littĉr.* uritĉenii-le) ce avea se se facă, veniŃ (*littĉr.* ajunsel) ĉn ajutoru tĉu cu tŃtă Ństea mea dĉ Ȕine; Ńi porŃnciŃ Ȕini-lor mai ĉntĉŃ se arunce Ńi se strice tŃte merindi-le dĉ măncare Ńi dĉ bere, Ńi apoi se se repeȔĉscă asupra Ństi vrăjmaŃi-lor ca se'Ń vineȔe Ńi se'Ń gonĉscă pină 'n țarra lor. Ȕini-le fă-cură cum le porŃnciŃ, Ńi se sciŃ cŃ acuma niĉi miroŃ dĉ vrăjmaŃi nu se află ĉn tŃtă 'mpĉrăŃia ta. Dĉ tŃte astea care Ńi le spuŃel, ce Ȕiĉi, iubitŃ mĉieŃ?>

69. Ćmpĉratu veȔĉndŃ băiĉtu Ńi fetica, Ńi auȔindŃ cătĉ Ńi spuŃe neva-stă-sa, se mirŃ Ńi multŃ se căi cŃŃi călcŃ Ȕisa vorbă dĉ omenie. Dĉ căt, căirea dĉ apoi nu ieste dĉ folos.

ainsi, l'armĉe ne sachant pas cela, d'un seul repas de ces provisions [les hommes] se seraient empoisonnĉs tous jusqu'au dernier (*littĉr.* jusqu'à l'un). Ainsi, moi sachant toutes les mauvaises actions qui allaient ĉtre commises, je vins à ton secours avec toute mon armĉe de fĉes; et j'ordonnai aux fĉes, premiĉrement de jeter et abĉmer toutes les provisions, (*littĉr.* provisions de manger et de boisson) et ensuite de s'ĉlancer sur les ennemis pour les chasser et les poursuivre jusque dans leur pays. Les fĉes firent comme je [le] leur ordonnai, et sache qu'en ce moment il n'y a mĉme pas d'odeur d'ennemi dans tout ton royaume. De toutes ces [choses] que je t'ai exposĉes, que dis-tu maintenant, mon bien aimĉ?>

69. Le roi, en voyant le garĉon et la fillette et en entendant ce que sa femme lui avait dit, s'ĉtonna et se repentit beaucoup de ce qu'il avait foulĉ [aux pieds] sa parole (*littĉr.* la dite parole) d'honneur; mais le repentir d'aprĉs est sans valeur (*littĉr.*

ahărzită. Țina nivestă se sculă împrôtă, își luă naturi-le de mână, și cu mare suschirare și lăcrămare illi Țisse a amiröü-lui :

70. «Ah, vrut-lu a mieü și durut-lu a mieu, escu avhiusită, cu vrere fôră vrere, sê me dispartu de tine și de tinerêța a ta ! Și nu pistipsescu tea sê pot sê te ved nica ună ôră tu aestă lume ! Ași, vrut-lu a mieü, sê sciï cö niçi tine nu va sê poți sê veți ni mine ni naturi-le a nôstre nica ună ôră. Aremâne cu sănătate, și Dumniqëü sê nê dea arăvdare !»

71. Ași fu, și după Ți'si luară mâna, Țina nivestă se stifusi de 'năintea a amiröü-lui.

72. Mărat-lu di amirö, aflându-se dispărțit și singur, fôră n'vestă și fôră naturi, di jële și d'arëü Ți'lli vhinea, Ți se părea cö avea măcată afrat. De ôra aȚea, Țiüă albă și hăriôsă nu vițu. Apirea, întunica, oclli-llï a lui de lăcrēmï nu'lli se uscã. Cathe ôră

Țina nevastă se sculă 'n picióre, își luă copii dē mână, și cu mare suspinare (*adică* cu adânci suspinuri) și lăcrămare, Țisse împëratu-lui :

70. «Ah, iubitu mieü și doritu mieü, sânt silită, cu voie fôră voie, sê mă dësparțü dē tine și dē tinerețea ta ! Și nu crețü sê pos' sê te maï vëqü fr'o dată pē lumea asta ! Așea, iubitu-le, sê sciï cö nicl tu n'o sê poți sê [ne maï] veți fr'o dată, nicl [pē] mine nicl [pē] copii noștri. Rēmăi sănētos, și Dumneqëü sê ne dea răbdare !»

71. Așea fu, și după ce se luară dē mână, Țina nevastă se făcü nevëqütă dîn 'naintea împëratu-lui.

72. Bietu 'mpërat, aflându-se dësparțit și singur, fôră nevastă și fôră copii, dē jële și dē rëü ce'i venea, Ți se părea cö mănccasse otravă. D'atuncea, Țiüă albă și veselă nu [maï] vëqü. Se făcea Țiüă, înnoptă (*litter.* întunecă), ochi lui dē lăcrēmï nu se uscã. La fi-te-ce ceas și la fi-te-ce

inutile). La fée épouse se leva, prit ses enfants par la main, et avec grands soupirs et larmes, dit au roi :

70. «Ah, mon bien aimé et mon chéri, je suis forcée, bon gré mal gré (*littér.* avec vouloir, sans vouloir), de me séparer de toi et de ta jeunesse ! Et je ne crois pas que je puisse te revoir encore une fois en ce monde ! Ainsi, mon bien aimé, sache que toi non plus tu ne pourras nous revoir une autre fois, ni moi ni nos enfants. Reste avec la santé, et que Dieu nous prête (*littér.* donne) patience !»

71. Ainsi fut-il, et après qu'ils se furent donné la main, la fée épouse disparut de devant le roi.

72. Le pauvre roi se trouvant abandonné et seul, sans femme et sans enfants, de la désolation et du mal qu'il avait (*littér.* qu'il lui venait), tu aurais dit qu'il avait pris du poison. A partir de ce moment, il ne vit plus de jour blanc et joyeux (*littér.* jour blanc et joyeux il ne vit). Le jour venait (*littér.* [le jour] s'ouvrait) la nuit tombait (*littér.* il s'obscurcis-sait), [que] ses yeux ne se séchaient pas de larmes. A chaque heure et à

și cathe minută, gura a lui de ohtare și de suschirare nu'li păpsea.

73. Așice, Ȕiŭă de Ȕiŭă, cu plângul, cu ohtarea și cu suschirarea, cătândisi s'elli Ȕică toți omeŭi-lli, de mare, de mic, cō amirŭ-lu glări și se tece ipohondriŭ ti ună fândăxită ideie. Amirŭ-lu, cu tut Ȕi avȔea cu urecli-le a lui șupărari-le și pizuri-le Ȕi'și făcea toți omeŭi-lli ditu pâlata a lui, iel, graie-le a unui și alântuŭ niȔi tu cornu nu'și le băgă, ma Ȕiŭă și nōpte iși plângea hala Ȕi'și avea. Și ași, de marea merache Ȕi'și avea ti nivesta 'lli și ti naturi, trapse mână di tōte lucră-le lumesci, și nu'li eră dor de Ȕi-va.

74. Se 'nellise tu ună odă a palati-lliei, și niȔi Ȕiŭă niȔi nōpte nu inșea ditu nēsă. Cara omeŭi-lli a lui vrea s'elli ducă vēr-nă

minut, gura lui dē oftare și dē suspinare nu 'ncetă (*adică* nu mai încetă din oftări și din suspinuri).

73. Așea, din Ȕi în Ȕi, cu plânsu, cu oftarea și cu suspinarea, ajunse sē Ȕică toți omeni, cu mare, cu mic, cō 'mpēratu căȔu 'n prostie și cō l'a dat la pohondrie pentru un gândŭ dē nălucă (*adică* pentru cō nu'și mai luă gându dē la o nălucă, par' cō nu se mai gândea la lucruri după lumea asta). Împēratu, cu tōte cō auȔea cu urechi-le lui cum iși rȔdea dē iel și'și băttea joc toŭi omeni din palatu lui, iel niȔi nu luă a minte la vorbe-le unuȔa și altuia (*littér.* niȔi în cornŭ, *adică* niȔi în crescetū capu-lui nu le băgă); ci Ȕi și nōpte iși plângea starea în care eră. Și așea, dē multŭ cē'Ȕ ieră dor dē nevastă și dē copil, lăssō la o parte lucruri-le lumesci (*littér.* iși trase mână dē la tōte lucruri-le lumesci), și nu mai 'Ȕ ieră dor dē nimic [altŭ].

74. Se 'nchise intr'o odaie a palatu-lui, și niȔi Ȕiŭă niȔi nōpte nu ișea d'acolo. Dacă omeni lui vrea s'Ȕ adducă fr'o bucăȔică dē pâine, mână;

chaque minute, sa bouche ne cessait de gémir et de soupier.

73. Ainsi, de jour en jour, [à force] de pleurer, de gémir et de soupier, il en arriva à ce que tous [les hommes] petits et grands, dirent que le roi était devenu imbécile et hypochondriaque pour une idée fantastique ¹⁾. Le roi, bien qu'il entendit de ses [propres] oreilles les plaisanteries et les railleries ²⁾ dont il était l'objet (*littér.* que faisaient tous les hommes du palais), ne faisait même pas attention aux paroles de l'un ou de l'autre (*littér.* il ne les mettait même pas dans la corne, *c'est-à-dire* au sommet de la tête), mais jour et nuit il se plaignait de son sort (*littér.* il se pleurait l'état qu'il avait). Et ainsi, du grand regret qu'il avait de sa femme et de ses enfants, il renonça à (*littér.* il retira main de) toutes les choses mondaines, et il n'avait de désir pour rien.

74. Il s'enferma dans une chambre de son palais, et il n'en sortait ni de jour ni de nuit. Si ses hommes voulaient lui porter quelque morceau de

1) *En dial. danub.* Parce qu'il ne se prenait plus la pensée d'une hallucination; il semble qu'il ne pensait plus à des choses de ce monde. — 2) *Id.* Ils se battaient jeu, pour ils se moquaient.

mușcătură de pâne, măcă; cara nu, iel mărat-lu, de uñisit çi eră ti dor-lu a muliéri-saî și a naturi-lor, nu'și adducea a minte niçi ti măcare niçi ti bére.

75. Amiröu-lu bänö tu ună ahtare bană doi-spre-đece de aňi întregi. După ună ahtare lungă și aruginösă bană çi trapse amiröu-lu, tu margine, iecă çi păți. Ună țiüă, acloçe iu șidea tu oda a luî, uñisit tu minduirî, tu ohtări și tu suschirări, avde ună bóce de «bună diminéta, vrut-lu a mieü de doi-spre-đece de aňi ne-viüt!»

76. Avđinda-luî amiröu-lu aestă bóce, sculö oclli tea sê muntrescă. Cându veđu, çi sê vedă? Mulliéri-sa cu ficior-lu și cu féta, și cu alte dauă-spre-đece de đine slave. Amirónia a đini-lor, la vidéla a bərbă-suî, lumbrisea ca luna 'ntregă de miédă-nöpte; iéra ficior-lu cu féta luçe ca luçéfer-lu de diminéta.

77. Amiröu-lu nu se pistipsi de aestă vedére; illî se părea cö se

dê unde nu, iel, sërmanu, dê utmit ce ieră dê doru nevesti și al copii-lor, nu'și adducea a minte nicl dê măncare nicl dê bere.

75. Împératu dusse o vieță ca asta doi-spre-đece annî întregi. După o as-fel dê vieță lungă și ruginită ce trăi împératu, la urma urme-lor (*litter.* în margine) iecă ce păți. Într'o đi, unde ședea acolo în odaia luî, ulmit pē gânduri, pē oftări și pē suspinări, aude un glas dê «bună diminéta, iu-bitu mieü dê doi-spre-đece annî ne-vécut!»

76. Auđind împératu vorbe-le astea, rédicö ochi ca sê se ulte. Cândü veđü, ce sê vađă? Nevastă-sa cu băiétu și cu fata și cu alte doo-spre-đece đine róbe. Împérătessa đini-lor, la vederea lu bərbatu-so, străluceaz ca luna plină la mieđu-nopti: iér băiétu și fata strălucea ca lucéferu dê diminéta.

77. Împératu nu se 'ncređü în vederea asta (*adică* nu credea ce vedea

pain, il mangeait; si non, le malheureux, absorbé qu'il était par le regret de sa femme et de ses enfants, ne songeait plus (*littér.* ne se rappelait) ni à manger ni à boire.

75. Le roi vécut d'une pareille vie douze années entières. Après une telle vie longue et rouillée que mena le roi, à la fin ¹⁾ (*littér.* en marge), voici ce qu'il lui arriva (*littér.* ce qu'il pâtit). Un jour qu'il restait (*littér.* là où il restait) dans sa chambre plongé dans [ses] réflexions, dans les gémissements et les soupirs, il entend une voix [qui lui dit]: «Bon jour (*littér.* bon matin), mon bien aimé [que je n'ai] pas vu depuis douze ans!»

76. Ayant entendu cette voix, le roi leva les yeux pour regarder. Lorsqu'il vit, que vit-il? Sa femme avec le garçon et la fillette et avec douze autres fées esclaves. La reine des fées, à la vue de son mari, resplendissait comme la pleine lune à minuit; et le garçon et la fille resplendissaient comme l'étoile du matin.

77. Le roi ne [put pas] croire à ce qu'il voyait; il lui semblait rêver et

1) *En dialecte danub. littér.* : à la suite des suites.

'nvhisëdă și cö nu erä di ca de-alihia. Așice, di ciudie și di haraüă ç'i'li vhinëa, nu putea së'si vhină pi minte. Tu margine, își luö vetea ghine și'si vinne pi minte. Și atuncea acăchisi cö nu erä 'nvhisare; ma erä di ca de-alihia. Se sculö cu haraüă și cu dor mare di'si luö ficior-lu și féta de gușe, illi bășe și 'lli dismirdö cu vrére suschirösä. După ç'i'si dismirdö ficior-lli ma' multu de cât lipsea, se turnö cötră mullieri-sa și 'lli çisse :

78. «Suschirată vruta a mea, cum cäidisishi së me alași tu apelpisie doi-sprë-dëce de aňi? Ma-cö, vruta a mea, erä trop tea së në videmü iera, macarï și după doi-sprë-dëce, macarï și după ma' mulți aňi, cum arävdași di nu'mi spuseși cö erä tea së në vedemü iera, ca së nu me apilpisescu ahät multu și së trag açelle ç i am traptă?

cu ochi); i se părea cö visëdă și cö nu ierä aievea. Așea, dë mirarea și dë bucuria ce'i venea, nu putea së'si viie 'n minți (*adică* în simțiri). La urmă (*littér.* în margine), își veni 'n fire bine, și'si veni 'n minți. Și atuncea pricepü cö nu ierä vis ci cö ierä aievea. Se sculö cu bucurie și cu dor mare dë luö bäietu și fata de güt, îi sărutö și îi mângäie cu iubire suspinösä (*adică* cu suspinuri). După ce'si mângäie copii mai multü dë cât ierä dë lipsä, se 'ntörse cötre nevastă-sa și'i çisse :

•78. Iubita mea suspinată (*adică* după care am suspinat, am oftat atâtă), cum te lăssö inima së më lași förä [nici-o] nădejde doi-spre-dëce aňi? Daca, iubita mea, ierä cu puțină së ne mai vedemü, măcar și după doi-spre-dëce aňi, măcar și după mai mulți aňi, cum răbdași dë nu'mi spuseși cö ierä së ne vedemü ierä, ca së nu'mi pierdü nădejdea atât dë multü și së trag câte am tras?

que ce n'était pas la réalité. Ainsi, [par suite] de l'étonnement et de la joie qu'il lui venait, il ne pouvait reprendre ses sens (*littér.* il ne pouvait pas se venir sur l'esprit). Enfin (*littér.* en marge), il reprit ses sens, et son intelligence lui revint (*littér.* il se prit la personne bien et il se vint sur l'esprit). Et alors il comprit que ce n'était pas [un] rêve, mais [la] réalité. Il se leva avec grande joie et amour, il prit le garçon et la fille dans ses bras, les baisa et les caressa avec grande affection (*littér.* avec amour qui soupire). Quant il eut caressé son garçon plus qu'il [ne le] fallait, il se tourna vers sa femme et il lui dit :

78. «Ma bien aimée [pour laquelle j'ai] soupiré, comment as-tu pu te décider ¹⁾ à me laisser dans le désespoir [pendant] douze ans? Si, ma bien aimée, il y avait possibilité de nous revoir, même après douze ans, même après plus d'années [encore], comment as-tu eu la patience de ne pas me dire que nous devons nous revoir, pour que je ne me désespère pas si fort, et [pour] que je ne souffre pas ce que j'ai souffert?

1) *En dial. danub., littér.* Comment te laissa le coeur.

79. «Ma îmi Țisseși cō nica ună oră niçi ieū va sē pot tea sē ved tine, niçi tine va sē poți sē veți mine. Și după Ți îmi Țisseși grai-lu aestu, te stifuși de 'năntea a oclli-lor a mei cu naturi-le de-adun; și mine me alăssași vhiū și lai, i mortu ni-'ngrupāt.»

80. După Ți bitisi amiröŭ-lu de sburire, țina nivestă illi Țisse : «Vrut-lu a mieū și durut-lu a mieū bărbat, ieū, cō vēr-'nă oră nu pistipseam tea sē ai tine ahătă lungă arăvdare, ti aȚea Ți dișiū cō niçi va sē me veți, niçi va sē te ved nica 'nă oră tu lumea aestă. Și sciinda-lui cō stepsul Ți fiȚeși, după nomuri-le a țini-lor, avea canonă de doī-sprē-deȚe de aīi sē himū dispărțiți și ne-veduți un cu alantu, ti aȚea ții Țișiū cō nu va sē nē vedemū tu lumea aestă nica ună oră. Și de arēū mare Ți 'mī vhinea cō vrea sē nē dispăr-

79. «Ba 'mi Țisseși cō nicl ieū n'o sē pos' sē [te mal] vēdū [pē] tine āncă uă dată, nicl tu n'o sē poți sē [mē mal] veți [pē] mine. Și după ce 'mi Țisseși vorba asta, pieriși đin 'năntea ochi-lor miei cu copii d'impre-ună; și [pē] mine mē lăssași viū și intristat (*littér.* negru), or mortū ne-'ngrupāt.»

80. După ce isprăvi dē vorbă im-pēratu, țina nevastă îi Țisse : «Iubitu mieū și doritu mieū bărbat, ieū, [pentru] cō nicl-o dată nu credeam sē ai tu atăta lungă răbdare, d'ăia ții Țissei cō nicl n'o sē mē [mal] veți, nicl n'o sē te [mal] vēdū pē lumea asta. Și sciindū cō greșela ce făcuși, după datini-le țini-lor, avea pedepsă sē fimū doī-spre-dece aīi dēspărțiți și ne-veduți unu cu altu, d'ăia ții Țissei cō nu o sē ne [mal] vedemū pē lumea asta āncă o dată. Și dē rēū mare ce'mī venea cō ierā sē ne dēspărțimū unu dē altu, mi

79. «Mais tu m'as dit que ni moi je ne pourrais te revoir, ni toi tu ne pourrais me revoir. Et après m'avoir dit ces paroles, tu disparus de devant mes yeux, en même temps avec les enfants; et tu me laissas vivant et désolé (*littér.* noir) ou mort non enterré.

80. Après que le roi eut fini de parler, la fée épouse lui dit : «Mon bien aimé et mari chéri, je ne croyais pas que tu eusses jamais si longue patience, [c'est] pour cela [que] je t'ai dit que tu ne me verrais plus, et que moi non plus je ne te verrais jamais en ce monde. Je savais (*littér.* Et sachant) que la faute que tu [venais de] commettre (*littér.* faire) entraînerait, d'après les lois des fées, comme punition que nous devons pendant douze ans nous séparer et ne plus nous voir (*littér.* avait punition de douze ans que nous soyons séparés et non vus l'un avec l'autre), [c'est] pour cela que je t'ai dit que nous ne nous reverrions plus en ce monde. Et comme j'éprouvais un grand chagrin de notre séparation (*littér.* et du grand mal qui me venait que nous allions nous séparer l'un

șimŭ un de alantu, iñŭ se acățŏ adilliat-lu și nu putuŭ sĕ'ŭi cama' sburĕscu, ma fugiŭ și me ștufusiŭ de 'năintea a ta. Tora, vrut-lu a mieŭ, tŏte tricuti-le sĕ le alăssămŭ di 'nă parte, și lipsĕsce sĕ nĕ hărisimŭ cŏ vru Dumneșĕŭ de iĕra nĕ vișumŭ tu lumea aestă.»

81. Și așĕce, se sculară și'și luară ficior-lu și cu fĕta de mână, și se dussiră di intrară tu oda iu eră scamnul amirărescu.

82. De țĭŭa așĕa, amirŏŭ-lu alinându-se pi scamnul amirărescu, domni, și pŏte cŏ nică domnesce, de-adun cu țĭna nivĕstă-sa.

83. Ași, părmithŭ mi sciam, părmithŭ vĕ spușĭŭ; nu sciŭ cum feciŭ, ma nu vĕ arișĭŭ.

se opri rĕsufflarea și nu putuŭ sĕ'ŭi mai vorbescŭ, ci fugiŭ și mĕ făcuŭ ne-vĕșută dĭn 'naintea ta. Acuma, iubitŭ mieŭ, tŏte [lucruri-le] trecute sĕ le lăssămŭ la uă parte, și trebue sĕ ne bucurămŭ cŏ vruse Dumneșĕŭ dĕ ne vĕșurămŭ iĕr pĕ lumea asta.»

81. Și așĕa, se sculară și'și luară băiĕtu și fata dĕ mână, și se dusseră dĕ intrară ĭn odaia unde iĕră scaunu ĭmpĕrătescŭ.

82. Dĭn țĭŭa aia, ĭmpĕratu, suindu-se pĕ scaunu ĭmpĕrătescŭ, domni, și pŏte cŏ încă domnesce, d'ĭmpreună cu țĭna nevastă-sa.

83. Așĕa, basmŭ sciam, basmŭ vĕ spuseŭ; nu sciŭ cum făcuŭ, da nu vĕ 'nșellaŭ.

de l'autre), je perdis la respiration (*littér.* le souffle me se prit), et je ne pus plus te parler, mais je m'enfuis et je disparus de devant toi. Maintenant, mon bien aimé, laissons de côté toutes les [choses] passées, et il faut que nous nous réjouissons [de ce] que Dieu a voulu que nous nous revoyions en ce monde.»

81. Et ainsi, ils se levèrent et prirent par la main le garçon et la fille, et ils s'en allèrent dans la salle où se trouvait le trône royal.

82. [À partir] de ce jour-là, le roi, en montant sur le trône royal, régna, et peut-être qu'il règne encore avec la fĕe son épouse.

83. Ainsi, je savais [un] conte, [et] je vous contai [un] conte; je ne sais pas comment je fis, mais je ne vous ai pas dit de mensonge (*littér.* je ne me suis pas ri de vous, *c'est-à-dire* je ne vous ai pas trompé).

II. PICURAR-LU PERPILIȚA CU MUȘATA A LOC-LUI.

1. Ți'și eră, ți nu'și eră, eră ună mōșă și un aușu, órfăni, órfăni căpēiți, fōră fētă, fōră ficior, și fōră de 'nă țină fărină. Cum bănă și cūm trițea, un Dumnițēū lē uă scia. Di marea urfație ți avea, eră avhiosiți tōtă véra sē pórtă lémne 'ncărcăți di'n-anumerea tea sē se 'ngăldăscă iérna; tu margine, bănă cu tiran mare.

2. Tr'ună țiūă, ducēndu-se mōșa cu aușu-lu în padure tri lémne, și trecēnda-lui 'na-parte de ună valle care lē astăllia callea, ți sē află? Un copan infășeat tu nisce llice de lână véclie, și băgat pi marginea a valle-lliei.

II. PERPILIȚĂ PĂSTORU CU FRUMÓSA PĂMINTU-LUI.

1. Ce ieră, ce nu ieră, ieră uă babă și un unchiașu, sāraci, sāraci leși-nați (*adică sāraci lipiți*), fōră fată, fōră băiēt, și fōră făină pentru o cină (*adică n'avea nici făină cu ce sē facă turtă pentru o cină*). Cum trăia și cum petrecea, un Dumnețēū îi scia. Dē marea sārăcie ce avea, ieră siliți tōtă vara sē ducă lemne la spinare ca sē se 'ncăldăscă iérna; cum amū dice, (*litter. în margine*), trăia cu mare greutate.

2. Într'o ți, ducēndu-se baba și unchiașu în pădure la lemne; și trecēndū dincolo dē uă valle care le tăia drumu [da curmezișu], ce sē vață? (*litter. ce sē aște?*) Un copil infășeat în nisce ițe dē lână vechie, și pus pē marginea văi.

II. LE BERGER PERPILITA AVEC LA [PLUS] BELLE DE LA TERRE.

1. Ce qu'il y avait, ce qu'il n'y avait pas, il y avait une [bonne] vieille et un vieillard, pauvres, très-pauvres (*littér. pauvres évanouis*), sans fille, sans garçon, et n'ayant même pas de quoi préparer un souper (*littér. sans farine pour un souper*). Comment ils vivaient et comment ils passaient [leur temps] Dieu seul le savait. A cause de la grande pauvreté qu'ils avaient, ils étaient obligés de transporter tout l'été du bois sur les épaules, pour [avoir de quoi] se chauffer en hiver; enfin, ils vivaient avec grande difficulté.

2. Un jour, la vieille et le vieillard étaient allés dans la forêt pour [chercher] du bois. En passant de l'autre côté d'une vallée qui traversait leur chemin (*littér. qui leur coupait le chemin*), que trouvent-ils? Un petit enfant emmaillotté dans des lices de vieille laine, et placé sur le bord de la vallée.

3. Tru őră, allăgő mőșa, luő copan-lu, il băgő 'n pólă, și disfă-șenda-luī veđū cő nat-lu eră ficior mascur.

4. Mőșa cu harauă mare luő nat-lu tea sė'sī lu crėscă și sė'sī lu facă ti hilliū.

5. Aușū-lu, cu vēr-'nu trop nu vrea tea sė lliė mőșa nat-lu, đicēnda-luī : «Noī nu avemū ti 'nă țină fărīnă, și cum vreī sė lliė nat di 'nă stēmānă sė'l cresci? Nu te minduiesci nihiamă?»

6. Aiste și alte multe turlī de sbőră illī đisse aușū-lu a mőși-llieī; ma mőșa arūcāndu'sī mare vrėre cőtră aflat-lu nat, nu vrea sė ascultă niči un graiū di a aușū-luī.

7. Tu margine, mőșa đisse : «Avđi, aușū, i nu avđi? Ieū i il lliė nat-lu aestu, i daūē bune nu se facū. Ieū va sė čer și va sė me

3. În dată, allergő baba, luő copillu, il puse 'n pólă, și đesfășīndu'l veđū cő copillu ieră bāiėt.

4. Baba cu bucurie mare luő copillu ca sė'l crėscă și sė'l iė đē suflet (*litter.* sė și'l facă đē fiū).

5. Unchiașu, cu nicī-un prețū nu vrea ca sė iė baba copillu, đicēndu'ī : «Noī n'avemū fāină pentru uă cină, și cum vreī sė iei copil đē o sėptēmānă sė'l cresci? Nu te gāndescī nicī?»

6. Unchiașu đisse babi și astea și alte felurī đē vorbe; dar baba uītāndu-se cu mare dor la copillu gāsīt, nu vrea sė asculte nicī-o vorbă d'alle unchiașu-luī.

7. La urmă (*litter.* în margine), baba đisse : «Auđi, unchiașu-le, or n'auđi? Ieū, or il iėū [pē] copillu āsta, or doo [lucrurī] bune nu se face (*adīcā* nu putemū s'o maī ducemū amīndoī). Ieū o sė cer, și o sė mē

3. De suite, la vieille [femme] accourut, prit l'enfant, le mit sur ses genoux (*littér.* sur le devant de sa jupe), et en le démaillottant, elle vit que c'était [un] enfant mâle.

4. La vieille [femme] prit l'enfant avec grande joie pour l'élever et pour l'adopter (*littér.* pour se le faire pour fils).

5. Le vieillard ne voulait à aucun prix que la vieille prit l'enfant, disant : «Nous n'avons même pas de quoi faire un repas (*littér.* nous n'avons pas de farine pour un souper), et comment veux-tu prendre un enfant [âgé] d'une semaine pour l'élever? Est-ce que tu n'y songes pas? (*littér.* tu ne réfléchis pas un peu?)

6. Le vieillard dit à la vieille ces [mots] et d'autres encore (*littér.* autres genres de paroles); mais la vieille, en jetant un [regard de] grand amour sur l'enfant trouvé, ne voulait écouter aucun mot du vieillard.

7. À la fin, la vieille dit : «Entends-tu, [mon] vieux, ou n'entends-tu pas? Ou [bien] je prends cet enfant, ou [bien] nous ne vivrons plus en bonne intelligence (*littér.* ou il ne se fait plus deux bonnes choses). Je mendierai, et je vais me nourrir, et

hrănescu, și nat-lu aistu ȕi'mîl lu scôse tihia 'n calle, va sê'mîl lu crescu.»

8. Aușu-lu veđunda-luî cō nu'llî se bagă mâna, și nu'llî se șuca cap-lu a mōși-lieî, își inellise gura și tăcū. Mōșa, luându'și nat-lu 'n braça, își se dusse a casă cu haraŭă mare.

9. Invețânda-luî viçiîni-lî și viçini-le cō mōșa aflō un nat la marginea a valle-lieî din pădure, și cō cu tōtă urfaînia 'llî il luō sê'l muntrêscă și sê'l crêscă; di ôra ațea, cae de cae sê'llî da turlîi di turlîi di luvhuriî și sê'llî facă turlîi di turlîi ŭi mēscerî a nat-luî.

10. După niscânte țille, mōșa își pătizō ficior-lu și illî bāgō numa Perpilița.

11. Astăđi cu mâne, funda-luî ghine muntrit din partea a mōși-lieî cu mare dor, Perpilița criscea cāt tr'un mes tr'ună țiuă.

arănescū, și copillu ăsta pē care mi'l scôse 'n calle ursita, o sē mi'l crescū.»

8. Unchiașu vêđendū cō nu i se pune mâna și nu i se sucsece capu babi (*adică* vêđendū cō bētrâna nu se lassă sē se puie mâna pē iea, nu se supune, și nu vrē sē 'ntellēgă), își inchise gura și tăcū. Baba, luându'și copillu 'n brațe, se dusse a casă cu bucurie mare.

9. Aflândū vecini și vecini-le cō baba a găsit un copil la marginea vâi din pădure, și cō cu tōtă sārăcia ieî l'a luat sē vađă dē iel și sê'l crêscă, din țiuă aia, care mai dē care sê'l dea fel dē fel dē lucrurî și sê'l facă fel dē fel dē darurî copillu-luî.

10. După câte-va țille, baba își boteđō copillu 'și'l puse nume-le Perpilița.

11. Cu ađi cu mâne, fiindū bine 'ngrijit dē baba cu mare dor, Perpilița crescea într'o ți cāt într'o lună.

je vais élever cet enfant que le sort a mis sur mon chemin (*littér.* que le sort me fit sortir en chemin.)»

8. Le vieillard voyant que la vieille n'entendait pas raison (*littér.* voyant que la main ne se met pas sur la vieille, *ou encore* que la vieille ne se laisse pas mettre la main dessus, et que sa tête ne se tourne pas), ferma la bouche et se tut. La vieille, en prenant l'enfant dans ses bras, s'en alla à la maison avec grande joie.

9. Les voisins et les voisines ayant appris que la vieille avait trouvé un enfant sur le bord de la vallée de la forêt, et que malgré sa pauvreté elle l'avait pris pour le soigner et l'élever, à partir de ce moment, ce fut à qui donnerait toutes sortes d'objets (*littér.* qui de qui de lui donner espèces d'espèces de choses), et ce fut à qui ferait toutes sortes de présents à l'enfant.

10. Après quelques jours, la vieille baptisa l'enfant et lui donna le nom de Perpilita.

11. De jour en jour (*littér.* aujourd'hui avec demain), Perpilita, étant bien soigné avec grande affection par la vieille, grandissait en un jour autant [que l'on grandit] en un mois.

12. Cu furnia al Perpillița, mōșa și aușu-lu trecea ghine; cō toȚi viçinȚi-lli și vecini-le lē agiutā cu de tōte buni-le de cathe ȡiūă.

13. Mōșa cāndu se ducea la viçinētate pi lafe, uā 'ntrebā mulierȚ-le cum și çi turlie fu di aflō nat-lu în pădure. Iēra mōșa, fōrā drācuriȚ, lē spunea cō il aflō pi marginea a unei valle copan înfāseat tu daūē lliçe de lānā vecli.

14. ȡiūă cu ȡille, stēmānā cu stēmāniȚ, mes cu meșȚ, și an cu aȚȚ, Perpillița criscū și agiumse di se fēçe gione di șes-sprē-ȡeçe di aȚȚ.

15. Di prep-lu și de mușutēȡa, di giunatic-lu și virtutea çi avea, toȚȚ soçȚ-lli il inchismusea; și 'nveȡanda-luȚ de la mumāniȚ cō Perpillița iēste aflat pi marginea a unei valle copan înfāseat tu nisce lliçe de lānā vecli, di ervhu mare il preclimarā «Perpilliȡa di tu lliçā.»

12. Pē lōngā Perpilliȡa, baba și unchiașu petrecea bine; cō toȚȚ vecini și vecini-le ũ agiutā cu dē tōte d'alle bune pē fiā-care ȡi.

13. Baba cāndū se ducea pin vecinȚ[sē stea] dē vorbā, o 'ntrebā muieri-le cum și ceȚfel fu dē gāsi copillu în pădure. Iēr baba, fōrā drāciȚ lē spunea cōȚ gāsisse pē marginea unei vāȚ, copil înfāseat in doo içe dē lānā vechȚ.

14. ȡi dupā ȡi, sēptēmānā dupā sēptēmānā, lunā dupā lunā, și an dupā an, Perpilliȡa criscū și ajunse dē se făcū tinēr dē șei-spre-ȡeçe annȚ.

15. Dē māndreȡea și dē frumuseȡea luȚ, dē puterea și virtutea ce avea iel, toȚȚ tovarāși il pismuia; și aflānd iei dē la mume cō Perpilliȡa a fostū gāsit pē marginea unei vāȚ, copil înfāseat în nisce içe dē lānā vechȚ, dē pismā mare il poroclrā «Perpilliȡa dȚn içā.»

12. Grâce à Perpillita (*littér.* avec l'occasion de Perpillita), la vieille et le vieux, passaient bien [leur vie], parce que tous les voisins et les voisines les aidaient [en leur donnant] chaque jour toutes [sortes] de bonnes [choses].

13. Lorsque la vieille allait jaser dans le voisinage, les femmes lui demandaient comment et [de] quelle manière elle avait trouvé l'enfant dans la forêt. Et la vieille leur disait franchement (*littér.* sans diableries) qu'elle l'avait trouvé sur le bord de la vallée petit enfant emmaillotté dans deux vieilles lices de laine.

14. D'un jour à l'autre, (*littér.* jour avec jour), d'une semaine à l'autre (*littér.* semaine avec semaine), d'un mois à l'autre, et d'une année à l'autre, Perpillita grandit et devint (*littér.* il arriva de se fit) jeune [homme] de seize ans.

15. [A cause] de sa prestance et de sa beauté, de sa vigueur et de sa force, tous ses compagnons l'enviaient; et ayant appris des [vieilles] mères que Perpillita avait été trouvé sur le bord d'une vallée, [petit] enfant emmaillotté dans de vieilles lices de laine, par grande envie ils le surnommèrent «Perpillita de la lice.»

16. Având-a-luî di multe ori aestă paranumă, al Perpilița ca nu'li vhinea ghine. Tr'ună dîuă, Perpilița 'ntribö un di soçi-lli a luî, çi va sê se dîcã aestă paranumă çi 'li scöserã ficiori-lli.

17. Soçu-lu așel illi dîsse : «ma-cö mi 'ntribași, va sê'ți spun di ici am avdîtã, ma sê nu'ți parã arêu.

18. «Dupã cum nê spunü mumãni-le, tine nu ești hilliü di-aihiös a móși-llieî și a aușu-luî. Iellî te aüã aflatã pi marginea a unei valle copan infãșeat tu nisce llice de lãnã vecli. Ti așea toți ficiori-lli te aüã preclimatã «Perpilița di tu llicã.»

19. Mãrat-lu di Perpilița avdînda-luî aeste shörã, s'arușunö, și plecãndu'și ocli 'n pade 'și 'nellise gura și tãcù. Se sculö 'nvinat di anamisa di soçi și se dusse a casã.

16. Aușind iel dë multe ori porecla asta, lu Perpilița cam nu' venea bine. Într'ua dî, Perpilița întrebö [pë] unu dîn tovarãși luî, cö ce va sê dîcã porecla asta ce' scöserã bãieți.

17. Tovarãșu alla îi dîsse : «fin-cö mä 'ntrebași, o sê'ți spuî ce am aușit, da sê nu'ți parã rêu.

18. «Dupã cum ne spune mume-le [nóstre], tu nu ești fiü adevërat al babi și al unchiașu-luî. Iel te a gãsit pë marginea unei vãl, copil infãșeat în nisce ice dë lãnã vechi. D'aia toți bãieți te a poroclit «Perpilița dîn icã.»

19. Bietu Perpilița aușindü vorbe-le astea, se rușinö, și plecãndu'și ochi 'n pãmînt închise gura și tãcù. Se sculö necãjit [foc] dîn mijlocu tovarã i-lor și se dusse a casã.

16. Ayant entendu maintes fois ce sobriquet, Perpilita en fut contrarié (*littér.* quasi cela ne lui venait pas bien). Un jour, Perpilita demanda à un de ses compagnons ce que voulait dire ce sobriquet que les enfants lui avaient donné.

17. Ce compagnon lui dit : «puisque tu m'as interrogé, je vais te dire ce que j'ai entendu, mais que cela ne te fasse pas de peine (*littér.* qu'il ne te paraisse pas mal).

18. «D'après ce que nous disent [nos] mères, tu n'es pas [un] véritable fils de la vieille et du vieillard. Ils t'ont trouvé sur le bord d'une vallée [petit] enfant emmaillotté dans de vieilles lices de laine. (C'est) pourquoi tous les garçons t'ont surnommé «Perpilita de la lice.»

19. Le pauvre Perpilita, ayant entendu ces paroles, eut honte, et en baissant les yeux vers le sol, il ferma la bouche et se tut. Il se leva profondément attristé (*littér.* envenimé, empoisonné) du milieu de ses compagnons, et il s'en alla à la maison.

20. Mōșa, veđundu'l ahāt invirinat, lu 'ntribō đicēndu'llī : «Çi aī, hīi-lu a mīeū, di ești ahāt invirinat?»

21. Perpilița muntrindu pi mōșa, și suschirānda-luī ditu frūndē-le a inimă-llieī, illī đisse :

22. «Te spregiur pi loc, pi çer și pi sōre, sē'mī spuīī indreptu disi tine 'mī ești di-alihioșa mumă a mea, disi me aī aflată 'nfășeat tu nisci llice pi marginea a unei valle di ca cum imī đicū soçi-lli din viçinătate!»

23. Mārata de mōșă, pi aestă 'ntribare arēmase mută. Nu scia çì se'llī đică. Sē'llī spună 'ndreptatea, illī eră frică sē nu'llī pară arēū și se scōlă de fuge. Sē nu'llī spună, nu putea di sprigiurarea çì'llī fēçe.

24. Tu margine, vru nu vru, șidū di'llī spuse istoria tōtă di la ora çì'l aflō pină tu aça minută.

20. Baba, vėđēndu'l atāt dē necăjit, il întrebō đicēndu'ī : «Ce aī, fētu mieū, dē ești atāt dē necăjit?»

21. Perpilița ułtāndu-se la baba și suspināndū đfn băieri le inimi (*litter.* đfn frunđi-le inimi), il đisse :

22. «Te jur pē pāmīntū, pē çer și pē sōre, sē'mī spuī drepțū daca tu iești mama mea adevērată, or m'aī gāsīt infășeat în nisce içe pē marginea unei văī, după cum imī đice băieți dē pin ') vecinī!»

23. Biēta babă, la întrebarea asta rēmase mută. Nu scia ce sē'ī đică. Sē'ī spuie drepțū, 'ī ieră frică sē nu'ī pară rēū și sē se scōle s'o plece. Sē nu'ī spuie, nu putea dē jurāmīntu ce'ī făcuse.

24. La urmă (*litter.* în margine), vru nu vru, se puse dē'ī spuse tōtă istoria dē când il gāsisse și pină în minutu alla.

1) *On dit aussi* : dupin.

20. La vieille le voyant si profondément attristé, l'interrogea en lui disant : «Qu'as-tu, mon enfant, pour être aussi profondément attristé?»

21. Perpilița en regardant la vieille et en soupirant du plus profond de son coeur (*littér.* des feuilles du coeur), lui dit :

22. «Je te conjure par la terre, par le ciel et par le soleil, de me dire en vérité si tu es ma véritable mère, [ou] si tu m'as trouvé emmailotté dans des lices sur le bord d'une vallée, comme mes compagnons du voisinage me le disent!»

23. La pauvre vieille, à cette question resta muette. Elle ne savait que lui dire. En lui disant la vérité, elle avait peur que cela ne lui fit de la peine (*littér.* ne lui semblât mal) et qu'il ne se levât pour s'enfuir. Ne pas lui dire [la vérité], elle ne le pouvait, puisqu'il l'avait adjurée de la lui faire connaître (*littér.* elle ne pouvait pas, de la conjuration qu'il lui avait faite, ou à cause du serment qu'il lui avait déféré).

24. A la fin, bon gré mal gré (*littér.* elle voulut, elle ne voulut pas), elle se mit à lui dire toute l'histoire depuis qu'elle l'avait trouvé jusqu'à ce moment-là.

25. Perpilița învețându'și totă istoria, se turnă cōtră mōșa și'lli dīsse :

26. «Ieū de aūațe 'năinte, ma' nu pot sē staū tu aistă hōră ca sē'mī aridă și sē'mī pizuéscă sóci-lli toți preclimāndu-me «Perpilița di tu lliă.» De cât, fug și me duc pină iu va'mī vedă ocli!»

27. Mōșa, avđinda-luī sbōră-le al Perpilița, nu'și vrea bana. Dēde, fēce, gri, plāmse, sghili ca sē pōtă sē'l facă sē'și lliē mintea de la fugă, ma tōte illi fură din-cot. Veđunda-luī cō nu pōte cu vēr-'nu trop sē'lli șuca mintea, iși incllise gura și tăcū.

28. Alantă dīūă, Perpilița se sculō de diminēța, se lō, se chiptinō, iși încălčō țărulī-le, și luānda-luī urucina a mōși-lliei și aușū-luī, iși luō callea și'și fugi.

29. Imnō, imnō totă dīūa pină 'ntunicō. A daūa dī, ași, și a treia

25. Perpilița aflāndu'și totă istoria, se 'ntōrse cōtre baba și'i dīsse :

26. «Ieū d'aci 'nainte nu mai pos' sē staū in satu āsta ca sē riđă și sē'și battă joc dē mine toți băieți poroclindu-mē «Perpilița dīn ičă.» Dē cât, plec și mē duc pină unde 'mī o vedē ochi!»

27. Baba, auđindū vorbe-le lu Perpiliță, nu'și [mai] vrea viēța (*adică* nu mai vrea sē mai trăiéscă). Dette, făcū, vorbi, plānse, țipō, ca sē pōtă sē'l facă sē'și iē gāndu dē la plecāre, dar tōte 'i fură da surda. Vēđēndū cō nu pōte cu nici-un mijloc sē'i sucésca mintea (*adică* sē'l induplece), închise gura și tăcū.

28. A doūa dī, Perpilița se sculō dē diminēță, se spēllō, se pieptēnō, iși puse opinci-le, și luānd urāri-le babi și alle unchiașu-luī, iși luō drumu și plecō.

29. Umblō, umblō totă dīūa pină 'nserō. A doūa dī, așea, și a treia dī

25. Perpilita ayant appris toute son histoire, se tourna vers la vieille et lui dit :

26. «Moi à partir de ce moment, je ne veux plus rester dans ce village pour que tous [mes] compagnons se rient et se moquent de moi en me surnomment «Perpillita de la lice.» Mais je pars et j'irai jusqu'où mes yeux verront.»

27. La vieille, en entendant les paroles de Perpilita, ne voulait [plus] de la vie. Elle se remua (*littér.* elle donna), elle fit, parla, pleura, cria, pour le faire renoncer au départ (*littér.* pour pouvoir le faire qu'il se reprit l'esprit de la fuite), mais tout fut inutile. Voyant que par aucun moyen elle ne peut le faire changer d'avis (*littér.* tourner l'esprit), elle ferma la bouche et se tut.

28. Le lendemain, Perpilita se leva de [bon] matin, se lava [la figure], se peigna, chaussa les sandales, et en recevant la bénédiction (*littér.* en prenant les bons souhaits) de la vieille et du vieillard, il prit son chemin et il partit.

29. Il marcha, il marcha toute la journée jusqu'à la nuit (*littér.* jusqu'à ce qu'il [fit] obscur). Le lendemain

qi iera ași. Tu margine, se dusse la nă stane se caftă nihiam di pâne, cõ multu il avea luatã fõmea.

30. Picurarî-lli de la stane, cându il vequrã ahât pripsit și ahât mușat, lë se pãrũ cõ ieste vër-'nu hillũ di domnu. Il așteptarã, il timisirã și il filipsirã cu de tôte bunile și lë se aflã la stane.

31. Perpilița șiqũ la stanea aqea ca sã se discurmã in daũe qille. Picurarî-lli, luãnda-luĩ thar cu iel, il întrebãrã a cuĩ ficior ieste și iu se duqe ași singur.

32. Perpilița lë qisse cõ ieste un ficior ỏfãn, și cõ pãrinți n'are, și cõ se duqe sã caftã cãsmetea. Chihãie-lu a picurarî-lor avqinda-luĩ graie-le al Perpilița, il intribõ dissi vrea sã arãmãnã la iellĩ sã se facã picurar, i nu. Perpilița apãndisi cu haraũã mare cõ vrea și para vrea.

iér așeã. La urmã (*littér.* în margine), se dusse la uã stãnã sã cãrã niqicã pãne cõ mult il apucasse fõmea.

30. Pãstori (ciobani) dẽ la stãnã, când il vequrã atãt dẽ arãtos și atãt dẽ frumos, li se pãrũ cõ ierã fr'un ficior dẽ domnũ. Il priimirã. Il vorbirã cu omenie și' ospãtarã cu dẽ tôte [lucruri-le] alle hune ce se aflã la stãnã.

31. Perpilița șeqũ la stãna aia ca sã se odinẽscã cãte-va qille. Pãstori, daca se maĩ apropiarã dẽ iel (*littér.* luãndũ coraj cu iel), il întrebãrã al cuĩ ficior ieste și unde se duqe așeã singur.

32. Perpilița le qisse cõ ieste un hãiet sãrac și cõ pãrinți n'are, și cõ se duqe sã'și caute dẽ cãpãtãĩ (*littér.* sã'și caute norocu). Baciũ auqindũ vorbe-le lu Perpilița il intrẽbõ daca cum-va vrea sã rãmãie la iel sã se facã pãstor, or nu. Perpilița rãspunse cu bucurie mare cõ vrea și prẽ vrea.

(*littér.* le second jour), pareillement; le troisième jour de même (*littér.* de nouveau ainsi). Enfin, il s'en alla à une bergerie pour chercher un peu de pain, car il avait grand faim (*littér.* la faim l'avait beaucoup pris).

30. Lorsque les bergers (*littér.* les bergers de la bergerie) le virent de si belle apparence et si beau, il leur sembla que c'était un fils de seigneur. Ils le reçurent, l'honorèrent et le traitèrent avec toutes les bonnes [choses] qui se trouvaient dans la bergerie.

31. Perpilița resta à cette bergerie pour se reposer quelques jours. Les bergers prenant [un peu de] liberté (*littér.* courage) avec lui, lui demandèrent de qui il est fils et où il allait ainsi seul.

32. Perpilița leur dit qu'il était un pauvre garçon sans parents, et qu'il s'en allait chercher fortune ¹⁾. Le chef des bergers ayant entendu les paroles de Perpilița, lui demanda s'il voulait rester chez eux [pour] se faire berger, ou non. Perpilița répondit avec grande joie qu'il [le] voulait et qu'il [le] voulait beaucoup.

1) En danubien : se chercher de chevet, c'est-à-dire trouver un chevet pour avoir où reposer sa tête.

33. Ași, de ȃiua aȃea, Perpiliȃ se pėiti și se fėȃe picurar. Alantă ȃiua, ili dėdiră ună tȃgărcică, un ciomag, ună fluiéră, patru cãfi și ună turmă (cupie) di oi tea sė le pască.

34. Perpiliȃ luându'și pãne tu tȃgărcică și apã tu bucliȃ, își bȃgő oi-le di 'nãinte și se dusse sė le pască. Cãndu oi-le pãscea, Perpiliȃ băttea cu fluiéra; di cãt, băttereã ȃi fãȃea iel, ni se are faptã tu aestã lume, niȃi cő va sė se facă. Nostimada ȃi se avȃea și dulȃmea ȃi inșea ditu guve-le a fluiérã-llieȃ, nu se spune cu gura.

35. Iel cãndu șidea sum vėr-'nu arbure și ahurhia sė battã cu fluiéra, toȃi puȃ-lli de prin pãdure se adunã pi de anvėrliga a luȃ tea sė'l avdã și sė'l ascultã. Iéra lumãchi-le și frunȃi-le arburi-lor se appunea pinã 'n pade. Par' cő și nėsse simȃea haraũã.

33. Așea, dın ȃiua aia, Perpiliȃ se bȃgő la stãpãn și se fãcũ pãstor. A doa ȃi ȃi detterã uã teșilã, un ciomag, un fluier, patru cãfi și uã turmã dē oi ca sē le pascã.

34. Perpiliȃ luându'și pãine 'n teșilã, și apã 'n fedeleși, mēnő oi-le (*littér.* își puse oi-le 'nainte), și se dusse sē le pascã. Cãnd oi-le pãscea, Perpiliȃ cãntã cu fluieru; dē cãt, cãntarea luȃ [dın fluier], niȃi cő s'a [mai] cãntat pē lumea asta, niȃi cő o sē se [mai] cãnte. [Cãntarea] plãcutã ce se auȃea și dulȃȃa ce ișea dın gãuri-le fluieru-luȃ, nu se spune cu gura.

35. Cãnd iel ședea sub vre un pom și incepea sē cãnte cu fluieru, tőte pãșėri-le dē pın pãdure se adunã imprejuru luȃ ca sē'l auȃã și sē'l asculte. Iér ramuri-le și frunȃi-le pomi-lor se plecã pinã la pãmintũ. Par' cő și ielle simȃea bucurie.

33. Ainsi, [à partir] de ce jour, Perpillita se mit en service et se fit berger. Le lendemain on lui donna une sacoche, un bâton, une flûte, quatre chiens et un troupeau de brebis pour les [faire] paître.

34. Perpillita en prenant du pain dans sa sacoche et de l'eau dans son barillet, fit marcher les brebis (*littér.* il se mit les brebis en avant), et il s'en alla les [faire] paître. Lorsque les brebis broutaient, Perpillita jouait de la flûte (*littér.* il battait avec la flûte), mais le jeu qu'il faisait, ne s'est [jamais] fait en ce monde, ni ne se fera [jamais]. On ne saurait dire combien étaient agréables et harmonieux les sons de la flûte. (*Littér.* La chose agréable que l'on entendait et la douceur qui sortait des trous de la flûte ne peut se dire avec la bouche).

35. Lorsqu'il s'asseyait sous quelque arbre et qu'il commençait à jouer de la flûte, tous les oiseaux de la forêt se réunissaient autour de lui pour l'entendre et l'écouter. Et les rameaux et les feuilles des arbres descendaient jusqu'à terre. On eût dit (*littér.* il semble) que eux aussi (rameaux et feuilles) éprouvaient de la joie.

36. De multe ori oī-le arēmânea ni-pășcute mîrînda-luī pi mușata bōce a fluieră-lliei. Paturī-lli cānī și avea ti avegliarea a oī-lor, nu se dispărîa di nēssu ni ȓiūă ni nōpte, ma il avigllia ca pānea cu simitā.

37. Soȓi-lli al Perpilița di ȓiūă și di nōpte, erā paturī-lli cānī. Mistirvhipsirea și arēsbānarea a luī 'llī erā fluiera. Ōspeī avea multe turlii-le di pullī a păduri-lliei, și ōspite illī erā ni-numerate-le turlī de lilice a gēne-lor, a vulōge-lor, a ianure-lor și umbrōse-lor păduri.

38. Ași, Perpilița trāgea ună bană fōră vēr-nă minduire ti lucre lumesci. Tr'ună ȓiūă, se sculō de diminētă, sēlighi oī-le sē pască tu ună mușată vulōgă, și iel cu cānī-lli șiȓu avhunanghia de ielle, ningă 'nă fîntānă, tu umbrata a unuī nuc. Iși scōse fluiera din brân, și ahurhī sē battă ca di pasă ȓiūa, și s'adunară

36. Dē multe ori oi-le rēmânea ne-pășcute ascultāndū (*littér.* uītāndu-se lungū) la cāntarea frumōsă a fluieru-luī. Cāteșī patru cānī ce avea pētru paza oi-lor, nu se dēspărȓea dē dīnsu nicī ȓiūa nicī nōpȓea, ci il păȓea ca pānea dulce.

37. Tovarāși lu Perpilițā dē ȓi și dē nōpȓe ierā āī patru cānī. Ca sēī maī trēcā necăȓuri-le și sē'și verse focu, iel avea fluieru (*littér. confīdentu* și vērșarea focu-luī ī ierā fluieru). Prietini avea multe feluri dē pāsșeri dīn pădure, și prietine ī ierā ne-numērate-le feluri dē flori dīn poieni, dīn liveȓi, dīn crānguri și dīn păduri-le umbrōse.

38. Așeā Perpilițā ducea o viētă fōră nicī-uă grije dē lucruri-le lumesci. Într'o ȓi, se sculō dē diminētă, lāsșō oi-le sē pască [īn voia lor] într'uă livede frumōsă, și iel cu cānī șeȓu īn dreptu lor, lîngă uă fîntānă la umbra unuī nuc. Iși scōse fluieru dē la brāū, și 'ncepū sē cānte ca īn tōte ȓilli-le, și se adunară uă mulȓime

36. Souvent les brebis restaient sans paitre parce qu'elles écoutaient (*littér.* regardant, admirant) la belle voix de la flûte. Les quatre chiens qu'il avait pour la garde des brebis, ne se séparaient point de lui, ni le jour ni la nuit, mais ils veillaient [sur] lui comme [sur] le pain doux.

37. Les compagnons de Perpilița de jour et de nuit, étaient les quatre chiens. Son confident et sa consolation était la flûte. [Pour] amis, il avait les nombreuses espèces d'oiseaux de la forêt, et [pour] amis il avait les innombrables espèces de fleurs des clairières, des prairies, des breuils et des forêts ombrées.

38. Ainsi, Perpilița menait une vie exempte de tout souci (*littér.* sans aucun souci de choses mondaines). Un jour, il se leva de [bon] matin, il laissa les brebis libres de brouter dans une belle prairie, et en compagnie de ses chiens (*littér.* avec les chiens), il s'assit en face d'elles (des brebis) à côté d'une fontaine, à l'ombre d'un noyer. Il tira sa flûte de la ceinture, et il commença à jouer comme à l'ordinaire, et un grand

„nă crimmă di pulli pi humăchî-le a nuc-lui, di nu află loc iu sê ședă.

39. Tu ațea oră, tihisi sê trecă pi acloțe ună numtă de ține. Țini-le, vețunda-lui mulțemea di pulli, și avținda-lui dulțea băttère a fluieră-lliei, arēmasiră lemnusite de ciudie.

40. Di cât se ciudisea di mușata a lui băttère cu fluiera, altu ahăt se ciudisea di prep-lu și mușutēța a masti-lliei a lui. Ielle il muntrea și se ciudisea, ma iel niți hăbare nu'și avea cō țini-le il muntrea.

41. Tu margine, Perpilița sculō oelli ca sêși vedă oi-le; cādu, ți sê vedă dinăntea a lui? Trei ține tinere și mușate ți nu se spune cu spunērea. Trei-le eră nviscute mași tu cāte ună cămēșe gōlă, subțire de birungică. Trei-le giucă pi gēdite și se frāngea ca curdēlle.

dē păsșeri pē ramuri-le nucu-lui. dē nu [ma] avea loc unde sē ședă.

39. Atuncea sē n'tēplō sē trecă p'acolo o nuntă dē ține. Țini-le, vēdēndū mulțimea dē păsșeri, și auțindū dulțea cāntare a fluieru-lui, rēmaseră inlemnite dē mirare.

40. Cu cât se miră dē cāntarea lui frumōsă din fluier, cu āncă atāta [ma] multū se miră dē mândrețea și dē frumusețea chipu-lui lui. Ielle se uftă la iel și se miră, dar iel niț cō avea scire cō țini-le se uftă la iel.

41. La urmă (*littér.* in margine), Perpilița rēdicō ochi ca sēși vađă oi-le; cāndū, ce sē vađă dinăntea lui? Trei ține tinere și frumōse cum nu se spune cu vorba. Cāteși tre-le ieră imbrăcate numa] cu cāte uă singurā cămașe subțire dē borangic. Cāteși tre-le jucă pē degeti-le [piciōri-lor], și se mlădiă ca [nisce] panglice.

nombre d'oiseaux s'assemblèrent sur les branches du noyer, [au point] qu'ils ne trouvaient [plus] de place où se poser.

39. A ce moment là, il arriva qu'il passa par là une noce de fées. Les fées, voyant le grand nombre d'oiseaux, et entendant le doux jeu de la flûte, restèrent pétrifiées (*littér.* lignifiées) d'étonnement.

40. Si elles (les fées) s'étonnaient de son beau jeu de flûte, elles s'étonnaient bien plus encore (*littér.* autre autant) de sa [belle] apparence et de la beauté de son visage. Elles le regardaient et s'étonnaient, mais lui il ne savait même pas (*littér.* ni nouvelle il s'avait) que les fées le regardaient.

41. A la fin, Perpilița leva les yeux pour regarder ses brebis; lorsque, que vit-il devant lui! Trois fées jeunes et belles comme on ne peut pas le dire. Chacune des trois (*littér.* les trois) était vêtue seulement d'une simple chemise fine en soie écruée. Toutes les trois dansaient sur la pointe des pieds (*littér.* sur les doigts), et elles ondulaient comme des rubans.

42. Perpillița cându le vedu, illi se părù cò se 'nvhisédă, și ahurhi sê'și frecă ocli; ma cându avdi cò lli sburêscu đini-le, atumcea cunnuscù cò nu e in vhis, ma e di-alihia.

43. Đini-le illi đisseră : «Batte-ně, gione, sě giucămũ, și ici sě cafti, va sě'ți dămũ.»

44. Perpillița arēmase uñisit de mușutęta a lor, și illi cãđũ fluięra ditu mãnũ. Đini-le vedunda-lui cò Perpillița le muntresce cu dor mare, și cò illi cãđũ fluięra di tu mãnũ, illi đisseră : «Tinere și mușate gione, asgunę'ți cãnũ-lli di ningă tine cò vremũ sě'ți sburimũ ti ghine.»

45. Perpillița, ca sě nu lę frangă hătarea, tr'orã luõ și'și asguni paturĩ-lli cãnũ și arēmase iel singur tu mesea a treĩ-lor đine. Atumcea illi đisseră :

46. «Tinere gione, cum putuși di 'nvițași ahtare băttere mu-

42. Perpillița cându le vedu, i se părù cò visédă, si 'ncepũ sě'și frece ochi; dar când auđi cò đini-le il vorbesce, atumcea cunnuscù cò nu ie in vis, ci ie adevęrat.

43. Đini-le il đisseră : «Cântă-ne flăcăiași, sě jucămũ, și 'ți omũ da ce [ne] oi cere »

44. Perpillița rēmase uñmit dę frumuseęta lor, și il cãđũ fluięru đin mãnũ. Đini-le vedęndũ cò Perpillița se ułtã la ielle cu dor mare, și cò il cãđũ fluięru đin mãnũ, il đisseră : «Tinęr și frumos flăcăiași, gonesce'ți cãnũ dę lũngã tine, cò vremũ sě'ți vorhimũ dę bine-le [tęi].»

45. Perpillița, ca sě nu le strice gustu, in datã se puse dę'și goni cãteși patru cãnũ, și rēmase iel singur in mijlocu ãllor treĩ đine. Atumcea il đisseră :

46. «Tinęr flăcăiași, cum putuși dę 'nvęțași sě cãnũ așea dę frumos

42. Lorsque Perpillita les vit, il lui sembla qu'il rêvait, et il commença à se frotter les yeux ; mais lorsqu'il entendit que les fées lui parlaient, alors il reconnut qu'il ne rêvait pas, mais que c'était réel.

43. Les fées lui dirent : «Joue encore (*littér.* bats pour nous), jeune [homme], [pour] que nous dansions, et nous te donnerons ce que tu demanderas.»

44. Perpillita resta ébahi de leur beauté, et la flûte lui tomba des mains. La fées, voyant que Perpillita les regarde avec grand désir, et que la flûte lui était tombée des mains, lui dirent : «Beau jeune homme (*littér.* tendre et beau jeune), chasse les chiens loin de toi (*littér.* d'à côté de toi), car nous voulons te parler pour ton bien.»

45. Perpillita, pour ne pas leur déplaire (*littér.* pour ne pas leur rompre le désir), se mit (*littér.* il prit) tout de suite à chasser ses quatre chiens, et il resta seul au milieu des trois fées. Alors elles lui dirent :

46. «Jeune homme (*littér.* tendre jeune), comment as-tu pu ap-

șată cu fluiéra? Noi himū đine, și avemū allăgată munți, păduri, genuri, livėđi, câmpuri, și tu margine, nu avemū alăssată loc ni-allăgat, și cu tute aiste, pină tu điiă di astăđi, ahtare mușată și dulce băttére cu fluiéra nu mai avemū avđită ni cō va sē avđimū alliurea.

47. «Calotihă de mă-ta ți te are faptă, și calotihă de n'vésta ți va sē te llié!»

48. Pi aeste sbōră, Perpilița lē đisse :

49. «Ia nu vė șupėrați cu mine, ma alăssați-me isihū, vė pă-lăcărsescu!»

50. «Nu nē șupėrămū, illi đisseră đini-le, ma ți sburimū ațea ți iește. Avđi, gione, i nu avđi? Tine cu fluiéra ta nē fițeși mare 'nchiedicare și nē băgași tu mare arușine.»

cu fluieru? Noi sūntemū đine, și am allergat pin munți, păduri, poieni, liveđi, câmpuri, și după tōte (*littér.* și in margine), n'am lăssat loc ne-umblat, și cu tōte astea, pină in điiă dē astăđi, așeă frumōsă și dulce cāntare din fluiet, n'am mai auđit, nicī cō o sē auđimū in altă parte.

47. «Ferice dē mă-ta care te a fă-cut, și ferice dē nevasta care te o luă [dē bărbat].»

48. După vorbe-le astea, Perpilița le đisse :

49. «Ia nu vė batteți joc dē mine, ci lăssați-mē 'n pace, mē rog Dum-neavastră!»

50. «Nu ne battemū joc, fi đisseră đini-le, ci îți spunemū ce iește. Auđi, slăcāu-le, or n'auđi? Tu cu fluieru tēu ne făcuși mare piedică, și ne ai dat dē mare rușine.»

prendre à jouer si bien de la flôte ? (*littér.* tel battement beau avec la flôte ?) Nous sommes des fées, et nous avons parcouru montagnes, forêts, clairières, prairies, plaines, et enfin nous n'avons pas laissé d'espace non parcouru, et avec tout cela, nous n'avons plus entendu [un] si beau et si doux jeu de flôte (*littér.* battue avec la flôte), [et] nous n'[en] entendrons pas ailleurs.

47. Heureuse la mère (*littér.* bonheur de ta mère) qui t'a fait [naître], et heureuse la femme (*littér.* bonheur de la femme) qui te prendra [pour époux]!»

48. A ces mots, Perpilița leur répondit :

49. «Ne vous moquez pas de moi, mais laissez moi tranquille, je vous prie!»

50. «Nous ne nous moquons pas, lui dirent les fées, mais nous te disons ce qu'il [en] est. Entends-tu, jeune [homme], ou n'entends-tu pas ? Avec ta flôte tu nous as mises en retard et tu nous as exposées aux reproches (*littér.* tu nous fis grand empêchement et tu nous mis en grande honte).»

51. «Că-țe ?» Țisse Perpilița.

52. «Că noi eramă boggiônie la 'nă numtă, din partea a unui ficiorac Țin Ți se însoră și llié Frosa mușata a loc-lui; și trecenda-lui pi auațe avȚimmă băttérea a fluié-ră-llieî aȚea Ți par' cō nē mândipsi, și ne-puténda-lui sē nē dispărtimă di dulȚéȚa și di mușutéȚa a llieî, nē 'mpărtimă de numta și di toȚi cuscri-llî, și arē-masimă sē avȚimă fluiéra a ta.

53. «Ți-nē, tora, cu Ți față sē nē duȚemă iéra la numta aȚea, di cara nē turnămmă din calle?»

54. Aeste tôte le Țisse Țina aȚea ma' mare; iéra aȚea mîlgiucană Țisse : «Cara nē se avhăchipsiră urecli-le a nôstre de bôȚea a fluié-ră-llieî, Ți stepsu nē are gioni-le aistu?»

55. «Și ieū cu mintea a ta escu, Țisse Țina aȚea ma' mîca.

51. «Dă ce ?» Țisse Perpilița.

52. «Pentru cō noi ieramă nuntașe la uă nuntă, Țin partea unui Țin flăcău care se însoră și ié pē Frosa frumôsa pămîntu-lui; și trecendă p'aici, auȚirămă cântarea din fluier, și asta par' cō ne fermecō, și ne-puténdă sē ne despărtimă dē dulȚéȚa și dē frumuseȚea ieî (*adică* a cântărit), ne despărtirămă dē nuntă și dē toȚi nuntași, și rēmaserămă sē auȚimă fluieru tēu.

53. «Spune-ne acum, cu ce obraȚă sē ne duȚemă iér la nunta aia, daca [uă dată] ne abătturămă din calle?»

54. Tôte astea le Țisse Țina a maî mare; iér a mijlocie Țtse : «Daca ni s'a dēdulcit urechi-le nôstre cu cântarea fluieru-lui, ce strică flăcăiașu ăsta ? (*littér.* ce greșélă ne are flăcău ăsta ?)»

55. «Și ieū Țic tot ca tine (*littér.* și ieū cu mintea ta sânt), Țisse Țina

51. «Pourquoi ?» dit Perpilla.

52. «Parce que nous étions [au nombre des] invitées à une noce, de la part d'un génie [qui était resté] garçon, [et] qui se marie et prend [pour femme] Frosa la [plus] belle de la terre; et en passant par ici, nous entendimes le jeu de la flûte, ce qui sembla nous ensorceler, et ne pouvant pas nous séparer de sa douceur et de sa beauté, nous nous séparâmes (*littér.* nous nous divisâmes) de la noce et de tous les invités, et nous restâmes [pour] entendre ta flûte.

53. «Dis-nous maintenant avec quel visage irons-nous encore à cette noce, une fois que nous nous sommes détournées du chemin ?»

54. [C'est] l'ainée des fées [qui] dit tout ceci; et la cadette (*littér.* celle du milieu), dit : «Si nos oreilles furent charmées par la voix de la flûte, en quoi est-ce la faute de ce jeune homme ? (*littér.* quelle faute nous a ce jeune ?)»

55. «Moi aussi je pense comme toi (*littér.* moi aussi je suis avec ton esprit), dit la plus jeune fée; (*littér.*

Di-alihia ieste cō gioni-le aistu nu'și are stepsu niçi cāt 'nă șilliă. Cō iel își băttea fluiéra ti oi-le a lui, și nu ti noi.»

56. Și arūcându'si oclli pi Perpilița, cu dulce și adilliosă bōce illi đisse : «Gione tinere și mușate, ti pālăcārsescu sē lliéi fluiéra dis-nōū și sē nē bați nica 'nă óră, di ca cum scii tine, ca sē cama jucāmū; și alăssați șbōră-le allante.»

57. Perpilița avđinda-lui nostima și adilliosa pālăcārie či 'lli fēce ma' mīca đinā, își luō fluiéra, și cara ahurhī sē battă, pādurea arē-sunā, arburī-lli se cutremburā, oi-le se 'mprustarā pi dađē cicióre și ascultā; puī-lli toți iarda își disicā gārgālani-le de piridare și de chiurare; iéra a đini-lor lē inși sufflet-lu de giucare și de frāngére.

a mai mică. Ie adevérat cō flăcăiașu ăsta nu stricā niçi cāt ie negru supt unghie (*littér.* cāt un fulgulețu). Cō jel cāntā đin fluiet pentru oi-le lui, și nu pentru noi.»

56. Și aruncându'si ochi pē Perpilița, îi đisse cu glas dulce și duios : «Flăcăiași tiner și frumos, ie'ți fluietru đin noi, și cāntă-ne, rogu-te, ăncă o dată, cum scii tu, ca sē jucāmū; și lăssați vorbe-le alle lalte.»

57. Perpilița auđindū rugăciunea plăcută și duiosă ce'ī făcū đina a mai mică, își luō fluietru, și daca 'ncepū sē cānte, pādurea rēsunā, copaci se cutremurā, oi-le se rēdicarā 'n doo piciore și ascultā; pāsșeri-le tōte ierā cāt p'aci sē'si dēspice (*adică* sē'si rupă) gūturi-le dē [multă] ciripire și fluietru; ier đini-lor le își suffletu dē [multū] jocū și fārimare.

la plus petite). Il est vrai que ce jeune [homme] n'est point fautif (*littér.* n'a pas de faute pas même autant qu'un brin de duvet '). Car il jouait de la flûte (*littér.* il battait sa flûte) pour ses brebis et non pour nous.»

56. Et en jetant ses regards (*littér.* ses yeux) sur Perpilița, elle lui dit avec une voix douce et affectueuse : «Jeune et beau garçon (*littér.* jeune tendre et beau), je te prie de prendre de nouveau ta flûte et d'en jouer (*littér.* battre) encore une fois, comme tu sais [le faire], pour que nous dansions encore; et laissez [de côté] les autres propos.»

57. Perpilița ayant entendu la prière agréable et affectueuse que lui avait adressée (*littér.* faite) la plus jeune fée, prit sa flûte, et lorsqu'il commença à jouer (*littér.* s'il commença à battre), la forêt résonna (*littér.* résonnait), les arbres s'agitèrent (*littér.* s'agitaient), les brebis se dressèrent sur deux pattes et écoutèrent (*littér.* écoutaient); tous les oiseaux faillirent se briser le gosier [à force] de piauler et de siffler; quant aux fées, elles n'en pouvaient plus de fatigue (*littér.* l'âme leur sortit) [à force] de danser (*littér.* de danse et de contorsions).

1) *En danubien* : pas même autant qu'il y a du noir sous l'ongle.

58. Tru órá ȕi se simȕiră ȕini-le cõ suntu curmate și multu asudate di giucarea ȕi féȕiră, asunară palmi-le și di 'nă calle agiumsiră trei priciurĩ. Priciurĩ-le aiste eră di la cap pină la buric, ómiĩĩ cu capiti-le gólle, cu perciurĩ-le discăciate, cu barbe-le 'ncărșilliate, și cu chiepturĩ-le peróse. Iéra di la buric și 'n ghios, eră callĩ cu patru cicióre, di açellĩ ȕi sorbu niorĩ-lli.

59. Priciurĩ-le açelle le climă satirĩ.

60. Cathiși ună ȕină încălicându'și cāti un satir, se féȕiră neveȕute din 'năntea al Perpiliȕa.

61. Mărat-lu di Perpiliȕa, aflându-se fõră nesse, nu' încăpea chiełlea di arėũ mare ȕi' l vhinea. Di óra aȕea il prése ună ohtare și ună ahundósă suschirare, ahât cât nu putea sė'și află loc-lu ni ȕiũă ni nópte.

58. Uă dată cõ se simȕiră ȕini-le cõ suntu ostenite și cõ mult asudară dē jocu ce făcură, băttură dñn palme, și in-dată ajunseră (*adică* veniră) trei dobitoce. Dobitoce-le allea ieră dē la cap pñn' la buric, ómenĩ cu capu gol, cu péru dēscurcat (*adică* pieptēnat), cu barba crėȕă, și cu pieptu pėros. Iér dē la buric in jos, ieră caĩ cu patru picióre, d'ái dē sorbũ nori (*adică* fõrte sprintenĩ).

59. [Pē] dobitoce-le allea le chiełmă satirĩ.

60. Fie-care ȕină încălicându pē cāti un satir, se făcură ne-vėȕute din 'năntea lu Perpiliȕă.

61. Bietu Perpiliȕă, aflându-se fõră ielle, nu' [maĩ] încăpea piełlea dē rėũ mare ce'ĩ venea. D'atuncea il apucó un oftat și nisce suspinurĩ adũncĩ, așeă cõ nu putea sė'și [maĩ] gășeseă loc nicĩ ȕiũa nicĩ nópte.

58. Lorsque les fées se sentirent fatiguées et baignées de sueur [à cause] de la danse (*littér.* de la danse qu'elles firent), elles frappèrent des mains, et de suite (*littér.* d'une voie) arrivèrent trois animaux. Ces animaux étaient [ainsi] : depuis la tête jusqu'au nombril, des hommes nu-tête, aux cheveux bien peignés, à la barbe frisée, et à la poitrine velue. Mais du nombril aux extrémités (*littér.* en bas), [c'était] des chevaux à quatre pattes, de ceux qui hument les nuages (*c'est-à-dire* fringants).

59. Ces animaux s'appellent (*littér.* [on] les appelait) *centaures*. (*Le texte dit* satyres).

60. Chacune des fées ayant monté sur un centaure, elles disparurent (*littér.* elles se firent invisibles) de devant Perpiliȕa.

61. Le pauvre Perpiliȕa, n'étant plus avec elles (*littér.* se trouvant sans elles), la peau ne le contenait plus, du mal qu'il en ressentait (*littér.* du grand mal qu'il lui venait). A partir de ce moment, il se mit à gémir et à soupirer (*littér.* il fut pris d'un gémissement et d'une profonde *suspuration*), à tel point qu'il s'agitait nuit et jour (*littér.* qu'il ne pouvait trouver sa place ni de jour ni de nuit).

62. Iu durmăia, iu șidea și iu allăgă, par' cō đini-le din 'năintea a oclli-lor a lui nu lipsea. Tu margine, mărat-lu di Perpilița, șesce meși di đille trapse ne-numerose ohtări și suschirări, fōră sē mai le védă đini-le nica 'năoră.

63. Di foc-lu ți 'llī avea inima ti nēsse, nu alăssō loc ni-căvtat și ni-allăgat, căvtându după ielle. Numa' un loc nica illī avea arē-masă ni-căvtat.

64. Tr'ună điuă, își luō doī cănī cu iel, și se dusse sē cavtă și nica tu ațel loc, alăssându'și doī-lli allanți cănī cu oi-le. Agiumse și tu ațel loc, și căvtō de tōte părți-le; ma nu aflō de cât păduri ponde.

65. Ași, se turnō cu lipe mare și suschir ni-mărginit, fōră sē

62. [Or] unde dormea, [or] unde ședea și [or] unde allergă, par' cō đini-le nu lipsea din 'naintea ochi-lor lui. Apoi, bietu Perpiliță șesce luni de đille trasse ne-numerate ohtări și suspinuri, fōră sē mai vađă đini-le încă uă dată.

63. Dē focu ce avea la inimă (*littér.* ce'l avea inima) pentru đinși-le, nu lăssō loc ne-căutat și ne-allergat, umblândū (*littér.* căutându) după ielle. Numa' un loc îi rămăsese ne-căutat.

64. Într'o đī, luō doī cănī cu iel, și se dusse sē caute și în locu alla, lăssându'și aī-lalți doī cănī cu oi-le. Ajunse și în locu alla, și căutō pîn tōte părți-le; da nu găsi de cât păduri pustii.

65. Așea, se 'ntorșe cu mare 'ntristare și suspin ne-mărginit, fōră sē

62. [N'importe] où il dormit, où il s'assit et où il courût, il semblait que les fées se présentaient toujours à ses regards (*littér.* ne manquaient pas de devant ses yeux). A la fin (*littér.* en marge), le pauvre Perpilita, [pendant] six mois (*littér.* six mois de journées), ne cessa de gémir et de soupirer (*littér.* tira d'innombrables gémissements et soupirs), sans voir encore une fois les fées.

63. Comme il brûlait d'amour pour les fées, il n'y avait pas d'endroit qu'il ne visitât et parcourût dans l'espoir de les rencontrer. (*Littér.* Du feu que son coeur avait pour elles, il ne laissait pas d'endroit non recherché et non parcouru, en cherchant après elles). Un seul endroit était encore resté inexploré.

64. Un jour, il prit deux de ses chiens (*littér.* il se prit deux chiens) avec lui, et il alla chercher aussi dans cet endroit, en laissant ses deux autres chiens avec les brebis. Il arriva aussi à cet endroit là, et il chercha de tous côtés; mais il n'[y] trouva que des forêts désertes.

65. Ainsi, il s'[en] retourna avec grande tristesse et soupirs infinis (*littér.* soupir infini), sans savoir où

scibă iu se duce. Imnânda-luî ca chirut dit ieta de auaçe, cădû tu ună pădure gréuă ȝi nu se vedea altu di cât ȝer-lu.

66. Funda-luî curmat ȝi căpëit di inmătura di tótă ȝiua, se aplică ningă un arbure ȝi'ȝi dură; iera doî-lli căfiî il avigllia un de 'nă parte, allantu de allanta.

67. Aclô iu durmîa umisit, invhisă cō canda vinne 'nă mōșe ȝi illî ȝisse : «Perpilliȝa, gione mușat, maî 'năinte di șesse meșî, eraî hărăcop ȝiua ȝi nôpte, ȝi cu băttêrea a fluiere-llieî ȝi făceaî, imî hărăseaî toȝi puî-lli, toȝi arburî-lli, tôte cupace-le, toȝi fagi-lli, tôte frânȝe-le ȝi tôte ierghi-le; ȝi de-anda veȝușî blăstimate-le de ȝine, iȝi turbă mintea din cap, di nu'ȝi așli arihatea ni 'npade, ni 'nprostu, ni ȝiua, ni nôpte!

68. «Te alăssașî ȝi de fluiéră ȝi de tôte hără-le ȝi aveaî ma' 'năinte,

scie unde se duce. Umblândû ca un erratec (*littér.* ca pierdut din lumea asta), dette dē uă pădure dēssă (*littér.* gré) în care nu se vedea altû dē cât ceru.

66. Fiind ostenit ȝi molleșit d'[a-tăta] umblet dē tótă ȝiua, se reȝemă dē un copacî ȝi adormi; ier aî doî căfiî il păzea unu d'o parte, aî altû d'altă [parte].

67. Acolo unde dormea dus, visă cō veni o babă ȝi'ȝi ȝisse : «Perpilliȝa, flăcău frumos, acum șesse luni, ieraî vesel ȝiua ȝi nôpte, ȝi cântândû cu fluieru (*littér.* cu bătêrea fluieru-luî ce făceaî), imî inveseleaî tôte păsșeri-le, toȝi copaci, toȝi stejari, toȝi fagi, tôte frânȝi-le ȝi tôte ierburi-le; ȝi dē cândû veȝușî pē blestimate-le dē ȝine, ȝi s'a turburat mintea din cap, dē nu'ȝi [maî] găsescî liniștea nicî [șeȝândû] jos, nicî în picioré, nicî ȝiua, nicî nôpte!

68. «Te lăssașî ȝi dē fluiér ȝi dē tôte daruri-le ce aveaî maî 'năinte,

il allait. En marchant comme un égaré (*littér.* un perdu de ce monde), il tomba dans une épaisse (*littér.* pesante) forêt, où l'on ne voyait autre [choses] que le ciel.

66. Étant fatigué et affaîssé d'avoir marché (*littér.* de la marche de) toute la journée, il s'appuya contre un arbre et il s'endormit; quant aux deux chiens, ils le gardaient, l'un d'un côté, l'autre de l'autre.

67. Là où il dormait profondément (*littér.* ébahi, éperdu), il rêva qu'une vieille femme était venue (*littér.* il rêva comme lorsque vint une vieille femme) et lui disait : «Perpilliȝa, beau jeune [homme], six mois avant, tu étais gai jour et nuit, et en jouant de la flûte (*littér.* avec le battement de la flûte que tu faisais), tu m'égayais tous les oiseaux, tous les arbres, tous les chênes, tous les hêtres, toutes les feuilles et toutes les herbes; et depuis que tu vis les maudites fées, ton esprit (*littér.* l'esprit de ta tête) s'est troublé [au point que] tu ne trouves plus de repos, ni couché, ni debout, ni de jour, ni de nuit!

68. «Tu as renoncé à (*littér.* tu t'es laissé de) ta flûte et à toutes les qualités (*littér.* les dons) que tu avais

și ti fițeși ca ipohondru. Astădî, vedându-te jilit și ma' multu lipisit de tôte dille-le, viñiũ s'e'îi spun cõ iu po'îi s'e le afli đini-le.

69. «Đini-le po'îi s'e le afli la Munte-le de Marmare, tu pădurea de dafni. Tu ațea pădure, di iți bune și mușuteți suntu pi lume, aclo 'năuntru se află. Aclo se află de tôte pome-le, de tôte dulceñi-le și de tôte miurismate-le. Tot acloțe se află și di piloñi-lu ațel ma' amar-lu.

70. «Tu mesea ațilliei pădure, ieste ună largă vulogă anvêrligată di trandafillî, di dafni, di iasimiî, di masiñi, și tu margine, de tôte turlii-le di pomî și arburî miurismoși.

71. «Vuloga ațea are tu mesea a lliei ună baltă cu ună apă limbită, limbită ca hierea. Apa ațea se vome di sum Munte-le de Marmare.

72. «Tu ațea apă, care vrea s'e se ascaldă și s'e se spellă, illî se

și te posomorîși. Astădî, vedându-te jelit și mai intristat dẽ cãt in tôte đilli-le, veni s'e'îi spuî unde po'îi s'e gãsesci đini-le.

69. «Đini-le po'îi s'e le gãsesci la Munte-le dẽ Marmurã, in pădurea dẽ dafinî. In pădurea aia, cãte [lucrurî] bune și frumuseți suntu pẽ lume, acolo 'nãuntru se aflã. Acolo se aflã dẽ tôte pome-le, dẽ tôte dulceți-le și dẽ tôte mirõsi-le. Tot acolo se aflã și pelinu (*litter.* dîn pelinu) ăl ma' amar.

70. «In mijlocu păduri ăllia ieste o livede latã inconjuratã dẽ trandafirî, dẽ dafinî, dẽ iasomie, dẽ măslinî, și cum am đice (*litter.* in margine), dẽ tôte feluri-le dẽ pomî și dẽ copaci mirositorî.

71. «Livedea aia are in mijlocu iei un lac cu uã apă limpede, limpede ca fieru. Apa aia curge (*litter.* se varsã, ieste vërsatã) dẽ sub Munte-le dẽ Marmurã.

72. «In apa aia, cine vrea s'e se scaldẽ și s'e se spellẽ, i se invirto-

avant, et tu deviens hypochondriaque. Aujourd'hui, en te voyant affligé et plus triste que les autres jours, je suis venu te dire où tu peux retrouver les fées.

69. «Tu peux retrouver les fées à la Montagne de Marbre, dans la forêt de lauriers. Dans cette forêt, on trouve de toutes [les choses] bonnes et belles (*littér.* de toutes les bonnes et les beautés) qui sont en [ce] monde. Là on trouve de tous les fruits, de toutes les douceurs et de toutes les odeurs. Là se trouve aussi l'absinthe la plus amère.

70. «Au milieu de cette forêt il y a un large pré entouré de rosiers, de lauriers, de jasmins, d'oliviers, et enfin de toutes sortes d'arbres fruitiers et d'arbres odoriférants.

71. «Ce pré a au milieu un lac avec une eau limpide, limpide comme le fiel. Cette eau-là jaillit (*littér.* est vomie) de dessous la Montagne de Marbre.

72. «La peau de celui qui veut se baigner et se laver dans cette eau, se fortifie (*littér.* Dans cette eau, qui veut se baigner et se laver, il lui se

'nvirtusedă chiellea ahât multu, cât nu pôte să uă spitrundă ni gilit, ni cûțut, niçi dinte di mai fricosă price.

73. «Ti ațea țini-le, cathe sâmbătă vhină di se ascaldă tu apa ațilliei baltă. Aestă sâmbătă çi vține, aună să vhină trei-le ôspite ține a talle la pădurea de dafni cu tótă Frosa mușata a loc-lui, ca să se ascaldă.

74. «Virtos ghine cunnosc cu cãta foc-lu çi'ți are inima după ielle, ună dișteptare dit somnul çi dormi, va să'ți lliet cãni-li și va să te duçi pină acloțe. De cât, să me ascultareși mine, iți țic să tragă mână și să nu te duçi, cõ ai să pați și să tragă multe arêlle.»

75. Atumțea Perpillița uă 'ntribõ țicându'lli : «Ti pãlăcãrsescu, maie, care iești afindillia'ți çi mi spuseși ahâte mistirvhiurı, a nıa ôrfãn-lu și atih-lu?»

76. «Ieți escu muma a pădurı-lor și mira a ômeñi-lor, țisse

ședă pielea așea dẽ multũ cõ nu pôte să o [mai] pẽtrunđã nicı sãgeta, nicı cuțitu, nicı dinte-le fieri állii mai înfricoșate.

73. «D'iaia țini-le, în fie-care sâmbătă vine dẽ se scaldă în apa lacului álluia. Sâmbătă ce vine, aũ să viie alle trei ține prietini-le talle la pădurea dẽ dafini, d'impre-ună cu Frosa frumõsa pãmintu-lui, ca să se scalde.

74. «Fõrte bine cunnoscũ cõ dẽ [multũ] foc ce ai la inimă (*littér.* ce'ți are inima) pentru ielle, cum te õi deșteptã din somnu ce dormi, o sã'ți iei cãni și o sã te duci [tocmai] pin acolo. Dẽ cât, daca m'ai ascultã [pẽ] mine, iți țic să te lepeđi [dẽ ielle] (*littér.* să tragă mână) și să nu te duci, cõ ai să pați și să tragă multe relle.»

75. Atuncea Perpillița o 'ntribõ țicându'i : «Rogu-te, babo, cine ești Dumneata care 'mı spuseși atâtea lucruri ascunse, mie sãracu și ne-fericitu?»

76. «Ieți sũnt muma pãduri-lor și ursitõrea ômeni-lor, țisse baba; și

fortifie la peau) tant que ni flèche, ni couteau, ni dent du plus effroyable animal ne peut la traverser.

73. [«C'est»] pour cela [que] les fées, chaque samedi, viennent se baigner dans l'eau de ce lac. Samedi prochain (*littér.* ce samedi qui vient), les trois fées tes amies vont venir au bois de lauriers avec Frosa la [plus] belle de la terre, pour se baigner.

74. «Je reconnais fort bien que d'après le feu que ton coeur a pour elles, une [fois] réveillé (*littér.* un réveil) du sommeil dont tu dors, tu prendras tes chiens et tu t'en iras jusque là. Mais si tu m'écoutais, je te dirais d'[y] renoncer (*littér.* de retirer main), et de ne pas [y] aller, car tu vas souffrir et endurer beaucoup de mauvaises [choses].»

75. Alors Perpillita lui demanda (*littér.* l'interrogea) lui disant : «Je t'[en] prie, grand' mère, qui es tu (*littér.* qui es ta seigneurie), toi qui m'as dit tant de mystères à moi le pauvre et l'infortuné?»

76. «Je suis la mère des forêts et la parque des hommes, dit la vieille;

môșa; și cõ 'mî ieste multă milă di tine, viñtũ di țî me 'nvhisaî și țî spuștũ tôte câte avdîșî.

77. «Am nică multe sê'ți spun; ma nu pot sê'ți le spun tora, de daũe furmîi; una cõ nu'lii u óra, și a daũe cõ nu'mî am sócẽ-le cu mine. Ahât gólă pot sê'ți dîc : Cara sê hibă sê'ți calcă cicior-lu tu pãdurea a dafni-lor, çî-va sê nu façi altu de cât, ma' 'năinte de tôte, sê te ascalđi tu balta dit mesea a mușată-llieî vulógă, și apoia çîi vrefi fă.»

78. După aeste, môșa se feçe ni-viđută, iera Perpillița dișteptându-se, iși frecõ oclli, și nu putea sê'și cadă pi minte. Di cara iși vinne pi vete, șidea și'și se ciudisea cu vhis-lu çî veđũ. Cât se ducea, di minută in minută ohtări-le și suschirări-le illi se adăvgea.

[pentru] cõ multă 'mî este milă dẽ tine, veni dẽ m'arãta ție in vis și'ți spusei tôte câte [le] auđișî.

77. «[Maî] am încă multe sê'ți spuî; dar nu pos' sê'ți le spuî acuma, din doo pricinî; una cõ nu ie [acuma] vremea, și a doa cõ nu'mî am soçii-le cu mine. Numai atãta pos' sê'ți dîc: D'o fi sê'ți calce picioru in pãdurea dẽ dafin, nimic alta sê nu faci dẽ cât, maî 'nainte dẽ tôte, sê te scalđi in lacu din mijlocu liveđi állii frumõse, și apoî fă ce vref.»

78. După asta, baba se făcũ ne-vêđută, ier Perpilliță, deșteptându-se, se frecõ la ochi, și nu putea sê se desmeticescă (*litter.* sê'și cađă pẽ minte). Daca 'și veni 'n fire, sta dẽ se mirã dẽ visu ce avũ (*litter.* ce veđũ). Cu cât trecea, din minut in minut oftări-le și suspinuri-le i se adăogã.

et parce que j'ai (*littér.* il m'est) grande pitié de toi, je suis venue l'apparatre en rêve et je te dis tout ce que tu [viens d']entendre.

77. «J'ai beaucoup [de choses] à te dire; mais cela ne peut pas se faire maintenant (*littér.* je ne peux te les dire maintenant), pour deux motifs: premièrement, ce n'est pas le moment (*littér.* l'une qu'il ne lui est pas l'heure), et secondement, je n'ai pas mes compagnes avec moi. Je peux te dire seulement ceci: si ton pied vient à fouler (*littér.* s'il était qu'il te foule le pied) [le sol de] la forêt des lauriers, ne fais rien autre chose si non de te baigner, avant tout, dans le lac du milieu de la belle prairie, et après, fais ce que tu voudras.»

78. Après cela, la vieille disparut (*littér.* se fit invisible) et Perpillita, en se réveillant, se frotta les yeux et il ne pouvait pas revenir à lui (*littér.* ne pouvait pas se tomber sur l'esprit). Lorsqu'il revint à lui, il s'étonna du rêve qu'il avait fait (*littér.* il restait à s'étonner avec le rêve qu'il vit). A mesure que le temps passait (*littér.* tant que s'en allait, de minute en minute), ses gémissements et ses soupirs augmentaient.

79. A daŭa ȕi se sculö; iși luö tãrgãcica, fluiéra, ciomagã și doŭ cãñi cu nãssu; și pridãnda-luï oï-le a domnu-suï, închisi di munte 'n munte, și de pãdure 'n pãdure, întrebãnda-luï cu ici picurari se adunã, iu se aflã Munti-le de Marmare și pãdurea de dafni.

80. Dupã multe ȕille imnãturã, și dupã multã curmare și allãrgare, dede pi Munti-le de Marmare și cãȕu pi pãdurea de dafni. Cãndu intrö tu pãdurea de dafni, ȕi sã vädã? Luvhuriï ȕi niȕi gura pöte sã le spunã, niȕi cundiï-lu pöte sã le scrie.

81. Tu aȕea minutã, Perpillaȕa iși addusse a minte graï-lu a möși-lliceï din vhis, ȕi'lli avea ȕisa cö ma sã'lli calcã cicior-lu tu pãdurea a dafni-lor, ȕi-va altu sã nu tacã de cãt ma 'nãinte de töte sã se ascaldã tu ȕisa baltã dit vulögã.

82. Ași, Perpillaȕa allãgö 'n sus, allãgö 'n ghios, cu mizia dede pi

79. A doa ȕi se sculö; iși luö cu dinsu teșila, fluieru, ciomagu și doŭ cãñi; și predãnd oi-le lu stãpãnu-so, plecö din munte 'n munte și din pãdure 'n pãdure, întrebãndü pã ori-ce pãstor (cioban) întilnea, unde se aflã Munte-le de Marmurã și pãdurea dã dafni.

80. Dupã multe ȕille [dã] umblet, și dupã multã ostenelã și allergãturã, dette peste Munte-le dã Marmurã și gãsi (*litter.* cãȕu pe) pãdurea dã dafni. Cãnd intrö în pãdurea dã dafni, ce sã vaȕã? Lucruri ce niȕi gura [nu] pöte sã le spuie, niȕi condeiu [nu] pöte sã le scrie.

81. În minutu alla Perpillaȕã 'și addusse a minte [dã] vorba babi din vis, care 'i ȕissesse cö cum 'i o cãlcã picioru în pãdurea dã dafni, nimic altü sã nu facã dã cãt ma 'nainte dã töte sã se scaldã în lacu alla din live.

82. Așã, Perpillaȕã allergö 'n sus, allergö 'n jos, abia dette peste ȕisa

79. Le lendemain, il se leva; il prit avec lui sa sacoche, sa flûte, son bâton et deux chiens, et en remettant ses brebis à son maître, il alla de montagne en montagne et de forêt en forêt, en demandant à tous les bergers qu'il rencontrait, où se trouvait la Montagne de Marbre et la forêt de lauriers.

80. Après plusieurs jours [de] marche, et après beaucoup de fatigue et de courses, il trouva (*littér.* il donna sur) la Montagne de Marbre, et il arriva à (*littér.* il tomba sur) la forêt de lauriers. Lorsqu'il entra dans la forêt de lauriers, que vit-il? Des choses [telles] que ni la bouche ne peut les dire, ni la plume ne peut les écrire.

81. En ce moment là, Perpillaȕa se rappela le mot de la vieille de [sou] rêve, laquelle lui avait dit que dès que son pied foulerait [le sol de] la forêt des lauriers, [il n'avait] rien autre [chose] à faire qu'à se baigner avant tout dans le lac de la prairie.

82. Ainsi, Perpillaȕa courut en haut, en bas, à peine trouva-t-il (*littér.*

șisa vulogă. Cându se appruchié di iea și întrö 'năuntru, çi se vedă ? Ună vulogă așidută tu un loc surin.

83. Vuloga ațea cră çimță cu nisci trandafillî, cu analți dafni, cu subțiraçî iașimii, cu tufoși platañî, și cu de tôte turlii-le di pomî. Di partea di 'năuntru a vulogă-lliei eră nisce lilice, nisce balțote, nisce carafle, nisce culéçe și nisce aroșe a frange, care cu mîturisma a lor il adurñia om-lu.

84. Balta çi se află tu mesea a vulogă-lliei avea d'anvêrliga nisci sălçi și nisci arburî lumăchioși și stufoși, di ținea ună 'ndesată umbră iu străbăttea ună arisita avră çi illî se adăvgea ieta a om-luî.

85. Din tôte surpuri-le a munte-luî, și din tôte părți-le a păduri-lliei se stricură niscante trăpulice tu baltă cu ună apă araçe, curată și limbită çi se părea cö suntu baere di mărgăritari.

86. Tu margine, musuteța a çilliei vulogă nu pôte sê se află alliu-rea di cât tu paradis.

livede. Cându se appropiè dè iea și întrö 'năuntru, ce sê vață ? Uă livede aședată la un loc cu sóre.

83. Livedea aia eră inconjurată dè trandafiri, dè dafini înalți, dè iasomiș subțiri, dè paltini tufoși, și dè tot felu dè pomî. În partea din 'năuntru a liveđi ieră nisce flori, nisce paparone, nisce garofe, nisce țîta-oi și nisce fragi roși, care cu miroșu lor adormea omu.

84. Lacu care se află în mijlocu liveđi avea dè jur împrejur nisce sălci și nisce copaci cu ramuri multe și stufoși, dè ținea o umbră dèssă, unde străbăttea un vântulețu plăcut care [par'cö] lungea çilli-le (*litter.* II se adăogă anni) omu-lu.

85. Din tôte cöste-le (*litter.* rîpi-le) munte-luî și din tôte părți-le păduri, se strecură nisce rfulete în lac, cu o apă rece, curată și limpede, dè par'cö eră șire dè mărgăritar.

86. Și așea (*litter.* în margine), frumusețea liveđi allia nu pôte sê se aște în altă parte dè cât în raș.

donna-t-il sur) la prairie. Lorsqu'il en approcha et qu'il y entra, que vit-il ? Un pré situé en un lieu ensoleillé.

83. Ce pré était entouré de rosiers, de lauriers élevés, de jasmins élançés (*littér.* subtiles, minces), de platanes touffus et de toutes sortes d'arbres fruitiers. À l'intérieur du pré, il y avait des fleurs, des pavots, des œillets, des coucous (*primula officinalis*) et des fraises rouges, qui par leur parfum endormaient l'homme.

84. Le lac qui se trouvait au milieu du pré, avait tout autour des saules et des arbres branchus et touffus qui donnaient une ombre (*littér.* tenaient une ombre) épaisse, où pénétrait un vent agréable qui [semblait] prolonger la vie de l'homme.

85. De tous les flancs escarpés de la montagne, et de tous les points de la forêt, filtraient des ruisseaux [qui s'écoulaient] dans le lac, avec une eau fraîche, pure et limpide qui semblait être des rangées de perles.

86. Enfin (*littér.* en marge), la beauté de ce pré ne peut se trouver ailleurs que dans le paradis.

87. Perpilița, fără să chieră chirò, întrò 'năuntru și se ascăldò di ca cum illi avea țisă mòșa in vhis. Inșinda-luì dit baltă, se dusse di se timse sum un arbure stufos, și funda-luì sâmbătă, adăstă cu ne-arăvdare cându di cându se vhină țini-le sé le védă.

88. Țini-le vinneră, și dispullindu-se, ielle intrară tu baltă. Loc-lu iu șidea Perpilița funda-luì ca na-'nă-partē, nu putù sé le duchiescă. Și ași, aurindu-'llī-se de așteptare, se sculò sé se ducă còtră la baltă.

89. Appruchiendu-se ningă baltă, stătù după un arbure, și muntrinda-luì tru apă, ți sé védă? Trei ține gòlle gușișane iu s'ascăldă ca patele tu mesea a baltă-llieì.

90. Perpilița, de după arbure, le muntrea adillios și nu lě se spunea. Aclò iu le muntrea, véde ună lușinòsă luvhurie, și di multu ți lușea, nu putea ni sé uă muntréscă așea luvhurie, ni sé uă alégă ca ți luvhurie ieste.

87. Perpilița, fără să [ma] piérđă vremea, întrò 'năuntru, și se scăldò după cum îi țisese baba in vis. Ișindù din lac, se dusse dē se 'ntinse supt un copaci stufos, și fiindù sâmbătă, adăstă cu ne-răbdare cândù și cândù sé viie țini-le sé le vađă.

88. Țini-le veniră, și dēspuindu-se, ielle intrară in lac. Locu unde ședea Perpilița fiindù cam la uă parte, [iel] nu putù sé le ié séma (*litter.* nu putù sé le pricépă). Și așea, urându-i-se cu așteptarea, se sculò sé se ducă spre lac.

89. Appropiindu-se dē lac, stătù după un copaci, și ułtându-se pē apă, ce sé vađă? Trei ține gòlle dēspuiate unde se scăldă ca gâșci-le in mijlocu lacu-luì.

90. Perpilița, dē după copaci, se ułtă la ielle duios și nu li se arătă. Acolo unde se ułtă la ielle, vede ce-va luminos, și dē multù ce lușea, [iel] nu putea nici sé se ułte la lucru alla, nici sé cunnòscă (*litter.* sé alégă) ca ce lucru ieră (*litter.* ieste).

87. Perpilita, sans perdre de temps, entra dedans et s'[y] baigna comme la vieille le lui avait dit en rêve. En sortant du lac, il alla s'étendre sous un arbre touffu, et [comme] c'était [le] samedi (*littér.* et étant samedi), il attendait avec impatience que les fées vinssent [pour] les regarder.

88. Les fées vinrent, et s'étant déshabillées, elles entrèrent dans le lac. L'endroit où restait Perpilita étant [un peu] à côté, il ne put pas s'apercevoir de leur présence (*littér.* il ne put pas les comprendre). Et ainsi, ennuyé de les attendre, il se leva pour aller vers le lac.

89. S'étant approché du lac, il resta derrière un arbre, et ayant regardé sur l'eau, que vit-il? Trois fées toutes nues qui se baignaient comme des oies au milieu du lac.

90. Perpilita, de derrière l'arbre les regardait avec plaisir (*littér.* les regardait haletant, avec amour), et il ne se montrait pas à elles. Du point d'où (*littér.* là où) il les regardait, il vit un objet lumineux, et [cet objet] brillait si fort qu'il ne pouvait ni le regarder ni distinguer ce que c'était (*littér.* quelle chose cela est).

91. Perpilița, muntrindu tot-ună pi ține și pi lăminăsa luvhurie, vedeă cō cāt se ducea, illi mīcureșă lușirea. Tu margine, vede cō lăminăsa așea luvhurie eră ună fētă, di țini-le đeșe părți ma' musată.

92. Atumșea 'și addusse a minte și își đisse : «Cata șemni-le, aistă va șe hibă mușata loc-lui Frosa, și 'mī đisseră și țini-le și mōșă din vhis.»

93. Perpilița se cama appruchiē de ielle ca șe le muntrășă ghine, ma cama multa muntrită și cama marea ciudie illi eră pi mușata a loc-lui Frosa ; care di multa mușutășă și avea, mărat-lu di Perpilița appruchiē șe'și chieră mintea din cap.

94. Aclō iu muntrea cu gura cășcată, și se minduia ca tul, mușata a loc-lui Frosa il veșū și illi fēșe noiăă ascumtă de trei-le

91. Perpilița, uțându-se mereū la ține și la lucru alla lăminăsu, vedeă cō cu cāt se depărta (*litter.* se ducea), i se micșoră lușirea. La urmă (*litter.* în margine), vede cō lucru alla lăminăsu ieră o fată đe đece ori ma' frumōșă đe cāt țini-le.

92. Atunșea 'și addusse a minte și își đisse : «Pe șemne, asta o șe fie frumōșă pămēntu-lui Frosa, đe care 'mī vorbiră și țini-le și baba đin vis.»

93. Perpilița se ma' appropiē đe ielle ca șe se uțe bine la đinsi-le, dar uțătura lui a ma' multă și mirarea lui a ma' mare il ieră pentru Frosa, frumōșă pămēntu-lui, care ieră așeă đe frumōșă (*litter.* đe multa frumuseșe ce avea), cō bietu Perpilița ieră cāt p'aci (*litter.* appropiē) șe'și piérșă mintea đin cap.

94. Acolo unde șe uță cu gura cășcată, și sta pē gānduri ca [un] zăpăcit, Frosa frumōșă pămēntu-lui il veșū și 'l făcū șemni, pē ascunsū

91. Perpilița, en regardant continuellement les fées et l'objet lumineux, vit qu'à mesure que [le temps] s'écoulait (*littér.* qu'à mesure qu'il s'en allait), l'éclat diminuait. A la fin (*littér.* en marge), il voit que cet objet lumineux était une [jeune] fille dix fois (*littér.* dix parts) plus belle que les fées.

92. Alors il s'[en] souvint et il se dit : «A ce qu'il paraît (*littér.* d'après les signes), celle-ci [doit] être Frosa la [plus] belle de la terre, dont m'ont parlé et les fées et la vieille de [mon] rêve.»

93. Perpilița s'approcha d'elles pour les bien regarder, mais sa plus grande attention et sa plus grande admiration était pour Frosa la [plus] belle de la terre, qui avait tant de beauté, que le pauvre Perpilița faillit en perdre la tête (*littér.* approcha de se perdre l'esprit de la tête).

94. Là où il [était à] regarder bouche béante, et [pendant] qu'il était plongé dans la réflexion (et qu'il réfléchissait comme ébahi), Frosa la [plus] belle de la terre le vit et lui fit signe, en se cachant des trois

ține, pălăcârșindu'l cara sê pôtă sê uă ascapă ditu mâni-le a țini-lor și sê uă llié cu iel.

95. Făcênda-luî Frosa noimate al Perpilița, țini-le uă duchiră, și muntrinda-luî pi d'anvêliga, viđură iu șidea Perpilița ascumtu după 'ndessati-le frunđe a stufoși-lor arburî.

96. Arușinându-se di iel, cõ eră gulișane, cum đissemũ, se adunără una tu alantă, și băttea sê se ascundă una d'alanta di vederea al Perpilița, așteptânda-luî cându di cându sê fugă Perpilița, fõră sê scibă cõ ieste iel.

97. Di cât, cunnoscêndu'l cõ ieste Perpilița, și veđunda-luî cõ nu'și are de pre minte sê se tragă și sê se mută di aclò iu eră, arușine ne-arușine, nu muntrivă; ma inșiră gõlle gulișane di tr' apă și se dusseră sê'și llié cămeși-le de iu își le avea alăssată. Iéra

dé alle trei ține, rugându-se dé iel, daca ar puté, sê o scape din mâni-le țini-lor și sê uă ié cu đinsu.

95. Făcêndũ Frosa semne lu Perpilița, țini-le luară séma (*litter.* o 'ntellesseră), și uftându-se dé jur împrejur, veđură unde șeeda Perpilița ascuns după frunđi-le desse alle copaci-lor stufoși.

96. Rușinându-se dé iel, cõ ieră dêspuiate, cum đisserămũ, se apropiară una dé alta, și umblă (*litter.* băttea) sê se ascundă una dindêrêtu altia, dé vederea lu Perpilița, așteptândũ dór d'o fugi (*litter.* cândũ dé cândũ sê fugă) Perpilița, fõră sê scie cõ iel ieste.

97. Dé cât, cunnoscênd [apol] cõ ieste Perpilița, și veđendũ cõ nu'ie a minte sê se tragă și sê se mute d'acolo unde ieră, rușine ne-rușine, nu luară séma; ci ișiră gõlle dês-puiate din apă și se dusseră sê'și ié cămeși-le dé unde 'și le lăssaseră. Iér

fées, le priant de la débarrasser, s'il pouvait, des fées (*littér.* la sauver des mains des fées), et la prendre avec lui.

95. [Du temps que] Frosa faisait des signes à Perpillita, les fées s'en aperçurent (*littér.* la comprirent), et en regardant autour [d'elles], elles virent que Perpillita restait caché derrière le feuillage épais (*littér.* les feuilles entassées) des arbres touffus.

96. Ayant honte de lui, car elles étaient nues, comme nous l'avons dit, elles se rapprochèrent l'une de l'autre, et elles cherchaient (*littér.* elles battaient), en se cachant l'une derrière l'autre, [à se dérober] à la vue de Perpillita; elles attendaient d'un moment à l'autre (*littér.* quand de quand) que Perpillita s'en allât, sans savoir que c'était lui.

97. Mais voyant (*littér.* connaissant) que c'était (*littér.* c'est) Perpillita, et voyant qu'il ne songeait pas à (*littér.* qu'il n'a pas dans l'esprit de) se retirer et à se remuer d'où il était, honte ou non, sans regarder d'avantage (*littér.* honte non honte, elles ne regardèrent pas), elles sortirent nues, toutes nues de l'eau, et s'en allèrent prendre leurs chemises là où elles les avaient laissées. Quant à

Frosa arămase singură tru mesea de baltă, lučindu'lli mușutēja ca luna tu mesea a ęer-lui.

98. Perpilița vedunda-lui cō đini-le fugiră, și Frosa arămase singură, se appruchiē di baltă, și illi đisse : «O! lună 'mplină ęi luęesci tu mesea a baltă-llie! O! luęēfire de diminēja! O! mușata a loc-lui Frosă! Spune'mi ęi și cum di te aflași aūaęe! Cum căđuși tu mâni-le aestor blăstimate đine?»

99. Iéra Frosa, trimburānda-lui și lăcrēmānda-lui, illi đisse : «Ah! sifter-lu a păduri-lor și mușat-lu a mușați-lor! De iu mi scii numa? Care ești tine, și cum te aflași pin' aūaęe?»

100. «Ieū escu picurar-lu Pirpilița ęi bat cu fluiéra și adun toți pu'lli pi ningă mine, đisse Perpilița. Ieū escu aęel ęi turnađi đini-le di la numta a ta cu bătēja a fluiéră-llie; și ieū escu aęel ęi cu ună avđire ti numa a ta, imi băgađi foc ne-astes tu inima a mea,

Frosa rămase singură în mijlocu lacu-lui, lucindu'i frumuseęea ca luna în mijlocu ceru-lui.

98. Perpilița, vedēndu cō đini-le fugiră și [cō] Frosa rămase singură. se apropiē dē lac și îi đisse : «O! lună plină care luęesci în mijlocu laculu! O! luęēfēr al dimineți! O! frumōsa pāmīntu-lui, Frosō! Spune'mi ce [fel] și cum dē te afli aici? Cum căđuși în mâni-le blestemate-lor āstora dē đine?»

99. Iér Frosa, tremurāndu și lăcrēmānd, îi đisse : «Ah! privighetōrea păduri-lor și frumosu frumōșilor! Dē unde 'mi scii numele? Cine iești tu, și cum [dē] te aflași aici?»

100. «Ieū sūnt Perpilița păstoru care cāntu cu fluieru (*litter.* bat cu fluieru) și adun tōte pāsșeri-le pē lūngă mine, đisse Perpilița. Ieū sūnt ālla care cāntađi cu fluieru [și] întorseđi đini-le dē la nunta ta; și [tot] ieū sūnt ālla care auđindū [numa] o dată dē nume-le tēu, imi băgađi foc ne-stinsū în inimă, și mē sculađi dē

Frosa, elle resta seule au milieu du lac, sa beauté resplendissant comme la lune au milieu du ciel.

98. Perpilița voyant que les fées s'étaient enfuies, et que Frosa était restée seule, s'approcha du lac et lui dit : «Ô pleine lune qui brilles au milieu du lac! ô étoile (*littér.* lucifer) du matin! ô la [plus] belle de la terre, Frosa! Dis-moi pourquoi et comment te trouves-tu ici! Comment es-tu tombée dans les mains de ces maudites fées?»

99. Mais Frosa, en tremblant et en pleurant (*littér.* en larmoyant), lui dit : «ô rossignol des bois, et le plus beau des hommes (*littér.* beau des beaux)! D'où sais-tu mon nom? Qui es-tu, et comment te trouves-tu ici?»

100. «Je suis le berger Perpilița, et je joue de la flûte (*littér.* je bats avec la flûte), et je réunis tous les oiseaux à mes côtés, dit Perpilița. C'est moi qui détournai les fées de ta noce, par le jeu de la flûte (*littér.* avec le battement de la flûte); et c'est moi qui, pour avoir entendu une fois ton nom, me suis enflammé (*littér.* avec une audition de ton nom je me mis feu non éteint dans mon coeur)

și mi sculaî sê allag di munte 'n munte și de pădure 'n pădure, pînă sê agiungu sê'î ved ni-mărginita mușutetă! Tora çi îți veđuî lumbrisisita maste, mărtirisescu și ieū cō cu 'ndreptate te aūă cli-mată mușata a loc-lui Frosa!»

101. Avđinda-lui Frosa sbōră-le al Perpilița, strigō cāt putū și illi đisse : «Fugî, gione mărare, cō doî-lli himū chiruți!..»

102. Nica ni-bitisită ghine Frosa di sburîre, agiumsiră treî-le đine 'ncăllar pi satirî-lli çi avemū đisă. Perpilița, veđundu-'llî cō vhinū indreptu iel, își luō doî-lli cāni pi d'anvêrliga a lui, și șeđū avhū-nanghia de Frosa.

103. Đini-le cu satirî-lli appruchindu-se di Perpilița, satirî-lli trapsiră arcurî-le tu chieptul al Perpilița, di cāt, giliti-le căđură 'n pade, fōră sê pōtă sê 'llî spitrundă chieptul. Trap-

allergai đin munte 'n munte și đin pădure 'n pădure pînă sê ajungū sê'î veđū ne-mărginita frumusețe! Acuma cō 'î veđuî fața a strălucită, mărturisescū și ieū cō cu [tot] dreptu te a numit frumōsa pămintu-lui Frosa!»

101. Auđindū Frosa vorbe-le lu Perpilița, strigō cāt putū și'î đisse : «Fugî, sêrmame tinere, cō sūntemū pierduți amindoî!..»

102. N'apucō Frosa sê đică bine vorbe-le astea cō (*littér.* încă ne-isprăvită bine Frosa đē vorbire) a-junseră câteși trelle đini-le căllare pē satiri đē care am vorbit. Perpilița, veđendu-'î cō vine dreptū spre iel, își luō amindoî cāni pē lūngă đinsu, și stātū indreptu Frosi.

103. Đini-le cu satiri apropiindu-se đē Perpilița, satiri trasseră [cu] arcuri-le în pieptu lu Perpilița, đē cāt, săgeți-le căđură jos fōră sê pōtă sê'î pētrundă pieptu. Trasseră a doa

et me suis levé pour courir de montagne en montagne et de forêt en forêt, jusqu'à ce que j'arrive à voir ta remarquable beauté (*littér.* ta beauté infinie). Maintenant que j'ai vu ta figure resplendissante, je confesse moi aussi qu'avec raison on t'a appelée la [plus] belle de la terre Frosa!»

101. Frosa, ayant entendu les paroles de Perpilița, éleva la voix le plus qu'elle put et lui dit : «Éloigne-toi, pauvre jeune [homme], car nous sommes perdus tous les deux!..»

102. Frosa n'avait pas encore bien fini de parler, que les trois fées arrivèrent à cheval sur les *centaures* (*le texte dit satyres*) dont nous avons parlé. Perpilița, voyant qu'ils viennent droit sur lui, prit les deux chiens près de lui, et s'assit en face de Frosa.

103. Les fées et les *centaures* s'étaient approchés de Perpilița, les *centaures* lancèrent des flèches (*littér.* tirèrent les arcs) contre la poitrine de Perpilița, mais les flèches tombèrent à terre sans pouvoir lui traverser la poitrine. Ils tirèrent une se-

siră a daŭ' 6ra, și par' c6 d6diră tu chiețră. Și a treia 6ra tot ași.

104. Atuncea đina așea cama marea đisse : «Ah! hilliŭ di putană, cum ved, te ai scăldată tu baltă ma' 'năinte di noi; ti așea nu te spitrundu giliti-le!»

105. După aiste sb6ră, discălicară di pi satirŭ, intrară tu baltă di 'nviscură Frosa, și inșinda lui dit baltă, șiđură sum arburŭ tu virdeđi. I6ra satirŭ-lli le avigliia de t6te pãrđi-le.

106. Mărat-lu di Perpilița, de cãte ori muntrea pi Frosa, illŭ se tuchia sãn6tatea. Đini-le se prit6ciră c6 'și inglinescu cu Perpilița și nu'și aŭ tu minte s6'llŭ facă v6r-'nă urut6ță. Și de altă parte, il pãlăcărșea đic6ndu'llŭ : «Gione tinere și mușate, ia allasă'ŭ cãni-lli di 'nă parte, și vhinu ningă noi di n6 batte nihiam cu flui6ra, ca s6 te avdă și mușata a loc-lui Frosa.»

6ră, și par' c6 detteră 'n pi6tră. Și a treia 6ră tot așea.

104. Atuncea đina a mai mare đise : «Ah! fecior d6 lele, cum v6đă, te ai scăldat in lac mai 'naintea n6stră (*adică* mai 'nainte d6 noi); d'iaia nu te p6trunde sãgeđi-le!»

105. După vorbe-le astea, d6scălicară d6 p6 '1) satirŭ, intrară in lac d6 'mbrăcară p6 Frosa, și ișindŭ đin lac, se aș6qară sub copaci p6 verd6ță. I6r satiri le pãđea d6 t6te pãrđi-le.

106. S6rmanu d6 Perpilița d6 cãte ori se uită la Frosa, i se topea sãn6tatea. Đini-le se prefăcură c6 glumescu cu Perpilița și c6 n'aŭ d6 gãndŭ (*litt6r.* nu'și aŭ in minte) s6'ŭ facă fr'ua r6utate. Și d6 altă parte, se rugă d6 iel đic6ndu'ŭ. «Flăcãu tin6r și frumos, ia lassă'ŭ cãni [mai] la uă parte, și vino l6ngă noi d6 ne cãntă (*litt6r.* batte) nișel cu flui6ru, ca s6 te auđă și frum6sa pãmintu-lu Frosa.»

1) On dit aussi *după* au lieu de *d6 p6*.

conde fois, et il semblait qu'ils frappaient de la pierre (*litt6r.* donnèrent en pierre). Ils tirèrent une troisième fois, et [ce fut] toujours la même chose (*litt6r.* tout ainsi).

104. Alors l'aînée des fées dit : «Ah! fils de courtisane, comme je [le] vois, tu t'es baigné dans le lac avant nous; c'est pour cela que les flèches ne te pénètrent pas!»

105. Après ces paroles, elles descendirent des *centaures*, elles entrèrent dans le lac pour habiller Frosa, et en sortant du lac, elles s'assirent sous les arbres sur de la verdure. Quant aux *centaures*, ils veillaient sur elles de tous les côtés.

106. Le pauvre Perpilița, toutes les fois qu'il regardait Frosa, fondait à vue d'oeil (*litt6r.* sa santé fondait). Les fées firent semblant de plaisanter avec Perpilița et feignirent de n'avoir aucun mauvais dessein contre lui (*litt6r.* et qu'elles n'ont pas dans l'esprit de lui faire aucune vilénie). Et d'autre part, elles le priaient lui disant : «Jeune et beau garçon, laisse tes chiens de côté, et viens auprès de nous pour jouer (*litt6r.* battre) un peu de la flûte, afin que Frosa la [plus] belle de la terre l'entende elle aussi.»

107. Cându ȕini-le 'li sburà ași al Perpiliȕa, Frosa șiȕdea cu oclli applicaȕi, și 'nvirinată.

108. Mărat-lu di Perpiliȕa, ni-sciinda-luȕi drăcurii-le a ȕini-lor, iși asguni căni-lli, și se dusse la disse. Veȕi cō pină erà cu căni-lli ningă iel, ȕini-le nu avea anacră sē bagă mâna pi nēssu; ti aȕea il pālăcărsea sē'si asgunescă căni-lli.

109. Tu margine, ună ȕi s'appuchiē ningă disse, illi aruncară ună pulbire tu faȕă, și de iu erà om, illi crescură cōrne di ȕerbu; după cōrne illi se fēȕe și cap-lu di ȕerbu. Perpiliȕa, duȕhinde-se cō nu e ghine, băȕō bóȕea și 'ngănō căni-lli. Pină sē agiungă căni-lli, mărat-lu di Perpiliȕa, nihiam căti nihiam, se fēȕe tot ȕerbu.

107. Cându ȕini-le vorbea așea lu Perpiliȕă, Frosa sta cu ochi 'n pămîntu, și necăȕită [foc] (*littér.* și 'nveninată).

108. Bietu Perpiliȕă ne-sciindū drăcii-le ȕini-lor, iși gonî (*adîc* depărtō) căni, și se dusse la dînse-le. Veȕi cō pină ieră cu căni lîngă iel, ȕini-le nu avea voie sē puîă mâna pē dînsu; d'aia se rugă dē iel sē'si gonescă căni.

109. La urmă (*littér.* în margine), cum se apropiē dē dînse-le, îi aruncară uă pulbere în ochi, și dē unde ieră om, îi crescură cōrne dē cerbū; după cōrne i se făcū și capu dē cerbū. Perpiliȕă, simȕindū cō nu 'i ie bine, strigō (*littér.* băȕō glas) și chiamō căni. Pină sē ajungă căni, sērmanu dē Perpiliȕă, niȕel căte niȕel, se făcū cerbū [dē] tot.

107. Lorsque les fées parlaient ainsi à Perpillita, Frosa restait les yeux baissés, et fortement fâchée (*littér.* empoisonnée, envenimée).

108. Le pauvre Perpillita ne connaissant pas les ruses (*littér.* ne sachant pas les diableries) des fées, éloigna ses chiens, et s'en alla auprès d'elles. C'est que tant qu'il avait ses chiens auprès de lui (*littér.* tu vois que jusqu'à ce qu'il était avec les chiens à côté de lui), les fées n'avaient pas le pouvoir de mettre la main sur lui; c'est pourquoi elles le priaient d'éloigner ses chiens.

109. Enfin (*littér.* en marge), une [fois] qu'il se fût approché d'elles, elles lui jetèrent une poudre en [pleine] figure ¹⁾ et il cessa d'être homme (*littér.* et d'où il était homme), il lui poussa des cornes de cerf; après les cornes, sa tête devint aussi [tête] de cerf (*littér.* il lui se fit aussi la tête de cerf). Perpillita, se sentant mal à l'aise (*littér.* comprenant qu'il n'était pas bien), éleva la voix (*littér.* il mit voix) et appela ses chiens. Pendant que les chiens arrivaient (*littér.* jusqu'à ce que les chiens arrivent), le pauvre Perpillita, peu à peu, devint complètement cerf.

1) Texte danubien : dans les yeux.

110. Iera ȕini-le luanda-luī mușata a loc-luī Frosa, incălicară pi satirī și scăpitară.

111. Căni-lli, ună intrare tu vulogă, veșură ȕerbul. Tr'oră se hiumusiră după nēssu, aūā sē'l acațā, aclo sē'l acațā. İl avinară șepte pădurī. Mărat-lu di ȕerbu, illī inși sufflet-lu di allăgare.

112. Tu margine, ȕerbul aclo iu allăgā avinat di căni, agiumse la 'nă hândache mare, și sē nu avea arēsărită 'na-parte di hândache, erā sē'l acațā căni-lli sē'l facă bucăți di bucăți.

113. Aclo fu dispărțirea a lor. ȕerbul își luō pădurea, și căni-lli callea a lor tu altă parte.

114. Împogrul di Perpilițā cu tut ȕi se prefēȕe ȕerbu, tôte duchirī-le ominesci își le avea, ma nu scia ȕi sē facă. Ași, allăgā di

110. Ier ȕini-le luândū pē frumōsa pāmintu-luī Frosa, incălicară pē satirī, și se făcură ne-vēȕute (*litter.* scăpētară).

111. Căni, o dată cō intrară (*litter.* uă intrare) în livede, vēșurā cerbu. În dată se răpeșiră după ānsu, aci sē'l prinȕă, acolo sē'l prinȕă (*adică* : umblă sē'l prinȕă). İl vinară (*adică* il detteră gōnă) șepte pădurī. Bietuluī cerbū il își suffletu dē allergăturā.

112. La urmă (*litter.* în margine), cerbu acolo unde allergā luat la gōnă dē căni, ajunse la un șanțū mare, și dē nu sărea dīncolo dē șanțū, ierā sē'l prinȕă căni sē'l facă bucăți bucăți.

113. Acolo [le] fu dēspărțirea lor. Cerbu apucō pīn pădure, și căni [apucară] drumu în altă parte.

114. Sērmanu dē Perpilițā cu tôte cō se prefăcū [în] cerbū, își avea tôte simțiri-le ominesci, da nu scia ce sē facă. Așeā, allergō dīn pădure

110. Quant aux fées, elles disparaurent en prenant Frosa la [plus] belle de la terre, et en montant sur les centaures (*littér.* elles chevauchèrent sur les satyres et disparaurent).

111. Les chiens une fois entrés (*littér.* une entrée) dans le pré, virent le cerf. Tout d'un coup ils s'élancèrent après lui, ils cherchèrent ¹⁾ à l'attraper (*littér.* qu'ils l'attrappent ici, qu'ils l'attrappent là), ils le pourchassèrent ²⁾ [à travers] sept forêts. Le pauvre cerf fut tout essoufflé à force de courir (*littér.* au pauvre cerf l'âme lui sortit de courir).

112. Enfin (*littér.* en marge), le cerf, en courant pourchassé par les chiens, arriva auprès d'un large (*littér.* grand) fossé, et s'il n'avait pas sauté au-delà du fossé, il aurait été attrappé par les chiens et réduit en morceaux (*littér.* fait morceaux de morceaux).

113. C'est là qu'ils se séparèrent. Le cerf pénétra dans (*littér.* le cerf se prit) la forêt, et les chiens [prirent] leur chemin d'un autre côté.

114. Le pauvre Perpilița, bien (*littér.* avec tout) qu'il fût changé en cerf, avait toutes les connaissances humaines, mais il ne savait que faire.

1) *En dial. danub.* : ils marchaient à le prendre. — 2) *Id.* ils lui donnèrent chasse.

pădure 'n pădure, di munte 'n munte, cu mare frică și cu mare asparismă, și s'avigliia ȡiŭă și nópte, cu mare 'ngătan sē nu'l măcă vēr-'nă price avhră i sē nu'l vétēmă ȡini-va.

115. Pitu păduri-le iu allăgă, și pitu cupaȡe-le iu s'ascundea, cându asbură vēr-'nu pullŭ i se mină vēr-'nă frunȡă di sufflarea a vimtu-luŭ, mărat-lu di ȡerbu patru-ȡeȡi de hievri 'l acăȡă. Ni ȡiŭă ni nópte nu putea sē se satură di somnu, de frica și di lăhtar-lu ȡi 'și avea.

116. Ahtare turlie de bană trapse treŭ aňi de ȡille laŭ-lu ȡerbu tot cu sângi-le 'ngliȡat. Allăgânda-luŭ pitu multe locuri și pitu multe pusiŭ, tr'ună ȡiŭă agiumse tru nisce bărȡiri ȡi te luă frica sē muntresci. Tu pusia aȡellor bărȡiri iși aflō ună călișioră ȡi cu mizia il încăpea sē trecă.

'n pădure, din munte 'n munte, cu mare frică și cu mare sperietură, și se păzea ȡiŭă și nópte cu mare 'n-grijire sē nu'l manŭnce fr'uă fiieră sēlhatecă or sē'l omóre cine-va.

115. Pîn păduri-le unde allergă, și pîn stejariŭ pē sub care (*littér.* unde) s'ascundea, cândŭ sbură fr'uă passere, or se mișcă fr'uă frunȡă dē sufflarea vintu-luŭ, [pē] sērmanu cerbŭ patru-ȡeȡi dē friguriŭ il apucă. Nicŭ ȡiŭă nicŭ nópte nu putea sē se sature dē somnŭ, dē frica și dē săritura dē inimă ce avea.

116. As-fel dē vieȡă dusse treŭ aňi dē ȡille bietu cerbŭ, tot cu sângi-le 'nghiăȡat. Allergândŭ pîn multe locuri și pîn multe strîmtoriŭ, intr'o ȡi ajunse la nisce stânci dē care te luă frica sē te ulȡi la ielle. În strîmtórea stânci-lor állora, ieră uă potecă care abia il încăpea sē trecă.

Ainsi, il courait de forêt en forêt, de montagne en montagne, avec grande peur et grande frayeur (*sic*), et il se gardait jour et nuit avec grand soin pour n'être pas mangé par quelque animal féroce ou pour n'être pas tué par quelqu'un.

115. A travers les forêts où il courait, et entre les chênes sous lesquels il se cachait, lorsque quelque oiseau volait, ou qu'une feuille était remuée par le souffle du vent, le malheureux cerf était pris de quarante fièvres. Ni [de] jour ni [de] nuit, il ne pouvait dormir suffisamment (*littér.* se rassasier de sommeil) [à cause] de la peur et de l'émotion ¹⁾ qu'il avait.

116. Le pauvre cerf mena pareil genre de vie, trois ans (*littér.* trois années de jours), [en ayant] toujours le sang glacé. En courant de tous côtés (*littér.* par beaucoup d'endroits), et à travers beaucoup de défilés, un jour il arriva au milieu de rochers abrupts qu'on ne pouvait regarder sans frayeur (*littér.* dont la peur te prenait de regarder). Dans le défilé [compris entre] ces rochers abrupts, il y avait un sentier où à peine il [pouvait] entrer pour passer.

1) *En dial. danub. soubresaut du coeur.*

117. Luându'și acea călișioră, imnă, imnă pină agiumse tr'ună pisciréuă apărwhisită, mare și 'ntunicósă, și se părea că ieste chisa. Çerbul avundu'și ominesci-le duchirî, cum țissimă, întră tu pisciréuă, și muntrinda-lui prin tôte părți-le, își țisse : «Ah! și pecat mare că n'am sciută ma' năinte să vhin tu aestă pisciréuă, canaî să me satur di somnu, că sciū că nu vhone niçi drac-lu să me află.»

118. Aeste și alte multe țicēndu'și, și ca curmat și eră di somnu și de innare, se culcă și 'și durmî ca chirut dit ieta de aua.

119. Cătră miédă-nópte, dișteptāndu-se avde bóçe mullieréscă. A lui illi se părū că suntu țini-le, și aspārendu-se, își țisse : «Lele! Mărat-lu'mî di mine! Blăstimati-le de ține, pină și aua vinneră di

117. Luând iel pe poteca aia, umblo, umblo pină ajunse intr'ua pesceră părăsită, mare și 'ntunecósă, că se părea că ieste iadu. Cerbu, avēndū simțiri-le omenesci, cum țisserămū, întră în pesceră, și ultāndu-se în tôte părți-le, își țisse : «Ah! ce pecat mare că n'am sciut [dē] mai nainte să viū în pescera asta, āncāi să m'o fi sāturat dē somnū, că aicea sciū că nicl dracu nu vine să mă gāsésă.»

118. [Vorbe-le] astea și alte-le multe țicēndu'și, și ostenit cum ieră dē ne-somnū și dē umblet, se culcă și dormi ca duși dē pē¹⁾ lume (*litter.* ca pierdut din lumea d'aici).

119. Pē la miețu nopti deșteptāndu-se, aude glas muierescū. Lui i se părū că sūnt țini-le, și speriindu-se, își țisse : «Aoleu! Sēracu'mî dē mine! Blestemati-le dē ține, pină și aici

117. En prenant ce sentier, il marcha, il marcha jusqu'à ce qu'il fût arrivé dans une grotte abandonnée, grande et obscure, que cela semblait être [un] enfer. Le cerf, ayant les connaissances humaines, comme nous l'avons dit, entra dans la grotte, et en regardant de tous les côtés, il se dit : «Ah, quel grand dommage que je ne l'aie pas su plus tôt, je serais venu (*littér.* pour venir) dans cette grotte; au moins me serais-je rassasié de sommeil; car ici je sais que pas même le diable ne viendra me trouver.»

118. En disant ces [choses] et beaucoup d'autres, et fatigué comme il était, [par manque] de sommeil et pour avoir marché (*littér.* et de marcher), il se coucha et il dormit comme s'il avait été loin de ce bas monde (*littér.* il dormit comme perdu du monde d'ici).

119. Vers minuit, en se réveillant, il entend [une] voix de femme. Il lui sembla que c'était (*littér.* sont) les fées, et s'en étant effrayé, il se dit : «Holà-là! Malheureux que je [suis]! Les maudites fées sont venues me

1) *Le vulgaire dit aussi după lume.*

me aflară. Pină amo (tora), ghine eram ȇrbu ; ma tora ȇine scie cō ȇi va sē'mī facă !»

120. Și di frică se timse prifaptu ca mortu.

121. Veȇi cō aȇlle nu erà ȇine, cum illi se părură a ȇrbu-lui; cō erà trei-le mire. Una din trei-le erà mōșa ȇi illi se avea 'nvhi-satā și 'lli avea spusā cō iu pōte sē le aflā ȇini-le, și tōte cāte alante.

122. Piscirēūa aȇa veȇi cō erà cātichia a mire-lor. Miri-le allāgā iu allāgā, și dupā mīēȇā-nōpte își se adunā tu piscirēūa aȇa. Miri-le, intrānda-lui tu piscirēūā ca di tot-unā, lē aȇiurzi adilliat xen ; și muntrinda-lui prin tōte părȇi-le, aflară lai-lu di ȇrbu tes și prifaptu ca mortu. Atunȇea ȇisse cama mōșa mirā cōtrā dauē-le alante :

123. «Vedeȇi aestu 'mpogru di ȇrbu ? Iēste corbul di picurar Perpillaȇa.»

veniră dē mē gāsirā. Pin' acuma ieram cerbū cum se cade (*litter.* bine eram cerbū); dar acuma cine scie ce o sē'mī facă !»

120. Și dē frică se lungi (*litter.* se 'ntinse) prefācēndu-se cō ierā mortū (*litter.* prefācut ca mortū).

121. Veȇi cō allea nu ierā ȇine, cum i se părū cerbu-lui; cō ierā alle trei ursitori. Una din ielle trei ierā baba care i se arātase 'n vis (*litter.* care i se 'nvisasse) și' i spusese unde pōte sē gāsēscā ȇini-le, și cāte allea tōte (*litter.* și tōte cāte alle-lalte).

122. Pescera aia veȇi cō ierā locuinȇa ursitori-lor. Ursitori-le allergā unde allergā, și dupā mieȇu nopȇi se adunā în pescera aia. Ursitori-le, intrānd în pescerā ca tot-d'a-una, le miroși a rēsufflare dē strāin (*litter.* rēsufflare strāinā); și uȇlāndu-se pin tōte părȇi-le, gāsirā [pē] bietu cerbū întins (*adică* lungit) și prefācut ca mortū. Atunȇea ursitōrea a mai bē-trānā ȇisse āllor lalte doo :

123. «Vedeȇi [pē] sērmanu cerbu āsta ? Ieste ne-norocitu (*litter.* corbu) dē Perpillaȇā pāstoru.»

trouver même jusqu'ici. Jusqu'à présent, j'étais bien [un cerf]; mais maintenant qui sait ce qu'elles me feront !»

120. Et de peur, il s'étendit feignant d'être mort (*littér.* feint comme mort).

121. C'est que (*littér.* tu vois que) celles-là n'étaient pas des fées, comme cela sembla au cerf; mais c'était les trois Parques. L'une d'elles était la vieille femme qui lui avait apparu en rêve (*littér.* qui lui s'était rêvée) et lui avait dit où il pouvait trouver les fées, et aussi bien d'autres [choses].

122. C'est que (*littér.* tu vois que) cette grotte-là était l'habitation des Parques. Les Parques couraient par ci, par là (*littér.* couraient où elles couraient), et après minuit, elles se réunissaient dans cette grotte. Les Parques, en entrant dans la grotte, comme toujours, sentirent une haleine étrangère, et ayant regardé de tous les côtés, elles trouvèrent le pauvre cerf étendu et feignant [d'être] mort. Alors l'aînée des Parques dit aux deux autres :

123. «Voyez vous ce pauvre cerf ? C'est le malheureux (*littér.* le corbeau) berger Perpillaȇa.»

124. Iera mira ațea mîlgiucana țisse : «Care illi eră mă-sa aistui Perpilița ? Că 'mî inși di minte.»

125. La 'ntrebarea a mîlgiucană-llieî miră, apândisi ațea cama mîca : «Tine illi ai scriată tu partea a lui, ca să llii ti nivestă mușata a loc-lui Frosa, și nu scii care illi eră mă-sa ?»

126. «Pôte că ieste ași di ca-cum țicî, adapse mîlgiucana ; mă ieû tru aistă minută nu 'mî adduc a minte. Spune 'mî, te pâlă-cărsescu.»

127. Atumțea ahurhi ma' mîca miră sê spună aeste : «Mă-sa al Perpilița eră hilliă di amiră, și avea un iaran care uă arise și 'lli călcă (aspars) virghirătatea. Și di óra ți se simți mă-sa al Perpilița sarțină, ma' nu 'lli arise gura di arușine ți 'lli eră.

128. «Țiîa ți vrea sê 'nfașe, ca să nu uă duchiescă părinți-lli,

124. Ier ursitorea a mijlocie țisse : «[Óre] cine ieră muma (*littér.* mă-sa) lu Perpilița ăsta ? Că 'mî iși đfn minte (*adică* că am uțat).»

125. La 'ntrebarea ursitori a mijlocie, rêsponse a mică : «Tu 'i ai scris in partea lui că o (*adică* tu ai scris că o s'Y fie ursita) sê ie dē nevastă [pē] Frosa frumósa pămintu-lui, și nu scii cine ieră mă-sa ?»

126. «Pôte că o fi așea cum țicî, adăogă a mijlocie; dar ieû in minutu ăsta nu 'mî adduc a minte. Spune tu, rogu-te.»

127. Atuncea începù ursitorea a maî mică sê spuie așea : «Muma lu Perpilița ieră fată dē 'mpērat, și avea un țiiitor care o 'nșellă și 'i strică fetia. Și cum se simți muma lu Perpilița [că ie] 'nsarținată, nu 'i maî rise gura dē rușine ce 'i ieră.

128. «[In] țiîa cându 'i a venit sê facă (*littér.* cându vrea sê 'nfeșe), ca sê n'o dovedescă (*littér.* pricēpă) pă-

124. Quant à la Parque cadette (*littér.* la Parque moyenne), elle dit : «Quelle était la mère de ce Perpilita ? Car cela m'est sorti de la mémoire.»

125. A la demande de la Parque cadette, la plus jeune (*littér.* la plus petite) répondit : «[C'est] toi [qui] as écrit dans sa destinée (*littér.* dans sa part) qu'il prendra pour femme Frosa la [plus] belle de la terre, et tu ne sais pas qui était sa mère ?»

126. «C'est peut-être ainsi que tu le dis, ajouta la cadette; mais moi en ce moment, je ne me [le] rappelle pas. Dis [le] moi, je t'[en] prie.»

127. Alors commença la plus jeune (*littér.* la plus petite) Parque à dire ceci : «La mère de Perpilita était fille de roi, et elle avait un amant qui l'a trompée et lui a pris sa virginité (*littér.* foulé la virginité). Dès l'instant que la mère de Perpilita se sentit enceinte, la bouche ne lui sourit plus, tant elle avait honte.

128. «Le jour où elle devait enfanter (*littér.* où elle voulait emmailoter), pour que ses parents n'en sachent rien (*littér.* ne la compren-

se furō de a casă, și se dusse triși tru marginea a poliții-llieī, tr'ună casă la 'nă mōșe órfănă, órfănă și n'avea ti ună niči-ună.

129. «Hillia d'amirō fețe ficior-lu ațel corbul, și ne-avēnda-luī tu și s'ēl înfașe, órfana mōșă căvtō pitu tōtă casa sē află vēr-'nă șogana, ma nu aflō di cât nisce llițe di lână vechi, tu care il înfașară; și luându-'l mōșa sumsóră, după cum illi dimăndō hillia d'amirō, se dusse și'l alässō ningă ună pădure pi marginea a unei valle.»

130. «Ghine țicī, sor ma' mică. Tora (amo) 'mī addușū a minte di mă-sa a luī; ma nu'mī adduc a minte cum di se fețe țerbu.»

131. Atumțea țisse mōșa miră : «Nu pot sē cunnoscu, soro mīl-giucană, și va s'ē'ī hibă prifațirea aestă cō nu'ī adduči a minte cum se fețe țerbu. Nu ești tine și me pitricuși sē 'llī me 'nvhiseqū

rinti, fugi pē furiși (*litter.* se furō) d'a casă, și se dusse tocma ¹⁾ la marginea orașu-luī, într'o casă la o habă sēracă, sēracă care n'avea nimic, nimic (*litter.* n'avea din una niči-una).

129. «Fata dē 'mpērat născū copillu alla ne-norocitu, și ne-avēnd in ce s'ēl înfeșe, sēraca habă căutō pin tōtă casa sē găsescă fr'oa cārpă, da nu găsi dē cât nisce ițe dē lână vechi, in care 'l înfașară; și luându-'l haba [la] subțioră, după cum il poruncisse fata dē 'mpērat, se dusse și'l lăssō lūngă oa pădure pē marginea unei văi.»

130. «Bine țicī, soro maī mică. Acuma 'mī addusse a minte dē mă-sa; dar nu 'mī adduc a minte cum dē se făcū cerbū.»

131. Atuncea țisse ursitōrea a maī bētrână : «Nu pos' sē 'nțelleg, soro mijlocie, ce sē fie prefăcțoria asta a ta cō nu'ī adduči a minte cum [dē] se făcū cerbū. Nu iești tu care mē trimeseși sē mē arăt luī in vis (*litter.*

ment pas), elle se déroba (*litter.* elle se vola de la maison), et elle s'en alla jusqu'à l'extrémité de la ville, dans une maison chez une vieille femme pauvre, pauvre qui n'avait absolument rien (*litter.* qui n'avait d'une aucune).

129. «La fille de roi enfanta ce malheureux (*litter.* ce corbeau) garçon, et n'ayant pas de quoi l'emmailoter, la pauvre vieille chercha dans toute la maison pour trouver quelque loque, mais elle ne trouva que quelques vieilles lices de laine, dans lesquels elles l'emmailotèrent; et la vieille, le prenant sous l'aisselle, comme le lui avait demandé la fille de roi, alla le déposer auprès d'une forêt, sur le bord d'une vallée.»

130. «Tu dis bien, [ma] plus petite soeur. Maintenant je me rappelle sa mère; mais je ne me rappelles pas comment il fut fait cerf.»

131. Alors la plus vieille Parque dit : «Je ne peux savoir, [ma] soeur cadette, ce que signifie (*litter.* ce que cela te sera) cette dissimulation; [pourquoi dis-tu] que tu ne te rappelles pas comment il est devenu cerf? N'est-ce pas toi qui m'as envoyée [pour] lui apparaître en rêve

1) On dit aussi tuma.

cându durmăia în pădure? Nu ești tine și 'mă dimăndași să 'lă spun cō iu pōte să le află dăni-le? Nu ești tine și 'mă dăsseși să 'lă spun cō aūă să vhină dăni-le cu tōtă mușata loc-luă Frosa, sâmbătă să se ascaldă? Și tora, cum dăci cō nu scii cum se fēce çerbu? Ia, cō 'lă spușū atumçea tōte cāte imă dimăndași. Și se dusse, 'mpogrul, pină acloçe, și ti ună i daūē oră muntire și fēce pi Frosa, care 'lă uă aī sciată tu partea 'lă, trapse ni-traptele treă aīă de dălle, prifaptu în çerbu, și Dumniçeu scie și are să tragă nica.»

132. Iera mîlgiucana lē dăsse : «Avđi, tine, sor ma' mare, cu tot tine, sor ma' mîcā? Cu mare lișurēțā Perpilițā pōte să se facă om; și cu mare lișurēțā pōte să se ducă să 'și lliē ti nivestă mușata a loc-luă Frosa, și 'lă am sciată tu parte, care, di ora și 'l veđū

sē' mē viseđū) cāndū dormea 'n pădure? Nu iești tu care 'mă porunciși sē' spu unde pōte să găsescă dăni-le? Nu iești tu care 'mă dăsseși sē' spu cō o sē viie dăni-le d'impre-ună cu Frosa frumōsa pāmintu-lu, sâmbătă să se scalde? Și acuma, cum [dē] dăci cō nu scii cum se făcū çerbū? Ia, ū spusel atuncea tōte cāte 'mă porunciși [sē' dăci]. Și se dusse, sērmanu, pin acolo, și pentru o dată or dē doo oră cō se ultō la Frosa (*littér.* și pentru una oră doē oră privire ce făcū pē Frosa), [pē] care aī scris-o în partea lu (adică pē care aī ursit-o sē fie a lu), trasse ce n'a maī tras (*littér.* trase ne-trase-le), treă anni dē dălle, prefăcut în çerbū, și Dumneçeu scie ce are sē [maī] tragă încă.»

132. Ier mijlocia le dăsse : «Avđi, soro maī mare, și tu, soro maī micā? Cu mare ușurință Perpilițā pōte să se facă om; și cu mare ușurință pōte să se ducă să iē dē nevastă [pē] Frosa frumōsa pāmintu-lu, [pē] care 'l am scris-o ieu în partea [lu] (adică pē care am ursit-o ieu sē fie a lu), [și] care, dē cānd il veđū cānd iea

(*littér.* que je me lui rêve), lorsqu'il dormait dans la forêt? N'est-ce pas toi qui m'as ordonné de lui dire où il pouvait trouver les fées? N'est-ce pas toi qui m'as dit de lui dire que les fées allaient venir avec Frosa la [plus] belle de la terre, samedi [pour] se baigner? Et maintenant, comment dis-tu que tu ne sais pas comment il est devenu çerf? Je lui dis alors (*littér.* Voilà que je lui dis alors) tout ce que tu m'avais ordonné [de lui dire], et il s'en alla, le pauvre, jusque là et pour avoir regardé une ou deux fois Frosa (*littér.* et pour une ou deux fois regard qu'il fit sur Frosa), que tu lui as destinée (*littér.* que tu lui as écrite dans sa part), il a souffert les [choses] non [encore] souffertes [pendant] trois ans (*littér.* trois années de jours), changé en çerf, et Dieu sait ce qu'il va encore souffrir.»

132. Quant à la seconde [Parque], (*littér.* celle du milieu), elle leur dit : «Entends-tu, soeur aînée, et toi aussi (*littér.* avec tout toi) soeur plus jeune (*littér.* plus petite)? Perpilița peut redevenir homme avec grande facilité; et il peut avec grande facilité aller prendre pour femme Frosa la [plus] belle de la terre, que je lui ai destinée (*littér.* que je lui ai écrite dans sa part), [et] qui, depuis le moment qu'elle le

cându iea se ascăldă cu ȓini-le tru baltă, mintea di la iel nu 'lî fuge. Ma lipsésce sē scibă corbul di Perpillaȓa ȓi Ńi cum sē facă.»

133. «Ca ȓi ursesci sē facă?» Întribō mira ma' mîcă?»

134. «Ja că ȓi : Sē se scōlă Ńi sē se ducă la Munte-le di Marmare. Acłō are ună piscerēŭă mare ca bună-ōră aestă. Sē se ascundă 'năuntru Ńi sē nu cārleđă hici. Sē așteptă pină ȓi va sē vhină ȓini-le. Ielle, de cāte orī se ducū di se ascaldă, iŃi alassă cămeŃi-le tu aȓea piscerēŭă, Ńi se ducū guliŃane di se ascaldă. Atumȓea iel sē lliē cămeŃi-le Ńi sē trecă pitu nēsse di cāte treī orī, Ńi tr' ōră iŃi se faȓe om di ca cum 'Ńi eră. Ńi aŃi, di ōra aȓea lipsésce sē 'Ńi invēscă treī-le cămeŃi a ȓini-lor pi iel, Ńi sē nu le scōtă pină cādu va sē mōră.»

se scăldă cu ȓini-le în lac, mintea dē la iel nu'î [ma] fuge. Da trebue sē scie ne-norocitu (*littér.* corbu) dē Perpillaȓă ce [fel] Ńi cum sē facă.»

133. «Ca ce poruncesci sē facă?» Întribō ursitōrea a ma' mică.

134. «Uite ce : Sē se scōle Ńi sē se ducă la Munte-le dē Marmură. Acolo ieste uă pesceră mare ca bun-ōră asta. Sē se ascundă 'năuntru Ńi sē nu cārŃinēscă dē loc. Sē aștepte pină o veni ȓini-le. Ielle, dē cāte orī se ducū sē se scalde, iŃi lassă cămeŃi-le în pescera aia, Ńi se ducū gōlle dē se scaldă. Atunȓea iel sē iē cămeŃi-le Ńi sē trecă pintr' inŃe-le dē cāte treī orī, Ńi în dată se faȓe om după cum ieră. Ńi aȓea d'acilea 'n colo trebue sē'Ńi puie pē iel alle treī cămeŃi alle ȓini-lor, Ńi sē nu le scōtă pină cādu o muri.»

vit lorsqu'elle se baignait avec les fées dans le lac, elle ne cesse de penser à lui (*littér.* son esprit ne s'enfuit pas de lui). Mais il faut que le malheureux (*littér.* le corbeau de) Perpillaȓa sache ce qu'il doit faire (*littér.* ce que et comment faire).»

133. «Que commandes-tu qu'il fasse?» Demanda la plus jeune Parque.

134. «Le voici : Qu'il se lève et qu'il aille à la Montagne de Marbre. Là il y a une grotte dans le genre de celle-ci (*littér.* comme par exemple celle-ci). Qu'il se cache dedans et qu'il ne profère pas [un] mot. Qu'il attende jusqu'à ce que les fées [y] viennent. Elles, toutes les fois qu'elles vont se baigner, laissent leur chemises dans cette grotte-là, et elles vont [toutes] nues se baigner. Alors, qu'il prenne les chemises, et qu'il passe à travers (*c'est-à-dire* à travers les chemises), par trois fois, et de suite il redeviendra homme comme il l'était. Et ainsi, à partir de ce moment-là il faut qu'il se revête des trois chemises des fées (*littér.* qu'il se vête sur lui), et qu'il ne les ôte plus jusqu'à sa mort.»

135. «Aestă ghine uă spuseși, și ași ieste, Țisse ma' mōșa miră; ma cu Ți lișurēțā va sē pōtā sē lliē și Frosa ti nivestā, Ți uă aūă scāpitātā Ținī-lli și Țini-le pīnā la munti-le cu apā vhiē și apā mōrtā?»

136. «Luarea ali Frosă ieste cama lișor de cāt luarea a cămeși-lor,» Țisse mīlgiucana.

137. «Cō-Țe?» Întribō aȚea ma mīca.

138. «Cō ma sē hibā sē'l duchiēscā Țini-le cō ieste tu piscirēūă intrat, il agudescu și'l alassā mortu tu loc-lu aȚel. Ma di cara sē lē lliē cămeși-le, atumȚea Țini-le nu aūă anacrā sē 'llī facā Ți-va; de cāt, vorū, nu vorū, va sē 'llī sta cu māni-le dininte, și 'ncllināndu-lli-se vorū sē 'llī Țicā : «Ți ursesci, dōmne?» Iel, avunda-luī treī-le cămeși invescute pi trup-lu a luī, sē lē Țicā : «DuȚeți-vē

135. «Asta bine o spuseși, și așea ieste, Țisse ursitōrea a maī bētrānā; da cu ce ușurințā (*adici* Inlesnire) o sē pōtā sē iē dē nevastā pē Frosa, pē care a dēpārtat-o āī Țini și alle Ține [tocma] pīnā la munte-le cu apā vie și apā mōrtā?»

136. «Luarea Frosi ieste maī ușōra (*adici* maī lesne) dē cāt luarea cămeși-lor,» Țisse a mijlocie.

137. «Dē ce?» Întribō a maī micā.

138. «[Pentru] cō daca o fi sē simțā Țini-le cō a intrat în pescerā, il lovesce și'l lassā mort în locu alla. Dar daca le o luā cămeși-le, atuncea Țini-le n'aū putere sē'l facā nimic; dē cāt, cu voie, fōrā voie, o sē'l stea cu māni-le dinainte, și 'nchināndu-'i-se orū sē'l Țicā : «Ce poruncesci, dōmne?» Iel, avēnd alle treī cămeși puse pē trupu luī, sē le Țicā : «DuȚeți-vē

135. «Tu as bien dit cela, et cela est ainsi, dit l'ainée (*littér.* la plus vieille) des Parques; mais de quelle manière (*littér.* avec quelle facilité) pourra-t-il prendre pour femme Frosa, que les génies et les fées ont conduite (*littér.* fait disparaître) jusque dans la montagne à l'eau vive et à l'eau morte?»

136. «Prendre Frosa (*littér.* la prise de Frosa) est plus facile que prendre les chemises,» dit la seconde [Parque] (*littér.* celle du milieu).

137. «Pourquoi?» Demanda ia plus jeune (*littér.* la plus petite).

138. «Parce que si les fées viennent à se douter qu'il est entré dans la grotte, elles le frapperont et le laisseront mort sur place (*littér.* en cet endroit-là). Mais s'il leur prend les chemises, alors les fées n'auront pas le pouvoir de rien faire contre lui, mais bon gré, mal gré (*littér.* elles veulent, elles ne veulent), elles resteront devant lui les mains jointes (*littér.* les mains devant), et en s'inclinant devant lui, elles lui diront : «Qu'ordonnes-tu, seigneur?» Lui, en ayant les trois chemises placées (*littér.* vêtues) sur son corps, qu'il leur dise :

să 'mî adduceți bai-lu cal cu arpite. Ielle, vorû, nu vorû, va să se ducă și va să 'lî lu adducă. Funda-luî luat cal-lu balliü cu arpite, va să 'nvetă Perpilița cum și çi să facă tu tôte nivolliri-le. Țini-le va să 'lî facă multe pälăcăriî și multe colăchiî ca să'l plănescă să lă dea cămeși-le; ma să nu se aridă să lă le dea, cõ tr' óră móre.»

139. Atumțea, ma' mîca miră țisse : «Multu mușat le spuseși tôte; de cât, di iu să le scibă aiste mistirvhiurî, mărat-lu di Perpilița?»

140. Iera móșa miră țisse : «Dumnițeu să 'lî hibă agiutor a lai-luî gione Perpilița! Di cât, ca vaî di iel çi 'și se află tu ahtare hală.»

141. Çerbul (Perpilița), de câte sbóră sburiră miri-le, tôte le ascultõ și 'și le băgõ ghine tu minte.

s'emî adduceți callu brêqû cu aripi. Ielle, dë voie, dë nevoie, o să se ducă și o să 'l adducă. O dată luat (*litter.* fiindü luat) callu brêqû cu aripi, [iel] o să 'nvețe [pë] Perpilița cum și ce [fel] să facă la tôte nevoie-le. Țini-le o să'î facă multe rugăminte și multe lingușiri ca să'l înșelle să le dé cămeși-le, da să nu se 'nșelle să li le dea, cõ în dată móre.»

139. Atuncea, ursitõrea a maî mică țisse : «Fórte bine le spuseși tôte; dë cât, dë unde să scie [lucruri-le] astea ascunse-le, sërmanu dë Perpilița?»

140. Ier ursitõrea a maî bêtărănă țisse : «Dumnețu să'î fie [dë] ajutor sërmanu-luî tinër Perpilița! Dé cât, vaî de iel cõ se află în așa stare.»

141. Çerbu (Perpilița), câte vorbe vorbiră ursitori-le, [pë] tôte le ascultõ și le băgõ în cap (*litter.* în minte).

«Allez me chercher le cheval *baillé* ¹⁾ ailé.» De gré ou de force (*littér.* elles veulent, elles ne veulent), elles s'en iront et elles le lui amèneront. Étant [une fois] pris, le cheval *baillé* ailé apprendra à Perpilita ce qu'il doit faire (*littér.* comment et ce qu'il fasse) en cas de nécessité (*littér.* dans toutes les nécessités). Les fées lui feront beaucoup de prières et de flatтерies pour le tromper [et] pour qu'il leur rende les chemises; mais qu'il ne fasse pas la faute (*littér.* qu'il ne se trompe pas) de les leur rendre, car il mourrait sur l'heure.

139. Alors la Parque la plus jeune (*littér.* la plus petite) dit : «Tout cela est bel et bon (*littér.* tu racontes toutes très-beau); mais d'où [veux-tu] que le pauvre Perpilita sache tous ces mystères?»

140. Quant à la plus âgée des Parques, elle dit : «Que Dieu soit [en] aide au pauvre jeune [homme] Perpilita! Mais malheur à lui s'il se trouve dans un pareil état.»

141. Le cerf (Perpilita) écoute toutes les paroles que disaient les Parques, et il se les mit bien dans l'esprit.

1) Balliü, (prononcez *baillé* ou plutôt *balhu*), et avec l'article bai-lu, signifie *marqué au front d'une étoile blanche*. En celtique, *bal* (avec *l* mouillé, voir dans *Littér.* le mot *balzan*) veut dire aussi *tache blanche au front d'un cheval*. Le mot macédo-roumain *balliü* et le mot celtique *bal*, s'écrivent différemment, mais se prononcent presque de la même manière, et ont un sens identique.

142. Apirindu-ă Dumnițeu dimineta, cerbul își inși ditu 'ntunericosa pisciréuă, și 'și luă geni-le și păduri-le allăganda-lui diuă și nópte di munte 'n munte pină și agiumse la Munte-le de Marmară. Agiungenda-lui aclo, căvtō 'n sus, căvtō 'n ghios; cu mizia dede di pisciréuă di marmare. Intrānda-lui 'năuntru, se hipse tr'un cohū, adunādu-se ca gliem.

143. Și așice, după multă așteptare ci lē fēce, na iu vinneră și đini-le. Ună intrare tu pisciréuă, đina ața ma' marea đisse :

144. «Nu sciū și imi amiuzăsece. Adilliat ca di pravdă? Ca di om?»

145. Iera a cerbu-lui (al Perpilița) illi se ducea căte șepte, cādu avđi shōră-le aiste.

146. Alante đine đisseră : «Caī lai om, caī lai pullū va sē pōtă sē vhină pină aūațe?»

142. Făcēndu-se diuă (*litter.* dēschi-đēndū Dumneđeu dimineta), cerbu își đin a pesceră intunecōsă și apucō pin poient și pin păduri, allergāndū đi și nópte đin munte 'n munte pină ajunse la Munte-le de Marmură. Ajun-đēnd acolo, căutō 'n sus, căutō 'n jos; d'abia dette đe pescera de mar-mură. Intrānd inăuntru, se vīri (*litter.* se 'nřipse) in tr'un colțu ghemuindu-se (*litter.* adunādu-se ca ghiem).

143. Și așea, după ce le așteptō mult, (*litter.* după multă așteptare ce le făcū) iecă cō veniră și đini-le. Cum intrară (*litter.* uă intrare) in pesceră, đina a maī mare đisse :

144. «Nu sciū a ce mirōse. Rēsuf-flare ca de fiēră? Ca de om?»

145. Ier cerbu-lui (lu Perpilița) i se făcū frică nevoie mare (*litter.* i se ducea căte șepte) cādu avđi vor-be-le astea.

146. Alle laite đine đisseră : «Ce om ne-norocit, ce passere ne-noro-cită o sē pōtă sē viie pin' aici?»

142. Le jour étant venu (*littér.* Dieu ouvrant la matinée), le cerf sortit de la grotte obscure, et il prit [à travers] les clairières et les forêts, en courant jour et nuit de montagne en montagne jusqu'à ce qu'il fût arrivé à la Montagne de Marbre. Arrivé là, il chercha en haut, il chercha en bas ; avec peine il trouva (*littér.* donna-t-il de) la grotte de marbre. En y entrant, il se fourra (*littér.* il se ficha) dans un coin en se pelotonnant (*littér.* se remassant comme peloton).

143. Et ainsi, après qu'il les eut longuement attendues (*littér.* après beaucoup d'attente qu'il leur fit), voilà que les fées arrivèrent. Une fois entrées (*littér.* une entrée) dans la grotte, l'aînée des fées (*littér.* la plus grande des fées) dit :

144. «Je ne sais pas quelle odeur je sens. [Une] haleine d'animal? D'homme?»

145. Quant au cerf (Perpillita), il eut une terrible peur (*littér.* il lui s'en allait par sept) quand il entendit ces mots.

146. Les autres fées dirent : «Quel [est le] malheureux homme, quel [est le] malheureux oiseau qui puisse venir jusqu'ici?»

147. «Nu știu; ma ahtare mîurismă îmi vhone,» adapse tot ma' marea dîna.

148. Iéra ma' mîca lă dîsse : «De, sor! Că n'are ți-va. Ma hai să nă dispulliamă, că trece ora.»

149. Ași, cu sbor-lu a ma' mică-lliei se dispulliară amintreî-le, și se dussiră să se ascaldă iu tot-una.

150. Perpilița, fôră să chiérdă niçi 'nă minută, după fuga a lor, se smulse ditu cohia ți eră hiptu, și tr' ora luă cămeși-le cu gura'lli, și trecendu de câte trei ori pit' nêsse, di ca cum avea dîsă mîl-gucana miră, își se fêce om cama mușat di ți eră.

151. Vêdundu-se om, se hărisi multu; și tôte câte arêlle avea traptă tu trei-lli aîi ți eră çerbu, tru minută le agrêși. Luă trei-le cămeși și 'și le 'nvescù una pisti alantă, di ca cum mira avea dîsă;

147. «Nu știu; dar as-fel dă miros îmi vine,» adăugô tot dîna a ma' mare.

148. Iér a ma' mică le dîsse : «De, soro! Că nu e nimic. Ci hai să ne dêspuiemă, că trece vremea.»

149. Și după vorba álliî ma' micî se dêspuiară căteși trelle, și se dussiră să se scalde unde [se ducea] tot-d'a-una.

150. Perpiliță, fôră să piérdă nici un minut, după plecarea lor, își (*litter.* se smulse) dîn colțu unde ieră virit, și in dată luă cămeși-le cu gura, și trecendü dă câte trei ori pîntr'inse-le, eum dîsasse ursitorea a mijlocie, se făcù om ma' frumos dă cât fuisse (*litter.* de cât ieră).

151. Vêdendu-se om, se bucurô multu; și tôte rell-le câte trăsse (*litter.* cât ieră) cerbù, in minutu alla le ultô. Luă alle trei cămeși și le puse pē dînsu (*litter.* și își le 'mbrăcô) una peste alta, cum dîsasse ursitorea;

147. «Je ne sais pas; mais [c'est une] odeur de ce genre [qui] m'arrive,» ajouta encore la fée ainée (*littér.* la plus grande).

148. Mais la plus jeune (*littér.* la plus petite) leur dit : «Eh, [mes] soeurs ! Il n'y a rien. Mais déshabillons-nous, car l'heure passe.»

149. Ainsi, sur la proposition (*littér.* avec la parole) de la plus jeune, elles se déshabillèrent toutes les trois, et elles s'en allèrent se baigner [là] où [elles allaient] toujours.

150. Perpilița, sans perdre une minute (*littér.* ni une minute), après leur départ, s'arracha du coin où il était fourré (*littér.* fiché), et de suite il prit les chemises avec sa bouche, et en passant par trois fois à travers comme [le] lui avait dit la seconde (*littér.* la moyenne) Parque, il rede-vint homme plus beau qu'il ne l'avait été (*littér.* qu'il était).

151. En se voyant homme, il se réjouit beaucoup; et toutes les mauvaises [choses] qu'il avait souffertes pendant les trois années qu'il avait été (*littér.* qu'il était) cerf, en une minute il les oublia. Il prit les trois chemises et il s'en revêtit l'une sur l'autre, comme la Parque [l']avait dit;

și 'nchisî hărios sê se ducă la balta dit vulógă ca sê védă đini-le și sê le crépă.

152. Ajiungênda-luî aclo, șiđù sum un arbure di ningă baltă, și muntri pe đine. Când ielle il veđură, se 'nșerpicară, și inșindu dit baltă, tr' óră allăgară la pisciréúa di marmare ca sê'și invescă că-meși-le; ma ni-aflându či-va, marea đină đisse :

153. «Nu vê đišiú ieú cõ aňiurzea adilliat di pravđă i di om? Či sê nê fačimú tora, cu arêú-lu či păřimmu? Ah, sor ma' mícă, či fičeși? Cum nê plănimmu pi sbor-lu a têu, și nu căvtămmu pit tóte părți-le a pisciréúă-llieî? Cõ blăstimat-lu di Perpilița 'năuntru eră. Đi-nê či sê fačimú și či sê adărămú.»

154. «Či sê vê đic și či sê nu vê đic? Cum fêčimú, aflămmu,»

și plecõ bucuross sê se ducă la lacu đin liveđe ca sê vađă đini-le și sê le [facă sê] crape [dê necađú].

152. Ajiungênd acolo, șeđù supt un pom dē lúngă lac, și se uítõ la đine. Când il veđură ielle, se 'nrêutățiră ca șerpi, și ișindú đin lac, in dată allergară la pescera dē marmură ca sê'și puie cămêși-le (*littér.* ca sê'și imbrace cămêși-le); da ne-găsiindú nimic, đina a mare đisse :

153. «Nu vê đissel ieú cõ mirosea [a] rêsufflare dē fiéră or dē om? Ce sê ne facemú acuma cu rêutatea ce păřirămú? Ah, soro maî mică, ce făcuși! Cum ne luarămú noi đupă vorba ta, și nu căutarămú pin tóte părți-le pesceri? Cõ blestematu dē Perpilița ieră 'năuntru. Spuni-ne ce sê facemú și ce sê dregemú.»

154. «Ce sê vê spuî și ce sê nu vê spuî? Cum făcurămú, [așeà] gási-

et il partit réjoui pour s'en aller au lac du pré pour voir les fées et [pour] les [faire] crever [de dépit].

152. En arrivant là-bas, il s'assit sous un arbre à côté du lac, et il regarda les fées. Lorsqu'elles le virent, elles devinrent furieuses comme des vipères (*littér.* elles se firent serpents), et en sortant du lac, elles coururent de suite à la grotte de marbre pour revêtir leurs chemises; mais n'[y] trouvant rien, l'aînée des fées (*littér.* la grande fée) dit :

153. «Ne vous ai-je pas dit que [cela] sentait l'haleine d'animal ou d'homme? Qu'allons-nous devenir avec cette fâcheuse aventure (*littér.* avec le mal que nous pâtimeš)? Ah, [ma] plus jeune (*littér.* plus petite) soeur! Comment nous sommes-nous fiées à tes propos (*littér.* comment nous sommes-nous trompées sur ta parole¹⁾), et n'avons-nous pas cherché dans toutes les parties de la grotte? Car le maudit Perpilița était dedans. Dis-nous ce que nous [devons] faire et entreprendre.»

154. «Que vous dirais-je et que ne vous dirais-je pas? Il nous est arrivé ce que nous méritons (*littér.* Comment nous fimes, nous trou-

1) *En danubien* : Comment nous primes-nous après ta parole?

șisse ma' mîca dîna. «Çi urutêță nê fêce Perpilița a naŭe, di 'l fêcimŭ sê allagă trei ańi di dille çerbu pi tu munți? Tu margine, cîte sê dîcimŭ, tôte le avemŭ chirute. Cara cu bunetă și cu pâlă-cărie, vrea sê puteamŭ sê'l plăninŭ ca sê nê dea cămeși-le, ghine cu ghine; cõ de nu, va sê tragimŭ ni-trapti-le, și noi, cum trapse și iel di pi bună inimă.»

155. Se sculară 'nfărmăcate și lipisite, și vinneră 'năntea al Perpilița. Înclinându-se amintrei-le eu mâni-le pi chieptu, illi dîsseră : «Çi ursesci, dómne?»

156. Iera Perpilița lê dîsse : «Duçeti-vê sê'mî adduçeti bai-lu cal cu arpite.»

157. Dîni-le, ca sê pótă sê'l plănescă, illi dîsseră : «Ghine, dómne; ma nu veđi cõ himŭ gulișane? Cum sê mîergimŭ sê'ți adduçimŭ

rămŭ,» dîsse dîna a mai mică. «Ce rêu ne făcŭ noo Perpiliță, dē'l făcŭ-rămŭ sê allerge trei annŭ dē dille cerbŭ pin munți? Acuma *(litter. în margine)*, or ce omŭ dîce ie da surda (*litter. cîte sê dîcemŭ, le amŭ pierdut tôte*). Daca cu bini-le și cu rugăminte amŭ putē sē'l înșellămŭ sē ne dea cămeși-le, ce bine ar fi! (*litter. bine cu bine*); ier dē nu, o sē tragemŭ și noi, ce n'amŭ mai tras (*litter. ne-trase-le*), [după] cum trasse și iel foră s'o fi făcut fr'un rêu (*litter. dē pē bună inimă*).»

155. Se sculară superate foc (*litter. otrăvite*) și 'ntristate, și veniră 'naintea lu Perpiliță. Înclinându-se câteși trelle cu mâni-le la pieptŭ, îi dîsseră : «Ce poruncesci, dómne?»

156. Ier Perpilița le dîsse : «Duçeti-vê sê'mî adduçeti callu brêdŭ cu aripŭ.»

157. Dîni-le, ca sê pótă sē'l înșelle, îi dîsseră : «Bine, dómne; da nu veđi cõ sîntemŭ gõle? Cum sē ne ducemŭ (*litter. cum sē mergemŭ*) sē-ți

vâmes),» dit la plus jeune fée. «Quel mal nous a fait Perpillita pour que nous l'eussions fait courir [pendant] trois années (*littér. trois années de jours*) cerf à travers les montagnes? Enfin, tout ce que nous dirions serait inutile (*littér. En marge, combien nous dirions, nous les avons toutes perdues*). [Ah!] Si par la douceur (*littér. la bonté*) et par les prières, nous pouvions le tromper [de manière à ce] qu'il nous rende les chemises, [ce serait] fort bien (*littér. bien avec bien*); si non, nous allons souffrir des [choses] non [encore] souffertes, nous aussi, comme il a souffert lui sans qu'il nous eût fait de mal (*littér. comme il a souffert lui aussi selon bon cœur*).»

155. Elles se levèrent très en colère (*littér. empoisonnées*) et attristées, et elles vinrent devant Perpillita. S'inclinant toutes les trois, les mains [jointes] sur la poitrine, elles lui dirent : «Qu'ordonnes-tu, seigneur?»

156. Et Perpillita leur dit : «Allez me chercher le cheval *baille* ailé.»

157. Les fées, pour pouvoir le tromper, lui dirent : «[C'est] bien, seigneur; mais ne vois-tu pas que nous sommes nues? Comment irions-

baï-lu cal cu arpite, care lipsesce să trecimū pitu șepte amiră-rillī ?»

158. «Nu sciū mine cum va să miérgiți, nici sciū cum va să fa-çiți. Baï-lu cal cu arpite voū să 'mī lu adduçiți tr' órá; cō de nu, drac-lu vē llié!..»

159. Ȕini-le veqūnda-luī cō Perpilița lē se 'niiri, plecarā capite-le, și se dussirā sē 'llī adducā cāvlat-lu cal.

160. După multā i puçinā órá, na le cō agiumsirā cu tot cal. Dāndu' llī cal-lu, căqurā pi ginuclli și il pālăcārsirā cu lăcrēmī ca sē lē dea cămeși-le. Cu tot plāngul și pālăcārii-le çi 'llī fēcirā, Per-pilița ma' nu s'arise sē lē dea cămeși-le; de cât lē Ȕisse :

161. «Voī me fēcitū Ȕerbu, di trapșiū ni-trapți-le treī aņī; și voī,

adducemū callu brédū cu aripi, [pen-tru] care trebue să trecemū pīn șepte 'mpărăți ?»

158. «Nu sciū ieū cum o să mer-geți, nici cum o să faceți. Callu brédū cu aripi voū să mi'l adduceți în datā; cō dē [unde] nu, dracu vē ié!..»

159. Ȕini-le vēqūndū cō Perpilița se necāji pē ielle, iși plecarā capu (*littér.* plecarā capeti-le) și se dusserā sē'i adducā callu cerut.

160. După ce maī trecū cât-va (*littér.* după multā or puçinā vreme), iēcā-le cō se 'ntórserā (*littér.* ajun-serā) cu cal [cu] tot. Dāndu'i callu, căqurā 'n genuclī și se rugarā dē iel cu lăcrēmī sē le dea cămeși-le. Cu tot plānsu și rugāminti-le ce'i făcurā, Perpilița nu se 'nșellō sē le dea că-mēși-le; dē cât le Ȕisse :

161. «Voī m'ați făcut cerbū, dē trāssei ce nu maī trāssesem (*littér.* dē trāssei ne-trasse-le) treī aņī; și

nous te chercher le cheval *baïlle* ailé, [lorsque] pour cela il nous faut passer par sept royaumes ?»

158. «Je ne [veux] pas savoir comment vous irez, ni comment vous allez faire. [C'est] le cheval *baïlle* ailé [que] je veux que vous me cherchiez de suite; si non, le diable vous emporte!..»

159. Les fées voyant que Perpilița était irrité, baissèrent la tête (*littér.* plièrent les têtes) et s'en allèrent lui chercher le cheval demandé.

160. Après plus ou moins de temps, les voilà qui arrivent avec le cheval (*littér.* avec tout le cheval). En lui remettant le cheval, elles tombèrent à genoux et le prièrent les larmes [aux yeux] de leur rendre les chemises. Malgré leurs pleurs et leurs prières (*littér.* avec toute la plainte et les prières qu'elles lui firent), Perpilița ne commit pas la faute (*littér.* il ne se trompa pas) de leur rendre les chemises; mais il leur dit :

161. «Vous m'avez fait cerf, [au point] que j'ai souffert des [choses] non [encore] souffertes [durant] trois ans; et vous [autres], parce qu'il s'est

di aierī ună și astăđī daűē, vreți sē vē daű cāmēși-le? Acea nu se face; ma scóteți vē uă di pri minte.»

162. Avđinda-luđ ġini-le aeste sbórá, 'și 'nellisiră gura. Iéra Perpillița încălicându'si cal-lu, pină sē'ți freči ocelliul, se aflō tr'ubor-lu a mōși-llieī ġi 'l avea criscută.

163. Veđundu'l, mārata ġi mōse se hiumusī și il acățō di gușe, il bāșe, il intribō iu erā, iu allāgā, și tóte alte căte. Perpillița făcēndu'llī tiñie ca mumă, illī spuse tóte căte illī avea tricută pisti cap.

164. După ġi tricură 'n daűē đille, cal-lu illī đice al Perpillița : «Dómne, mare bunēțā fīñi fișeși ġi m'ascāpași ditu māni-le acellor blāstimate de đine; di cāt, ti pālăcārsescu nica ună bunēțā sē'mī fači, și apođ și ieű va sē'ți fac de iči va sē pot.»

voi, dē ierī o [đi], și [cu] ađī doo [đille], vreți sē vē daű cāmēși-le? Aia nu se face; și sē vē iéssā đin minte (*litter.* și scóteți-vē o đin minte).»

162. Auđindū đini-le vorbe-le astea, își inchiseră gura. Iér Perpillița încălicăndū [pē] cal, pină sē te freči la ochī (*litter.* sē'ți freči ochiu), ajunse (*litter.* se aflō) în curtea habi care 'l crescusse.

163. Veđēndu'l, sērmana babă sē rāpeđi și'l luō dē gūt, il sārutō, il întrebō unde ierā, unde allergā, și căte allea tóte. Perpillița, vorbindu'ī cu omenie (*litter.* făcēndu'ī omenie) ca la uă mumă, il spuse tóte căte pățisse (*litter.* tóte căte il trecusse peste cap).

164. După. ce [ma] trecură fr'uađ doo đille, callu đice lu Perpillița : «Dómne, mare bunētate 'mī făcuși dē mē scāpași đin māni-le blestemate-lor āllora dē đine; dē cāt, te rog sē'mī [ma] facī o bunētate, și apođ te oī face și ieű ce oī puté.»

passé deux jours (*litter.* d'hier un et d'aujourd'hui deux), vous voulez que je vous rende [dēja] les chemises? Cela ne se fait pas; mais ôtez vous cela de l'esprit.»

162. Les fées, en entendant ces mots, fermèrent la bouche. Et Perpillita, montant à cheval, jusqu'à ce que tu te frottes l'oeil, il se trouva dans la cour de la vieille qui l'avait élevé.

163. En le voyant, la pauvre vieille s'élança et le prit par le cou, l'embrassa, lui demanda où il avait été (*litter.* où il était), où il courait, et toutes autres choses (*litter.* et toutes autres combien). Perpillita, l'honorant comme une mère, lui raconta tout ce qu'il avait souffert (*litter.* toutes combien il lui avait passé par dessus la tête).

164. Après qu'il se fût passé environ deux jours, le cheval dit à Perpillita : «Seigneur, tu m'as rendu un grand service (*litter.* tu m'as fait une grande bonté) en me sauvant des mains de ces maudites fées; mais je te prie de m'en rendre encore un autre (*litter.* de me faire encore une bonté), et ensuite moi aussi je ferai pour toi ce que je pourrai.»

165. «Ca ți bunătă vrei să'ți fac?» Întribo Perpilița.

166. «Voiu să me ascaldi tu balta dit vuloga a păduri-liei di dafni.»

167. «Virtos ghine,» țisse Perpilița. «Îndręgi-te, cō mâne mięrgimū fōră altu sbor.»

168. Alantă ȃiūă, se sculară de diminęta, și se dussiră. Agiungęnda-lui aclō, se scăldară, se lară, se spillară, și inșindu dit apă, șiđură tru ierghi sum aumbră. Atumțea Perpilița illi țisse a cal-lui :

169. «Avți-me, bai-lu a meu. Tu aestă baltă scăldându-se mușata a loc-lui Frosa, uă veđui; și di atumțea pină tu aestă minută, mintea de la nęssă nu 'mī fuge. Spune'mī, ti pālăcārsescu, cum sę facimū sę mięrgimū pină la dissă, și ju se află iea?»

170. Iera cal-lu illi țisse : «Ah, domnul a mięiū ! Ti nęssă vream sę'ți sburęscu și ieu, tea sę mięrgimū sę uă ascăpāmū dit māna

165. «Ca ce bunătate vrei să'ți fac?» Întribo Perpilița.

166. «Voiu să mă scaldī în lacu dīn livedea păduri dē dafni.»

167. «Fōrte bine,» țisse Perpilița. «Fiī gata, cō mālne mergemū [acolo] ne-greșit (*littér.* fōră altă vorbă).»

168. A doa ȃi, se sculară dē diminiętă, și plecară (*litter.* se dusseră). Ajungęnd acolo, se scăldară, se spēllară, se limpeđiră, și ișindū dīn apă, șęđură pē ierbă (*litter.* în ierburī) la umbră. Atuncea Perpilița țisse cal-lu-lui :

169. «Ascultă-mē, bręđu mieū. În lacu āsta scăldându-se Frosa frumōsa pāmintu-lui, o vęđui; și d'atuncea pină în minutu āsta, mintea nu [mai] imī fuge dē la dīnsa. Spune'mī, te rog, cum sę facemū sę mergemū pină la dīnsa, și unde se află iea?»

170. Ier callu fi respunse : «Ah, domnu mieū ! Dē dīnsa ieră sę'ți vorbescū și ieu, ca sę mergemū sę o scăpāmū dīn māna blestematu-lui

165. «Quel service veux-tu que je te rende (*littér.* quelle bonté veux-tu que je te fasse)?» Demanda Perpilița.

166. «Je veux que tu me fasses baigner dans le lac du pré de la forêt de lauriers.»

167. «Fort bien,» dit Perpilița. «Prépare-toi, car demain nous irons sans faute (*littér.* sans autre propos).»

168. Le lendemain (*littér.* l'autre jour), ils se levèrent de [bon] matin et ils s'en allèrent. En arrivant là-bas, ils se baignèrent, se lavèrent, se nettoiyèrent, et en sortant de l'eau, ils s'assirent (*sic*) dans les herbes, à l'ombre. Alors Perpilița dit au cheval :

169. «Écoute-moi, mon bailla. Je vis Frosa, la [plus] belle de la terre, se baignant dans ce lac; et depuis lors jusqu'en ce moment, mon esprit ne s'enfuit pas d'elle. Dis-moi, je t'[en] prie, comment faire pour aller jusque chez elle, et où se trouve-t-elle?»

170. Et le cheval lui répondit : «Ah, mon maître ! [C'est justement] d'elle [que] je voulais te parler moi aussi, pour que nous allions la sauver des mains de ce maudit génie

açellui blăstimat di țin, ci uă are arăchită ditu mesea di ubor, cu perî-lli displëtiț, de iu 'și se lă 'n cap. Iéra di cându 'nvițō cō uă veđuși tine tu baltă gulișană, și cō sburiși cu nēssă, țină și nōpte illi da turlii di turlii di pidimađi.»

171. «Spune'mi, ti pālăcărsescu, callu a mieu, astăđi iu se află nēssă?»

172. «Nēssă se află tu mesea di munte-le cu apă vhiē și apă mōrtă. Sum munte-le ațel, iēste 'nă vulōgă cu nisci arburī marī di ieta a ietă-licii; avhunanghia di arburī, iēste ună piscirēuă mare tu care șede ună lamnie cu șepte capite. Ațea lamnie iēste surata a blăstimat-lui di țin. Iel, sciinda-lui cō Frosa iēste sciată tu partea ta, uă luō și uă ligō di arbori-lli ațelli; și dimândō a suratā-saī sē uă avēglie cându iel nu iēste aclo. Și ași, blăstimata de lamnie, țină și nōpte nu se mută di aclo.»

ălluia dē țin, care a răpit-o dîn mij-locu curți, cu pēru dēspletit, dē unde se lă la cap. Iér dē când aflō cō o vēđuși tu în lac dēspuiată, și cō vorbiși cu dinsa, ți și nōpte uă pune la (*litter.* îi dă) fel dē fel dē pedepse.»

171. «Spune'mi, te rog, callu inieū, astăđi unde se află dinsa?»

172. «Dinsa se află în mijlocu munte-lui cu apă vie și apă mōrtă. Sub munte-le alla ieste uă livede cu nisce copaci marī dē sute și miț dē anni (*litter.* dē vėcu vėcu-lui). În dreptu copaci-lor, ieste uă pesceră mare în care șede uă sgriptorōică cu șepte capete. Sgriptorōica aia ieste surata blestematu-lui dē țin. Iel, sciindū cō ieste scris cō Frosa o sē fie a ta (*litter.* cō Frosa ieste scrisă în partea ta), o luō și o legō dē copaci aia; și porunci surati-si sē o pădēcă când iel nu ie acolo. Și așea, blestemata dē sgriptorōică, ți și nōpte nu se mișcă (*litter.* nu se mută) d'acolo.»

qui l'a ravie du milieu de la cour, les cheveux épars. du temps qu'elle (*littér.* d'où elle) se lavait la tête. Mais depuis qu'il a appris que tu l'as vue nue dans le lac, et que tu lui as parlé, jour et nuit, il lui inflige (*littér.* il lui donne) toutes sortes de tourments.»

171. «Dis-moi, je te prie, mon cheval, aujourd'hui où se trouve-t-elle?»

172. «Elle se trouve au milieu de la montagne à l'eau vive et à l'eau morte. Sous cette montagne, il y a un pré avec de grands arbres plusieurs fois séculaires (*littér.* grands arbres depuis l'éternité de l'éternité); en face des arbres, il y a une grande grotte dans laquelle reste une ogresse à sept têtes. Cette ogresse est l'amie intime (amie comme une soeur) du maudit génie. Celui-ci, sachant que Frosa t'est destinée (*littér.* est écrite dans ta part), l'a prise et l'a attachée à ces arbres; et il a demandé à son amie intime de la garder pendant son absence (*littér.* quand il n'est pas là). Et ainsi, la maudite ogresse ne bouge pas de là ni jour ni nuit.

173. «Ma-cō iēste ași, bai-lu a mieū, cum putemū sē uă luămū?»

174. «Ti luare, va sē uă luămū; ma lipsēsce sē me ascultī çi va sē'ți dīc mine. Ieū escu vētēmat și multu curmat di ne-milăōsa avinare çi 'mī aūă taptă dīni-le. Și ași, lipsēsce sē me discurnu patru-dēçi de dille. Și ca sē putemū sē miērgimū sē luămū Frosa, și sē ascăpāmū vhiī și sânătoși, lipsēsce sē me adachī, tu açēlle patru-dēçi de dille, cu lapte de çerbe, și sē me sistrisesci cāte daūē orī in dīuă pină sē'mī cadă tot per-lu aistu nāmātisit-lu de dīne și di dīni. Atunçea va sē'ți dīc : «Incalicā-me tora, și sē nu'ți hibā cāștigā di çi-va!»

175. «Ghine, vrut-lu a mieū ballū; di cāt, iu sē aflu ieū lapte-le de çerbe ca sē te adap patru-dēçi de dille?»

176. «Ti aestā te minduiesci și ti se pare greū? Dimāndā lē a

173. «Daca ie așea, brēdu mieū, cum putemū sē o luāmū?»

174. «Dē luat, o sē o luāmū; da trebue s'ascultī ce o sē'ți spuī ieū. Sūnt vētēmat și fōrte ostenit dē gōna (*littér.* dē vinătōrea) fōrā milā ce 'mī detterā (*littér.* 'mī aū făcut) dīni-le. Și așea, trebue sē mē odinescū patru-dēçi dē dille. Și ca sē putemū sē mergemū sē luāmū [pē] Frosa, și sē scăpāmū vil și sânătoși, trebue sē mē adapt in alle patru-dēçi dē dille cu lapte dē ciutā, și sē mē țesali dē doo orī pē dī pinā sē'mī cadā tot pēru āsta fermecatu dē dīne și dē dīni. Atuncea o sē'ți dīc : «Incalicā-mē acuma, și sē nu'ți fie grije dē nimic!»

175. «Bine, iubitu mieū brēdū; dē cāt, unde sē gāsescū ieū lapte-le dē ciutā ca sē te adap patru-dēçi dē dille?»

176. «Dē asta te 'ngrijescī și ti se pare greū? Poruncesce āllor trei

173. «S'il [en] est ainsi, mon *baillie*, comment pourrions-nous l'enlever?»

174. «Pour l'enlever, nous l'enleverons; mais il faut que tu écoutes ce que je vais te dire moi. Je suis abimé (*littér.* lésé, *victimé*) de fatigue [à cause] de la course excessive que m'ont fait faire (*littér.* l'impitoyable chasse que m'ont faite) les fées. Et ainsi, il faut que je me repose quarante jours. Et pour que nous puissions aller prendre Frosa, et que nous échappions vivants et sains, il faut que tu m'abreuves pendant ces quarante jours avec du lait de biche, et que tu m'étrilles deux fois par jour, jusqu'à ce que tout ce poil ensorcelé par les fées et par les génies me tombe. Alors je te dirai : «Chevauchez-moi maintenant, et n'aie aucun souci (*littér.* n'aie souci de rien)!»

175. «[C'est] bien, mon cher *baillie*; mais où trouverais-je le lait de biche pour que je t'[en] abreuve quarante jours?»

176. «[C'est] cela qui te préoccupe et te semble difficile? Demande [le]

trei-lor ține, și ielle, di sum loc, di sum chiétră, vorū nu vorū, vae sē'ți adducă.»

177. «E ghine; ma țini-le, iu pot sē le aslu tora?»

178. «Cămeșī-le nu le ai cu tine? Înțepă-le tr'ună margine cu ună chipită di căstură, și tu ici minută sē le cavți, ningă tine le afli.»

179. Perpilița făce di ca cum lu 'nvețō baī-lu; și tr'oră țini-le se aflară denintea lui. Vețundu-le, Perpilița lē țisse: «Di astăđi pină la patru-đeçi de đille, sē'mī adduçiți câte ună gălétă di lapte de çerbe, cathe diminéta; cō de nu, vē leg cusite-le de cōda a baī-lui, și vē trag asvarna ca cățelle.»

180. Țini-le illī se 'nclinară și illī țisseră: «Sē ți se avdă ursita, dōmne!»

181. Și ași, de điūa ațea, ahurhi Perpilița sē'și sistrisescă cal-lu

ține, și ielle, de sub pământū, de sub piétră (*adică*: đin pământū, đin ierbă verde), vorū nu vorū, o sē'ți adducă.»

177. «Bine; da țini-le, unde pos' sē le găsescū acuma?»

178. «Cămēși-le nu le ai cu tine? Înțepă-le la o margine cu un vērfū de cuțit (*litter.* custură), și 'n orl ce minut le ți căută, le găsescū lūngă tine.»

179. Perpilița făcū cum il invēțō brēqu; și 'n dată țini-le se aflară dinaintea lui. Vēđendu-le, Perpilița le țisse: «Dē astăđi pină la patru-đeci de đille, sē'mī adduceți câte uă gălétă de lapte de ciută, in fiă-care diminéta; cō de [unde] nu, vē leg costi-le de cōda brēqu-lui, și vē țirēscū (*litter.* vē trag țirși) ca [pē nisce] cățelle.»

180. Țini-le i se 'nchinară și 'i țisseră: «O sē facemū, dōmne, cum ne ai poruncit (*litter.* Sē ți se auđă porunca, dōmne)!»

181. Și ațea, đin điū' aia, incepu Perpilița sē'și țesale callu de doo

aux trois fées, et elles, de dessous terre, de dessous pierre ¹⁾, de gré ou de force (*litter.* elles veulent, elles ne veulent pas), t'[en] apporteront.»

177. «C'est bien; mais les fées, où pourrais-je les trouver maintenant?»

178. «N'as-tu pas les chemises avec toi? Pique les sur les bords avec une pointe de couteau, à quelque minute que tu les cherches, tu les trouveras à côté de toi.»

179. Perpilița fit comme le lui avait enseigné le *baïlle*, et de suite les fées se trouvèrent devant lui. En les voyant, Perpilița leur dit: «A partir d'aujourd'hui, pendant (*litter.* jusqu'à) quarante jours, apportez-moi un seau de lait de biche, chaque matin; si non, je vous attache les tresses à la queue du *baïlle*, et je vous fais traîner (*litter.* je vous tire en avant) comme des chiennes.»

180. Les fées s'inclinèrent et lui dirent: «Que tes ordres soient accomplis (*litter.* qu'il te soit entendu l'ordre, ou que ton ordre soit entendu), seigneur!»

181. Et ainsi, à partir de ce jour-là, Perpilița commença à étriller son

1) *En danubien*: de dedans de la terre, de dedans de l'herbe verte.

câte dașe orî in ȡișă. Iera ȡini-le, di cathe ȡișă illî adducea lapti-le.

182. Umplundu-se patru-ȡeci-le de ȡille, cal-lu arucô per-lu aȡel vecliul, și scôse un per noș ȡi luȡa di țî didea tr' oelli. Baî-lu cal cu arpite, veȡundu-se di ca cum vrea, lîlî ȡisse a domnu-suî : «Bune dômne a mieș, di iȡi țî ȡișiu me ascultașî ; tora nică ună am sê'țî ȡic tea sê faȡi ti ghineța a ta și a mea. Clliamă ȡini-le și arupe lē câte trei perî de la cathe ună, și ascunde'llî cathe trei ahorvhia ; cō va sê nē lipsescă multu. După aestă, fă-te ietim sē inchisinū, și, cu numa al Dumniȡeș, ti vhinghițî ȡille, cu tōtă Frosa așă himū.»

183. Perpillița se 'ndrêpse, ișî luô cu nēssu iȡi illî lipsea, și 'ncă-

orî pē ȡi. Ier ȡini-le, pē fiă-care ȡi ũ adducea lapti-le.

182. Împlinindu-se alle patru-ȡeci dē ȡille, callu lepêdō pēru âl vechî, și scôse un pēr noș (*adici* : ũ cȡȡu pēru âl vechî, și 'î crescū altu noș) care luȡa dē [par'cō] 'țî da 'n ochî. Callu brêȡū cu aripl, vêȡându-se după cum vrea, ȡisse lu domnu-so : «Bunu-le dômne al mieș, mē ascultașî dē ce 'țî ȡissei; acuma âncă un [lu-cru] am sê'țî ȡic sē faȡi pentru bini-le tēș și al mieș. Chiamă ȡini-le, și rupe le câte trei perî dē la fiă-care, și pune'î d'o parte (*litter.* ascunde'î), câte trei [perî] la un loc; cō multū bine o sē ne prinȡă (*litter.* cō multū o sē ne trebuiescă). După asta, fiș gata sē plecămū, și, cu ajutoru (*litter.* cu nume-le) lu Dumneȡeș, peste doo-ȡeci dē ȡille, sântem aici cu Frosa [cu] tot (*litter.* cu tōtă Frosa).»

183. Perpiliță se gătî [dē drum], ișî luô cu dînsu ce'î trebuiă, și 'ncă-

cheval deux fois par jour. Quant aux fées, elles lui apportaient le lait chaque jour.

182. Une fois les quarante jours écoulés (*littér.* se remplissant les quarante jours), le cheval perdit (*littér.* jeta) son vieux poil et [en] prit (*littér.* fit sortir) un nouveau qui luisait à l'éblouir (*littér.* cela te donnait dans les yeux). Le cheval *baille* aîlé se voyant comme il voulait [être], dit à son maître : «Mon bon seigneur, tu as fait (*littér.* tu m'écoutes) ce que je t'ai dit ; maintenant j'ai à te dire encore une [chose] pour que tu fasses selon ton bien et le mien. Appelle les fées et arrache leur (*littér.* romp leur) trois cheveux à chacune et cache les par trois séparément ¹⁾; car nous en aurons grand besoin (*littér.* car cela va nous falloir beaucoup ²⁾). Après cela, prépare-toi à partir (*littér.* fais-toi prêt que nous partions), et, avec l'aide de Dieu (*littér.* avec le nom de Dieu), dans vingt jours nous serons ici avec Frosa (*littér.* avec toute la Frosa).»

183. Perpilla se prépara ; il prit avec lui ce qu'il lui fallait, et en

1) *En dial. danub.* mets-les d'un côté. —
2) *Id.* fort bien cela nous prendra.

licându'și bai-lu, trapse. Imnară, allăgară; trecură munți, păduri, géne, câmpuri, vulogi, văliuri, trapuri, ariuri, óhte, grópe și câte alte nu. Tu margine, agiunsiră la un loc i pină iu muntrea oclliul, eră 'nplin di șerchi și de nipertii. Căt agiunsiră aclo, cal-lu illi isse al Perpilia :

184. «Aistu câmpu pri pade nu se tréce. Ieù va sè asbor; di căt sè'i ai tu minte sè te ii ghine de cóma a mea, sè nu te surpă di 'ncállar vimturi-le turbate. Și cându va sè vei cō appruchiemù sè dipunimù pi loc, sè scoi trei perî de a ini-lor și sè'illi arui in pade; și di ii va sè vei, sè nu te aspari, cō ieù cu tine iescu.»

185. Tóte sbóră-le a cal-lui Perpilia ii le bǎgō tu minte ghine. Bai-lu, bǎgându'și tótǎ virtutea, asburō cu tot domnu-su, și chirù

licându'și bréu, plecō. Umblarǎ, al-lergarǎ; trecurǎ muni, pǎduri, poieni, câmpii, livei, vǎi, riulee, riuri, dé-luri, gropi și câte allea tóte (*litter.* și câte alte nu). D'aci-lea (*litter.* in margine), ajunserǎ la un loc care, pinǎ unde vedea ochi (*litter.* ochiu), ierǎ plin dē șerpi și dē nēpērci. Cum ajunserǎ acolo, callu isse lu Perpilia :

184. «Câmpia asta nu se trece pē jos. Ieù o sè sbor, dē căt sè ierǎ sēma (*litter.* sē ai in minte) sè te ii bine dē cóma mea, sè nu te dea jos (*litter.* sè nu te surpe) dē pē ¹⁾ cal vimturi-le turbate. Și când i vedē cō s'apropie sè ne dǎmù jos pē pǎmintù, sè scoi trei perî d'al 'ini-lor și sē'i a-runci jos; și dē ori ce i vedē, sè nu te speri, cō ieù sùnt cu tine.

185. Tóte vorbe-le callu-lui Perpilia 'și le bǎgō bine 'n minte. Bréu puindu'și tótǎ puterea, sburō cu domnu-so [cu] tot și se făcù ne-vēut

1) On dit aussi : dupǎ cal.

chevauchant le *baille* il partit. Ils marchèrent, ils coururent; ils passèrent des montagnes, des forêts, des clairières, des plaines, des prés, des vallées, des ruisseaux, des fleuves, des collines, des fossés et bien d'autres choses (*littér.* et combien autres non). Enfin (*littér.* en marge), ils arrivèrent en un endroit qui, jusqu'où voyait l'oeil, était plein de serpents et de vipères. Dès qu'ils y arrivèrent, le cheval dit à Perpilia :

184. «Cette plaine ne [peut être] passée à pied. Je dois voler, mais aie soin (*littér.* aie dans ton esprit) de te bien tenir à ma crinière [pour] que les vents enragés ne te désarçonnent pas (*littér.* ne te renverseat pas d'à cheval). Et lorsque tu verras que nous sommes près de descendre sur terre, sors trois des cheveux des fées, et jette les par terre; et de ce que tu verras, ne t'effraie pas, car je suis avec toi.

185. Perpilia se mit bien dans l'esprit les paroles du cheval. Le *baille* en [y] mettant toute sa force, s'envola avec son maître (*littér.* avec tout son maître), et il disparut ¹⁾ (*littér.*

1) En danubien : 'il se fit non-vu, c'est-à-dire invisible.

pit niorî. Cându appruchiară sê se dipună pi loc, Perpilița scôse trei perî, și 'lli aruncô in pade. Ună arücare perî-lli, çi sê vedă ? Toți șerchi-lli și tôte nipertiçi-le se adunară și se 'mpletiră un tru alantu di se fêce un gardu ni-străbättut dinăntea a lor. Perpilița cându veđu ași, le 'și chirdu de frică; iéra ha'i-lu illi đisse : «Scôte alți trei perî di aruncă 'n pade, și nu te aspare.»

186. Perpilița fêce cum illi đisse cal-lu, și tr' ôră agiumsiră trei buluchi de orni agiune de 'nă sêptêmână; și cara lê se hiumusiră a șerchi-lor și a nipertiçi-lor, nu alăssară nici ună ti semnu.

187. Și ași, lê se dișclise callea di tôte părți-le; iéra orni-le își se dusseră 'năpoi aclo di iu avea venită.

188. Innânda-lui pri calle, cal-lu illi đice al Perpilița : «Domnul

(*litter.* se pierdù) pîn norî. Cându se apropié sê se dea jos, Perpilița scôse trei perî, și'i aruncô jos. Cum aruncô peri (*litter.* uă aruncare peri), ce sê vađă ? Toți șerpi și tôte nêpêrci-le se adunară și se 'mpletiră unu cu altu dē se făcù un gardu ne-străbättut dinăntea lor. Perpilița cându veđu așea nu ma'i putù dē frică (*litter.* 'și le pierdù dē frică); iér brêdu îi đisse : «Scôte alți trei perî dē'i aruncă jos, și nu te speria.»

186. Perpilița făcù cum îi đisse callu, și în dată veniră (*litter.* ajunseră) trei stoluri dē vulturi ne-mâncați d'o sêptêmână; și daca se repeđiră asupra șerpi-lor și asupra nêpêrci-lor, nu lăssară nici [măcar] una dē probă (*litter.* pentru semnù).

187. Și așea, li se dēșchise drumu dē tôte părți-le; iér vulturi se dusseră 'ndêrê, acolo dē unde venisseră.

188. Umblândù pē drum, callu đisse lu Perpilița : «Domnu mieü, bucu-

se perdit) dans les nuages. Lorsqu'ils furent près (*littér.* ils approchèrent) de descendre sur terre, Perpilita sortit trois cheveux, et il les jeta à terre. Une fois les cheveux jetés (*littér.* un jeter les cheveux), que voit-il ? Tous les serpents et toutes les vipères s'assemblèrent et s'entrelacèrent [au point] qu'il en résulta (*littér.* il se fit) une palissade infranchissable devant eux. Perpilita lorsqu'il vit cela, eut grande peur (*littér.* il se les perdit de peur); mais le *baïlle* lui dit : «Sors trois autres cheveux et jette les à terre, et ne t'effraie pas.»

186. Perpilita fit comme le cheval [le] lui dit, et de suite arrivèrent trois bandes d'aigles à jeun depuis une semaine; et lorsqu'ils s'élançèrent (*littér.* et s'ils s'élançèrent) sur les serpents et les vipères, ils n'en laissèrent pas trace (*littér.* ni une pour signe, *c'est-à-dire* pour échantillon).

187. Et ainsi, la voie leur fut ouverte de toutes parts; et les aigles s'en retournèrent d'où ils étaient venus.

188. Tout en cheminant (*littér.* en marchant sur la voie), le cheval dit à Perpilita : «Mon maître, réjouis-toi,

a înieŭ, hărisé-te, cõ appruchiemŭ di munte-le cu apă vhie ŝi apă mórta. Tu pădurea çi va sé intrămŭ tora, pitu calle va sé aflămŭ multe hillie ŝi nepóte a lamne-lieŭ. Ielle va sé te 'ntrébă di iu vhiŭŭ ŝi iu te duçi. Tine sé lě điči : «Vhin dit ieta alantă sé lieŭ apă «vhie ŝi apă mórta.» Ielle avđinda-luŭ aistu sbor, va sé se adună pînă de una, ŝi va sé se ducă la móşa lamŭie sé 'llŭ spună. Móşa lamŭie funda-luŭ aveglitóră a apă-lieŭ vhie ŝi a apă-lieŭ mórta, va sé'ŝi lie hillie-le ŝi nepóti-le, ŝi va sé se ducă sé avéglie api-le ; iera noi, cu mare vhie va sé ně duçimŭ ningă Frosa, ŝi tr' óră sé discaliçi sé uă dislegŭ di iu iéste ligată di arbure. ŝi sé nu sburěsci cu něssă niçi-un sbor, ma cu vhie sé uă bagŭ încállar, ŝi sé 'ncaliçi ŝi tine.

189. «Atumçea ieŭ va sé asbor, ca sé ascăpămŭ di gura a lamŭi-

ră-te, cõ [ne] apropiemŭ dē munte-le cu apă vie ŝi apă mórta. În pădurea unde o sé intrămŭ acuça, pē drum o sé găsirŭ multe fete ŝi nepóte d'alle sgriptoróici. Ielle o sé te 'ntrebe dē unde viŭ ŝi unde te duçi. Tu sé le điči : «Viŭ dîn lumea ai «laltă sé ieŭ apă vie ŝi apă mórta.» Ielle auđindŭ vorba asta, o sé se adune [tóte] pîn la una, ŝi o sé se ducă la sgriptoróica a bētrână sé'ŭ spuie. Sgriptoróica a bētrână fiindŭ păzitórea api viŭ ŝi a api mórte, o sé'ŝi ié feti-le ŝi nepóti-le, ŝi o sé se ducă sé păzescă api-le; iér noi, iute iute (*littér.* cu mare iuŭelă), o sé ne ducemŭ lŭngă Frosa, ŝi in dată sé dēscaliçi, sé o dēslégŭ dē unde ie legată dē copaci. ŝi sé nu vorbesçi cu đnsa niçi-o vorbă, ci dē grab sé o puŭ cállare, ŝi sé 'ncaliçi ŝi tu.

189. «Atuncea ieŭ o sé sbor, ca sé scăpămŭ dē gura sgriptoróici; ŝi când

car nous approchons de la montagne à l'eau vive et à l'eau morte. Dans la forêt où nous entrerons maintenant, en chemin nous trouverons beaucoup de filles et de petites-filles de l'ogresse. Elles vont te demander d'où viens-tu et où vas-tu. Toi, dis-leur : «Je viens de l'autre «monde (*littér.* dē l'autre siècle), pour «prendre de l'eau vive et de l'eau «morte.» En attendant ce mot, elles vont s'assembler [toutes] jusqu'à la dernière (*littér.* jusqu'à l'une), et vont aller le dire à la vieille ogresse (*littér.* à la grand'mère l'ogresse). La vieille ogresse étant la gardienne de l'eau vive et de l'eau morte, prendra ses filles et ses petites-filles, et s'en ira veiller sur les eaux; quant à nous, nous irons en toute hâte auprès de Frosa, et de suite tu descendras (*littér.* tu descendras de cheval), tu la détacheras de l'arbre où elle sera liée. Ne lui parle pas (*littér.* et ne parle avec elle aucun mot), mais fais-la vite monter à cheval, et monte toi aussi.

189. «Alors moi je volerai, pour que nous échappions à la gueule de

-llieî; și cându va să veđi cō lamñia allagă cu tōte hillie și nepōte după noi, tine tr' ōră să aruči și alanți trei perî, și 'năpoi să nu muntresci, ni tine ni Frosa, cō are să se facă di ačellî trei perî, un ariū mintit, ună pădure cu schiñî și ună hândache di foc cu pira vinită. Cându va să trēcimū dinco di cāmpul cu șerchi, atumțea va să nē discurmāmū toți, și atumțea va să sburēsci cu Frosa.»

190. Perpilița tōte cāte illî đisse cal-lu ișî le bāgō ghine tu minte. Ajiungēnda-luî tu locurî-le iu se află hillie-le și nepōti-le a lamñie-llieî, ielle ma 'l vedură, illî đisseră : «Callea 'nbar, gione tinere și mușate! Di iu nē vhiñî, și iu te duči?»

191. «Inbar s'aveți! Dit ieta alantă; și me duc să lliēū apă vhie și apă mōrtă.»

192. «Tōrnă-te, gione, 'năpoi, cō va să'î chierî cap-lu!»

193. «I mine, i voi!»

ēl vedē cō sgriptōrōlca allēgă cu tōte feti-le și nepōti-le [ie] după noi, tu in dată să arunci și āi-laltî trei perî, și 'ndērēt să nu te ulți, nici tu nici Frosa, cō are să se facă din āi trei perî, un riū turburat, o pădure dē spinî și un șanțū dē foc cu para vî-nētă. Când omū trece dîncolo dē cāmpia cu șerpi, atuncea o să ne o-dinimū toți, și atuncea o să vorbesci cu Frosa.»

190. Perpiliță bāgō 'n cap (*litter.* ișî bāgō 'n minte) tōte cāte ű đisse callu. Ajiungēnd in locuri-le unde se află feti-le și nepōti-le sgriptōrōlci, ielle cum ű vedură, ű đisseră : «Calle bună (*litter.* callea uređū), flăcāū tî-nēr și frumos! Dē unde ne vii, și unde te duči?»

191. «Noroc să aveți! Dē pē ') lu-meā āi-laltă; și mē duc să iēū apă vie și apă mōrtă.»

192. «Întōrce-te, flăcāiași, inapoi, cō o să'î pierđi capu!»

193. «Or iēū, or voi!»

1) On dit aussi: după.

l'ogresse; et quand tu verras que l'ogresse court après nous avec toutes ses filles et ses petites-filles, jette tout de suite les trois autres cheveux, et ni toi, ni Frosa ne regardez en arrière, car de ces trois cheveux il va résulter (*littér.* il a à se faire) un fleuve bouillonnant, une forêt épineuse et un fossé de feu à la flamme bleue. Lorsque nous aurons passé au-delà de la plaine aux serpents, alors nous nous reposerons tous, et alors tu parleras à Frosa.»

190. Perpilița se mit bien dans l'esprit tout ce que le cheval lui dit. Lorsqu'il fût arrivé à l'endroit où se trouvaient les filles et les petites-filles de l'ogresse, celles-ci dès qu'elles le virent, lui dirent : «[Nous te] souhaitons [bon] voyage (*littér.* route), beau jeune homme! D'où nous viens-tu, et où vas-tu?»

191. «Bonheur [puissiez] vous avoir! De l'autre monde, et je vais prendre de l'eau vive et de l'eau morte.»

192. «Retourne sur tes pas (*littér.* retourne en arrière), jeune [homme], car tu perdras ta tête!»

193. «Ou moi, ou vous!»

194. Căt avđiră aeste sbóră, își uă dedită cu de allagă, și agiungendu la mōșa lamñie, illi spusiră tōte cāte sburiră cu Perpilița. Mōșa lamñie, avđinda-luȚ aiste, își luō tōtă taifa 'lli și se dusse sē avégllie api-le.

195. Tu óra çi lamñia agiumse la ñise-le ape, Perpilița cu bai-lu agiumseră la arburī-lli iu eră legatā mārata di Frosă. Perpilița, fōră sē chieră chirō, discālicō și se dusse la Frosa, și dislegāndu-uă, uă arānchi 'n braçă și uă arucō pi cal; și 'ncālicānda-luȚ și iel, illi ñisse : «Haȳde, ballū; tora sē te ved !»

196. Aclō iu așburā bai-lu cu Perpilița și cu Frosa sti iel, avdu ună fricōsă humbuniđare ca cāndu cade sfulgul. Perpilița intribō cal-lu ca çi va sē hibā. Iéra cal-lu illi ñisse : «Ieste mōșa lamñie

194. Cum auđiră vorbe-le astea, o luară la fugă (*littér.* își o detteră cu de allergare), și ajungēndū la sgrip-țorōica a bētrānă, ű spuseră tōte cāte vorbisseră cu Perpilița. Sgripțorōica a bētrānă, auđind astea, își luō tōtă cēta (*littér.* curtea), și se dusse să pāzescă api-le.

195. Cāndū sgripțorōica ajunse la ñisi-le ape, Perpilița cu brēqu ajunseră la copaci unde ieră legatā biēta Frosa. Perpilița, fōră sē piērdă vreme, dēscālicō și se dusse la Frosa, și deslegānd-o, o luō (*littér.* o răpi) 'n braçe și o sui (*littér.* aruncō) pē cal; și 'ncālicāndū și iel, ű ñisse [callu-luȚ] : «Aȳde, brēqu-le; acum sē te vēqu !»

196. Acolo unde sburā brēqu cu Perpilița și cu Frosa pē iel, aude un tunet infricoșat, ca cāndū cade fulgeru. Perpilița intrēbō [pē] cal ca ce sē fie. Iér callu ű ñisse : «Ieste sgrip-

194. Dès qu'elles eurent entendu ces mots, elles prirent la fuite (*littér.* elles se la donnèrent avec de course), et en arrivant chez la grand'mère l'ogresse, elles lui racontèrent tout ce qui s'était passé entre elles et Perpillita (*littér.* elles lui dirent tout ce qu'elles parlèrent avec Perpillita). La grand'mère ogresse, ayant entendu ces [paroles], prit toute sa cour, et s'en alla surveiller les eaux.

195. Au moment où l'ogresse arriva aux dites eaux, Perpillita et le *baïlle* arrivèrent aux arbres où était attachée la pauvre Frosa. Perpillita, sans perdre de temps, descendit de cheval et s'en alla auprès de Frosa, et en la détachant, il la prit (*littér.* il la ravit) dans [ses] bras, et la jeta sur le cheval, et en montant à cheval lui aussi, il dit [au cheval] : «Allons, *baïlle*; c'est le moment de te montrer (*littér.* maintenant que je te voie)!»

196. Du temps que (*littér.* là où) le *baïlle* volait en emportant Perpillita et Frosa (*littér.* avec Perpillita et Frosa sur lui), ils entendirent (*littér.* ils entendent) un effroyable [coup de] tonnere, comme lorsque la foudre tombe. Perpillita demanda au cheval ce que cela [pouvait] être. Et le cheval lui dit : «C'est la grand'mère

cu hillie-le și cu nepóti-le. Di cât, fă ți am đisă, și nu vė as-păreați !»

197. Atuncea Perpilița arucó și alanți trei peri, și tr' órá se fėce un ariú mintit, ună pădure cu schiñi, și ună largă hândache di foc cu pira vinită. Móșa lamñie aștiptânda-luî multă órá la .apa vñie și apa mórtă, sė vñină gioni-le ți 'llı đisseră hillie-le și nepóti-le, și veđunda-luî cő nu are ni gione ni ți-va, se dusse la loc-lu iu eră legată Frosa; ma ne-aflânda-luî ni Frosă ni ținiva, se nñiri multu pi hillie-le și pi nepóti-le a llieı. Ași, le băgő 'nintea a llieı și își uă đediră cu de allagă sė agiungă baı-lu cu Perpilița și cu Frosa.

198. Cu allăgarea ți fėcıră, agiumsiră la ariú-lu ațel mintit-lu, și intrânda-luî tóte tu ariú ca sė trecă 'na-parte, nepóti-le a lamñie-

țoróica a bėtrână cu feti-le și cu nepóti-le [iei]. Đe cât, fă ce 'ți am đis, și nu vė speriați !»

197. Atuncea Perpilița aruscó și ai-lalți trei peri, și în dată se făcú un riú turburat, uă pădure cu spinı, și un șanțú largú đe foc cu para vñetă. Sgriptoróica a bėtrână așteptându multú la apa vie și apa mórtă, sė vie flăcău đe care 'ı vorbiră feti-le și nepóti-le, și veđendú cő nu ie nicı flăcău nicı nimic, se dusse la locu unde ieră legată Frosa, da ne-gásindú nicı [pė] Frosa nicı [pė] nimenı, se necăji multú pė feti-le și pė nepóti-le iei. Așeă, le puse [sė mérgă] 'nainte. și o luară la fugă (*litter.* și 'și o det-teră cu đe allergare) sė ajungă [pė] brėqu cu Perpilița și cu Frosa.

198. Allergând as-fel (*litter.* cu allergarea ce făcură), ajunsără la riú ăl turburat, și intrându tóte 'n riú ca sė trecă đncolo, nepóti-le sgripto-

l'ogresse avec ses fillés et [ses] petites-filles. Mais fais ce que je t'ai dit. et ne vous effrayez pas !»

197. Alors Perpilița jeta aussi les trois autres cheveux, et de suite apparut (*littér.* se fit) un fleuve bouillonnant, une forêt épineuse et un large fossé de feu à la flamme bleue. La grand'mère ogresse ayant attendu longtemps auprès de l'eau vive et de l'eau morte, que le jeune [homme] vint [selon] ce que lui avaient dit les filles et les petites-filles, et ayant vu qu'il n'[y] avait (*littér.* qu'il n'a) ni jeune [homme] ni rien, s'en alla à l'endroit où Frosa était attachée, mais n'[y] trouvant ni Frosa ni personne, elle se fâcha beaucoup après ses filles et ses petites-filles. Ainsi, elle les poussa devant elle (*littér.* les mit devant elle), et elles se mirent à courir (*littér.* et elles se la donnèrent avec la course) pour atteindre le *baile* avec Perpilița et Frosa.

198. En courant comme elles le firent (*littér.* avec la course qu'elles firent), elles arrivèrent au fleuve bouillonnant, et étant toutes entrées dans le fleuve pour passer de l'autre côté, les petites-filles de l'ogresse se noyè-

-lilei se necară pină de ună. Inșinda-luî lamfîia cu hillie-le gólle 'na-parte di arîu, dădiră tu pădurea cu schiîi. Di aclo nu putu sê străbattă altă di cât mōșa lamfîie. Nica ghine ditu schiîi nu inși, dēde di hândachea di foc cu pira vinită; și intrānda-luî aclo, ma' nu inși nica 'nă ōră.

199. Iera bai-lu sburitor și asburător, tricū câmpul cu șerchi. și ducēndu-se tru nisce ierghi verđi, sum nisce umbre 'ndessate, illi dīsse a domnu-suī : «Discalică tora, domnul a ņ ieu, ca sē me discurmu și sē vē discurmați. Și bagă'ți căciula pi un ocliu, cō ascăpāmmu ghine și sănētoși.»

200. Atuncea Perpilița discălicō cu totă Frosa, și ședēnda-luī

rōci se 'necară pin la una. Ișindū sgriptorōica numai cu feti-le (*litter.* cu fi-le gólle) dincolo dē rîu, detteră dē pădurea cu spinī. D'acolo nu putu sē iéssă (*litter.* sē străbattă) dē cât sgriptorōica a hētrānă. Āncă nu își bine din spinī, dette dē șanțu dē foc cu para vīnētă; și intrānd acolo, nu mai își dē loc (*litter.* nu mai își āncă o dată).

199. Ier brēdu vorbitor și sburător, trecū câmpia cu șerpi, și ducēndu-se pē ierbă verde (*litter.* în nisce ierburī verđi), la o umbră dēssă, dīsse lu domnu-so : «Dēscalică acuna, domnu mieū, ca sē rēsufflu și sē rēsufflați. Și pune'ți căciula la o parte (*litter.* pē un ochi), cō scăparāmū bine și sănētoși.»

200. Atuncea Perpilița dēscălicō cu Frosa [cu] tot, și aședāndu-se la

rent jusqu'à la dernière (*littér.* jusqu'à l'une). L'ogresse en sortant seulement avec ses filles (*littér.* avec ses seules filles) de l'autre côté du fleuve, trouva (*littér.* elles donnèrent de) la forêt épineuse. La grand'mère l'ogresse seule put passer au-delà (*littér.* au delà ne put traverser autre que la grand'mère ogresse). Elle n'était pas encore complètement sortie des épines, qu'elle trouva (*littér.* qu'elle donna de) le fossé de feu à la flamme bleue; et en y entrant, elle n'en sortit plus (*littér.* plus ne sortit encore une fois).

199. Quant au *baille* parlant et volant, il passa la plaine aux serpents. et s'en allant au milieu d'herbes vertes, sous des ombrages épais (*littér.* sous certaines ombres denses), il dit à son maître : «Descends maintenant, mon maître, pour que je me repose et que vous vous reposiez [aussi]. Et sois sans inquiétude (*littér.* mets ton bonnet sur un oeil, *c'est-à-dire* sur le côté), car nous avons échappés sains et saufs (*littér.* nous échappâmes bien et sains).»

200. Alors Perpilita descendit de cheval avec Frosă, (*littér.* avec toute la Frosă), et s'asseyant à l'ombre,

sum umbră, își spusiră un alantu tóte câte lă avea tricută pisti cap, di óra çi se avea faptă și pînă tu minuta aça.

201. După çi se discurmă ghine mușat, și iellî și asburător-lu ballû, încălicară iéra doi-lli pi iel, și se dusseră tu casa a mōșii-llieî paramama al PerpiliȚa.

202. Și ași, PerpiliȚa își se 'ncurună cu mușata a loc-luî Frosa, cu ne-spusă și ne-mărginită vrere di dauē-le părți. Și bănară și tricură; și cara sē nu aibă mórta, va-hî nică băneđă.

203. Iéra đini-le cu đinî-lli crepară și crepă de arēū, ca corghi-llî și ca corbi-le.

204. Părmithū mîi sciam, părmithū vē spusū; nu sciū cum fecū, ma nu vē arișū.

umbră, își spuseră unu altuia tóte câte pășiseră (*littér.* câte le trecuseră peste cap), dē cândū se născuseră și pînă 'n minutu alla.

201. După ce se odiniră bine frumos, și iel și brēqu sburător, încălicară iér amîndoi pē iel, și se dusseră la baba care crescuse (*littér.* crescătóra, în loc dē mumă) pē PerpiliȚă.

¶ 202. Și așea, PerpiliȚă se cununō cu Frosa frumōsa pāmîntu-luî, cu dor ne-spus și ne-mărginit đin amîndoo părți-le. Și trăiră și petrecură; și daca n'o fi murit, póte cō ancă trăiesce.

203. Iér đini-le și đini crepară și crapă dē neceđă, ca corbi și ca cōrbi-le (*adică* ca nisce ne-norociți și nisce ne-norocite).

204. Basmū sciam, [și] hasmū vē spusē; nu sciū cum făcū, da nu vē 'nșellai.

ils se dirent l'un à l'autre tout ce qui leur était arrivé (*littér.* toutes celles qui leur avaient passé par dessus la tête) depuis l'heure où ils étaient nés, jusqu'à cette minute-là.

201. Après qu'ils se furent bien reposés (*littér.* reposé bien beau), eux et le *baille* volant, ils le montèrent de nouveau tous les deux, et ils s'en allèrent dans la maison de la vieille mère nourricière de Perpilita.

202. Et ainsi, Perpilita se maria (*littér.* se couronna) avec Frosa la [plus] belle de la terre, avec amour indicible et illimité des deux côtés. Et ils vécurent et ils passèrent [agréablement le temps]; et s'ils ne sont pas morts, peut-être viennent-ils encore.

203. Quant aux fées et aux génies, ils crevèrent et ils crevèrent de colère (*littér.* de mal), comme des malheureux et des malheureuses (*littér.* comme les corbeaux mâles et les corbeaux femelles).

204. Je savais [un] conte, et je vous contai un conte; je ne sais pas comment j'ai fait, mais je ne vous ai pas dit de mensonge (*littér.* je ne me suis pas ri de vous, *c'est-à-dire* je ne vous ai pas trompés).

CÂNTIȚE DIN CRUȘOVA.

(Texte macédo-roumain, sous-dialecte de Crușova).

I. Cântic a unei fătă isusită ți 'și plâmse gioni-le doi-sprê-dece d'añl.

- «Ți 'mî șeđl, fătă, ningă ariŭ ?
Moî fătă mușată !»
- «S' trecă ariul si 'mî mi necă !
Bre gione chiragi !»
- 5. — «Cö-çe, fătă sê 'mî ti necă ?»
- «Cö bana 'mî s'are urită !»

POESIÎ POPULARÎ DIN MACEDONIA (CRUȘOVA).

(Version en dialecte roumain du Danube, en langue cultivée).

I. Cântecul unei fete care 'și plânse fidențatul doi-spre-dece anñi.

- «Ce 'mi șeđl, fătă, lîngă riŭ ?
O! fătă frumósă !»
- «Sê trecă riul sê me 'nnece !
Möi june cărăușŭ !»
- 5. — «De ce, fătă, sê mi te 'nnece ?»
- «Cö mi s'a urît [cu] viéta !»

POÉSIES POPULAIRES ROUMAINES DE LA MACÉDOINE (CRUȘOVA).

(Version littéraire).

I. Chanson d'une jeune fiancée qui pleura son fiancé pendant douze ans.

- «Pourquoi restes-tu [jeune] fille, auprès du fleuve ?
Ô belle [jeune] fille !»
- «Pour que le fleuvê passe et me noie !
Ô jeune roulier !»
- 5. — «Pourquoi, [jeune] fille, [veux-tu] qu'il te noie ?»
- «Parce que j'ai pris la vie en horreur !»
(Littér. la vie m'est haïssable, la vie me s'est haïe).

- «Spune'mî, fătă, ți ai pățită?»
 — «Mama ș' tata mîi are mórta!»
 — «Ti aceea, fătă, 'ntrași tu laie,
 10. Ș' trăpseși mână di duñiaie?»
 — «Mî am ș' nă jéle cama mare,
 Că 'mî am gion-le 'nclo de amare;
 Doi-sprē-çi d'añi ți ma' 'mî lu așteptu
 Tot cu mîni-le pi chieptu!»
 15. — «Mare pecat mîi ți ai faptă,
 Vetea pi svercă ți ai luată
 Pin' tora ți ai așteptată,
 Că iel di mult are mórta.

- «Spune'mi, fătă, ce-ai pățit?»
 — «Mama și tata 'mi au murit!»
 — «De aceea, fătă, intrași în doliu (*Littér.* în negre),
 10. Și te lăpêdași de lume?»
 (*Littér.* Și trăsseși mîna de la lume?)
 — «Am și uă jéle [și] mai mare,
 Că 'mi am june-le (fidențatul) din-colo de mare;
 Doi-spre-șce anî de cândü mi' așteptü
 Tot cu mîni-le la pieptü!»
 15. — Mare pécac mi 'ți ai făcut,
 Persóna ta 'ți ai luato 'n spinare,
 (*adică* : 'ți ai făcut ție mare greutate),
 Pină acum de ai așteptat,
 Că el de mult a murit.

- «Dis-moi, [jeune] fille, que t'est-il arrivé?»
 (*Littér.* qu'as-tu pati?)
 — «Ma mère et mon père sont morts.»
 (*Littér.* me sont morts).
 — «[C'est] pour cela, [jeune] fille, [que] tu as pris le deuil,
 (*Littér.* que tu es entrée en deuil, tu entras en noir),
 10. Et que tu as renoncé au monde?»
 (*Littér.* que tu as retiré ta main du monde?)
 — «J'ai aussi une douleur encore plus grande,
 Car j'ai mon jeune [fiancé] au-delà de la mer;
 [Il y a] douze ans depuis que je l'attends
 Les mains [jointes] sur la poitrine!»
 15. — «Grand dommage tu t'es fait,
 Tu t'es imposé une bien lourde charge,
 (*Littér.* Ta personne tu te l'es prise sur le dos),
 De l'avoir attendu jusqu'à présent,
 Car il est mort depuis long[temps];

- Și ieș lu am ingrupată;
20. Pumen ti sufflit 'lly am dată :
 Față aroșie și oclli laï,
 Pălcărsescu s' nîi le daï !
 — «Açillor çi lë lli aï dată
 la du-te di lë le caftă !»
25. — «Scolă oclli s' me muntresci
 Disi cõ va s' me cunnosci,
 Cõ ieș hiũ gioni-le a tẽũ,
 Ieș hiũ suschirat-lu a tẽũ !
 Fêtă, ieș cându 'nchisiï,
 30. Tu xéne cându 'mï fugiï,

- Și eũ l'am ingropat;
20. Pomană de sufflet 'i am dat :
 Față roșie (*adică* : obraji rumeni) și ochi negri,
 [Te] rog sã mi le daï !
 (*Adică* : sã me indemniseși dându'mi uã față rumenă și ochi negri)
 — «Acellor căora le ai dat,
 Ia du-te de le cere ['ndërët] !»
25. — «Rëdică ochi sã me veși
 Nu cum-va o sã me cunnosci,
 Cõ eũ sum june-le tẽũ,
 Eũ sum suspinatul tẽũ !
 (*Adică* : dupã care ai suspinat).
 Fêtă, eũ cândũ porniï,
 30. În străinătate cândũ plecaï,

- Et c'est moi qui l'ai enterré.
20. Pour son âme je fis l'aumône,
 [Je donnai :] joues roses et des yeux noirs,
 Je [te] prie de me les rendre. »
 (*C'est-à-dire* de m'indemniser en me donnant des joues roses et des
 yeux noirs).
 — «A ceux auxquels tu les as donnés,
 Va les leur redemander !»
25. — «Lève les yeux pour me regarder,
 [Voir] si tu me reconnâtras,
 Car [c'est] moi [qui] suis ton jeune [fiancé],
 [C'est] moi [qui] suis ton désiré.
 (*Littér.* ton soupiré).
 [Jeune] fille, lorsque je suis parti,
 30. Lorsque je m'en suis allé à l'étranger,

35. Cu ți maste te alăssai!
Tora, fêta, cum te aflaî!..
Galbină ș' multu giăcută,
Ș' tu lăi straîne înviscută!
Moî fêtă mușală!..»
- Fêta ahurhi s' muntréscă,
Mărați-lli di nêși!
Gioni-le sê'l sităxéscă.
Cât ahurhi sê'l cunnóscă,
40. 'L'î vinne arêü ș' căđu dē 'mpróstă.
Nêssă căđu di 'nă parte,
Gioni-le d'alantă parte.
Cu bóçe mare strigară

35. Cu ce față te lăssai!
Acum, fêtă, cum te aflaî!..
Galbenă și multū zăcută,
Și 'n negre vestminte 'mbrăcată!
O! fêtă frumósă!..»

40. Fêta 'ncepū sē se uîte,
Sērmaniî de eî!
[Pe] june-le sê'l essamine.
Cât începū sê'l cunnóscă,
Îi veni reü și căđu jos.
Dinsa căđu de uă parte,
June-le d'al-laltă parte.
Cu vóçe mare strigară,

35. Avec quelle figure je t'ai laissée!
Maintenant, [jeune] fille, comment t'ai-je trouvée!
Jaunie et affaiblie par la maladie
(*Littér.* jaune et beaucoup gisante)
Et vêtue de vêtements noirs!
Ô belle [jeune] fille!

40. La [jeune] fille commença à regarder,
Les pauvres [jeunes gens!..]
(*Littér.* les pauvres d'eux).
A examiner le jeune [homme].
Dès qu'elle commença à le reconnaître,
Elle se trouva mal et elle tomba à terre.
Elle to : ha d'un côté,
Le jeune [homme] de l'autre côté.
D'une voix forte ils s'écrièrent,

45. Xenii-le le blăstemară,
 Și de mână s'acățară,
 Și tu frunte se bășară;
 Un alantă se lliertară
 Și tu loc-lu ațel crepară!
 Marați-lli di nēși !..

50. Doi lai picurari lli aflară,
 Și pi cheră lli 'ncărcară;
 Ili dussiră tu 'nă hóră;
 Grópă mare lē săpară,
 S' dipre-ună lli 'ngrupară!

55. Marați-lli di nēși !..

45. Străinătatea uă blestemară,
 Și de mână se luară,
 Și pe frunte se sărutară;
 Unul pe altul se iertară
 Și în locul acela muriră!
 Sermaniî de ei !.

50. Doi bieți păstori îi aflară
 Și pe car îi încărcară;
 Îi dusseră într'un sat;
 Grópă mare le săpară,
 Și 'mpre ună 'i îngropară!

55. Sermaniî de ei !..

45. Ils maudirent les [pays] étrangers;
 Et ils se prirent par la main,
 Et ils se baisèrent sur le front;
 L'un à l'autre se pardonèrent
 Et ils moururent sur place,
 Les pauvres [jeunes gens] !
 (*Littér.* les pauvres d'eux).

50. Deux braves bergers les trouvèrent
 Et sur [une] charrette les chargèrent;
 Ils les transportèrent dans un village;
 Grande fosse ils leur creusèrent,
 Et ensemble les enterrèrent,

55. Les pauvres jeunes gens !
 (*Littér.* Les pauvres d'eux).

II. Cântic a unei fătă arăchită de un gione.

- «Scól', fătă, s' mérgimũ tu munte,
La stanea cu oi-le multe;
Mărcat și lapte s' măcămũ,
Și afrange s' adunămũ;
5. S' nă primnãmũ ȕiũa di véra,
Di dim'néța pină séra;
S' allăgãmũ pi tu pădure,
S' adunãmũ cópte amure;
Multe scândiliĩ s' băgãmũ,
10. Piturniclie s' acățãmũ;
-

II. Cântecul unei fete răpită de un june.

- «Scólă, fătă, sě mierzemũ la munte,
La stăna cu oi-le multe;
Iaurtũ și lapte sě măncămũ,
Și fragi sě adunămũ;
5. Sě ne plimbãmũ ȕiũa de véră,
De diminéța pină séra;
Sě allergãmũ prin pădure,
Sě adunãmũ mure cópte;
Multe prinȕetori sě punemũ,
10. Poturnichi sě prindemũ,
-

II. Chanson sur une jeune fille ravie par un jeune homme.

- «Lève-toi, [jeune] fille, pour nous en aller dans la montagne
À la bergerie aux nombreuses brebis;
Pour manger du lait caillé et du lait,
Et cueillir des fraises;
5. Nous promener les jours d'été,
Du matin au soir;
Courir dans la forêt,
Cueillir des mures mures (*sic*);
Tendre de nombreux pièges,
10. [Pour] attraper des perdrix;

- Tu căfase s' le 'nclidemū,
 Îngătan s' nē le avemū;
 Cântânda-luī s'ascultămū;
 Dit somnu s' nē dișteptămū;
 15. Față-le s' nē le spillămū,
 Capit-le s' nē chiptinămū;
 S' n' adărămū, s' n' armătusimū,
 Pi balcone sē inșimū.
 Un alantu s' nē muntrimū
 20. Ca viçiī buñī çī nē himū.
 Tinerețea çī nē avemū
 Cu 'ngllime s' nē uă triçemū. »
 — «Nu vhin, gione, că 'mī u frică,

- În colivie sē le 'nchidemū,
 Îngrijire de elle sē avemū;
 Sē le ascultămū cântândū;
 Din somnū sē ne deșteptămū;
 15. Pe ochi sē ne spēllămū,
 Capete-le sē ne pieptenămū;
 Sē ne gătimū, sē ne 'mbrăcămū,
 (*Littér.* sē ne armămū, sē ne preparămū).
 Pe balcon sē eșimū.
 Unul la altul sē ne uitămū
 20. Ca vecinī bunī ce suntem.
 Tinerețea ce avemū
 În glume sē ne uă petrecemū. »
 — «Nu viū, june, cō 'mī e frică

- Les enfermer dans la cage,
 En avoir soin,
 Les entendre chanter,
 Nous réveiller,
 (*Littér.* que nous nous réveillions du sommeil)
 15. Nous laver le visage,
 Nous peigner,
 (*Littér.* que nous nous peignons les têtes)
 Sortir sur le balcon,
 L'un l'autre nous regarder,
 20. Comme bons voisins que nous sommes.
 La jeunesse que nous avons,
 La passer en distractions agréables. »
 (*Littér.* en plaisanteries).
 — «Je ne viens pas, jeune [homme], car j'ai peur

25. Că ieș nica 'mă escu mică;
'mă escu fătă dismirdată,
La părinți ună și totă.
Gione, 'ndreptu sē 'mă țî spun :
Lapte di oi mult e bun,
Frange-le mult așurzescu,
30. Muri-le 'n gură s' tuchiescu,
Piturniclie me arisescu
Cându cântă s' le muntrescu ;
Ma cu tine sē 'nchiescu,
'mă ieste cō va sē 'ndisescu !
35. Nu pot, gione, s' thărăsescu,
Cu tine ca sē 'nchiescu,

25. Că eă încă sum mică.
Sum fătă resfăcată,
La părinți una și totă. (*adică* singură.)
June, dreptū sē'ți spoū :
Lapte de oi mult e bun,
Fragi multū mirosū,
30. Mure-le 'n gură se topescū;
Poturnichi-le 'mă placū
Cândū cântă sē le privescū;
Însă cu tine sē plect (*adică* a'ășū plecă),
'Mă este cō o s'ua pațū !
35. Nu poclū, june, sē am curagiul
Cu tine ca sē plec.

25. Car je suis encore petite;
Je suis fille gâtée,
Chez [mes] parents, je suis fille unique
(*Littér.* une et toute).
Jeune [homme], je te dis la vérité :
(*Littér.* le droit).
[Le] lait de brebis est fort bon,
Les fraises ont fort bonne odeur,
30. Les mures fondent dans la bouche;
J'aime à entendre chanter les perdrix;
(*Littér.* Les perdrix me plaisent
Lorsqu'elles chantent de les regarder);
Mais je n'ose partir avec toi !
(*Littér.* mais partir avec toi,
Il m'est [crainte] que je vais souffrir !)
35. Je ne puis, jeune [homme], avoir le courage
De partir avec toi,

- Pină s' nu 'mî faci giurat mare
Pri pâne, pre apă ș' pri sare!»
— «Fetă, ca să fac giurat,
40. Nu va s' intru tu pecat.
«Loc-lu ș' ȕer-lu nă muntrește,
«Ș' inimî-le nă le cunnósce!»

* * *

- Féta, cât auđi giurat-lu,
Canda biu tatulat lu!
45. S' arise năssa și s' dusse,
Și a cui-ne-va nu spuse.
Luară callea ș' dipărtară;

- Pină nu 'mî vei face jurămintu mare
Pe pâne, pe apă și pe sare!»
— «Fetă, [find] cō voiu face jurămintu.
40. N'o să intru 'n pecat: (*adică*: o să me țiu de vorbă)
«Pămintul și cerul ne vede,
«Și inimî-le ne cunnósce!»

* * *

- Féta, cât auđi jurămintul,
[Fu] ca când ar fi bēut ce-va care fermeră!
45. Se 'nșellō (*adică*: se lăssō a fi 'nșellatā), și se dusse,
Și nimu-lui nu spuse.
Luară callea și se depărtară;

- Jusqu'à ce que tu m'aies fait le grand serment
(*Littér.* jusqu'à ce que tu ne me fasses pas...)
Par le pain, par l'eau et par le sel!»
— «[Jeune] fille, [puis] que je vais faire serment,
40. Je ne commettrai pas de péché :
(*Littér.* je n'entreraï pas dans le péché,
c'est à-dire je tiendraï parole).
«La terre et le ciel nous regardent,
«Et ils connaissent nos âmes!»
(*Littér.* et les coeurs ils nous les connaissent).

* * *

- La [jeune] fille, dès qu'elle entendit le serment,
[Ce fut] comme si elle avait bu un charme !
45. Elle se trompa et elle partit,
(*C'est à-dire* elle se laissa tromper)
Et elle ne le dit à personne.
Ils prirent le chemin et ils s'éloignèrent:

III. Cântic-lu a unuî gione după çi se isust.

- Tótă primăvéra ș' tótă véra,
«Di dimné»... di dimnéța pînă séra,
'mî avinam «'nă pi...» 'nă piturniclie;
«'mî tuchiî seî»... mî tuchiî seî-lu di pi arîniclie!
5. Piturniclia, «çi»... moî, çi avinam,
«Cându da»... cându da di uă videam,
Suschiram «și'mî mi»... și'mî mi tuchiam,
-

III. Cântecul unuî june după ce se fidențô.

- Tótă primăvéra și tótă véra,
De diminéța pînă séra,
Vinam uă poturnichie;
Îmî topîî seul de pe rinichî! (*Adică* : slăbîî multă.)
5. Poturnichia, mîî, ce vinam,
Cândü da de uă vedeam, (*adică* : cândü puteam sê uă vedü),
Suspînam și me topîam,
-

III. Chanson d'un jeune homme après ses fiançailles.

(Dans le texte, on a mis entre guillemets les mots et les fragments de mots qui sont répétés dans les vers. Dans les versions danubienne et française, on n'a pas répété ces mots et ces fragments de mots.)

- Tout le printemps et tout l'été,
Du matin au soir,
Je pourchassais (*littér.* je chassais) une perdrix;
J'ai bien maigri!
(*Littér.* je me fondis le suif de dessus les rognons).
5. La perdrix, hé, que je pourchassais,
Quand je pouvais la voir,
(*Littér.* quand il donnait de je la voyais),
Je soupirais et je fondais;

- «Să uă prin»... să uă prindu nu puteam;
 Allăgam «și'mî mi»... și'mî mi curmam,
 10. «Trup-lu to»... trup-lu tot mî ul vêtēmam!
 Uă avinaî un an și 'nă stēmănă;
 Nu putuî... «nu putuî» s'uă bag tu mână!
 Cu tot ți multu... «multu» m'asparșu,
 «D'avinat»... d'avinat mână nu trapșu.
 15. Așteptaî... și..., moi, și arăvdaî,
 «Pină când»... pină când ora 'lî aflai,
 Tu mână «di uă»... di uă băgaî;
 «Atumțea»... atumțea me săturaî.

- Să uă prinđū nu puteam;
 Allergam și me osteneam,
 10. Trupul tot mîl vêtēmam!
 Uă vînaî un an și uă sēptēmănă;
 Nu putuî s'uă puî în mână! (*adică* : sē puî mîna pe dînsa.)
 Cu tôte cō multū me fērîmaî,
 De la vînătōre nu 'mî trassel mîna.
 (*Adică* : nu me lăssai de vînătōre.)
 10. Așteptaî, mōi, și răbdaî,
 Pină când ora 'î aflai (*adică* : pină când aflai momentul favorabil)
 În mână de uă puseî; (*adică* : sē puî mîna pe dînsa);
 Atunci me săturaî.

- Je ne pouvais pas l'attraper;
 Je courais et je me lassais,
 10. Je m'ėreintais!
 (*Littér.* je m'abımais tout le corps,)
 Le la chassai un an et une semaine;
 Je ne pus pas mettre la main dessus!
 Bien que je me fusse mis sur les dents,
 (*Littér.* bien que je m'abımai beaucoup),
 Je ne renonçai pas à la chasse.
 (*Littér.* je ne retirerai pas main de la chasse).
 15. J'attendis, hé, et je patientai,
 Jusqu'à ce que j'eusse trouvé le moment favorable.
 (*Littér.* jusqu'à ce que je lui trouvai l'heure.)
 Pour mettre la main dessus;
 (*Littér.* je la mis dans la main);
 Alors je fis satisfait, (*littér.* je me rassasiai),

-
20. După iea «cât a»... cât allăgai,
 «Cât ohtaï»... cât ohtaï, cât suschiraï,
 Cât imnaï, «cât mi»... cât mi curmaï,
 «Tôte le»... tôte le discumpëraï!
-

20. După ea cât allergaï,
 Cât oftaï, cât suspiraï,
 Cât umblaï, cât me osteniï,
 Tôte le rescumperaï!
-

20. J'ai été payé de toutes mes courses,
 De mes gémisséments, de mes soupirs,
 De mes marches, de mes fatigues !
 (*Littér.* [De] combien je courus après elle,
 [De] combien je gémis, je soupirai.
 Combien je marchai, me fatiguai,
 Toutes je les rachetai !)
-

IV. Cântic a unui gione tricut i vré sė llié 'nă fėtă
de vrıste mīcă.

- «i ie mușată a mărata,
Și cum illı lućesce faa!
Ca lućefir-le dimnėta,
Illı lumbrisėscu trup-lu ' faa!..
5. Distimele chindisită,
Sufflet-lu 'mı ul aı tuchită!
Ti tine m'am minduită,
-

IV. Cântecul unui flăcău bătrân care vré sė ié [de soie]
uă fėtă pré jună [pentru el.]

- «Căt e de frumósă acea biėtă [fėtă,]
Și cum ıi lucece fėa!
Ca lucėferul diminėta,
ıı strălucesce corpul i faa!..
5. Stergar brodat (cusut cu mătasse)
Suffletul mi l'aı topit!
La tine am cugetat,
-

IV. Chanson sur un vieux garçon (*littér.* un jeune passé)
qui veut prendre pour femme une fille trop jeune (*littér.* une fille
de petit âge).

- «Comme elle est belle cette pauvrete,
Et combien son visage brille!
Comme l'astre du matin
Son corps et son visage sont resplendissants!
5. Serviette brodée,
(c'est à la jeune fille qu'on donne la qualité de *serviette brodée*).
Tu as [fait] fondre mon me!
[C'est] à toi [que] j'ai pensé,

- La tine 'mî am inchisită !
Doi-lli 'n calle ne adunămmû !
10. Fă stri calle, s' nu cripămmû
Tu aistu loc iu ne aflămû,
Di lăhtar-lu ți ne avemû !..»
- 'Și ieste mică, nu s' duchiesce,
Ahtârî graire nu cunnósce.
15. Scóte'ți punga de'mî ți uă mésce;
Fă, gione, de cum unzésce;
• mi ți uă mésce un calagros,
Calagros d'asime gros,
Un calagros cu mânușe,
20. Sê'l pórtă n'véstă de gușe,

- Spre tine am pornit !
Amîndoi în calle ne 'ntelnirămû !
10. Fă 'n lăturî din calle, sê nu murimû,
În locul acesta unde ne aflămû,
De surprinderea (sărirea de inimă) ce avemû !..»
- «Este mică, nu pricepe,
Atarî vorbe nu cunnósce.
15. Scóte'ți punga de mi'î fă un dar;
Fă, june, cum este usul;
Dăruiesce'î un icosar,
Icosar de argintû grosû,
Un icosar cu mânușe, (*adică* : cu tórtă,)
20. Sê'l pórtă de gût [când o fi] nevéstă,

- [C'est] vers toi [que] je me suis dirigé !
Tous les deux nous nous sommes rencontrés en chemin !
10. Détourne-toi du chemin, pour que nous ne mourions pas
(*Littér.* fais hors de chemin pour que nous ne crevions pas)
Dans cet endroit où nous nous trouvons,
De la surprise que nous avons !..»
- «Elle est [trop] petite, elle ne comprend pas,
Elle ne connaît pas de telles paroles.
15. Tire ta bourse et fais lui un don;
Fais, jeune [homme], selon l'usage;
Donne lui un écu, (*littér.* me te favorise lui un écu),
Un gros écu d'argent,
Un écu avec *boucle* (*littér.* manche).
20. [Pour] qu'elle le porte au cou [quand elle sera] femme,

- Cândü sê s' ducă a urare
 Ș' cându s' ducă a primnare.»
- «mîca tea sê uă hărisescu,
 mî scoșîu punga tea sê uă mescu
25. Cu 'n calagros înturçescu.
 Îllî se părû cõ uă cãrtescu;
 Ș' nu 'llî ul daŭ, cõ 'mî 'nglinescu;
 Iea, tru oră, 'mî cãchiusésce,
 Și 'n arauă 'mî mi muntrésce.
30. Mîntea nu sciü iu 'llî se dusse,
 Di cu gura așî 'mî đisse :
 -- «Calagros-lu çî vrê 'mî daŭ,
 «Ține'ți lu ti tine s' lu aŭ !

- Cândü se va duce sê ureze (*adică* : sê facă visite)
 Și cândü se va duce la plimbare.»
- «Ca sê fac plăcere micuței,
 Scoseŭ punga ca sêŭ dăruescû
25. Un icosar turcescû.
 I se părû [pôte] cõ uă iéü în ris,
 Și cõ nu i'l daŭ, cõci glumescû;
 În dată, ea se supără
 Și se ultă reü la mine.
30. Mîntea nu sciü unde 'i se dusse,
 De'mî đisse din gură așîa :
 -- «Icosarul ce vreŭ sê'mî daŭ,
 «Ține țîl sêŭ aŭ pentru tine !

- Quand elle ira faire ses visites,
 (*Littér.* quand elle ira souhaiter, faire des souhaits,)
 Et quand elle ira se promener.»
- «Pour que je fasse plaisir à la petite,
 Je tirai la bourse pour lui donner
25. Un écu turc.
 Il lui sembla [peut-être] que je me moque d'elle,
 Et que je ne le lui donnais pas, et que je plaisantais.
 Tout-à-coup, elle se fâche,
 Et me regarde de travers.
 (*Littér.* et en la mauvaise ellé me regarde).
30. Je ne sais pas où se porta son esprit,
 Pour me dire :
 (*Littér.* pour qu'avec la bouche ainsi elle me dit) :
 -- «L'écu que tu veux me donner,
 «Garde-le pour toi !
 (*Littér.* tiens te le pour que tu l'aies pour toi)

-
35. <Nu ți'l voîă, cõ ți'l læescu;
 <Îlî bag vula di'l vulusescu,
 <Și cu ocli nu'l muntrescu.
 <Ca hilliã di Arumân ți escu !..>
-

35. <Nu ți'l voîă, ci ți'l blestem;
 <Îl puîă sigilul de'l sigileđă,
 (*Adică* : il lassü së remâiã ne-atins)
 <Și cu ochil [nici] nu me uitü la el,
 <Ca fêtă de Român ce sum !..>
-

35. <Je n'en veux pas, car je le maudis ;
 <Je lui mets le cachet et je le cachète,
 (*C'est-à-dire* : je le laisse de côté, je n'y touche pas,)
 <Et je ne le regarde [même] pas des yeux,
 <Comme fille de Roumain que je suis !. >
-

V. Cântic de ȃiua ȃi se măriă feta.

- Dişteptă-te, muşata mea,
Că astăđi ieste ȃiua ta;
Ca s' ti mărit, lé! feta mea,
Ca se 'mî ti duđi la casa ta.
5. Ia, scólă-'mî-te, pirdica mea,
Mea, di 'mî Ńi spellă faća ta.
Chiéptănă'mî Ńi cusîta ta,
Ş' vhin s' ti 'mpletéscă mumă ta.
-

V. Cântec pentru ȃiua cândŭ se măriă feta.

(*Adică care se cântă la nuntă.*)

- Deşteptă-te, frumoşa mea,
Că astăđi este ȃiua ta;
Ca se te mărit, o! feta mea,
Ca se mi te duci la casa ta.
5. Ia, scólă-mi-te, oul meŭ încondeiat,
De mi'Ńi spellă faća ta.
[Ia], piéptenă'Ńi cosiţa ta,
Vino se te 'mpletéscă mumă ta.
-

V. Chanson pour le jour où la [jeune] fille se marie.

(Les amies de la mariée répètent cette chanson le dimanche matin lorsqu'on habille le mariée pour la conduire à l'église.)

- Réveille-toi, ma belle,
Car c'est aujourd'hui ton jour [de fête],
Pour que je te marie, ô ma fille;
Que tu t'en ailles dans ta maison.
5. Hé, lève-toi, mon *oeuf de Pâques historié*,
(*C'est à dire* : charmant petit objet),
Lave-toi la figure,
Peigne ta chevelure,
Et viens que ta mère fasse tes tresses.
(*Littér.* viens que ta mère te tresse).

- Treçi tu odă di 'mî ti alăxé,
 10. Te adară și 'mî ti armătusé,
 Cõ vhine gion'-le sê 'mî ti llié
 Cu mulți cuscri, mîca mea,
 Sê 'mî ti ducă la tihia ta,
 După scriitura çi eră.
15. — «Cum nu 'ți u mîlă, mamó, lé!
 Cându 'mî uă crechî inima mea!
 Cõ ieũ mî plangu ș' lăcrêmeqũ
 Cõ nu sciũ ca-cum va s' băneqũ.
 Sciũ cõ ditu çi casă fug,
 20. Ma nu sciũ cõ iu va s' me duc;
 Suschir, ohteqũ și mi jilescu

- Treci în cameră de schimbă [vestminte-le],
 10. [De] te ornéqă și te prepară,
 Cõ vine june-le sê mi te ié
 Cu mulți nuntași, micuța mea,
 Sê mi te ducă la sórta ta,
 După cum o fi scris.
15. — «Cum nu'ți e mîlă, o! mamă!
 Când imî crepl inima!
 (*Adică* : cândũ me faci sê'mî crepe inima).
 Cõ eũ plângũ și lăcrêmeqũ
 Cõ nu sciũ cum o sê trăescũ.
 Sciũ cã din ce casă plec,
 20. Dar nu sciũ unde o sê me duc;
 Suspin, ofteqũ și me jelescũ

- Passe dans la chambre pour changer [de linge],
 10. Arrange-toi, pare-toi!
 Car le jeune [homme] viendra te prendre
 Avec de nombreux *invités*, ma petite,
 (*c'est-à-dire* avec nombreux parents et amis des conjoints),
 Pour te conduire à ta destinée,
 Selon ce qui a été écrit.
 (*Littér.* Selon l'écriture qu'il y avait).
15. — «Comment tu n'as pas pitié, ô ma mère,
 Lorsque tu me déchires (*littér.* crèves) le cœur!
 Car je verse des larmes
 (*Littér.* je plains et je larmoie)
 [Parce] que je ne sais pas comment je vais vivre.
 Je sais de quelle maison je sors,
 20. Mais je ne sais pas où je vais aller.
 Je soupire, je gémiss et je me lamente,

- Că nu știu și va să 'ndisescu.
 Nu știu că și va s' tihisescu;
 Ti așea multu'mî mi minduescu;
 25. Și 'mî plîngu, laia, ș' mi jilescu,
 Ș' cu gura graiū nu pot să'mî grescu!
 — Nu 'mî ti jilé, moī, hillia mea,
 Că mă-ta gionī-le și 'mî ți dea
 Ți ul are aléptă, féta mea,
 30. Cumu 'mî ți ul vrea inima ta!

- Că nu știu ce o să pațū.
 Nu știu ca ce sórtă. o să am;
 De aceea multū staū pe cugete;
 25. Și plîngū, sêraca'mī de mine, și me jelescū,
 Și cu gura [uă] vorbă nu poctū să grăiescū!
 — Nu mi te jeli, o! féta mea,
 Că june-le ce mă-ta mi'ți o oa
 Ti l'a ales, féta mea,
 30. Cum mi ți'l vrea inima ta!

- [Parce] que je ne sais pas ce qui va m'arriver
 (*Littér.* ce que je vais patir).
 Je ne sais pas quel sort je vais avoir,
 [C'est] pourquoi je réfléchis beaucoup,
 25. Et je pleure, hélas, et je me lamente,
 Et de [ma] bouche je ne peux dire mot!
 — Ne te lamente pas, ô ma fille,
 Car le jeune [homme] que ta mère va te donner,
 Elle l'a choisi, ô ma fille,
 30. Comme ton coeur le veut!
 (*Littér.* Comme ton coeur me te le veut.)

VI. Cântic di după 'neurunare

Doi-lli nê luămm', doi-lli s' nê vremû,
Doi-lli uă inimă s' nê avemû.
Doi-lli trup și un sufflit s'avemû.
Doi-lli tiînia s' nê uă ținemû.

5. Doi-lli s' lucrămû și s' nê agiutămû.
Doi-lli un alantu s' nê ascultămû.
Doi-lli casă sê nê adărămû.
Doi-lli ugiac sê dișclidemû.
-

VI. Cântec care se cântă la nuntă, după cununie.

Amîndoî ne luarămû, amîndoî sê ne iubimû,
Amîndoî uă inimă sê avemû.
Amîndoî [un] corpû și un sufflet sê avemû.
Amîndoî onórea sê ne ținemû.

5. Amîndoî sê lucrămû și sê ne agiutămû.
Amîndoî unul pe altul sê ne ascultămû.
Amîndoî casă sê ne facemû.
Amîndoî casa [óspeți-lor] sê deschidemû.
-

VI. Chanson que chantent les parents et les amis des époux
à la noce, après le couronnement des époux (*c'est-à-dire* après la
cérémonie religieuse).

[Tous] les deux nous nous primes, aimons-nous [tous] les deux,
Ayons [tous] les deux un [seul] coeur.
Ayons [tous] les deux un [seul] corps et une [seule] âme.
Conservons nous [tous] les deux l'honneur.

5. Travaillons et aidons-nous [tous] les deux,
Écoutons-nous l'un l'autre (*littér.* les deux).
[Tous] les deux montons-nous un ménage
(*Littér.* Les deux construisons-nous maison)
[Tous] les deux ouvrons une maison hospitalière.

-
10. Părinți-llî noi s' nê 'llî timîsimû;
 Pôte cõ și noi va s' aușimû!
 Di urutețî sê nê afirmû,
 Pină s' bănămû și pină s' himû!
-

10. Părințîl noi sê ni'î onorămû;
 Pôte cõ și noi o sê 'mbêtrănimû!
 De lucrurî urîte sê ne ferimû,
 Pină vomû viețui și pină vomû fi!
 (*Adică* : cât vomû trăi.)
-

10. Honorons nos parents;
 Peut-être vieillirons nous aussi !
 Gardons nous des *vilaines* choses
 (*Littér.* choses haïssables)
 Tant que nous vivrons et tant que nous existerons !
-

VII. Cântic pisuderinescu de miercuri de numtă,
cându nivésta ațea nauă se duțe la mă-sa.

Avđiți, ah, soți ! avđiți, ah, frați !
Voī feciorame ne-nsurați,
Cu ună mică și 'ndisiī;
Biléua imi ogrădisiī !

5. Iea điuă ș' nópte ma 'sī plângea,
Că mamă ș' tată imi căftă.
Ieū ningă dissă m'appuchiaī,
Și cu bun micăza uă luaī.

VII. Cântec din Pisudere care se cântă miercuri după nuntă,
cându noūa nevéstă se duțe la mă-sa.

Auđiți, o, soți ! auđiți, o, frați !
Voī, slăcăi ne-nsurați, (*litter.* slăcăime,)
Cu uă micuță ce pățiī;
Beléua imi găsī !

5. Ea điuă și nóptea mereū plângea.
Că [pe] mamă și [pe] tată imi cerea.
Eū lūngă đinsa m'appropiaī,
Și cu bine-le [pe] mititica uă luaī.

VII. Chanson de *Pisudere*, qui se chante le mercredi après noces,
lorsque la nouvelle mariée s'en va voir sa mère.

Entendez, ô mes compagnons ! Entendez, ô mes frères !
Vous, jeunes [gens] non mariés,
Ce qui m'est arrivé avec une petite;
(*Littér.* avec une petite ce que je patis);
L'embarras que j'eus !
(*Littér.* l'embarras que je trouvai).

5. Elle pleurait tout le temps jour et nuit,
Elle me demandait père et mère.
Je m'approchai d'elle,
Et je pris la petite avec délicatesse.
(*Littér.* avec le bon.)

- leu ȋicȃza uȃ disȋierdam,
 10. Și cu 'nglinere illi ȃiceam :
 «Nu 'ȋi plȃnge ȋicȃ gȃminȃ,
 «Ma' aravdȃ pȋnȃ s'apirȃ.
 «Nu suschirȃ, nu 'ȋi te jilȃ,
 «Cȃ 'ȋi ȃaspargi mușutȃtȃ !
 15. «ȋicȃ, nu 'ȋi te sȃcȃldisȃ,
 «Cȃ mȃne iȃeste ȋiercurea;
 «Va sȃ 'ȋi te duȃi la mumȃ ta,
 «Sȃ 'ȋi vȃdȃ alba faȃȃ a ta
 «Va sȃ 'ȋi ti aștȃptȃ, ȋicȃ, lȃ,
 20. «Cu tigȃȋi, tȃtȃ soia ta.
 «Va s' vhinȃ și tȃte fȃti-le

- Eȃ [pe] mititica uȃ mȃngȃiam,
 10. Și cȃ blȃndeȃe ȋi ȃiceam :
 (*litt.* cu glumirea ȋi ȃiceam :)
 «Nu'mȋ plȃnge, ȋicȃ gȃmȃnȃ,
 «Maȋ rabdȃ pȋnȃ s'o luminȃ de ȃiuȃ.
 «Nu suspȋnȃ, nu mi te jell,
 «Cȃ mi 'ȋi stricȋ frumuseȃta !
 15. «Mititico, nu ȋi ȋn ne-astȃmpȃr,
 «Cȃ mȃne este mercurȋ;
 «O sȃ mi te duȃi la mumȃ ta,
 «Sȃ 'ȋi vȃȃȃ alba faȃȃ a ta.
 «O sȃ mi te aștepte, mititico, ȋi,
 20. «Cu prȃjiturȋ, tȃte rude-le talle.
 «O sȃ viȃȃ și tȃte fete-le,

- Je caressais la petite,
 10. Et avec douceur je lui disais :
 «Ne pleure pas, ma petite jumelle,
 «Patiente encore jusqu'à ce qu'il fasse jour.
 «Ne soupire pas, ne te lamente pas,
 «Car tu gȃtes ta beautȃ !
 15. «Petite, ne te tourmente pas,
 «Car demain c'est mercredi;
 «Tu t'en iras chez ta mȃre
 «[Pour] qu'elle voie ton blanc visage.
 «Toute ta parentȃ va t'attendre
 20. «Avec des pȃtisseries.
 (*Litt.* Elle va me t'attendre, petite, hȃ,
 Avec pȃtisseries, toute ta famille.)
 «Toutes les filles aussi vont venir,

- «Ditu veține sóce-le,
 «Sě 'n'î ți órá, mușata mea,
 «Ti alba'ți măritarea a ta !»
 25. Cu mica cându 'mî sburam,
 Și aste cându 'lly le dîceam,
 Un drac din valle nă ascultô,
 Și tr' órá cântic nă sculô.
 Și pitu hóră il cântô,
 30. Di mîcu ș' mare lu 'nvițô !

- «Șóce-le din vecinătate,
 «Sě mi 'ți ureze, frumósa mea,
 «De fericita'ți măritare !»
 (*Littér. de alba'ți măritare.*)
 25. Cu micuța cândú vorbiam,
 Și astea când fi le dîceam,
 Un drac din valle ne ascultô,
 Și 'n dată cântec ne scóse.
 Și prin sat il cântô
 30. De 'l invěțô mic și mare !

- «Tes compagnes du voisinage,
 «Pour te faire des souhaits, ma belle,
 «Pour ton heureux mariage !»
 (*Littér. pour ton blanc mariage.*)
 25. A la petite lorsque je parlais,
 Et lorsque je disais cela,
 Un diabolin de la vallée nous écouta,
 Et aussitôt il nous fit [une] chanson.
 (*Littér. et en une heure chanson il nous leva.*)
 Et par [le] village il la chanta,
 30. De [sorte que] petits et grands l'apprirent !

VIII. Cântic-lu a unui gione, aruncânda-luî vrere
pi ună fătă, đîua de Tai-Thodor.

- 'Nă điuă de Tai-Thodor,
Fătă, mi băgaşî tu dor!
Cu muntirea çî 'mî fiçeşî,
Hicate-le îmî le apprimseşî.
5. Oelli 'n sus cându sculaşî,
Îndreptî pi mine 'lî arucaşî.
-

VIII. Cântecul unui june care 'şî aruncă iubirea pe uă fătă,
[în] đîiua de Sân-Tóder. (Sântu-Tudor.)

- Înr'ua đî de Sân-Tóder.
Fătă, me băgaşî în dor!
(*Adică* : ai făcut să me coprinđă dorul.)
Cu uitătura ce 'mî aruncaşî,
Ficaşî 'mî apprimseşî. (*Adică* : m'ai arsū la ficaşî.)
5. Ochî 'n sus cândū rêdicaşî,
Dreptū pe mine 'î aruncaşî.
-

VIII. La chanson d'un jeune [homme] qui jette son dévolu sur
une [jeune] fille le jour de la St. Théodore.

- Un jour de la Saint Théodore.
[Jeune] fille, tu m'as inspiré de l'amour!
(*Littér.* tu me mis dans l'[amour] dolent).
Avec le regard que tu me jetas (*Littér.* que tu me fis)
Tu as embrasé mes entrailles (*littér.* mes foies).
5. Lorsque tu levas les yeux,
Droit sur moi tu les jetas.

- Căndu luași de suschirași,
 Inima 'mî despânticași.
 Vrută, mă-ta te duchi,
 10. Și 'n aréua te muntri,
 mică, și 'mî te arușinași,
 Și ocli 'n pade 'lî aplicași.
 Jeū, d'avhūnanghia ti muntream,
 Ș' ca di hiévră 'mî trimburam;
 15. Ocli mî se 'nciornică,
 Buđă-le 'mî se 'nviniță.
 Pistipsé-me, vruta a mea,
 Cō ieū din minuta ața,

- Cănd începuși de suspinași,
 Inima 'mî [uă] despicași.
 Iubito, mă-ta te 'nțellesse.
 10. Și se ultō reū la tine,
 (*Littér.* în a rea se ultō la tine.)
 Micuțo, și mi te rușinași,
 Și ochi în jos îi plecași.
 Eū, din față me uitam la tine,
 Și ca de friguri tremuram;
 15. Ochii mi se 'ntunecară,
 (*Littér.* imi dedei ochii peste cap.)
 Buđe-le mi se 'nvinetiră.
 Crede-me, iubita mea,
 Cō eū, din minutul acela,

- Lorsque tu commenças à soupirer,
 Tu me fendis le coeur!
 (*Littér.* Le coeur tu m'éventras).
 [Ma] chérie, ta mère te comprit,
 10. Et te jeta un regard de reproche,
 (*Littér.* Et en la mauvaise te regarda),
 [Ma] petite, et tu as eu honte
 Et tu as baissé les yeux;
 (*Littér.* tu appliquas les yeux en bas);
 Moi je te regardais d'en face,
 Et je tremblais comme de fièvre;
 15. Ma vue s'obscurcissait,
 (*Littér.* Les yeux me se renversaient),
 Mes lèvres bleuissaient.
 Crois-moi, ma chérie,
 Que depuis ce moment,

20. Mintea ș' minduirea mea
De la tine nu 'nîi fugea.
Țiua tótă t'adăstam;
Cu oelli nu te vedeam.
Vrută, nóptea te 'nvhisam,
Par' cõ ningă ieũ te aveam.
25. Dim'néța, cândũ me sculam,
D'anvêrliga mea muntream;
Tine, cara nu t'afsam,
Suschiram și lăcrēmam.
Fétă, trei añi te așteptaĩ,
30. Ș' ti nivéstă nu te luaĩ.
Tu hieat tihta 'mĩ băgaĩ,
Tu așternut inĩ m'arucaĩ,

20. Mintea și cugetarea mea
De la tine nu 'ni fugia.
Țiua tótă te adăstam;
Cu ochiĩ nu te vedeam.
Iubito, nóptea te visam,
Par'cõ lúngă mine te aveam.
25. Diminéța, cândũ me sculam,
Împregiurul meũ me ultam;
[Pe] tine, daca nu te afsam,
Suspinam și lăcrēmam.
Fétă, trei añi te așteptaĩ,
30. Și de nevéstă nu te luaĩ.
În ficiaĩ (*adică* în pulmonĩ) ofica 'mĩ băgaĩ,
În așternut me aruncaĩ,

20. Mon esprit et ma pensée
Ne s'éloignent plus de toi.
Toute la journée, je t'attendais,
Je ne te voyais pas de [mes] yeux.
[Ma] chérie, la nuit je rêvais de toi,
Il [me] semblait t'avoir auprès de moi;
25. Le matin, lorsque je me levais,
Je regardais autour de moi;
De ce que je ne te trouvais pas,
(*Littér.* si je ne te trouvais pas),
Je soupirais et je pleurais. (*littér.* je larmoyais.)
[Jeune] fille, [pendant] trois ans je t'attendais,
30. Et je ne te pris pas pour femme.
Je me mis la phthisie au poumon,
Je me jetai au lit.

- Di giăcuī pîn' me căhtiī,
 Par'cō de sum-loc inșiī;
 35. Pin' ȕi trup-lu 'mī se tuchi,
 Mastea 'ī se merănglisi.
 Vrută, tora cunnoscuī
 Cō ieū parte nu 'mī avuī,
 S' băneqū macarī 'nă stēmână
 40. Tot cu tine d'impre-ună !
 Cu suschir, cu mare dor,
 Vrută, astă-qi mine mor !
 Cândū mine s' me 'ngrupați,
 Aestū cântic sē'mī cântați,
 45. S'avdă toți tinerī-lli frați!..

- De zăcuī pînă me molleșiī.
 Par'cō de sub pāmēnt eșiī;
 35. Pină corpul mi se topi,
 Fața mi se 'ngălbeji.
 Iubito, acum cunnoscuī.
 Cō eū parte nu avuī,
 Sē trăiescū măcar uă sēptēmână
 40. Tot cu tine d'impre-ună !
 Cu suspin, cu mare dor,
 Iubito, astă-qi cū mor !
 Cândū pe mine me veți îngropă,
 Cântecul ăsta sēmī cântați,
 45. S'auqă toți tinerii frați! .

- Je restai couché jusqu'à [ce que] je m'affaissai,
 Il semblait que je sortais de sous terre.
 35. Mon corps se fondit,
 Mon visage pâlit.
 [Ma] chérie, maintenant je reconnus
 Que je n'eus pas la chance
 De vivre au moins une semaine
 40. A tes côtés! (*littér.* Tout avec toi ensemble.)
 Avec soupirs, avec grande douleur,
 [Ma] chérie, aujourd'hui je me meurs!
 Lorsque vous m'enterrerez,
 Chantez moi cette chanson
 45. [Pour] que tous les jeunes frères l'entendent !

IX. Cântic-lu a unei nivestă nauă di 'nă stēmână,
și lihónă.

- Fetă, lé fetă, de avhoñia mărtată,
Çi ti hărisi Dumniçëu cu 'nă fetă!
Fetă mărată, nu dideaï hăbare
Ca s'adară mă-ta laï-le culpane!
5. Séra çi vinne mumă ta 'n părvița,
Îmï ti déde Dumniçëu sěrmănița!
-

IX. Cântecul unei neveste măritată de uă sěptēmână,
și lěuză.

- Fetă, heï fetă, de curëndü măritată,
Ce te bucurö Dumneçëu cu uă fetă!
Sermană fetă, nu dedeaï [de] scire
Ca sě prepare mă-ta biete-le scutece!
5. [În] séra cândü veni mumă ta sě te vedă la sěptēmână,
Mi 'ÿ dette Dumneçëu copilița!
-

IX. Chanson sur une jeune femme mariée depuis une semaine,
et accouchée.

- Fille, ô fille, depuis peu mariée.
A qui Dieu fit la joie de [donner] une fille!
Pauvre fille, [que] n'as-tu *annoncé la chose*,
(*Littér. donné nouvelle*),
Pour que ta mère préparât la pauvre layette!
5. Le soir où ta mère est venue pour la visite des huit jours.
Dieu te donna [un] petit enfant!

- Hoî, lele, lele, mare măscărlîche,
 Cîndu deditră la tuîi sêhăriclie :
 «N'vésta cea naŭă di 'nă stēmănă
 10. «Căđu lihônă și s' fêce mumă !»
 Fêtă cătrane, nu ti minduiaî,
 Aestu lucru, lé, cîndu 'l făceaî?..
 Hoî, lele, lele, mare arușine,
 Di tôte sóce-le di tu vișine !
 15. Fêtă, lé fêtă, fêtă blăstemată,
 Ți arușinașî fraî-lli și soia tótă !
 Nu ar'mase omu ni mîic ni mare
 Care s' nu scibă, s' nu llié hăbare !
 Ti arușinôsi-le lucre a talle
 20. Lumea sburăscu, lé, pi tu păzare !

- Heî, aoleŭ, aoleŭ, mare rușine,
 [Fu] cîndŭ detteră la toîi scire 'mbucurătore :
 «Nevésta cea nouă de uă sêptēmănă
 10. «Căđu leuză, și se făcŭ mumă !»
 Fêtă catran (*adică* : a dracu-lu), nu cugetaî,
 Astŭ lucru, ia, cînd il făceaî?..
 Heî, aoleŭ, aoleŭ, mare rușine,
 [Sê aî] de tôte surate-le [talle] din vecinătate !
 15. Fêtă, fă fêtă, fêtă blestemată,
 ÎȚi rușinașî fraîl și rude-le tôte !
 Nu remase om, nici mic nici mare,
 Care sê nu sciă, sê nu ié noutatea !
 De rușinôse-le fapte alle talle
 20. Lumea vorbesce prin têrgŭ !

- Ho ! holà-là, grande honte
 [Ce fut] lorsqu'on annonça à tous la nouvelle réjouissante :
 «La nouvelle mariée d'[il y a] une semaine,
 10. «Est accouchée !»
 (*Littér.* tomba accouchée et se fit mère !)
 Fille du diable, (*littér.* fille goudron) tu n'y pensais pas,
 Lorsque tu faisais cette chose?..
 Ho ! holà-là, grande honte
 [Tu dois avoir] de toutes [tes] compagnes du voisinage !
 15. Fille, eh, fille, fille maudite,
 Tu fis la honte de tes frères et de toute la famille !
 Il ne resta pas d'homme, petit ni grand,
 Qui ne le sût, qui n'en prit connaissance !
 De tes faits honteux
 20. Le monde parle au marché !

Fetă cătrane, nu 'mîi ti fereai,
 Cu gioîi-lli cîndu ti asvingeai!
 Nu scii cî lucre pi ascumtâ fapte,
 Drac-lu 'nă oră 'n pade le scôte !..

Fetă catran (*adică* : a dracu-lu), nu mi te fereai,
 Cu băieții cîndu te luptai!
 Nu scii cî lucruri pe ascuns făcute,
 Dracul uă dată în câmpia (*adică* : la lumină) le scôte !..

Fille du diable, [que] ne prenais-tu tes précautions
 (*Littér.* ne te gardais tu pas)
 Quand tu jouais (*littér.* luttais) avec les jeunes gens !
 Ne sais-tu pas que les choses commises en cachette,
 Le diable à la fin les met au grand jour !..
 (*Littér.* Le diable une fois dans la campagne les ôte,
c'est-à-dire : les fait sortir !)

X. Cântic-lu a unui bărbat linivos și lăvos.

- Ma' laiū bărbat ți 'mī am mine,
 Dado, lé dado!
N'are sócă tu viține!
Tótă ȕiūa șede 'n casă,
5. Lai-l' ali laie!
Tru ogiac lémne ma 'ndéssă.
Cuculit pi ningă vatră,
Nu sciū cum pôte d'aravdă;
-

X. Cântecul unui bărbat lenevos și puțin curat.

- Ma! pecătos bărbat (*litter.* negru bărbat) ce am eū,
 Dado, fa, dado!
N'are [altă] sócă (*adică* surată) în vecinătate!
Tótă ȕiūa șede 'n casă,
5. Săracul al săracei! (*Adică*: vai de el și de mine!)
 În cămin lemne mereū îndéssă.
Cocoloșit pe lîngă vatră,
Nu sciū cum pôte de rabdă;
-

X. Chanson sur un mari paresseux et malpropre.

- [Un] mari plus pitoyable que [celui que] j'ai moi,
 Ma mère, ô ma mère!
N'[en] a pas [une autre] compagne du voisinage!
Toute la journée, il reste dans la chambre,
5. Pauvre [diable] de pauvre [femme]!
Il entasse le bois dans la cheminée;
Pelotonné auprès du foyer,
Je ne sais pas comment il [le] peut supporter;

10. Cu cicióri-le tu cinușe,
Ni-inșit 'n afór di ușe.
Cu cibuca 'n gură, muță
Ca mîiac-lu ți suge țîță.
Tot ascuchie ș' muciuleşce
Ca biba ți s' cufurésce;
15. Ș' tótă casa lăvăşesce,
Pin' d'avhnos ți s'auresce.
Bé tutume, bé bárnute,
Duh-lu ș' trup-lu tot 'lîi ampute;
Cându 'șî sufflă laia nare,
20. S'umple casa di putóre.
Iel 'lîi u léne sē sburéscă,
Nu-cō-și casă s' hrănéscă.

10. Cu piciori-le 'n cenușe,
Ne-eșit pe ușe afară.
Cu ciubucu 'n gură, suge
Ca copillul mic care suge țîță.
Tot scuipă și spurcă
Ca rața care se cufuresce;
15. Și tótă casa uă umple [de ne-curățenit],
Pînă ți se urésce de desgust.
Bé tutun. trage tabac,
Resufflarea și corpul tot îi pute;
Când își sufflă bietul nas,
20. Se umble casa de putóre.
Lui 'i e lene sē vorbéscă,
Ne-cum (dară-mi-te) casă sē hrănéscă.

10. Les pieds dans les cendres,
Il ne sort pas hors de la porte.
La pipe à la bouche, il suçote
Comme le petit enfant tête le sein.
Il crache partout et il salit
Comme le canard qui foire,
15. Et il souille toute la maison -
Au point que cela vous ennuie de dégout.
Il fume, il prise du tabac;
Son haleine et tout son corps pue.
Lorsqu'il mouche son pauvre nez,
20. La maison se remplit de puanteur.
La paresse l'empêche de parler,
(Littér. il lui est paresse de parler),
Encore moins [pourrait-il] nourrir sa maison.

-
- Soții-lli toți lucrădă ș' facă,
Iel sta cu zărcula 'n cap.
25. Toți gioții-lli s' ducă la lucrare,
Iel sta 'nvêrtit tu tãmbare !
-

- Soții toți lucrădă și facă,
El stă cu gluga 'n cap.
25. Toți junii se ducă la lucrare,
El stă infășurat în gheabă !
-

- Tous ses camarades travaillent et produisent,
Lui, il reste le capuchon sur la tête.
25. Tous les [hommes] valides vont à l'ouvrage,
Lui, il reste enveloppé dans son tabar ! (manteau).
-

XI. Plângerea a unei nivestă di partea a gione-luî
cõ 'llî erà mîc.

- Voü s' lë daü blăstem-lu, lé !
Ali dade ş' al tata,
Şi a proxinit-luî, lé !
Ah! mine mărata!
5. Cõ 'mî dëdiră gione, lé !
mîc şi agimitu ;
Cu iel nu 'mî duchiî, lé !
Ieü laia'mî măritu !
-

XI. Plângerea unei neveste despre bărbatu-sëü
cõ erà [pré] mic.

- Voü së le daü blestem, na !
Mamel şi tatei,
Şi peşitoru-luî, na !
Ah! sëraca de mine !
5. Cõ 'mî detteră june [bărbat], na !
Mic şi ne-experimentat ;
Cu el n'am înşelles,
Sëraca'mî de mine, [ce este] mărituşul !
-

XI. Plainte d'une femme de ce que son mari était trop jeune
(littér. petit).

- Je veux maudire, na !
Mon père et ma mère,
(Littér. Je veux leur donner le blasphème, na !
A mon père et à ma mère,)
Et l'intermédiaire [de mariage], na !
Ah! malheureuse [que] je [suis] !
5. [De ce] qu'ils me donnèrent [un] jeune [mari], na !
Jeune (littér. petit) et inexpérimenté.
Avec lui je n'ai pas compris, na !
Malheureuse [que] je [suis], [ce qu'est] le mariage !

10. Cându niscărsescu, lé!
 Ș' cându bag s' arnescu,
 Iel șellimuréđă, lé!
 Ș' caftă pâne ș' pescu!
 Cându bag sê 'nçernu, lé!
 Și pâne s' frimitu,
 15. Iel plânge cu bôce, lé!
 Ș' caftă culac micu.
 Cându mîiergu 'ntre apă, lé!
 Vhine după mine,
 De 'mî m'arușinéđă, lé!
 20. La sóce viține.
 Mi duc la cirépu, lé!
 Cu cărvellî-le 'n capu,

- Cândü deretic, na!
 10. Și când încep sê mêtur,
 El se scrivesce (*adică* plânge), na!
 Și cere pâne și pesce!
 Cândü [me] puî sê cernü, na!
 Și pâne sê frămëntu,
 15. El plânge cu voce [tare], na!
 Și cere colăcel.
 Cândü me duc la apă, na!
 Vine după mine,
 De me rușinéđă (*adică* : me dă de rușine), na!
 20. La sóce vecine, (*adică* : 'naintea vecine-lor.)
 Me duc la cuptor, na!
 Cu pâni-le pe cap,

- Lorsque je range dans la maison, na!
 10. Et lorsque je [me] mets à balayer,
 Lui, il pleurniche, na!
 Et il me demande du pain et du poisson!
 Quand je [me] mets à bluter, na!
 Et à pétrir du pain,
 15. Il pleure à [haute] voix, na!
 Et il demande petite galette!
 Quand je vais à l'eau, na!
 Il vient après moi,
 [Il est cause] que j'ai honte, na!
 (*Littér.* il me fait avoir honte)
 20. De mes compagnes voisines!
 Je vais au four, na!
 Avec les miches sur la tête,

- Iel strigă cât pôte : lé !
 «Dă'mî un pără, dracu !
 25. «Ca s' mî acumpër pôme,
 «Cõ multu 'mî u fôme !»
 Îl pitrecuî 'n păzare,
 S' llié nihiam de sare;
 S' dusse pină 'n calle, lé !
 30. Pină 'n callea mare,
 S' di multă mîrare, lé !
 S' di ni-minduiére,
 Își chirù tãmbarea,
 S' vinne cu sghillérea;
 35. Vinne șclliumurându,
 Și oclli fricându.

- El strigă cât pôte : na !
 «Dă'mî uă pară, drăcõco !
 25. «Ca s' mî cumpër pôme,
 «Cõ multũ 'mî e fôme !»
 Îl trimesel in tãrgũ,
 Së ie puçinã sare;
 Se dusse pină 'n calle, na !
 30. Pină 'n callea mare,
 Și de multă ultãturã [cu gura căscatã], na !
 Și din ne-cugetare. (*adicã* : din ne-luare aminte.)
 Își pierdũ gheba,
 Și veni cu țipete;
 35. Veni scrivindu-se, (*adicã* : plãngëndũ),
 Și ochil frecãndũ-și'i.

- Il crie aussi fort qu'il peut, na !
 «Donne-moi un liard, diablesse !
 25. «[Pour] que je m'achète des fruits,
 «Car j'ai bien faim !»
 Je l'envoie au marché
 [Pour] me prendre un peu de sel,
 Il s'en alla jusque sur la route, na !
 30. Jusqu'à la grande route,
 Et pour avoir trop regardé [la bouche béante,] na !
 Et par défaut d'attention,
 Il perdit son tabar (manteau),
 Et il revint en criant,
 35. Il revint pleurnichant
 Et en se frottant les yeux.

- Sare cõ n'addusse;
Iel a mîia 'mîi ȓisse :
«Dado, nu luaî sarea,
40. «Cõ 'mî chiruî tâmbarea !»
— «Ba, laî, tihie laie, laî!
«Ieû 'Ń escu mullière,
«Și nu 'mî Ńi escu dadă, laî !
«Ca-vaî di caî te are !..»

- Sare cõ n'addusse;
El mje îmi ȓisse :
«Mamă, nu luaî sare,
40. «Cõ 'mi pierduî gheba !»
— «Ba, ne-fericitu-le, sórtă négră !
«Eû ŃŃ sum muiere,
«Și nu mi'Ńi sum mamă !
«Vaî de cine te are [de bărbat]!..

- Il n'apporta pas de sel;
Il me dit (à moi) :
«Maman, je ne pris pas de sel.
40. «Car je perdis mon tabar !»
(*Littér.* Car je me perdis le tabar)
— «Mais non, pauvre malheureux,
(*Littér.* [mais] non, noir, destinée noire.)
Je suis ta femme (*littér.* je te suis femme)
Et je ne suis pas ta mère, malheureux !
(*Littér.* Et je ne me te suis pas mère)
Malheur à celle qui t'a [pour mari]!..»

XII. Féta cu mîellu.

- Iu 'mî eraî, lai mîellu a mîeû?
Cò ieû mi luõ dor-lu a tēũ.
- Tu vulógã, Dómnã a mea,
Çi 'î ca tineréța a ta !
5. — Çi 'mî făceaî, lai mîellu a mîeû,
Tótã dîũa, fõr' di ieû ?
- Îmî pãsceam, lé Dómnã a mea,
Ș' mintea la tine 'mî erã.
- Çi 'mî pãsceai, lai mîellu a mîeû ?
10. Spuni'mî ca sē sciũ și ieû.
-

XII. Féta cu miellul.

- Unde 'mî eraî, bietu-le miel al meũ ?
Cò [pe] mine me luõ dorul de tine.
- În livede, Dómna mea,
Care este ca tinerețea ta !
5. — Ce făceaî acolo, bietu-le miel al meũ,
Tótã dîũa, fõrã de mine ?
- Pãsceam, o Dómna mea,
Și mintea la tine 'mî erã.
- Ce pãsceai acolo, bietu-le miel al meũ ?
10. Spune'mî ca sē sciũ și eũ.
-

XII. La jeune fille et l'agneau.

- Oũ étai-tu, mon pauvre agneau ?
Car j'ai été prise du désir [de] te [voir].
- Dans la prairie, ma maîtresse,
Qui est comme ta jeunesse.
5. — Qu'y faisais-tu, mon pauvre agneau,
Toute la journée, sans moi ?
- J'y paissais, ô ma maîtresse,
Et ma pensée était avec toi.
- Qu'y paissais-tu, mon pauvre agneau ?
10. Dis-le moi pour que je [le] sache aussi.

- Iérbă vérdé, Dómnă a mea,
 Ți 'î crehtă ca fața a ta.
 — Ți 'mî beușî, lai miellu a mieu ?
 Țî'nî și a mîia, puî-lu a mieu !
15. — Apă aréce, Dómnă a mea,
 Ți luța ca mastea a ta.
 — Cae 'mî ti băttu, miellu a mieu,
 Di 'mî plângeaî și te avdeam ieû ?
 — Picurar-lu, Dómnă a mea,
20. Pri inatea'î, castilea !.

- Iérbă verdc, Dómna mea,
 Care este fragedă ca fața ta.
 — Ce béușî acolo, bietu-le miel al meu ?
 Spune'mî și mie, puiul meu !
15. — Apă rece, Dómna mea,
 Care lucia ca figura ta.
 — Cine mi te băttu, miellul meu,
 De 'mî plângeat și te auđiam eu ?
 — Păstorul, Dómna mea,
20. În necađul teû, într'adins !.
 (*Adică* : Într'adins ca s'e'î facă ție in necađû !..)

- De l'herbe verte, ma maitresse,
 Laquelle est tendre comme ta joue.
 — Qu'y as-tu bu, mon pauvre agneau ?
 Dis-le moi aussi, mon poulet !
15. — De l'eau fraiche, ma maitresse,
 Qui luisait comme ta figure !
 — Qui [est-ce qui] t'a battu, mon agneau,
 Pour que tu aies pleuré et que je t'aie entendu ?
 (*Littér.* De tu me pleurais et je t'entendais moi)
 — Le berger, ma maitresse,
20. Pour te faire de la peine !.
 (*Littér.* En dépit de toi, exprès !..)

XIII. Cântic-lu a xeniți-lor.

- Primăveră lumbrisită,
Véră dulce și ahărzită !
Cara da de 'și vhone véra,
Par' cõ aride loc-lu și țarra.
5. Cõ 'și dișellidü frânḑe-le tôte;
Puĩ-lli toĩ ș' vhinü di departe,
Di 'și îndregü a lor cuĩbare,
Tea sê 'și créscă a lor fuméllie.
-

XIII. Cântecul emigranți-lor.

- Primăveră strălucită,
Véră dulce și stĩmată !
Daca dă de vine véra,
Par' cõ suride pămĩntul și solul.
5. Cõ se deschidă frunḑe-le tôte;
Passeri-le tôte revinü de departe,
De 'și facü cuĩburi-le,
Ca sê'și créscă famillia.
-

XIII. La chanson des émigrants.

- Printemps resplendissant,
Été doux et apprécié !
Dès que l'été arrive,
(*Littér.* Si l'été donne de venir,)
Il semble que la terre et le soleil sourient;
5. Car toutes les feuilles s'ouvrent;
Tous les oiseaux reviennent de loin,
Pour dresser leurs nids
[Et] pour élever leurs familles.

10. Vhină și giofii-lli ditu xéne,
Se 'nsoră, ș' llié n'veste nalle;
Trecu 'nă bană cu cântare,
Tótă véra la primnare.
Tómna cara da di'si vhone,
A vér-'nuí nu 'lly pare ghine.
15. Xenii-lli intră tu mirache,
Că a lor oră lă s'apróchie
Ti 'nchisire ti tu xéne,
Di lă vhone jéle mare.
Mumăni-le 'și plāngu ficióri-lli,
20. Nivesti-le 'și plāngu giofii-lli.

10. Vinu și junii din străinătate,
Se 'nsoră, și iéu neveste noi (miresse);
Trecu uă vieță cu cântare,
Tótă véra la plimbare.
Tómna daca dă de vine.
(adică daca începe să viiă).
Nimu-lui nu'i pare bine.
15. Emigranții au inimă rea,
Că li se apropiă ora
Pentru a porni 'n străinătate.
De le vine jéle mare.
Mame le își plāngă feciori,
20. Neveste-le își plāngă bărbații.

10. Les jeunes [gens] reviennent aussi de l'étranger;
Ils se marient, ils prennent nouvelle mariée,
Ils passent leur vie (*Littér.* une vie) à chanter
Tout l'été à la promenade.
Dès que l'automne arrive,
(*Littér.* si l'automne donne de venir).
Tout le monde est contrarié.
(*Littér.* à aucun il ne semble bien).
15. Les émigrants deviennent tristes
[Parce] qu'ils [voient] s'approcher l'heure
De [leur] départ pour l'étranger
[Et] ils en ont grande douleur.
(*Littér.* il leur vient grande douleur).
Les mères pleurent leurs fils,
(*Littér.* Les mères se pleurent les garçons),
20. Les femmes pleurent leurs jeunes [maris].

- Plângu laî-le și sghillescu,
 Și măhălađi-lli s' ciudisescu.
 Plângu laî-le și lăcrémédă,
 Cõ nu sciũ cae va s' bănédă.
 25. Plângu laî-le cõ s' despartu
 Di cu vhiéță un d'alantu !

- Plângũ sermane-le și țipă,
 Și suburbie-le se miră.
 Plângũ sermane-le și lăcrémédă,
 Cõ nu sciũ cine o sã trăiescă.
 25. Plângũ sermane-le cõ se despartũ
 Unul de altul de cu viéță!..
 (*Adică* : se despartũ de vii.)

- Elles pleurent, les pauvres et elles crient,
 [Au point que] les quartiers s'en étonnent.
 Elles pleurent, les pauvres, et elles versent des larmes (*sic*),
 Parce qu'elles ne savent pas qui sera vivant.
 25. Elles pleurent, les pauvres, [de ce] qu'on se sépare
 L'un de l'autre [étant encore] en vie !
 (*Littér.* D'avec vie un de l'autre).

XIV. Cântic-lu a unui gione i nu'și triea
cu mă-sa.

- Vúrvhié me, mamó, 'ncaci me,
 Pină sė'mı s'aurască ! (aurėscă)
Tea sė'mı lliėú perı-lı i sė'mı fug,
 Soı-lı s' nu me sburėscă.
- . S' me duc departe, iu 'ı se ducú
 Lúndurı-le i pellicańı-lı.
S' me suschırı, mamó, tot-d'una
 S' pláńģı i s' misurı ańı-lı,
-

XIV. Cântecul unui june care nu putea s'uă ducă cu mă-sa.

- Cicălesce me, mamă, cėrtă me,
 Pină sė mi se urėscă !
Ca sė'mı iėú perı i sė fug, (*adică* : sė'mı iėú lumea 'n cap.)
 Ca sė nu vorbėscă de mine soı meı (tovarăı).
- . Sė me duc departe, unde se ducú
 Rúndurelle-le i bere-le.
Sė suspını [după] mine, mamă, tot-d'a-una,
 Sė pláńģı i sė numerı annı,
-

XIV. Chanson d'un jeune [homme] qui n'était pas bien avec sa mère
(*littér.* qui ne se passait pas avec sa mère).

- Grondė-moi, mère, fais-moi des reproches,
Jusqu'à ce que je sois hors de moi-mėme et que je m'enfuie !
(*Littér.* jusqu'à ce que je m'ennaie,
 pour que j'empoigne mes cheveux et que je m'enfuie),
[Pour] que mes compagnons ne parlent plus de moi.
- . Que je m'en aille au loin, [là] où s'en vont
Les rhiondelles et les cigognes.
[Puisses-tu], mère, soupirer [après] moi toujours,
Et pleurer et compter les années;

10. S'adaștî, mamă, tea s' me veđi
 Mine nica 'nă oră !
 S' ti lăhtărescî cându sě veđi
 Soçi-lli di pi tu hōră !
 Di mare 'ngusă ți va s'ai,
 D'arěū, di multă jéle,
15. Sě apiri și sě 'ntunériçi,
 Tot-ună 'n callea mare;
 S'aștepți xefi-lli ațelli ți vhinū
 Dit locuri dipărtate,
 Sě 'ntregħi ti scumpul hillū a tēū,
20. Un gol tu șepte fete !

10. S'adaști, mamă, ca sě me veđi
 Âncă uă dată !
 Sě'ți sară inima cand ți vedé
 Soçiț [me] de prin sat !
 De mare durere de sufflet ce o sě ai,
 De reū, de multă jéle,
15. Sě ți se facă qiūă și sě 'nseređi,
 Tot mereū în callea mare;
 Sě aștepți [pe] acei străini cari vinū
 Din locuri depărtate,
 Sě 'ntrebi de scumpul fiū al tēū,
20. Unul singur între șepte fete !

10. Et attendre, mère, [longtemps] pour me voir
 Encore une fois !
 [Puisse] ton coeur tressaillir quand tu verras
 [Mes] compagnons par le village.
 [Puisses-tu dans ta] grande angoisse,
 (*Littér.* De la grande angoisse que tu auras).
 Dans [ta] peine, dans [ton] affliction,
15. Rester sur le grand chemin jusqu'à l'arrivée du jour,
 Jusqu'au retour de la nuit;
 (*Littér.* Que tu voies le jour et que tu obscurcisses
 Toujours sur le grand chemin);
 [Pour] attendre les étrangers qui viennent
 Des contrées lointaines;
20. [Et pour] leur demander [des nouvelles] de ton cher fils,
 Fils unique !
 (*Littér.* Un seul parmi sept filles) !

- Toți călătorii-lli ți va să veți
 S' lă faci mare 'ntrebare,
 Și di la văr-'nu s' nu poți s'ai
 Niți ună hăbare !
25. Ieū tot tu xéne va să staū
 Pină sēmī putrēdescu !
 Cu aistă bană ți fac ieū,
 Cō escu, cō nu escu !..

- Toți călătorii ce o să veți
 Să le faci mare 'ntrebare,
 Și de la nici-unul să nu poți să ai
 Nici-ua noutate !
25. Eū tot în străinătate o să staū
 Pină să putrēdescū !
 Cu vieța asta ce fac eū,
 Sunt [și par' cō] nu sunt !..

- [Qu'à] tous les voyageurs que tu verras
 Tu fasses nombreuses questions,
 (*Littér.* que tu leur fasses grande question,)
 Et que d'aucun tu ne puisses avoir
 De nouvelle (*littér.* ni une nouvelle) !
25. Moi je resterai toujours à l'étranger,
 Jusqu'à ce que j'[y] pourrisse !
 Avec la vie que je mène ici,
 Je suis comme si je n'étais pas !..
 (*Littér.* Avec cette vie que je fais, que je suis, que je ne suis pas !)

XV. Dor-lu a xéne-lor.

Calotihî vĕ, munĭ mĕraĭ,
Cō Ĥarŭ ŝi mōrte n'aŝteptaĭ !
Tōtă véra, ŝedŭ pi la voi
Pĭcurarĭ cu turme di oĭ;
5. Iéra tōmna ŝ' tōtă iérna,
Bruma ŝ' néŭa pi voi sta.

* * *

Anamesa di voi, munĭ,
Se află doi laĭ mĕrminĭ.

XV. Sufferinĭa in străinĕtate.

Ferice de voi, bieĭ munĭ,
Cō pe Charon ŝi mōrtea n'aŝteptaĭ !
Tōtă véra, ŝedŭ pe la voi
Păstorĭ cu turme de oĭ;
5. Iéra tōmna ŝi tōtă iérna,
Bruma ŝi ninsórea pe voi staŭ.

* * *

În miđlocul vostru, munĭlor,
Se află două sermane morminte.

XV. La souffrance à l'étranger.

Vous êtes heureux, pauvres montagnes,
Car vous n'attendez ni Charon ni la mort !
Tout l'été, restent chez vous
[Les] bergers et [les] troupeaux de brebis;
5. Et l'automne et tout l'hiver
La gelée blanche et la neige restent sur vous.

* * *

Au milieu de vous, ô montagnes,
Il y a deux pauvres tombes.

10. Aclò sùnt doî gioñi 'ngrupați,
Gémifi și amindoî-lli frați;
Di furî-lli greçi sùnt vètëmați,
Di plécicagiadi sùnt dispulliați.
Di doî mărminți anamesa,
'Nă pirvurie ma 'și criscea,
15. Frândë-le verđi iea 'și le avea,
Aua laie 'și uă făcea;
Di aua vhin-lu çi s' făcea,
Amar ca piloñi-lu 'și erà.
Câte mumăñi di vhin-l' ațel
20. Gustarã ș' biurã di iel,

10. Acolo sunt doi juni îngropați,
Gemeni și amendoî frați,
De furii greci fură uciși,
De borfași fură despuiați.
Din mișlocul cellor două morminte,
Uă boltă de viță crescea,
15. Frunze verđi ea avea,
Strugure negru făcea;
Vinul ce se făcea din strugure,
Amar ca pelinul erà.
Câte mume din vinul acella
20. Gustarã și beură din el,

10. Là sont deux jeunes [gens] enterrés,
Tous les deux frères jumeaux;
Ils furent tués par des brigands grecs,
Dépouillés par des maraudeurs.
Du milieu des deux tombes.
Une treille poussait.
15. Elle avait des feuilles vertes,
Elle produisait du raisin noir.
Le vin qu'on faisait avec ce raisin
Était amer comme l'absinthe.
Toutes les mères qui de ce vin
20. Goûtaient et buvaient,
(Littér. Goûterent et burent de lui),

- Inima lor 'lă s'aspărgea
 Sarcine nêsse nu 'nchisea
 Fuméllie iéle nu făcea
 Niçi cõ naturi infășeă.
25. Macari s'eră, macari s'afă,
 S'avea biută ș' mama mea,
 Mine s' eră s' nu me făcea !
 Urită 'mî s'are bana mea !
 Tot pi tu xéne răspândit,
30. Di soçi-lli toți cătivhursit !
 Avdiți s' vë đic, avdiți s' vë spun :
 Xéne-le cu Har-lu d'adun

- Inima (pântece-le) lor li se strică,
 Sarcine elle nu pornea,
 (*adică* : remâneă sterpe.)
 Familie elle nu făceaă,
 Niçi copii mici infășiăă.
25. Măcar sê o fi aflat, (*adică* : sê o fi găsit din vinul acela),
 S'o fi heut și mama mea,
 [Pe] mine sê nu m'o fi [ma] născut !
 Mi s'a urit [cu] viêta !
 Tot prin străinătate rătêcit.
30. De toți soçii (tovarăși) vorbit de reū !
 Auđiți sê vë đic, auđiți sê vë spuiă :
 Străinêțtea și Charon (mórtea) împre-ună

- Perdaient leur fécondité
 (*Littér.* leur coeur s'abimait
 Elles ne commençaient pas de grossesse,
 Elles ne faisaient pas de famille);
 Elles n'emmailloient pas d'enfants,
25. Ah, si (*littér.* au moins si) ma mère avait [pu] trouver
 Si elle en avait bu elle aussi, [de ce vin-là].
 [Pour] ne pas me donner naissance !
 (*Littér.* Moi si elle ne m'avait pas fait)
 La vie m'est devenue à charge !
 (*Littér.* haïssable me s'est ma vie)
 Toujours errant à l'étranger
30. Calomnié par tous mes compagnons !
 Écoutez que je vous dise, écoutez que je vous expose :
 L'expatriation (*littér.* l'étranger) et Charon ensemble,

35. Pi ună zivhă 'și se vñixea;
Xéne-le ma' gréille vñinea;
Cǎ Har-lu iéste 'nă óră,
Xéne-le suntu di-órá!..

35. Pe aceeași balanță se cântăriaü;
Străinătatea mai grea venia;
Că Charon (*adică* : mórtea) este uă dată,
Străinătatea este mereü!..
(*Adică* : ține, duréqă mereü!..)

35. Par la même balance étaient pesés;
L'expatriation pesait davantage;
(*Littér.* l'étranger plus pesant venait);
Car Charon n'arrive qu'une seule fois,
(*Littér.* Car Charon est une fois),
L'expatriation dure éternellement!..
(*Littér.* l'étranger est continuellement).

XVI. Dor-lu a patrihă-lliei.

- Lai-lu și 'mă s'are urită
Di tru xéne ieta tută !
Di cu mnic me răspândi
Pi tru xéne politi
5. Înă crescuă, mine mărat-lu,
Husmichiar la un, l'alantu !
Allăgaă, mi pidipsă,
Di multe mi ciucuti.
-

XVI. Dorul de patriă.

- Săracu'mă de mine, ce [mult] mi s'a urit
În străinătate [să trec] totă eternitatea !
(*Adică* : totă vieăa, în perpetuă.)
De mic răteci
Prin cetăăi străine;
5. Crescuă, sēracu'mă de mine,
Servitor la unu, la altu !
Allergă, me pedepsi,
De multe me lovi (me ciocni).
-

XVI. Le regret de la Patrie.

- Malheureux [que] je [suis], combien il m'est devenu pénible (*littér.*
[De passer] à l'étranger ma vie entière! [*haïssable*],
(*Littér.* toute l'éternité, perpétuellement) !
Dès mon enfance (*littér.* d'avec petit) j'ai erré
Dans des villes étrangères.
5. J'ai grandi, pauvre [que] je [suis],
En servant chez l'un, chez l'autre.
J'ai couru, j'ai eu des tourments,
Je me suis heurté à beaucoup [de choses];

- Ma din-cot îmi fură tóte,
Chirute in vânĕtate !
10. Di patridhă n'am duchită,
Ni casă am hărisită.
Tru xéne am putredită
Pină tru aestă minută.
Frați, suróri, nu'mi cunnuscuí,
15. Că di mic mi despărții.
Tată, mumă cō avuí;
Muriră și nu'mi lli veđuí.
Soçi-lli toți își se 'nsurară,
Toți tru lume s' misticară.

- Dar inutili imi fură tóte,
Pierdute in vanitate !
10. N'am înțelles [nimic] de patriă,
Nici de casa [mea] nu m'am bucurat.
În străinĕtate am putredit
Pină in minutul acesta.
Frați, surori nu'mi cunnoscuí,
15. Că de mic me despărții.
Tată, mumă cō avuí;
Muriră și nu mi'i veđuí.
Soçii (tovarășii mei) toți se 'nsurară,
Toți in lume se amestecară. (*Adică* : se 'ncusciră.)

- Mais tout m'a été inutile,
J'ai perdu ma peine !
(*Littér.* [choses] perdues vainement)!
10. Je n'ai en rien profité de la patrie
(*Littér.* de la patrie je n'ai rien compris).
Je n'ai pas joui de [ma] maison.
A l'étranger j'ai pourri
Jusqu'en ce moment.
Je n'ai connu [ni] frères [ni] soeurs,
15. Car [encore] tout petit je me suis séparé [d'eux].
J'ai eu père, mère;
Ils sont morts et je ne les ai [plus] revus.
Tous [mes] compagnons se sont mariés,
Ils se sont mêlés tous au monde;

20. Ieū niçi cō mi 'nsuraī,
Ni cō tru lume intraī.
Tinerēța uă am tricută
Di ca cum mine n'am vrută :
Tot tru xéne dipărtate,
25. Cu fărmaç-lu tru hicate.
Cu plāngu inșiī din sōrte,
S' cu suschir mi duc la mōrte.
Va-hī ași 'mī erà cāsmetea
Scriatā ti tōtā ieta.
30. Ași fu și chindisitā
A trei-lor mire ursitā.

20. Eū niçi cō me 'nsuraī,
Niçi în lume nu intraī.
Tinerēțea am trecut'ua
Cum mie nu 'mī a plăcut :
Tot în străinătate depărtatā,
25. Cu tossicul (otrava) în ficaș.
Cu plānsul işiī din pāntece-le [mamel].
(*Littér.* : din cămēșa de copil.)
Cu suspin o sē me duc la mōrte.
Pōte cā așiā 'mī erà sōrta
Scrisā pentru tōtā viēța. (*Littér.* : tōtā eternitatea.):
30. Așiā fu și încondeiatā (dessinatā)
Ursita cellor trei ursitori.

20. Moi je ne me suis pas marié,
Je ne suis pas entré non plus dans le monde.
J'ai passé [ma] jeunesse
Autrement que je ne le voulais.
(*Littér.* Comme je ne l'ai pas voulu).
Constamment à l'étranger, [bien] loin,
25. Avec le poison dans les entrailles.
(*Littér.* dans les foies).
Je suis né au milieu des pleurs;
(*Littér.* avec pleurs je suis sorti du placenta);
Avec sanglots (*littér.* soupirs) j'irai à la mort.
Peut-être que mon sort était ainsi
Écrit pour l'éternité.
30. Ainsi a été écrite (*littér.* brodée)
[Ma] destinée par les trois Parques.

-
- Dómne sânte, Dumnidé-le !
S' nu m' alași s' mor tru xéne,
Ma sě'mi duc nică 'nă óră
35. Trup-lu a mieu tr' a nóstră hóră,
S' mor tru casa di părinți,
S' mi 'ngrópă tr' a lor mărminți !..
-

- Dómne sânte, Dumneđeu-le !
Sě nu me lași sě mor in străinătate,
Ci sě'mi duc încă uă dată
35. Corpul meú in satul nostru;
Sě mor in casa părinți-lor,
Sě me 'ngrópe in morminte-le lor !..
-

- Dieu saint, Seigneur Dieu !
Ne me laisse pas mourir à l'étranger,
Mais que je porte encore une fois
35. Mon corps dans notre village,
Que je meure dans la maison de [mes] parents,
Qu'on m'enterre dans leurs tombes !..
-

XVII. Cântic-lu a ficiorac-luî.

- Çi multu 'mî s'ar' urută
Bicherêța ieta tută,
Singurêța ș' ni-'nsurarea !
Par'cô 'mî aũ cripată hiérea !
5. Singur pit casă allagu,
Par'cô escu vurculacu.
Singur casa îmî arnescu,
Singur me cătândisescu,
-

XVII. Cântecul flăcău-luî [remas ne-'nsurat.]

- Ce multu mi s'a urit
[Cu] celibatul perpetuũ, (*littér.* : în etatea tótă, în eternitate.)
Singurêțatea și ne-'nsurarea !
Par'cô 'mî aũ crepat fierea !
5. Singur prin casă allergũ,
Par'cô sunt [un] vûrcolac.
Singur casa 'mî uă mêtur,
Singur me 'ngrijescũ,
-

XVII. Chanson sur le célibataire.

- Combien me sont devenus haïssables
Le célibat perpétuel, (*littér.* de teute l'éternité)
La solitude et la vie de garçon !
J'en suis plein de bile !
(*Littér.* il semble qu'ils m'ont crevé la [vésicule de] fiel)
5. Je cours seul dans la maison,
Comme si j'étais un *brucolaque* ¹⁾ !
Je balaie seul ma maison,
Moi seul je prends soin de ma personne,

1) Animal fantastique, vampire qui est censé manger la lune lors des éclipses (voir Bull. soc. lang. rom. 1882, p. 204).

10. Singur cămeși-le 'mî le laŭ,
Cō n'am a cui sē'llî le daŭ.
Singur așternut-lu 'mî facu,
Singur mi scol și 'mî mi bagu!
Vēr-'nu nu vhone s'me védă,
Ni cu gura sē 'mî me 'ntrebă.
15. Par'cō iescu mulipsitu
Și de pușclîă aguditu.
Moî, fētă di tu vicine,
Cum nu'țî u mîlă di mine
Și d'a mea singurătate
20. Așea de ăiŭă ș' de nôpte ?

10. Singur cămeși-le mi le spăl,
Cō n'am cui sē le daŭ.
Singur așternutul îmi fac,
Singur me scol și me puiŭ [tu pat!]
Nimenî nu vine sē me védă,
Nici cu gura sē me 'ntrebe.
15. Par'cō sum molipsit
Și de ciumā lovit.
Fă, fētă din vecinătate,
Cum nu 'țî e mîlă de mine
Și d' a mea singurătate
20. De ăiŭă și de nôpte ?

10. Seul je lave mes chemises,
Car je n'ai pas à qui les donner [pour les laver].
Seul je dresse mon lit.
Je me lève et je me mets [au lit] seul.
Personne ne vient me voir,
Ni s'informer de moi
(Littér. ni avec la bouche qu'il me questionne)
15. Comme si j'avais un mal contagieux
(Littér. Comme si j'étais contaminé),
Et [comme si j'étais] frappé de la peste.
Hé, [jeune] fille du voisinage,
Comment n'as-tu pas pitié de moi,
Et de ma solitude
20. De jour et de nuit ?

- Di ohtări ne-misurate
 Îmî putredîi daŭ-le hicate.
 Nu sciŭ di și mamă iești,
 Di nu vhiîi un graŭ s  'mî gresci.
5. Dumnieŭ nu minduiesci,
 Nihiamă tea s' me jilesci?
 Vhin astară după ină,
 Ca ună bună viină ;
 S  sburimŭ și s' n  'ngllinimŭ,
10. S' aridimŭ, s' n  h risimŭ.
 Ș' multu s' nu n  minduimŭ,
 C  'nă  ră va s' murimŭ !..

- De oftări ne-nmerate
 Îmî putredîi pulmonii și ficatul. (*Litter* : ambii fici!)
 Nu sciŭ de ce mamă ești,
 De nu viŭ un graŭ s  'mî gr iesci.
5. [La] Dumneeŭ nu cuești,
 Ca s  me jelesci puin ? (*Adic * : s  comp tinesci de mine.)
 Vino astă s ră după ină,
 Ca o bună vecin  ;
 S  vorbimŭ și s  glumimŭ,
10. S  ridemŭ și s  ne bucur mŭ.
 Și mult  s  nu [pr ] st mŭ pe cuete.
 C  u  dat  o s  murimŭ !..

- [A force] de nombreux gémissements
 J'ai fait pourrir mon poumon et mon foie.
 (*Littér.* je me suis pourri les deux foies).
 Je ne sais de quelle mère tu es [fille],
 [Pour] que tu ne viennes pas me dire un mot,
5. Ne penses-tu pas   Dieu,
 Pour me plaindre un peu ?
 Viens ce soir après souper,
 Comme une bonne voisine ;
 [Pour] que nous parlions et nous plaisantions,
10. Nous riions et nous nous r jouissions ;
 Et ne réfléchissons pas trop,
 Car nous mourrons un jour !
 (*Littér.* une heure).

XVIII. Tunusirea a unui gione care se'nsură tu xéne
cu nivéstă di altă limbă.

- Ah, voi pulli asburători,
Çi asburați pîn' tu niori,
Nihiam sê vê apunéți,
Dañe sbóră s' mîi ascultați ;
5. Pi un pom sê v'ășeđați,
Nihiam d'óră s'ășteptați,
Ună carte pîn' sê scriu
Cö bâneđi, cö escu vhiü ;
-

XVIII. Părerea de reü a unui june care se 'nsurö in străinătate
cu muiere de altă limbă.

- Ah, voi passeri sburători,
Cari sburați pînă 'n nori,
Dați-vê jos puçin,
Doüe vorbe s'ascultați ;
5. Pe un pom sê v'ășeđați,
Sêășteptați puçin timpü,
Pînă sê scriü uă carte
[Precum] cö trăiescü, cö sum viü ;
-

XVIII. Regrets d'un jeune [homme] qui s'est
marié à l'étranger avec une femme d'une autre nationalité.
(*Littér.* d'une autre langue).

- Ô vous oiseaux de [haut] vol,
Qui volez jusque dans les nuages,
Descendez un peu,
[Pour] écouter deux mots ;
5. Placez vous sur un arbre,
Attendez un peu de temps
Jusqu'à ce que j'écrive une lettre
[Comme] quoi je vis, je suis vivant (*sic*).

- S' vë uă daŭ sê uă duceți
 Tu patridhă, iu mîrgeți.
 10. 'N hóră cându s'agiungeți,
 A mumă-méi s' lli uă dideți,
 Și cu gura s' lli spuneți,
 Cara s' hibă s' uă vedeți,
 Cõ tu xéne mi 'nsuraı,
 15. Di altă limbă n'vêstă luaı;
 Și cu nêssă 'nfumelliaı,
 Sângi-le 'mî lu misticaı.
 Ieŭ patridha 'mî arnisî,
 Părinți-llî mî 'llî agreșiı,

- Sê vë daŭ sê uă duceți
 În patria [mea], unde mergeți.
 10. În sat cându veți ajunge,
 Mamei melle sê uă dați,
 Și din gnră să'i spuneți,
 — Daca o fi sê uă vedeți, —
 Cõ 'n străinătate me 'nsuraı,
 15. De altă limbă nevêstă luaı;
 Și cu dênsa avuı copii,
 Sânge-le mi'l amestecaı.
 Eŭ patria 'mî renegaı,
 (Me lepedaı de patrie),
 Părinți mi'i ultaı,

- Je vous [la] donnerai pour que vous la portiez
 Dans [ma] patrie où vous allez.
 10. Lorsque vous arriverez au village,
 Remettez la à ma mère,
 Et de [vive] voix dites-lui,
 — Si toutefois vous la voyez, —
 Qu'à l'étranger je me suis marié,
 15. Femme d' [une] autre nationalité j'ai prise,
 (*Littér.* d'une autre langue),
 Et avec elle j'ai eu des enfants,
 J'ai mêlé mon sang.
 J'ai renié ma patrie,
 J'ai oublié mes parents,

20. Și multu 'mî mi tunusiî ;
Ma nu sciû cum mi plăniî ;
Nvețu-lu a mieû mî'l alăssaî,
Ș' cum vru mēssă 'mi purtai.
Tot tu ocli uă muntream,
25. Inima nu 'lîi uă frângeam,
Hătirea nu 'lîi uă călcam,
C'apoi drac-lu 'mî aflam.
Unu sbor nu cutețam
Sē 'lîi țic ca bărbat ți iram,
30. Cō 'năinte mi băgă,
Ș' nu muntrea ți mîi strigă

20. Și mult îmi părû reû ;
Dar nu sciû cum fuî subjugat ;
Învețul meû mî'l lăssaî,
Și cum vru dînsa me purtai.
Tot în ochiî [ei] me uîtam,
25. Nu uă contrariam
(*litter.* Inima nu'î o rupeam),
Dorița nu'î uă călcam,
C'apoi [pe] dracul 'î aflam
(*adică* : Vedeam pe dracul).
Uă vorbă nu cutețam
Sē 'î țic ca bărbat ce eram,
30. Cō 'ncepea la mine cu gura
(*litter.* Cō 'nainte me puneam),
Și nu luă sēma [la] ce'mî strigă.

20. Et je l'ai beaucoup regreté ;
Mais je ne sais pas comment j'ai été subjugué ;
J'ai abandonné mes habitudes
Et je me suis conduit comme elle le voulait.
Je regardais toujours dans ses yeux,
(*Littér.* toujours dans les yeux je la regardais),
25. Je ne la froissais jamais,
(*Littér.* Je ne lui rompais pas le cœur),
Je ne contrariais pas ses désirs,
Si non, je m'en trouvais bien mal.
(*Littér.* je trouvais le diable).
Je n'osais pas lui dire un mot,
Comme [un] mari que j'étais,
30. Car elle prenait les devants [pour m'accabler],
Et elle ne faisait pas attention à ce qu'elle me [disait] en criant.

- Inatea cându uă luă,
 Buďă-le 'li 'nvinitea,
 Fačă-le 'li 'ngălbinea,
 35. Limba fórtică 'lî tăllia,
 Pi șupărare 'mî mi luă,
 Ti om nu mi luvhursea ;
 «*Pallio-vlaho !*» îmi strigă ;
 Pri inate 'mî uă făcea.
 40. Tótă bana ți 'mî tricui,
 Dîiă albă nu 'mî viquî.
 Tot ohtaî și suschiraî,
 Tunusit me blăstimaî.

- Arțagul când uă apucă,
 Buďe-le i se 'nvinetia,
 Fača (obraji) i se 'ngălbenia,
 35. Limba [ca uă] fórfecă 'î tăia ;
 În bătaiă de joc me luă,
 Ca [pe un] om nu me consideră ;
 «*Român de jos !*» îmi strigă ;
 În necaďu îmi făcea.
 40. Tótă vieța ce trecui,
 Diă albă nu vequî.
 Tot oftaî și suspinaî,
 Căit me blestemaî.

- Lorsque la mauvaise humeur lui prenait,
 Ses lèvres bleuissaient,
 (*Littér.* les lèvres lui bleuissaient.)
 Ses joues jaunissaient,
 35. Sa langue coupait [comme] des ciseaux ;
 Elle me tournait en dérision,
 Elle ne me considérait pas comme [un] homme ;
 «*Vilain Roumain !*» me criait-elle ;
 Elle faisait tout pour me contrarier.
 (*Littér.* Elle me la faisait en dépit.)
 40. Tout le temps que j'ai vécu,
 Je n'ai pas eu un jour d'heureux.
 (*Littér.* Toute la vie que je passai
 Je ne vis pas de jour blanc).
 J'ai gémi, j'ai soupiré constamment,
 [Je me suis] repenti, je me suis maudit.

1) Ce sont deux mots grecs.

- Ah ! voi pulli, ah ! voi mărați,
 La toți gioi-lli s' dimăndați :
45. Caî e gione ni-'nsurat,
 Caî e tiner și bărbat,
 S'allagă pînă sê móră,
 Și tu xéne s' nu se 'nsóră;
 S' nu s'aridă, s' nupu vrea
50. D'altă limbă n'vestă s' llié.
 Ci păți ieü sê nu pată,
 Cum arșiu ieü sê nu ardă !..

- Ah ! voi passeri, ah ! voi sêrmene,
 La toți juniî sê recommandați :
45. Cine e june ne-'nsurat,
 Cine e tîner și bărbat,
 S'allerge pînă sê móră,
 Și 'n străinătate sê nu se 'nsóre;
 Sê nu se 'nșelle, sê nu cum-va
50. De altă limbă nevastă sê ié.
 Ce păți eü sê nu pată,
 Cum arșei eü sê nu arđă !..>

- Ô vous oiseaux, ô pauvres oiseaux,
 Recommandez à tous les jeunes [gens] :
45. Que celui qui est dans la force de l'âge et qui n'est pas marié.
 (*Littér.* qui est homme [robuste] non marié),
 [Que celui] qui est jeune et vigoureux,
 Parcoure des pays jusqu'à en être las,
 (*Littér.* qu'il coure jusqu'à ce qu'il meure),
 Mais qu'il ne se marie pas en [pays] étranger;
 Qu'il ne se trompe pas, qu'il ne prenne jamais
50. Femme d'une autre nationalité (*Littér.* d'autre langue).
 Ce que j'ai souffert, qu'il ne le souffre pas,
 (*Littér.* Ce que je patis moi, qu'il ne patisse pas),
 Comme j'ai brûlé, qu'il ne brûle pas !..

XIX. Xenit-lu i 'lli se mirit vruta.

- Intunic ia, scipit sûr-le;
mi 'nii, Dumnic, ie la-lu, a primnare!
i 'm lua un vimtu, i 'm mi turnai,
i tri la a ta prt, Dumnic, 'ntunica.
5. Mi lu murgii-lu, i 'nir stlle;
Disf, Dumnic, pi iati-le a talle!
S'i ic un gra, i ira va 'm fug;
Ma fr' di tine, Dumnic, iu s' me duc?..
Dumnic, mne ie fug tu xne;
10. Cum s' me dispartu di iati-le a talle?..

* * *

XIX. Emigratul a carui iubit se mirit [cu altul.]

- Intunec ia, scpt sre-le;
Eit [din casă], Domnico, e srmanul, la plimbare;
i lua aer, și me 'ntorsei,
i tocmai la a ta prt, Domnico, 'nserai.
5. M'apuc nptea, i eir stelle-le;
Deschide [prt], Domnico, pe tinerei-le talle!
S'i spu u vorb, i ir o să plec;
In fr' de tine, Domnico, unde s me duc?..
Domnico, mne, e plec in strintate;
10. Cum s me despart de tinerei-le talle?..

* * *

XIX. L'émigré dont la bien aime s'est marie [avec un autre].

- Le jour a baissé, le soleil s'est couché
Je suis sorti,  Reine, malheureux [que] je [suis], pour la promnade!
J'ai pris l'air (*littr.* vent), et je suis revenu [sur mes pas],
Et juste devant ta porte,  Reine, je me suis [rencontré avec le]
[crépuscule.
5. La nuit m'a surpris, et les étoiles ont apparu (*littr.* sortirent);
Ouvre-[moi],  Reine, par ta jeunesse!..
[Pour] que je te dise un mot,
Et je m'en irai de nouveau;
Mais sans toi,  Reine, où m'en irais-je?
 Reine, demain, je pars pour l'étranger,
10. Comment me sparerai-je de ta jeunesse?..

* * *

- 'Nehisi!, ieș la-!-lu, cu suschir mare;
 Par' cõ mîrgeam, la-!-lu, la spințurare!
 Dumnicã, 'n calle, cãndu imnam,
 Tu lãcrãmî, vrutã, ierda me nicam!
 15. Trei aňi de țille, șidui tu xene;
 Dumnicã, ti tine mi feciũ curbane!
 Dit xene cãndu ieș mi turnai,
 Tine mãritatã, Dumnic', t'afai!..

- Plecai, eũ sermanul, cu suspin mare;
 Par'cõ mergeam, sermanul, la spințurare!
 Domnico, 'n calle cãndũ mergeam,
 În lacrãmî, iubito, erã cãt p'aci sã me 'nnec!
 15. Trei ani de țille, șeđul în strãinãtate;
 Domnico, pentru tine me sacrificai!
 Din strãinãtate cãndũ eũ me 'ntorsei,
 [Pe] tine mãritatã, Domnico, te afai!..

- Je suis parti, malheureux [que] je [suis], avec bien des soupirs
 [(littér. grand soupir);
 Comme si j'étais allé, malheureux, au gibet!
 Ô Reine, lorsque je suivais [mon] chemin,
 J'ai failli me noyer dans mes larmes.
 15. Je suis resté à l'étranger trois années
 (Littér. trois années de jours).
 Ô Reine, je me suis sacrifié pour toi!
 Lorsque je suis revenu de l'étranger, (littér. je me retourne),
 Ô Reine, je t'ai trouvée mariée!..

XX. Cântic-lu a unei mulliere linivósă și somnurósă.

- Audiți, hóră ș' mähälădi,
Voï mullieri cu toți bărbați,
Voï gioname tinirați,
Voï feciori, voi ni-'nsurați.
5. Cându va s' vë isusiți,
multu ghine s' vë muntriți
N'vésti-le și va s' vë luați
Cându va sê vë 'nsurați.
S' nu pășiți cum păși ieș,
10. Di 'mî bat singur cap-l' a îmieș.
-

XX. Cântecul unei mueri lenevóse și somnuróse.

- Audiți, sat și mahalà-le,
Voï mueri cu toți bărbați.
Voï bărbați tinerei,
Voï feciori, voi ne 'nsurați.
5. Cândü vë veți fidentă,
Multü bine sê vë uitați
[La] neveste-le ce o sê luați
Cândü vë veți însurà.
Sê nu pășiți cum păși er,
10. De'mî bat singur capul meü.
(*adică* : de me bat cu pumnii în cap)
-

XX. Chanson sur une femme paresseuse et dormeuse.

- Écoutez, village et quartiers,
Vous, femmes, et tous les hommes,
Vous, jeunes gens,
Vous, garçons, vous célibataires.
5. Lorsque vous vous fiancerez,
Regardez bien (*littér.* beaucoup bien regardez vous)
Les femmes que vous prendrez (*sic*)
Lorsque vous vous marierez.
[Pour] que vous n'éprouviez pas ce que j'ai éprouvé
10. Au point que j'en ai de bien vifs regrets;
(*Littér.* De [quoi] je me frappe seul la tête;)

15. C'ună muliere ți 'mî luaî
 Ti ietă, lăi-le 'mî băgal
 Că e multu somnurosă,
 Ș' fără sócă linivósă !
 Ti măcare ș' ti durmîere,
 20. 'N hóră, sócă ma' nu 'șî are;
 Ma ti furcă ș' ti fulliör,
 Vir-'nă óră nu 'lî u dor.
 Mine llin 'lî acumpăraî,
 Ș' s'î lucrédă 'lî dimăndaî.
 25. S'adară pândă ș' cămése:
 Nésă 'l trămpö cu cirése !

15. Cu uă muiere ce 'mî luaî
 Pentru eternitate, negre-le 'mî puseî.
 (*Adică* : am intrat în dolii).
 Că e multă somnurosă,
 Și lenevósă fără sócă (soție) !
 (*Adică* : fără păreche, fără s'î semene alta).
 Pentru mănecare și pentru dormise,
 20. În sat, sócă (păreche) nu mai are;
 Însă de furcă și de fuior,
 Nicî-uă-dată nu' e dor.
 Eü in îi cumpăraî,
 Și s'î lucréde îi ordonaî,
 25. Ca să facă pândă și cămési;
 Dînsa 'l schimbö pe cirése !

15. A cause de la femme que j'ai prise,
 J'ai pris le deuil pour toujours.
 (*Littér.* Avec une femme que je me pris
 Pour l'éternité je me mis les noires).
 Car elle est forte dormeuse (*littér.* beaucoup dormeuse),
 Et [c'est une] paresseuse sans pareille !
 Pour manger et pour dormir
 20. Elle n'a pas sa parcille dans le village.
 Mais pour la quenouille et pour le paquet de lin
 Elle n'a jamais de désir.
 Je lui achetai du lin,
 Et je lui ordonnai de le travailler,
 25. Pour faire de la toile et des chemises.
 Elle le troqua contre des cerises !

- Ieū tu xéne 'mī dipărtaī,
 A lieī lānā 'lī alāssaī
 S' tórcă, s' țéssă, sē 'mplētéscă,
 30. Casa ș' trup-lu sē'șī invéscă;
 Ti lāna ți 'lī alāssaī,
 Di un, d'alantu. me 'nvețāī,
 Cō uă féce trampă cu mére,
 Cō s' lucrédă 'lī erā léne.
 35. Dit xéne cându vhineam,
 Daűe pate mī adduceam;
 Pi cuțachia di sūmar
 Spinđurate le aveam.
 Căt nē veđu di departe :
 40. Mine, callu ș' daűe-le pate,

- Eū in străinătate plecal,
 Ei lāna ũ lāssai
 [Ca] sē tórcă, sē țéssă, sē facă la ciorap,
 30. Corpul și casa sē'șī ũbrace;
 De lāna ce'ī lāssai,
 De la unul, de la altul, afaī,
 Cō uă schimbō pe merē,
 Cō sē lucrede ũ erā lene.
 35. Din străinătate cândū veniam,
 Douē gāsce 'mī adduceam;
 De cărligul de samar,
 Spinđurate le aveam. (*Adică* : le agățassem.)
 Căt ne veđu de departe :
 40. [Pe] mine, callul și alle douē gāsce,

- Moi je partis pour l'étranger,
 Je lui laissai de la laine
 Pour filer, tisser, tricoter,
 30. Et se vêtir le corps et [tapisser] la maison.
 La laine que je lui laissai,
 [Selon que] je l'ai appris de l'un et de l'autre.
 Elle l'a troquée contre des pommes,
 Car pour travailler elle n'en avait pas envie.
 (*Littér.* il lui était paresse).
 35. Lorsque je revenais de l'étranger,
 J'apportais deux oies;
 Aux crochets du bât
 Je les avais suspendues.
 Dès qu'elle nous vit de loin,
 40. Moi, le cheval et les deux oies,

- Dintă'fii-le de pate aroșe,
 İlli părură cõ 'sũ cirêșe;
 İera a lor albe pene,
 'Lli părură cameșî și smene.
45. Ș' uă preșe mare haraũă
 Cõ 'lly vhinea cămeșe naũă.
 A lli ei cămeșe 'șî uă scõse,
 Și 'n foc uă băgõ di s'arse;
 Ș' gulișană inși 'n calle,
50. Tea s' m'așteptă ditu xene;
 Gulișană, grõsă ș' largă,
 Ș' luõ 'nă mânatã de ierbã

- Ciocuri-le roșii alle gâșce-lor.
 İi părură cõ sũnt cirêșe;
 İer alle lor albe pene,
 İl părură cămeșî și ismene.
45. Și uă apucõ (*adicã* : İl veni) mare bucurie
 Cõ 'l venia cămeșe notã,
 A ei cămeșe 'șî uă scõse,
 Și 'n foc uă băgõ de se arse;
 Și gõlã eșî İn calle,
50. Ca sã m'aștepte din strãinãtate;
 Gõlã, grõsã și latã,
 Și luõ uã mânã de fãn

- Les becs rouges des oies
 Lui semblèrent être des cerises;
 Et leurs plumes blanches
 Lui semblèrent [être] des chemises et des pantalons.
45. Elle fut bien joyeuse,
 (*Littér.* Et grande joie la prit)
 Qu'on lui apportât chemise neuve.
 (*Littér.* qu'il lui vient chemise neuve).
 Elle ôta sa chemise
 Et elle la jeta au feu où elle brûla,
 Et [toute] nue elle vint devant moi
 (*Littér.* et nue elle sortit en chemin),
50. Pour m'attendre [venant] de l'étranger.
 [Toute] nue, grosse et forte (*littér.* large),
 Et elle prit une poignée de foin

- S' anveléscă laia arūșine
 S' nu uă vedă dit viține.
 55. Cal-lu iërba 'llī arāchiésce,
 S' iea, șede di s' ciudisésce
 lu, s'ascundă, ș' iu sē s' ducă,
 Gólă ca... lup-lu s' lu măcă !..

- Sē[și] inveléscă biéta rușine
 [Ca] sē nu uă vedă de la vecinī.
 55. Callul ū răpesce fēnul,
 Și ea șede de se miră
 Unde sē se ascunđă, și unde sē se ducă,
 Gólă ca... mânca-l'ar lupu !..
 (*Adică* : ca dracul.)

- Pour couvrir sa nudité
 (*Littér.* sa pauvre honte)
 Pour n'être pas vue du voisinage.
 55. Le cheval lui prit (*littér.* ravit) le foin,
 Et elle, elle reste à s'étonner
 Où se cacher, et où aller
 (*Littér.* où qu'elle se cache et où qu'elle s'en aille),
 Nue comme le diable !..
 (*Littér.* nue comme... le loup puisse le manger !...)

XXI. Vrerea a unui gionc tiner cõtrã dõmna sa.

- Ieũ di cu mic urfãnipsiũ
De mumã și di tatã,
Și la 'nã dõmnã veduã
Pëitit inũ m'am bãgatã.
5. Doi-sprẽ-çi d'afiũ întregi lucrã,
Pi iea ocli n'arũcaĩ;
Mași tr'unã strimtã calle,
'Nã ora când uã 'ncruçaĩ,
Nëssã vinindũ de la bañie,
10. Și ieũ di la birber-lu,
-

XXI. Iubirea unui june pentru dõmna sa.

- Eũ de cu mic remãsei orfan
De mamã și de tatã,
Și la uã dõmnã veduvã
M'am bãgat in serviciũ.
5. Doi-spre-þece anni întregi lucrã,
Pe ea ochiũ nu aruncaĩ;
Numãĩ intr'uã strimtã calle,
Uã datã când uã 'ntëlñiũ,
Dĩnsa venindũ de la baie,
10. Și eũ de la bãrbier,
-

XXI. L'amour d'un jeune homme pour sa maitresse.

- Étant petit, j'ai perdu père et mère,
(littér. Moi de petit je restai orphelin
De mère et de père),
Et chez une dame veuve
Je me suis mis en service.
5. Douze ans entiers j'ai travaillé,
Je n'ai pas levé les yeux sur elle;
Seulement dans un chemin étroit,
Une fois quand je l'ai rencontrée
(littér. quand je l'ai croisée),
Elle revenait du bain,
10. Et moi de chez le barbier,

- Sculaî ocelli de uă muntriî
 Cum 'lli 'nvhilicea per-lu!
 Și ningă dissă 'mî m'appuchiaî,
 Daŭă sboră sē lli grescu :
 15. — «Dă'mî, dómna, ruga çî'ŭi lucrăî,
 «Cō te pālăcărsescu.
 «Carte tñî vinne astă-çî
 «Di tu a nóstră hóră;
 «Îmî dimăndară frațî-lli mîei
 20. «S' me duc ca sē'mî me 'nsoră!»
 — «Gione bre, tinere ș' mușat,
 «Ma-cō vreî insurare,

- Rēdicaî ochiî de me ultaî la ea
 Cum îi lucea pērul!
 Și lîngă dînsa me appropiaî,
 Două vorbe sē'î graiescū :
 15. — «Dă'mî, dómna, simbria [pentru] care 'ŭi lucrăî,
 «Cō te rog.
 «Carte 'mî veni astă-çî
 «Din satul nostru;
 «Îmî ordonară frațîi mei
 20. «Sē me duc ca sē me 'nsóre!»
 — «Mōi june, tînēr și frumos,
 «Daca vreî insurare,

- Je levai les yeux pour la regarder,
 Comme sa chevelure était luisante
 (*littér.* Comme il lui luisait le cheveu) !
 Et je me suis approché d'elle,
 Pour lui dire deux mots :
 15. — «Donne-moi, madame, les gages [pour] lesquels j'ai servi.
 (*littér.* pour lesquels j'ai travaillé),
 «Je te prie.
 «Il m'est venu aujourd'hui [une] lettre
 «De notre village;
 «Mes frères m'ont ordonné
 20. «D'[y] aller pour qu'on me marie!»
 — «Ô beau jeune homme,
 (*littér.* ô jeune, tendre et beau),
 «Puisque tu veux [du] mariage,

- «Dată-spre-çi de sclave mine am,
«Și țece husmichiare.
25. «Tote mușate ș' tinere,
«Di sóre ne-vidute.
«CaI s' te arisescă din ielle,
«Llié-uă, și 'n hóră du-mi-te.»
- «Mine husmichiară nu voIu,
30. «Și sclavă ieu nu llieti!
«Vedută dómna I'mI avui,
«Și vedută va 'mI llieti!..»

- «Dotă-spre-țece sclave eú am,
«Și țece servitóre.
25. «Tote frumóse și tinere,
«De sóre ne-vequte.
«Care sě'ıI placă din elle,
«Ié-uă, și 'n satul [teú] du-mi-te.»
- «Eú servitóre nu voIu,
30. «Și sclavă eú nu iéu!
«Vėduvă dómna 'mI avui,
«Și veduvă 'mI oIú luă [de nevėstă]!..»

- «J'ai douze esclaves
«Et dix servantes
25. «Toutes belles et jeunes,
«Que le soleil n'a pas halées
(*littér.* Non vues par le soleil).
«Celle d'entre elles qui te plaira,
«Prends-la, et va-t-en dans [ton] village!»
- «Moi je ne veux pas de servante,
30. «Et je ne prends pas d'esclave.
«J'ai eu pour maîtresse une veuve,
«Et je prendrai une veuve [pour femme]!..»

En Macédoine, cette chanson existe en roumaine, en grec, en bulgare et en albanais.

XXII. Cântic-lu a imbitare-llieî.

Tine, vhin, cu sora ta
 Arăchia, caî vë va,
 Ş' di pri-ma'n-sus caî vë bea.
 Förră nivestă durmîia.

5. Care multu vë va voi,
 Cându tréçe pi la noi,
 Şi bagă mâni-le di'n-ăpoi,
 Par' cö 'i chihăie de oi.
 Caî başă plosca di vhin,
 10. Caî pôrtă puvhur-lu 'n sin,

XXII. Cântecul beţiei.

[Pe] tine, vin, şi [pe] soră ta
 Rachiü, tîine vë iubescce,
 Şi de pri-sos cine vë bea,
 Förră nevastă [sa] dormea.

5. Cine vë iubescce [pe] voi multü,
 Cândü trece pe la noi.
 Îşi pune mâni-le 'n-ăpoi (*adică*: la spate),
 Par'cö ar fi mare proprietar de oi.
 Cine sărută plosca de vin,
 10. Cine pôrtă ploşchiţa 'n sin,

XXII. La chanson de l'ivrognerie.

[Ô] vin, celui qui vous aime,
 Toi et ta soeur l'eau-de-vie,
 Et qui vous boit plus qn'il n'en faut,
 Dort (*littér.* dormait) sans [sa] femme!

5. [Celui] qui vous aime fort,
 Lorsqu'il passe chez nous,
 Tient ses mains derrière [le dos]
 Comme s'il était grand propriétaire de brebis.
 [Celui] qui baise la gourde de vin,
 10. Qui porte la petite gourde avec lui,
 (*littér.* dans le pli du vêtement),

S' caî bé arăchie ș' vhin,
S' face cõ 'î avut, zinghin.

15. S' face gione și bărbat;
Cap-lu ma l'are adărat,
Ș' dîce cõ nu e 'mbitat,
Se sprigiură cu giurat.

20. Cu voi óspe caî erà,
Ma' multu cu sora ta,
Arăchia il făcea
Pi cicióre di nu sta.

Și cine bé rachiü și vin,
Se face cõ e avut, fórte avut.

15. Se face [cõ e] virtos și bărbat.
Însă e beat, (*littér.* însă 'și are capul dres, prefăcut),
Și dîce cõ nu e beat,
Se jură cu jurămîntü.

20. Cu voi cine erà amic,
Mai multü cu soră ta,
Rachiul il făcea
Pe picióre de nu sta.

Et qui boit vin et eau-de-vie,
Croît être devenu (*littér.* il se fait qu'il est) riche, très-riche.

15. Il croît être devenu (*littér.* il se fait qu'il est) vigoureux et vaillant (énergique et entreprenant).
Mais il est pris de vin (*littér.* mais il a la tête montée, fabriquée).
Et il dit qu'il n'est pas ivre,
Il le jure (*littér.* il se jure avec serment).

20. [Celui] qui est votre ami (*littér.* qui était hôte avec vous)
[Et] bien plus celui de ta soeur (*littér.* avec ta soeur bien plus),
L'eau-de-vie l'empêche de se tenir sur ses jambes.
(*Littér.* L'eau-de-vie le faisait
qu'il ne restait pas sur [ses] jambes).

Cohîu de cohe 'l ciucutea,
 Iu putea se 'ndupără.
 Ună stismă 'l pingea,
 Și alantă 'l așteptă.

25. Par' cõ ocli nu 'llî vedea
 Niçi șgllióti-le 'l ținea.
 'N-pade tu lăschi 'l surpă,
 Ș' ca porcu lu 'ntăvălea.

30. Căñî vhinea di'l añiurzea,
 Par' cõ price psóhe erà;

[Un] colțu de [alte] colțuri 'l lovia,
 Unde putea se reșimă.
 Un părete 'l impingea,
 Și altul l'așteptă.

25. Par' cõ ochiî nu'î vedea,
 Nicî picióre-le 'l ținea.
 Jos in norofu 'l trîntea,
 Și ca [pe un] porcú 'l tăvălea.

30. Căñî veniañ de 'l mirosiañ,
 Par' cõ vită mórtă erà;

[Un] coin [de mur] le renvoie contre [un autre] coin [de mur]
 Il s'appuie où il peut.

(*Littér.* Où il pouvait il s'appuyait).

Un mur le pousse (*littér.* le poussait)

Et [un] autre l'attend (*littér.* l'attendait).

25. Il semble que ses yeux ne voient pas
 (*Littér.* Il semble que les yeux ne lui voyaient pas)
 [Et que] ses jambes ne le soutiennent pas
 (*Littér.* ni les jambes le tenaient)
 A terre, dans la boue on le jette, (*littér.* [cela] le jetait),
 Et comme un pourceau on l'y roule.
 (*Littér.* Et comme porc le roulait).

30. Des chiens viennent le flairer,
 Comme s'il était [un] animal mort;

A lui gură nu sbură,
Mași din iea bale cură.

Luă să scólă, ș' nu putea;
D'alantă parte cădea.

35. Tu margine, el durmîia
Tu lăschi vin' apirea.

A-daŃ ȃi își se sculă
Cu cap-lu cât timpăna.
Ca tul își se minduia

40. Di mahmurlîchia ȃi avea.

Pi vete cîndu 'și vhinea,
Punga din sin își căftă.

A lui gură nu vorbia,
Numai din ea bale cură.

Luă (*adică* : se 'ncercă) să se scóle, și nu putea;
D'al-laltă parte cădea.

35. În fine, el dormia
În norolū pină resăria [sóre-le].

A-dotă ȃi se sculă
Cu capul cât toba.
Ca [un] năuc sta pe cugete

40. De amețirea ce avea.

În simțiri cînd își venia,
Punga din sin își scotea

Sa bouche ne parle pas,
Mais il bave (*littér.* seulement des baves s'écoulaient d'elle).

Il essaie de se lever et il ne [le] peut pas,
(*Littér.* il prenait qu'il se lève, et il ne pouvait pas);
Il tombe sur l'autre côté.

35. Enfin, il s'endort
Dans la boue jusqu'au lever du soleil.

Le lendemain (*littér.* le deuxième jour), il se réveille
La tête aussi [grosse] qu'un tambour.
Comme ébahi il réfléchit

40. A l'étourdissement qu'il éprouve (*littér.* qu'il avait).

Lorsqu'il reprend ses sens (*littér.* sur [sa] personne quand il se venait)
Il tire sa bourse de la poche (*littér.* du pli [de son vêtement])

'N-untru nu s' afl' altă ți-va,
Mași cu vimtu 'nplină eră.

45. Iel atumțea 'și luvhursea
Căți părați 'n-untru 's' avea.
Tunusit, ș' se giudică,
Și cu gura își țicea :

50. Vai, ca-vai di cap-lu a mieș!
Ți e aistă ți feciū ieș?..
Ti 'nă séră imbitare,
Va s' lucrețū 'nă véră mare!..

În intru nu se află altă ce-va,
Numai de vintū pliuă eră.

45. El atuncia calculă
Câte parale în intru avea.
Căit, [pe sine] se judecă,
Și din gură așia țicea :
50. Vai, ca vai de capul meu!
Ce e asta ce făcuț eș?
Pentru uă séră de beție,
O sē lucrețū uă véră mare (*adici* : întrégă)!..

Il n'y a plus rien dedans,
Elle est pleine seulement de vent.

45. Alors il compte
Combien d'argent il avait dedans.
Il se repent, il se fait des reproches
Et il se dit :
(*Littér.* Repenti, il se jugeait
Et avec la bouche il se disait :)
50. Hélas, malheur à moi (*littér.* malheur à ma tête)!
Qu'est-ce que j'ai fait?..
Pour un soir d'ivresse,
Je vais travailler tout un été (*littér.* un grand été)!..

XXIII. Cântic-lu a unui cărvănar arumân vêtemat
di furî greçî.

Ieû îŝî ȡișîŝu, mărate Vhița,
S' nu 'ncarçi ti Macrinița.
Trage mână di Muréŝă;
Cõ va'mî ŝi liéŝ mórte araŝă!

5. Tine ieû nu m'ascuțașî;
Ma di nóptea ti sculașî;
Caŝ-lli toŝi ŝi'liŝ încărcașî;
Inchisișî, ti dipărtașî.
-

XXIII. Cântecul unui cărvănar român uçis de furî greçî.

Eû îŝî ȡisseŝ, sermane Ghița,
Sé nu 'ncarçi pentru Macrinița.
Trage'ŝi mâna de la Moréŝa;
(*adică*: renunță la Morea;)
Cõ o sé mi'ŝi iel mórte rea .
(*adică*: o sé daŝ de mórte crudă!)

5. Tu [pe] mine nu m'ascuțașî;
Ci de [cu] nóptea te sculașî;
Caŝi toŝi ŝi'ŝ încărcașî;
Pornișî, te depărtașî.
-

XXIII. Complainte d'un *caravanier* ¹⁾ roumain tué
par des brigands grecs.

Je t'ai dit, [mon] pauvre George,
Ne charge plus [à destination] de Macrinitza;
Renonce (*littér.* retire main) à la Morée,
Car tu y trouveras (*littér.* tu vas y prendre) [une] mort déplorable!
5. Tu ne m'as pas écouté; [*littér.* méchante].
Mais de grand matin (*littér.* de nuit) tu t'es levé.
Tu as chargé tous les chevaux,
Tu es parti, tu t'es éloigné,

1) Le Cărvănar ou *Caravanier* est un homme qui possède une centaine de chevaux, et qui fait des transports à grande distance sur ses bêtes de somme. En Turquie, où les routes font défaut, ce sont les *caravaniers* roumains qui font tous les transports.

10. Di sinore ti appruchiașî,
 'Tu a Murëu-lieî intrașî.
 La un surpu agiumseșî,
 La 'nă valle dipuseșî.
 Di 'ncăllar discălicașî;
 Caî-lli 'ninte țî'li băgașî;
15. După callî tine imnaî.
 Ș' d'anvêliga nu muntreaî,
 Nu sciaî ți te adăstă,
 Ți vreaî s' pați tu Țița ațea.
 Căllëuz-lu, d'iu imnă,
20. Tu ponda di callea ațea,

10. De fruntariă te appropiașî,
 Într'a Moreel intrașî.
 (*adică*: intrașî pe teritoriul grecesc.)
 La uă [rîpă] surpată ajunseșî,
 Pe uă valle 'n jos merseșî.
 Din căllare descălicașî;
 Caiî 'nainte țî' puseșî;
 (*adică*: îi mēnașî 'nainte);
15. După caî umblaî tu.
 Împregiur nu te ultai,
 Nu sciaî ce te adăstă,
 Ce aveai sē pați tu în Țița aceea.
 Căllëuzul, de unde umblă,
20. În a pustiă de calle,

10. Tu t'es approché des frontières,
 Tu es entré sur [le territoire de] la Morde,
 Tu es arrivé à un [endroit] escarpé.
 Tu es descendu dans une vallée;
 Tu es descendu de cheval, (*littér.* de à cheval tu es descendu de
 Tu poussais les chevaux devant, cheval),
 (*Littér.* Tu te mis les chevaux devant),
15. Tu marchais après tes chevaux,
 Et tu ne regardais pas autour [de toi],
 Tu ne savais pas ce qui t'attendait.
 Ce qui devait t'arriver ce jour-là (*littér.* ce que tu devais patir).
 Le guide¹⁾, qui marchait, (*littér.* d'où il marchait,
20. Dans ce maudit chemin (*littér.* chemin désert),

1) On appelle *guide*, en roumain *căllëuz*, le cheval dressé qui marche à la tête de la caravane.

- Cu nări-le tot ma' sufflă,
 Și aspăriat 'năpoi s' trăgea.
 Huzmichiari-lli și vedea
 Cal-lu și semnu spunea,
 25. Lucru bun nu lă părea,
 Și a ția mîi și dîcea :
 «Dómne, semnul și vedemű,
 «Nu putemű s' nu și spunemű.
 «Căllëuzű-lu di trei ori
 30. «Sufflő fricos pi tu nări;
 «Aspăriat s' trapse 'năpoi.
 «Lucrul nu e bun ti noi!

- Din nări tot meretű sufflă,
 Și speriat 'napoi se trăgea.
 Argașii cari vedeau
 Ce semnű arătă callul,
 25. Lucru bun nu le părea,
 Și ție mi'și dîcea :
 «Domnu-le, semnul ce vedemű,
 «Nu putemű sě nu și['] spunemű.
 «Căllëuđul (callul care merge 'nainte,) de trei ori
 30 «Sufflő fricos din nări;
 «Speriat se trasse 'napoi.
 «Lucrul nu e bun pentru noi!

- [Se mit] à souffler fortement des naseaux,
 Et, effrayé, il reculait (*littér.* il se tirait en arrière).
 Les valets qui voyaient
 Les signes d'inquiétude donnés par le cheval,
 (*Littér.* les signes que montrait le cheval.)
 25. Se doutaient qu'il y avait du danger,
 (*Littér.* Il ne leur semblait pas bonne chose)
 Et ils te disaient à toi :
 (*Littér.* et à toi ils me te disaient) :
 «Seigneur, nous ne pouvons ne pas te dire
 «[Quels sont] les signes que nous voyons.
 «Le guide par trois fois
 30. «A soufflé [d'une manière] effrayante des naseaux;
 «Épouvanté, il a reculé (*littér.* il se tira en arrière).
 «La chose n'est pas bonne pour nous!

- «Lipsésce ca s' nă turnămü,
«Ș' alantî soçî s' lî așteptămü!»
35. Tine vîr-'nu n'ascuțașî
Ma disnõü încălicașî
Și imnai ș' ti avhuñiseaî
Par'cõ la numtä ñîrgeaî.
Appruchiașî la 'nă pădure...
40. Pin acloçe, ș' ti ma' dure
S' ti torñî nică 'nă óră
La fuméllia ta din hóră.
Treî gugóșe 'ñî aminará;
Treî-le tu chieptu ti luară!

- «Cată sê ne 'ntórcemü,
«Și pe aî laltî soçi (tovarăși) sê'î așteptămü!»
35. Tu [pe] nicî-unul n'ascuțașî,
Ci din noî încălicașî,
Și umbraî și te grăbiaî,
Par' cõ la nuntă mergeaî.
Te appropiașî de uă pădure...
40. Pin acolo, și [fu] mai multü de cât destul,
(*adică*: numai pînă acolo, și mai multü nu'ñî fu cu putință)
Sê te 'ntorçî încă uă dată
La famillia ta din sat.
Treî glónțe ñî aruncará;
Câte tre-le ñî pieptü te luară!
(*adică*: te loviră.)

- «Il nous faut retourner,
«Et attendre les autres compagnons!»
35. Tu n'as écouté [les conseils de] personne,
Mais tu es remonté à cheval,
Et tu marchais, et tu pressais le pas,
Comme si tu allais à la noce.
(*Littér.* Il semble qu'à la noce tu marchais).
Tu t'es approché d'une forêt...
40. Tu ne pus aller que jusque là, et il ne te fut plus possible
De retourner encore une fois
(*Littér.* Jusque là, et [ce fut] plus que suffisant
Pour que tu retournes encore une fois)
Auprès de ta famille au village.
Ils te lancèrent trois balles
Toutes les trois te frappèrent (*Littér.* te prirent) en [pleine] poitrine!

45. Di pi cal ma ti surpară;
Ehțirî-lli ți s'appruchiară,
Și di perce 'mîi te acătară,
Ș' pi chieptu ți s'alinară.
Di cara ti dispulliară
50. Și luară içi aflară,
Apoia ti diñicară,
Filiî, filiî, te adărară!
Huzmichiarî-lli s'aspăriară;
Singur, Vhiță, te alăssară;
55. Priciurî-le di' mîi ti măcară,
Orni-le di s' suturară!..

45. De pe cal daca te surpară;
Inemicil se apropiară de tine,
Și de pēr mi te 'nhătară,
Și pe pieptū ți se suiră.
Daca te despuiară
50. Și luară ce aflară,
Apoi te dumaticară,
Feliî, feliî, te făcură!
Argațîi se speriară;
Singur, Ghiță, te lăssară;
55. Fiére-le de te măncară,
Vulturil de se săatură!..

45. Et te firent tomber de cheval;
Les ennemis s'approchèrent
Et ils te firent par les cheveux,
Et ils te mirent le genou sur la poitrine.
(*Littér.* Et sur poitrine ils te montèrent).
Après qu'ils t'eurent dépouillé (*littér.* s'ils te dépouillèrent),
50. Et qu'ils eurent pris ce qu'ils trouvèrent,
Ils te mirent en morceaux,
Ils te coupèrent par tranches!
(*Littér.* tranches, tranches ils t'accommodèrent)
[Tes] valets s'effrayèrent,
Ils te laissèrent seul, Georges;
55. De [sorte que] les bêtes fauves te dévorèrent,
Les vautours se rassasièrent!..

XXIV. Cântic-lu al Ali-Paşà di Ianina.

Ali-Paşà di Tepelen, valiū-lu a Ianin-llieī, avea sculată cap contra a Sultan-luī, și vrea sē hibă domnu pi cap-lu a luī piste tōtă Arbinea. Cu ună adunătură de Arbineași alepți, se avea inclisă Ianina, tea sē 'lli sta cu chieptu a ôsti-llieī și 'llī avea pitricută Sultan-lu.

Ali se 'mpistipsea pi Arbineași-lli a luī. Ma ômeñī-lli pitricuți de la Sultan-lu illī fēçiră sē acăchisescă Arbineași-lli al Ali cō Sultan-lu putea sē facă sē țină anvêrligarea a Ianin-llieī cât di multu sē hibă; și 'nă ôră, 'nă ôră, tot va sē hibă luată Ianina.

Arbineași-lh al Ali se pridēdiră. Cap-lu a pašă-luī andartu fu pitricut in Pole.

XXIV. Cântecul luī Ali-Paşà din Ianina.

Ali-Paşà din Tepelen, guvernatorul Ianinei, se revoltasse în contra Sultanu-luī, și voia sē fiă domnū independentū peste tōtă Albania. Cu uă adunătură de Arnăuți aleși se 'nchisese în Ianina, ca sē țiiă peptū ôstei trâmisa de Sultanul.

Ali se 'ncredea în Arnăuți-luī. Însă trimiși-luī făcură sē 'nțellēgă pe Arnăuți-luī Ali cō Sultanul putea sē facă sē țiiă impresurarea Ianinei cât de multū; și uă dată, uă dată, tot o sē fiă luată Ianina.

Arnăuți-luī Ali se predară. Capul pašei revoltat fu trâmis la Constantinopol.

XXIV. La chanson d'Ali-Pacha de Janina.

Ali-Pacha Tépéléni, gouverneur de Janina, s'était révolté (*littér.* avait élevé tête) contre le Sultan, et voulait devenir prince indépendant de l'Albanie (*littér.* et il voulait être maître sur la tête à lui par dessus toute l'Albanie). Il s'était enfermé dans Janina avec des Albanais d'élite (*littér.* avec un ra massis d'Albanais élus) pour résister à l'armée envoyée par le Sultan (*littér.* pour lui rester avec potrine à l'armée que lui avait envoyée le Sultan).

Ali comptait (*littér.* se fiait) sur ses Albanais. Mais les envoyés (*littér.* les hommes envoyés) de la Porte leur firent comprendre que [c'était en vain qu'ils résisteraient, car] le Sultan pouvait faire durer le siège aussi longtemps qu'il serait nécessaire, mais qu'à la fin, Janina serait prise. (*Littér.* que le Sultan pouvait faire tenir le siège de Janina combien beaucoup [cela] soit; et une fois, une fois, tout [de même] sera prise Janina).

Les Albanais d'Ali se rendirent. La tête du pacha révolté fut envoyée à Constantinople.

Ali-Pașă avea pi ningă iel un aslan imeripsit. Pe aistă pravdă își arucă grai-lu cându Țițe :

«Pin băneță a meu aslan...»

-
- Munți-llī s'erà sē s' facă
 Ariurī Ți nu s' calcă
 Și câmpul di Ianinà
 Amare sē hibă sē erà,
 5. AtumȚea vrea sē s' necà
 ToȚī Tatar-lli Ți vinea
 Din Pole, Ți 'llī adduȚea
 Fermane al Ali-Pașă.

Ali-Pașă avea pe lōngă el un leū imblândit. La fiēra aceasta face el allusiune cândū Țițe :

«Cât o trāi leul meu...»

-
- MunȚit daca erà sē se facă (*adică* : de s'ar fi făcut)
 Riurī ce nu se calcă,
 (*adică* : riurī ce nu se potū trece),
 Și câmpia laninei
 5. Mare d'ar fi fosttū,
 [Numai] attuncī s'ar fi 'nnecat
 ToȚī Tătariī care veniaū
 Din Constantinopol, [și] care'ī adduceaū
 Firmanul lui Ali-Pașă.

Ali-Pacha avait auprès de lui un lion apprivoisé. C'est à cet animal qu'il fait allusion (*littér.* sur cet animal il se jeta le mot) quand il dit : «Tant que vivra mon lion...»

-
- Si les montagnes étaient devenues
 Des fleuves infranchissables (*littér.* que l'on ne peut fouler,
 Et si la plaine de Janina [ou qui ne se foulent pas]
 Était devenue (*littér.* eût été) [une] mer,
 5. Alors [seulement] ils se seraient noyés
 Tous les Tatars qui venaient
 De Constantinople, [et] qui apportaient
 A Ali-Pacha des ordres du Sultan.

- Ș' tu fermeane ți scriă
 10. Al Ali-Pașă 'lîi Țicea :
 «Să te scollî, Ali-Pașă,
 «S' fugî cu bun di Ianinà,
 «Să te duçi tu hóra ta,
 «Hóra ta Tepelena.
 15. «Cő Sultan-lu ași va,
 «Cara vreî s'aî bana ta.»
 Ali-Pașă cândü avġea
 Fermeanea içi 'lîi cãntă,
 Iel cu nġssă 'și pizuia,
 20. Ș' cãrmusindu-se Țicea :

- Și in firman ce scriea
 10. Luî Ali-Pașă 'î Țicea :
 «Să te scoll, Ali-Pașă,
 «Să pleci cu bine-le din Ianina,
 «Să te duci in satul teġ,
 «Satul teġ Tepelena.
 15. «Cő Sultanul așia va,
 «Daca vreî s'ġî ai viġta.»
 Ali-Pașă când auġia
 Firmanul ce fi cãntă, (*adică* : ce'î Țicea),
 El de dînsul (de firman) își ridea,
 20. Și mândrindu-se Țicea :

- Et dans les ordres [ce qui] était écrit
 10. Disait à Ali-Pacha :
 «Lève-toi, Ali-Pacha,
 «Quitte de bon [gré] Janina,
 «Va dans ton village,
 «Ton village Tépélénî,
 15. «Car le Sultan le veut ainsi,
 «Si tu tiens à avoir ta vie sauve.»
 (*Littér.* Si tu veux avoir ta vie).
 Lorsqu'Ali-Pacha entendit
 Ce qui était dit dans le firman,
 (*Littér.* ce que le firman lui chantait),
 Il s'en moqua,
 20. Et par bravade (*littér.* en faisant le fier) il dit .

- «Pin băneqă a meŭ aslan,
 «Nu'n ȳ u frică di Sultan.
 «Di fermăni frică s'aveam,
 «Janina nu zăptiseam.
 25. «Pină am gioŃi Arbineși,
 «Toși un căti un aleși,
 «N'am frică di çini-va
 «Vir-'n-ora tu bana a mea.
 «Să sciam cō appruchia
 30. «Chiametea di s' făcea,
 «Jeŭ di Janina nu fug,
 «Ni Tepelena mi duc.

- «Pin trăiesce leul meŭ,
 «Nu'mi e frică de Sultanul.
 «De firmane frică daca aveam,
 «Janina nu uă dominam.
 25. «Pină am bravi Arnăuți,
 «Tot unul câte unul aleși,
 «N'am frică de nimeni
 «Nici-ua-dată în vieța mea.
 «D'așiu sci cō s'appropie
 30. «Și se face fine-le lumii,
 «Eu din Janina nu fug,
 «Nici în Tepelena [nu] me duc.

- «Tant que vivra (*littér.* jusqu'à [ce que] vit) mon lion,
 «Je ne craindrai pas le Sultan.
 «Si j'avais eu peur des firmans,
 «Je ne me serais pas emparé de Janina.
 «(*Littér.* Je ne dominais pas Janina).
 25. «Tant que j'ai des gars albanais
 «Tous choisis un à un,
 «Je n'aurai peur de personne.
 «(*Littér.* Je n'ai peur de personne
 «Jamais dans ma vie).
 «Je saurais que la fin du monde approche,
 «(*Littér.* Si je savais qu'approchait)
 30. «La fin du monde de se faisait,
 «[Que] je ne quitterais pas Janina,
 «Et je n'irai pas à Tépéléna.

- «Sultan-lu cõ pitricù
«Óste multă câtă vru.
35. «Ieũ di nẽssã nu m'aspar,
«Cõ sãlatã va 'llĩ uã adar.
«Vizirađĩ, ahtãrĩ pãșađĩ,
«Ahtarĩ domñi ș' zãbitađĩ,
«'Llĩ am in gepe aruncađĩ
40. «Ca di cãlpuzañĩ pãrađĩ!»
Iu 'tĩ u sbor-lu çĩ ñisseșĩ ?
Ali-Pașã, çĩ fiçeșĩ ?
Tu çitate ti 'nelliseșĩ,
L'Arbineșĩ ti pridideșĩ.

- «Sultanul cõ trimese
«Óste multă câtã vru,
35. «Eũ de ea nu me speriũ,
«Cõ salatã [am] sã'ĩ uã fac.
«Ast-fel de viziri șĩ de pașĩ,
«Atari guvernatori șĩ suprefecđĩ,
«'Iĩ am in posunar, aruncađĩ
40. «Ca [nisce] parale false!»
Unde 'tĩ e vorba ce ñisseșĩ ?
(*adicã* : lucrul s'a petrecut alt-fel de cum ñisseșĩ.)
Ali-Pașã, ce fãcușĩ ?
În cetate te 'nchiseșĩ,
Arnãuđi-lor te ai predat (*adicã* : te ai incređut.)

- «Le Sultan a envoyé
«Autant de troupes qu'il a voulu,
35. «Je ne m'en effraie pas,
«Je lui en ferai une salade.
«[Ces] vizirs, ces pachas, (*littér.* pareils pachas),
«Ces gouverneurs (*littér.* pareils gouverneurs) et sous-préfets,
«Je les méprise et je les achète quand je veux!»
(*Littér.* Je les ai dans la poche, jetés
40. Comme de la monnaie de faux monnayeurs).
Cela s'est passé autrement que tu ne l'as dit.
(*Littér.* Où est la parole que tu as dite?)
Qu'as-tu fait, Ali-Pacha ?
Tu t'es enfermé dans la cité.
Tu t'es fié (*littér.* tu t'es rendu), aux Albanais.

45. Ți uă aveai cõ vrea s' te avigliã,
S' di Sultan-lu s' te ascãpã;
Nu sciaĩ cõ va s' ti pridã,
Ș' cap-lu cõ va s' ți ul tălliã!..

* * *

50. Arbineșĩ, ah, voi mărașĩ,
Al Ali-Pașã 'lãvdașĩ!
Voi hișĩ gioñĩ, voi hișĩ bãrbașĩ,
Ma, tu zore... vë pridașĩ!..

45. Ți uă aveai cõ te ar fi veghiat,
(*Adicã* : credeaĩ cõ o sã veghieze asupra ta),
Și de Sultanul sã te scape;
Nu sciaĩ cõ o sã te predẽ,
Și capul cõ o sã ți'l taiã!..

* * *

50. Arnãușĩ, ah, sermanĩ [de] voi,
Renumișĩ al lui Ali-Pașã!
Voi sunteșĩ virtoșĩ, voi sunteșĩ bãrbașĩ,
Însã, la zor... vë predașĩ!..

45. Il te semblait qu'ils te garderaient
(*Littér.* Tu te l'avais, *c'est-à-dire* tu avais dans la tête qu'ils
Et seraient ton rempart contre le Sultan; [t'auraient gardé]
(*Littér.* et te sauveraient du Sultan);
Tu ne savais pas qu'ils te trahiraient,
Et qu'ils te couperaient la tête!..

* * *

50. Ô malheureux Albanais, (*littér.* Albanais, ah, vous pauvres.)
Renommés d'Ali-Pacha!
Vous êtes forts, vous êtes vaillants (*littér.* mâles),
Mais quand la situation est pénible... vous vous rendez!
(*Littér.* mais devant la violence... vous vous rendez).

XXV. Pușclia.

- Calotihă de mama ațea
Çi optu mascurî hillî 'și avea,
Optu hillî și optu nipoți,
Și dipre-ună 'și eră toți,
5. Și optu niveste nurori,
Cu çi-spre-çi di lucrători.
Tru ahățî hillî, tru ahățî nipoți,
Tru ahățî bărbați, mascurî toți,
-

XXV. Ci u m a.

- Ferice de mama aceea
Care avea optu fi.
(*litter.* masculinî fi, *adică* : fi de partea bărbătescă),
Optu fi și optu nepoți,
Și d'impre-ună erau toți,
(*Adică* : cari trăiau toți la un loc),
5. Și optu neveste nurori,
Cu cinci-spre-șce lucrători (argați).
Între atățî fi, între atățî nepoți,
Între atățî bărbați, masculi toți,
-

XXV. La peste.

- Heureuse la mère (*littér.* bonheur de cette mère-là)
Qui avait huit enfants mâles (*littér.* huit fils mâles)
Huit fils et huit petits-fils,
Qui vivaient (*littér.* ils y étaient) tous ensemble.
5. Et [elle avait aussi] huit brus (*littér.* épouses brus)
Et quinze valets.
Parmi tant de fils et tant de petits-fils,
Parmi tant d'hommes tous mâles,

10. 'Nă fătă gólă 'șī avea,
Giamfichie uă cllimă.
'Nă điuă di véră mare,
'Nă điuă de sərbătóre,
Patru pruxiniși vhinea,
Giamfichia uă căftă,
15. Tī nivestă sē lē uă da
Tī un gione či 'șī eră
Di ună casă di ugiac,
Tiner, mușat ficiorac.
Frași-lli vrură ca sē uă da;
20. Costantin nu'lli alăssà,
Frati-le așel cama mic,
Gione multu mușutic.

10. Uă fătă singură avea,
Giamfichia uă chiămă.
Într'uă đī mare de véră,
Într'uă đī de sərbătóre,
Patru peșitorī veniaū,
[Pe] Giamfichia uă cereaū.
15. De nevestă sē le uă dea
Pentru un june care eră
Dintr'uă casă cu cămin,
(*Adică* : de familie bună),
Tiner, frumos flăcăū.
Frașil vrură sē uă dea;
20. Nu' lăssà Costantin,
Frate-le al maī mic,
June fôrte frumușel.

10. Elle avait une seule fille,
Elle s'appelait Giamfichia.
Un long jour d'été,
Un jour de fête,
Quatre intermédiaires [de mariage] sont venus
Demander [que] Giamfichia
15. Fût donnée pour femme
A un jeune [homme] qui était
De bonne famille (*littér.* d'une maison de grande cheminée),
Jeune et beau garçon.
Les frères voulurent l'accorder (*littér.* la donner).
20. Constantin s'y opposa (*littér.* ne les laissait pas),
[C'était] le plus jeune (*littér.* le plus petit) frère,
Jeune [homme] fort beau.

- Iel a frai-lor lă dîcea,
 Și a mă-sai 'lli spunea :
25. «Giamfichia, sora a mea,
 «N'ură mărit tu hōra ațea;
 «Isusit'ură am fōră voi
 «'Nafōr, diparte di noi
 «Nica ma' 'nclo de Sufie
30. «Tr' ună mare pulitie
 Cu țitate, ș' ning' amare
 Care 'n lume sōcă n'are ¹⁾
 Tru iea are ōmiñi mulți
 Tru iea suntu șapte munți

1) Pole.

- El frați-lor [sel] le dîcea,
 Și mumă-si 'i spunea :
25. «[Pe] Giamfichia, sora mea,
 «Nu ură mărit in satul alla;
 «Am fidentat'ură fōră voi,
 «Afară, departe de noi;
 «Ăncă mai incolo de Sofia,
30. «Într'ură capitală mare
 «Cu cetate, și lungă mare,
 «Care 'n lume soție (sémén) n'are ¹⁾.
 «În ea se află ōmeni mulți,
 «În ea sunt șapte munți.

1) Constantinopol.

- Il disait à ses frères,
 Et à sa mère : (*littér.* et à sa mère il exposait) :
25. «Giamfichia ma soeur
 «Je ne la marie pas dans ce village-là;
 «Je l'ai fiancée à votre insu (*littér.* sans vous),
 «Au dehors, loin de nous;
 «Encore plus loin que Sofia,
30. «Dans une grande ville,
 «Avec forteresse, et auprès de la mer,
 «[Ville] qui n'a pas sa pareille dans le monde ¹⁾.
 «Là il y a beaucoup de monde
 «(*Littér.* en elle, il y a beaucoup d'hommes),
 «Là il y a sept montagnes.

1) Constantinople.

35. «Gion-le i va se uă llie
 «Ieste ca di vrista a mea
 «Tiner i multu pripsit
 «Par' co ie zugrafisit.»
 Cu mă-sa cum bitisi,
40. Ali Giamfichie 'lli gri :
 — «Ia 'ndregi-te, soră, le,
 «Co vhinu cuscri-lli se te llie.»
 Costantin candu sbură,
 Cuscri-lli pi calle eră.
45. Nihiam d'oră nu tricu,
 ' hora di cuscri s' umplu.

35. «June-le care o se uă ie,
 «Este cam de etatea mea;
 «Tiner și mult aratos,
 «Par'co este dessinat.»
 Cu mă-sa cum termino,
40. Giamfichi-ei li grăi :
 — «Ia prepară-te, soro, fa,
 «Co vinu nuntaii se te ie!»
 Pe candu Costantin vorbia,
 Nuntaii pe calle eră.
45. Puin timpü nu trecu,
 i satul de nuntai se umplu.

35. «Le jeune [homme] qui la prendra [pour femme
 «Est à peu près de mon âge,
 «Jeune et de belle apparence,
 «Il semble être en peinture!»
 Dès qu'il finit avec sa mère,
40. Il dit à Giamfichia :
 — «Prépare-toi, o ma soeur,
 «Car les gens de la noce ¹⁾ viendront te prendre.»
 Lorsque Constantin parlait,
 Les gens de la noce étaient en chemin.
45. Il ne se passa pas longtemps,
 Et le village fut rempli d'invités ²⁾.

1) Les parents et les amis du marie.

2) Parents et amis du jeune époux.

- Incallar pi calli a lor,
 Intrară pîn tru ubor.
 Giamfichia uă așteptă
 50. Pîn sê 'ndrêgă ca sê uă llié.
 Iea se 'ndrêpse și 'nchisi,
 Și 'năpoi ma' nu muntri.
 Cuscri-llî Giamfichia luară,
 Ș'alăssară pușellia 'n hóră !
 * *
 55. Giamfichia cât fugi,
 Pușellia se născumbusi.
 A lor cara lě întrō,
 Pîn di un illî diñicō.

- Căllări pe caii lor,
 Intrară pînă 'n curte.
 Pe Giamfichia uă așteptă
 50. Pînă sê se prepare ca sê uă ié.
 Ea se preparō și plecō.
 Și 'napoi nu se mai ultō.
 Nuntașil [pe] Giamfichia uă luară,
 Și lăssară ciuma 'n sat !
 * *
 55. Giamfichia cum plecō,
 Ciuma își sumese mánici-le.
 În ei daca întrō (daca dette),
 Pîn la unul fi dumiçō.
 (*Adică* : fi făcū bucăți.)

- Montés sur leurs chevaux
 Ils entrèrent jusque dans la cour.
 Ils attendirent que Giamfichia
 50. Se préparât pour la prendre.
 Elle se prépara et partit,
 Et ne regarda plus derrière elle.
 Les gens de la noce prirent Giamfichia,
 Et laissèrent la peste dans le village !
 * *
 -55. Dès que Giamfichia fût partie,
 La peste se retroussa les manches.
 Lorsqu'elle (la peste) fût entrée au milieu d'eux,
 Elle les détruisit tous jusqu'au dernier :
 (*Littér.* Si elle entra en eux,
 Elle les mit en morceaux jusqu'à l'un) :

60. Optu frați, optu nipoți,
Tr'ună ȃiă 'llı măcö toți;
Optu niveste nurörı,
Cu toți lai-llı lucrătorı.
'Tu margine, a tutu-lor
Măcö ș' părinți-llı a lor.
65. Tötă casa irmuxı,
Cu cătrane uă 'nvăpsi.
* * *
- După niscântu chirö,
Giamfichia dor uă luö,
Și in horă 'și se turnö;
70. Ma cu frați nu s'adunö ;

60. Optü frați, optü nepoți,
Într'ua ȃi fi măncö [pe] toți;
[Pe] optü neveste surorı,
Și [pe] toți bieții lucrătorı (argați).
În fine, măncö
[Și pe] părinții lor, ai tutulor.
65. Tötă casa uă pustı,
Uă văpsi cu catran.
(*Adică* : Ciuma uă lăssö 'n dollıü.)
* * *
- După cât-va timpü,
[Pe] Giamfichia dorul uă luö
Și in satu'i se întörse;
70. Însă cu frații [se] nu se adunö;
(*adică* : nu se mai întelni;)

60. Huit freres, huit petits-fils,
En un jour, elle (la peste) les dévora tous;
Huit brus, (*littér.* épouses brus),
Et aussi tous les pauvres valets.
Enfin (*littér.* En marge,) elle dévora
Leurs parents à eux tous.
65. Toute la maison devint déserte,
[La peste] la barbouilla avec du goudron
(*C'est-à-dire* : la peste laissa la maison dans le deuil.)
* * *
- Après quelque temps
Giamfichia languissait (*littér.* le languissement la prit),
Et elle revint au village;
70. Mais elle ne rencontra pas [ses] freres;
(*Littér.* Mais avec freres elle ne s'assembla pas);

- Că vhiū niçi-un nu'si aflō,
 Di cățî, laia, 'și alăssō.
 Costantin ațel ma' mic,
 Frate-le ațel muștic,
 75. Dit mărminte se sculō,
 Inși 'n calle d'uă așteptō.
 — «Giamfichie, sor' a mea,
 «Staî s' te bașu tu frumtea ta!»
 Giamfichia s' ciudisea
 80. Că loc fața 'lî așturzea.
 Iea de mână 'l acățō,
 Cu dor mare 'l întrebō :

- Că viū [pe] niçi-unul nu aflō,
 Din cățî, sermana, lăssasse.
 Costantin, ăl maî mic,
 Frate-le ăl frumușel,
 75. Din morminte se sculō,
 Eși 'n calle de uă așteptō.
 — «Giamfichia, sora mea,
 «Staî sê te sărut [pe] frunte!»
 Giamfichia se miră
 80. Că [a] pămeutū fața 'l mirosia.
 Ea de mână [cō]'l luō,
 Cu dor mare 'l întrebō :

- Car elle n'en trouva pas un [seul] vivant
 De tous ceux que la malheureuse avait laissés.
 Constantin, le frère le plus jeune (*littér.* le plus petit)
 Et le plus beau,
 75. Sortit (*littér.* se leva) du tombeau;
 Il vint l'attendre en chemin.
 (*Littér.* il sortit en chemin et l'attendit).
 — «Giamfichia, ma soeur,
 «Attends (*littér.* reste) que je te baise au front!»
 Giamfichia s'étonnait
 80. [De ce] que sa figure [à lui] sentait la terre.
 Elle le prit par la main
 [Et] lui demanda avec grande affection :

- «Iu 's părinți-lli ș' frați toți?
 «Iu sunt și optu-lli nipoți?
 85. «Iu sunt optu-le nurōri,
 «Cu çin-sprē-çi-lli lucrători?
 «Spune'mi, frate Costantine,
 «Ș' nu te aprōchie ningă mine,
 «Muhlă ș' țarră amīurzesci!
 90. «Spune'mi, mortu i vhiū esci?
 «Caī bănéqă, caī muri,
 «De-anda mine imi fugii?..»
 — «Toți bănéqă tu mărminți,
 «Frați-lli a mei ș'a tei părinti.
 95. «Mași ieū, laī-lu, imi 'nvhiaī,
 «Di-tu grōpă mi sculaī,

- «Unde sunt părinții și frații toți?
 «Unde sunt și ai optu nepoți?
 85. «Unde sunt alle optu nurori,
 «Cu ai cinci-spre-dece lucrători (argați)?
 «Spune'mi, frate Costantine,
 «Și nu te apropiă de mine,
 «[Cō a] mucegaīū și [a] pământū miroși!
 90. «Spune'mi, mort ori viū ești?
 «Cine trăiesce, cine muri,
 «De când eū plecaī?..»
 — «Toți trăiescū în morminte,
 «Frații mei și părinții tei.
 95. «Numai eū, sermanul, inviaī,
 «Din grōpă me sculaī,

- «Où sont [mes] parents et tous [mes] frères ?
 «Où sont les huit neveux ?
 85. «Où sont les huit belles-soeurs (*littér.* brus),
 «Et les quinze valets ?
 «Dis-[le] moi, [mon] frère Constantin,
 «Et ne t'approche pas de moi,
 «[Car] tu sens la terre et la moisissure !
 90. «Dis-moi, es-tu mort ou vivant ?
 «Qui est vivant, qui est mort,
 «Depuis que je suis partie?..»
 — «Ils vivent tous dans les tombeaux (*sic*),
 «Mes frères et tes parents;
 95. «Moi seul, malheureux [que je suis], je suis ressuscité;
 «Je suis sorti (*littér.* je me levai) du tombeau;

«Cu dor mare 'mîi allăgai,
«Viñîă aũă di te aștepta! !..»

100. Frate cu sor se bășară,
Ș' nu s' vequră altă oră! !..

Spus de Bocca, muliērea al ĩndina araftul,
ali Rușe.

«Cu dor mare allergai,
«Venii aci de te aștepta! !..»

100. Frate cu sor se sārutară,
Și nu se [mai] vequră altă dată! !..

Spus de Bocca, muliērea lui Dinu croitoru,
feciorul Rușei.

«Je suis accouru en toute hâte (*littér.* avec grand désir),
«[Et] je suis venu t'attendre ici !»

100. Frère et soeur s'embrassèrent,
Et ils ne se revirent plus une autre fois! !..

Dicté par Bocca, la femme de Dinu le tailleur,
fils de Rușe. (Crușova)

XXVI. Cântic-lu a Birinã-llieî.

(Birina ieste unã hórã çi 'lli murirã ómeñi-lli de puşclliã.)

- Birinã, laie Birinã,
Çi eraî di Arũmãñi 'mplinã,
Puşclliã cara bãgõ mãnã,
Îlî respãndi tu stẽmãnã!
5. Caî murirã, caî fugirã,
Di Birina toîî inşirã.
Mulţi gioñî, mulţi bãrbaîî,
Ar'masirã ni-'ngrupaîî.
-

XXVI. Cântecul Birineî.

(Birina este un sat al cãrui locuitori murirã de ciomã.)

- Birinã, sermanã Birinã,
Care eraî de Romãni plinã,
Cioma daca puse mãna,
Îi respãndi într'ua şeptemãnã!
5. Carî murirã, carî fugirã,
Din Birina toîî eşirã.
Mulţi junî, mulţi bãrbaîî,
Remaserã ne-'ngropaîî.
-

XXVI. La complainte de Birina.

(Birina est un village dont les habitants sont morts de la peste.)

- Birina, malheureuse Birina,
Qui étais remplie de Roumains,
Lorsque la peste s'y fût mise,
(*Littér.* Si la peste mit main)
Elle les dispersa en une semaine!
5. L'un mourut, l'autre s'enfuit
(*Littér.* qui moururent, qui s'enfuirent)
De Birina ils sortirent tous.
Beaucoup de jeunes [gens], beaucoup d'hommes
Restèrent non enterrés.

10. N'véste tinere mușate,
 Multe féte ni-măritate,
 Ar'masiră ni-'ngrupate,
 Pit cupațe aruncate.
 Strañie di n'véste mușate,
 Pafte d'asime fumate,
 15. Pitu genurī siminate,
 Și di vîr-nu ni-căftate.
 Șepte frați dit ună casă,
 Șepte n'véste pi 'nă méssă,
 Toți di ună vriste mică,
 20. Trimbură laĭ-lli di frică.
 Di ața ți s'aspăriară,
 Tu margine nu ascăpară.

10. Neveste tinere, frumoșe,
 Multe fete ne-măritate,
 Remaseră ne-'ngropate,
 Printre stegiarĭ aruncate.
 Straie (veșminte) de muierĭ frumoșe,
 Pafiale de argintū poleite,
 15. Prin poienĭ semfnate,
 Și de nimenĭ ne-căutate.
 Șepte frați dintr'ua casă,
 Șepte neveste la ua méssă,
 Toți de etate jună,
 20. Tremuraū, sermanĭ, de frică.
 De ceea ce se speriară,
 La urmă, nu scăpară.

10. De belles jeunes femmes,
 Beaucoup de filles non mariées,
 Restèrent non enterrées,
 Jetées au milieu des arbres.
 Beaux vêtements de femme,
 Des agrafes en argent doré,
 15. [Comme] semés dans les clairières,
 Et que personne ne recherche (*littér.* d'aucun non recherchées)
 Sept frères d'une seule famille (*littér.* d'une maison),
 Sept femmes à la même table,
 Tous d'un âge tendre (*littér.* petit âge),
 20. Ils tremblaient, les malheureux, de peur.
 A la fin ils n'échappèrent pas
 A ce qui causait leur frayeur.
 (*Littér.* De ce dont ils s'effrayèrent,
 En marge, ils n'échappèrent pas).

- Pușellia cara lă intrō,
 Fōră milă 'lī dimicō!
 25. Lli alässō ca păstrămașī,
 Pi-tu genurī aruncașī.
 D'atumșea, laie Birină,
 Ar'măseșī fōră lumīnă.
 Cucuvélle te aș cântată
 30. Tot-una s' hiī blăstimată!..

- Ciuma daca intrō 'n ei,
 Fōră milă 'l dunicō!
 (*Adică* : îi taiō bucăți.)
 25. **Î** lăssō ca pastrama,
Pria poienī aruncașī.
 De atunci, sermană Birină,
 Remăseșī fōră lumină.
 Cucuvăi te aș fărmeceat
 30. Sē fiī blăstemată [pentru] tot-d'a-una!..

- La peste lorsqu'elle fût entrée,
 (*Littér.* Si la peste leur entra),
 Les mit en morceaux sans pitié (*sic*)!
 25. Elle les laissa comme viande salée,
 Jetés par les clairières.
 Depuis lors, pauvre Birina,
 Tu restas obscure (*littér.* sans lumière).
 Les hiboux l'avaient présagé
 30. Une ruine éternelle!..
 (*Littér.* Des hiboux t'ont chantée
 D'être maudite à jamais!..)

XXVII. Cântic-lu a cucuvéuă-lliei.

- Cucuvéuă 'nbufunată,
S' nu t'afai d'iu t'ai aflată!
Çi ești ahât blăstimată,
Ș'ahât multu 'nfărmăcată?..
5. Pi cae casă ai stată,
Ș' pi cai ugiac ai cântată,
Dit thimelliū s'au răvăită,
Ș' ômiñi-lli toți au marită!
-

XXVII. Cântecul cucuvăi.

- Cucuvaiă 'nbufunată,
Sé nu te fi [mai] aflat de unde te ai aflat!
(*Adică*: N'ai mai fi fostu pe lumea asta!)
[De] ce ești atât de blăstemată,
Și atât de mult întristătoare?..
5. Casa pe care ai stat,
Și coșul pe care ai cântat,
Până 'n temelie s'au derimat,
Și ômenii toți au murit!
-

XXVII. La chanson du hibou.

Nota. Selon une croyance populaire, le hibou qui se pose sur une maison pour pousser des cris, annonce la ruine du propriétaire.

- Hibou de mauvaise humeur, (qui fait la moue),
Tu aurais dû ne pas exister!
(*Littér.* Que tu ne te trouvasse pas [là] d'ou tu t'es trouvé!)
Pourquoi es-tu si malfaisant (*littér.* maudit),
Et si attristant? (*littér.* fort empoisonné)?..
5. La maison sur laquelle tu t'es posé,
Et la cheminée sur laquelle tu as chanté,
Ont été renversées jusque dans les fondations;
Et les habitants (*littér.* les hommes) [en] sont tous morts!

- Cas' ațea ți te alinașî
 10. După cinări di cãntașî,
 Erã unuî celnic mare,
 Ți oî-le 'lî n'avea misurare;
 Ș'irghileie cu dioți,
 Ți 'șî pășcea pi tu livăđî;
 15. Callî cu iépe misticate,
 Și mule multu mușate.
 Avea hillî, avea nurôri;
 Toți cu fete ș' cu ficiorî.

- Casa aceea pe care te suiși
 10. De cãntași după cinã,
 Erã a unuî mare proprietar de oi.
 Alle cãruî oi erãu ne-numerate;
 (*litter.* alle cãruî oi n'aveãu mesurare;)
 [Aveã] și iergheliî cu *gardiani* ¹⁾,
 Cari pásceãu prin liveđî;
 15. Cal și epe la un loc. (*litter.* amestecați),
 Și catîri fôrte frumoși.
 Avea fil, avea nurori;
 Toți cu fete și cu feciori

1) Cal cari pășcãu turma de cal.

- Cette maison sur laquelle tu t'es posé (*littér.* tu es monté)
 10. Pour [y] chanter après souper,
 Etait à un grand propriétaire de brebis,
 Qui avait d'innombrables brebis,
 (*Littér.* dont les brebis n'avaient pas de mesure);
 Et des troupeaux de chevaux avec *gardiens* ¹⁾,
 Qui broutaient dans les prairies.
 15. Chevaux et juments ensemble, (*littér.* mêlés),
 Et des mules fort belles
 Il avait des fils, il avait des brus;
 Tous [ayant] des filles et des garçons.

1) Chevaux dressés à garder le reste du troupeau.

20. Pi casă, de-anda 'llî cântași,
Par'cō strof-lu illî băgași.
Oî-le illî se 'ngălbějiră,
Ș' pîn de ună illî supsiră.
Mule ș' callî tu 'nă muceră
Păscēndu se 'nfărmăcară.
25. Iepi-le se 'nsărçinară,
Ș' tu fitalliü tōte crepară.
Tihtusiră hillî, nurōri,
Cu fēte cu toți ficiorî.
Giăcură pînă putură,
30. Ș' toți sum loc ascumți fură!

20. Pe casă de când îi cântași,
Par' cō 'i ai addus ne-fericirea.
Oî-le i se 'ngălbějiră,
Și pîn la una îi muriră.
Catirî și caii într'ua mlaștină,
Păscēndü se otrăviră.
25. Epe-le remaseră 'nsărçinate,
Și la [timpul de] fētare tōte crepară.
Ofțicară fi, nurorî,
Cu fete, cu toți feciorî.
Zăcură pînă putură,
30. Și toți sub pămēntü fură ascunși!

20. Depuis que tu as chanté sur sa maison,
Il semble que tu y aies mis le malheur.
Ses brebis ont été frappées de la *pourriture* ¹⁾,
Et elles sont mortes jusqu'à la dernière (*littér.* jusqu'à l'une).
Mules et chevaux. dans un marécage,
En paissant, furent empoisonnés.
25. Les juments sont devenues pleines (*littér.* se chargèrent),
Et elles ont crevé toutes au moment de mettre bas.
Les fils, les brus,
Les filles et tous les garçons sont devenus phthisiques.
Ils ont traîné (*littér.* ils ont été gisants) tant qu'ils ont pu,
30. Et on les a tous enterrés.
(*Littér.* Et tous furent cachés sous terre).

1) Maladie épidéiologique des brebis, qui consiste en une altération du foie et en hydropisie; les sclérotiques (blanc des yeux) deviennent jaunes.

Cas' ar'mase pundixită,
Și di ómifî ni-muntrită;
Pin căđù și s' féce pade
Și criscù iérbă ș' livade!..

Casa remase deșértă (gólă),
Și de ómeni ne-privită;
Pină căđù și se făcù cãmpù,
Și crescù iérbă și liveđe!..

La maison est restée déserte,
Et non regardée par les hommes;
Jusqu'[à ce qu'elle] fût tombée et qu'elle fût devenue [un] champ,
Et [qu'il y] poussât de l'herbe!..
(*Littér.* et il poussa herbe et prairie)!..

XXVIII. Lângorea și mórtea a unui gione tru xéne.

- Dad' a mea çi 'mî me fiçeși,
Și pi lume 'mî me scuseși!
Di óra çi me 'nfășeași,
De mine nu te curmași,
5. Pînă mare 'mî me fiçeși,
Și de rélle 'mî me scuseși!
Cându mare me simțîi,
Și de lume cunnoscuï,
-

XXVIII. Bóla și mórtea unui june in străinătate.

- Mama mea, care m'af făcut,
Și in lume m'af scos!
Din ora cândü me 'nfășeași,
De mine nu te despărțiși,
5. Pînă mare me făcuși,
Și din relle (greutăți) me scoseși!
Cândü me simțîi mare,
Și cunnoscuï lumea,
-

XXVIII. La maladie et la mort d'un jeune [homme] à l'étranger.

- Ô ma mère qui m'as engendré (*littér.* qui me fis),
Et m'as fait sortir dans le monde!
Depuis l'heure où tu m'as emmaillotté,
Tu ne m'as pas quitté un instant,
(*Littér.* Tu ne t'es pas séparée de moi),
5. Jusqu'à ce que tu m'eusses élevé,
Et que tu m'eusses préservé des maux de l'enfance!
(*Littér.* Jusqu'à [ce que] grand tu me fis,
Et des maux tu me fis sortir!)
Lorsque je grandis (*littér.* lorsque grand je me sentis),
Et que je connus le monde,

- Cându soçî-lli inçhisiră
 10. Pi tu xéne di fugiră,
 S' ieû cu nêși m'alichîi,
 Dipărtaî ș' me rêspondîi;
 Allăgai, multe veđui,
 Bun și sãnêtos pin fui.
 15. Ma di cându lãngiđîi,
 Tru 'șternut cându căđui,
 Voîi sê'îi đic, lé dad'a mea,
 Altu s' nu 'mî plãngi çi-va,
 Mași lãngórea çi 'mî giãcnî
 20. Trei ańî, tu xéne iu fui.

- Cândü soçîi (tovarășii) plecără
 10. De se dusseră în străinătate,
 Și eu me alipii de đinșii,
 Me depărtaî și rătécii;
 Allergai, multe veđui,
 Bun și sãnêtos pină fui.
 15. Însă de cândü me holnăviî,
 La așternut de cândü căđui,
 Voîü sê'îi spuî, mama mea,
 [De] altü ce-va sê nu me plãngi,
 Numai de bóla de care zăcuî
 20. Trei anni, în străinătate unde fui.

- Lorsque [mes] compagnons sont partis
 10. Et s'en sont allés à l'étranger,
 Moi aussi je les ai accompagnés, (*littér.* je m'attachai à eux),
 Je me suis éloigné et j'ai erré;
 J'ai parcouru des pays et j'ai vu bien des choses.
 (*Littér.* Je courus et nombreuses je vis),
 Tant que j'ai été sain et sauf (*littér.* bon sain).
 15. Mais depuis que je suis malade,
 Depuis que je suis resté (*littér.* tombé) au lit,
 Je te dirai (*littér.* je veux te dire), ô ma mère,
 Ne me plains pas pour autre chose,
 Si ce n'est pour la maladie que j'ai faite,
 (*Littér.* Seulement la maladie que je me gis),
 20. [Pendant] trois années, à l'étranger où j'ai été.

- Singur înellis tu udõ;
 Arucat ca păstramõ,
 Pi mutafe tes eram;
 Mâna, cicior, nu bătteam;
 25. Cu disaga căpităfiiũ,
 Fõrã om, fõrã di pulliũ !
 Cu tãmbarea îmi sburam,
 Hierte lãcrẽmi versam ;
 Gura ș' limba 'mĩ se scrumã;
 30. Apã n'avea caĩ sã'ni da.
 Trup-lu, carnea ș' chiellea mea
 'mĩ putrãdirã, dad'a mea !

- Singur închis într'ua camerã;
 Aruncat ca pastramã,
 Pe velinã întins eram;
 Mãnã, picior nu mișcam;
 25. Cu desagit căpătãiũ,
 Fõrã om, fõrã de passere !
 Cu gheba mea vorbiam,
 Ferbioi lãcrẽme versam;
 Gura și limba mi se făceaũ scrum;
 30. Apã n'avea cine sã'mi dea.
 Corpul, carnea și pielea mea
 Îmi putrãdirã, mama mea !

- Enfermé seul dans la chambre,
 Jeté comme viande salée,
 Sur [le] tapis j'étais étendu;
 Je ne remuais ni bras ni jambe;
 (*Littér.* main, pied, je ne battais pas);
 25. [Ayant] la besace pour chevet,
 Sans homme, sans oiseau !
 Je causais avec mon tabar (manteau).
 Je versais des larmes brûlantes (*Littér.* bouillantes);
 Ma bouche, ma langue se desséchaient;
 30. Il n'y avait personne pour me donner à boire;
 (*Littér.* Il n'y avait qui me donner de l'eau.)
 [Mon] corps, [ma] chair et ma peau
 Ont pourri, ô ma mère !

- Seŭ-lu tot îmî se tuchi,
S' de mutafe 'rî s'alichî.
35. Iu giăceam tu hala mea,
Me 'nvhisai, 'nă tahină,
Ca cându me insuram,
Și urută n'vestă luam.
Canda vream, canda nu vream;
40. Pi daŭe minți m'aflam.
Ma tu margine uă luaî;
Ginere 'n casă 'lî intraî.
Cu iea de-anda me 'nsuraî,
De tôte me vindecaî!

- Grăssimea (*littér.* seul) mi se topî,
Și de velință mi se lipî.
35. Eŭ zăcëndü in starea asta,
Visai, intr'uă dimință,
Ca cândü me insuram,
Și urită nevastă luam.
Par'cö vream, par'cö nu vream;
40. Pe două minți (cugetări) m'aflam.
(*Adică* : stam la îndoință.)
Însă la urmă uă luaî;
Ginere 'n casă 'î intraî.
Cu ea de cândü me 'nsuraî,
De tôte me vindecaî!

- Toute ma graisse a fondu,
(*Littér.* Tout le suif me se fondit),
Et s'est collée au tapis.
35. En gisant (*littér.* là où je gisais) dans cet état,
Je rêvai un matin
Que je me mariais
Et [que] je prenais laide femme.
Comme si je [le] voulais et ne [le] voulais pas.
40. J'étais indécis; (*littér.* j'étais sur deux esprits, deux raisons);
Mais à la fin je l'ai prise;
J'entraî dans sa maison [comme] gendre.
Dès que je me fus marié avec elle,
Je fus guéri de tout!

45. Tru cassa liei ma' intrai,
 Mare rihate 'mă aflaî.
 Casa n'veste-liei a mea,
 Tr' ună verde gênă eră.
 Stisme-le casa și avea,
50. Di țarră ș' di loc eră;
 Léra ușea și uă 'nclidea,
 Placa și uă anvélea !..

45. În casa ei dacă intraî,
 Mare repaus 'mi aflaî.
 Casa nevestei melle,
 Într'ua verde poiână eră.
 Păreșî ce avea casa,
50. Erau de terrină și de pământu;
 Iér ușea care uă 'nchidea,
 [Eră] placa [de piétră] care uă accoperia!..

45. Dès que je fus entré dans sa maison,
 (*Littér.* Dans sa maison si j'entrai),
 Je trouvai [un] grand repos.
 La maison de ma femme
 Était dans une verte clairière.
 Les murs de la maison (*littér.* les murs que la maison avait)
50. Étaient de poussière et de terre;
 Et la porte qui la fermait,
 [Était] la plaque [de pierre] qui la couvrait !..

XXIX. Dor-lu a mortu-luî tiner.

- D'a casă mine 'mî me sculaî;
Luai cal-lu di 'mî lu 'ncălicaî.
Dinclo din hóra mea m'arúcaî;
'Nă călişioră mică 'mî luai.
5. Călişiora aceea me scóse
'Tu géna împlină cu ósse.
Cât le veđuí mine nésse,
Măránghisirea 'mî me prése.
Ósse-le açéle tóte
10. Erà di gioîñ şi di n'veste,
-

XXIX. Dorul tîněru-luî mortă.

- D'a casă eú me sculaî (*adică* : plecaî);
Luai callul de mi'l încălicaî.
Dincolo de satul meú me rápeđuí;
Uă calle mică 'mî luai.
5. Callea aceea me scóse
În poiéna plină cu ósse.
Cât le veđuí eú,
Melancolia me prinse.
Ósse-le acellea tóte
10. Eraú de junî şi de neveste.
-

XXIX. La souffrance du jeune [homme] mort.

- Je suis parti (*littér.* je me levai) de chez moi,
J'ai pris le cheval et je suis monté dessus;
Je me suis élané au-delà de mon village;
J'ai pris un petit sentier.
5. Ce sentier me conduisit
(*Littér.* Ce sentier m'ôta, me fit sortir)
Dans la clairière pleine d'os.
Dès que je les vis,
La mélancolie me prit.
Tous ces os
10. Étaient d'hommes et de femmes,

- Di ficiorame ș' di fété,
 Tinere ș' ni-măritate. –
 Tu loc-lu ațel, tu gêna ațea
 Iu stam, pi d'anvêrliga mea,
 15. Patru-dêçî mărmiatî 'șî avea;
 Un ningă alantul 'șî erà ;
 Toți frați, toți cusuriî erà ;
 Toți di un sângi misticà ;
 20. Ellî toți țarra 'șî 'llî apitrusea,
 Ș' câti 'nă placă 'șî 'llî anvêlea.
 Aclò iu stam ș' me minduiam,
 Și singur îmi me ciudiseam,
 Avdū un mărmințe iu 'ncănea,
 Ș' cu grêță mare adillià.

- De feciorime și de fete,
 Tinere și ne-măritate.
 În locul acela, în poiéna aceea
 Unde stam, împregiurul meu,
 15. Patru-dêcî de morminte erău;
 Unul lîngă altul erău;
 Toți frați, toți consângeni erău;
 Toți de un sânge erău compuși;
 [Pe] ei toți țerrîna îi accoperia,
 20. Și câte uă placă [de piétră] îi invelea.
 Acolò unde stam și cugetam,
 Și singur me miram,
 Auđū un mormîntū unde gemea,
 Și cu greutate mare resufflă.

- De jeunes gens et de filles
 Jeunes et non mariées.
 Dans cet endroit, dans cette clairière,
 Où j'étais, autour de moi,
 15. Il y avait quarante tombeaux.
 Ils étaient l'un à côté de l'autre;
 Ils étaient tous frères, cousins,
 Tous d'un même sang.
 (*Littér.* Tous d'un sang se composaient);
 La terre les couvrait tous,
 20. Et une pierre couvrait chacun
 (*Littér.* par une plaque les couvrait.)
 Lorsque (*littér.* là où) j'é restais à réfléchir
 Et à m'étonner [tout] seul,
 J'entends une tombe qui gémissait
 Et qui respirait avec grande difficulté.

25. Ieū di pi cal discălicaī,
 Și mărminte-le lu 'ntrebaī :
 — «Çi aī, mărminte, di 'ncănesci ?
 «Çi greū adillī și nu gresci ?
 «Disi dī grēța țarră-llieī,
 30. «I di mărima placă-llieī?...»
 — «Gione bre, ma-cō me 'ntribași,
 «Va sē'ī spun cō ora 'mī aflași.
 «Niçi di grēța țarră-llieī,
 «Ni di mărima placă-llieī;
 35. «Ma cō viniși, discălicași,
 «Și triși pi frūnte me călcași!..

25. Eū de pe cal descălicaī,
 Și mormintul întrebaī :
 — «Ce aī, morminte, de gemī ?
 «[De] ce resuffli greū și nu grăiesci ?
 «Ōre de greutatea țerrineī,
 30. «Ōri de mărima plăci [de piétră]?..»
 — «June mōī, fiind cō me 'ntrebași,
 «O sē'ī spulū cō ora 'mī aflași.
 «(Adicē : me aflași în ora cândū sūn dispus sē vorbesē).
 «Niçi de greutatea țerrineī,
 «Niçi de mărima plăci [de piétră];
 35. «Ci fiind cō veniși, descălicași,
 «Și dreptū pe frunte me călcași!..

25. Je descendis de cheval
 Et je demandai à la tombe :
 — «Pourquoi, ô tombe, gémis-tu ?
 «(Littér. Qu'as-tu, tombeau, de tu gémis?)
 «Pourquoi respires-tu difficilement et [pourquoi] ne parles tu pas ?
 «Est-ce [à cause] du poids de la terre,
 30. «Ou de la grosseur de la plaque [de pierre] ?»
 — «Ô jeune [homme], puisque tu me [le] demandas,
 «Je te dirai que tu es venu à propos.
 «(Littér. Je t'exposerai que tu m'as trouvé l'heure).
 «[C'e n'est] ni [à cause] du poids de la terre,
 «Ni [à cause] de la grosseur de la pierre;
 35. «Mais parce que tu es venu [et que] tu es descendu de cheval,
 «Et [que] tu as mis le pied (littér. tu foulas) juste sur mon front!..

- «Taha ¹⁾ nu eram și mine
 «Gione livendu ca tine?
 «Taha pi cal nu 'ncălicam ?
 40. «Disi mustața nu șuceam ?
 «Taha giunatic nu spuneam,
 «I nóptea pi lună nu innam ?
 «Taha pit munți n'allăgam ?..
 «Pi lume, ieû cându 'nîi eram,
 45. «Cu mulți gioîi îhî m'alumtam;
 «Di vîr-'nu frică nu'mî aveam.
 «Ș' ieû, ca tine, nu pistipseam
 «Niçi cõ mórte minduiam.

- «Óre nu eram și eî
 «June elegantî ca tine ?
 «Óre pe cal nu 'ncălicam ?
 40. «Óre mustața nu'mî resuceam ?
 «Óre vîrtute nu arătam,
 «Saû nóptea pe lună nu umblam ?
 «Óre prin munți nu allergam ?.
 «Pe lume, eû când eram,
 45. «Cu mulți junî me luptam;
 «De nici-unul frică n'aveam.
 «Ca și tine, eû nu credeam
 «Nici cõ cugetam de mórte.

- «Est-ce à dire que je n'étais pas moi aussi
 «Jeune [homme] élégant comme toi ?
 «Ne montais-je pas à cheval ?
 40. «Est-ce que je ne tordais pas [ma] moustache ?
 «Ne montrais-je pas de la vigueur ?
 «N'allais-je pas la nuit au [clair de] lune ?
 «Ne courais-je pas à travers les montagnes ?..
 «Lorsque j'étais au monde,
 45. «Je luttais avec beaucoup [d'hommes] robustes,
 «Et n'en craignais aucun.
 «(Littér. D'aucun je n'avais peur).
 «Et comme toi aussi je ne croyais pas à la mort,
 «Et n'y pensais pas.
 «(Littér. Comme toi, je ne croyais pas
 «Ni je pensais à la mort).

1) Cuvântul *Taha*, se se înlocuiește cu cuvântul *Napu* (napu) pentru cõ este mai preferabil și mai românesc.

50. «Ma cându vinne ór' ațea
 «Ca sě m'alumtu cu mórtea mea,
 «Per-lu din cap iñŷ se sculă,
 «Inima'mŷ se eutrimbură.
 «Cu tot ți multu me aspăriaŷ,
 «Di 'nă óră nu 'lŷ me 'nellinaŷ.
55. «Cu mórtea multu 'mŷ m'alumtaŷ,
 «Pină ar'mașŷŷ și 'mŷ me curmaŷ.
 «M'alumtaŷ, laŷ-lu, cât putuŷ;
 «Ma di něssă asvimtu fuŷ.
 «Fōră mŷlă, 'n pade m'arŷcō;
60. «Pi chieptu, ehtra 'mŷ s'alinō;

50. «Însă cându veni ora aceea
 «Ca sě me luptŷ cu mórtea mea,
 «Perul din cap mi se redică,
 «Inima mi se cŷtremură.
 «Cu tōte cō multŷ me speriaŷ,
 «Dintr'ua dată nu me 'nchinaŷ et.
55. «Cu mórtea multŷ me luptaŷ,
 «Pină remăseŷ și me curmaŷ.
 «(Adicŷ : pină me remase și mi se curmō puteri-le).
 «Me luptaŷ, sermanul [de mine], cât putuŷ;
 «Însă de dŷnsa invins fuŷ.
 «Fōră mŷlă, jos m'aruncō;
60. «Pe pieptŷ, inemica mi se sul;

50. «Mais lorsque vint ce jour
 «[Oŷ je devais] lutter avec la mort (*littér.* avec ma mort),
 «Mes cheveux se dressèrent, (*littér.* les cheveux de la tēte me se
 «Mon coeur en tremblait. levèrent),
 «Bien que je me fusse grandement effrayé,
 «Je ne me suis pas laissē abattre du premier coup.
 «(*Littér.* D'une fois je ne me lui inclinai pas).
55. «Je luttai ěnergiquement (*littér.* beaucoup) avec la mort
 «Jusqu'ā [ce que] les forces m'eussent abandonnē.
 «(*Littér.* jusqu'ā ce que je restai [las] et je me fatiguai).
 «Je luttai, malheureux [que j'ětais] tant que je pus,
 «Mais je fus vaincu par elle.
 «Elle me jeta ā terre sans pitiē,
60. «La cruelle me mit un genou sur la poitrine;
 «(*Littér.* Sur la poitrine, l'ennemie me monta;)

- «Di gărgălan me acățō;
 «Me strimse pînă me s'grumō;
 «Ș'auă iu escu me 'ngrupō.
 «Lumină s' ved nu 'mî alăssō.
 65. «fiati-le a melle 'mî le mîncō,
 «Sum loc ti ietă me băgō!..»

- «De berigată me apucō;
 «Me strînsse pînă me sugrumō;
 «Și aci unde sîm me îngropō.
 «Lumină sē vēdū nu'mî lăssō.
 65. «Tinereți-le melle mi le mîncō,
 «Sub pămîntū pentru eternitate me băgō!..»

- «Par la gorge elle me prit,
 «Elle me serra jusqu'à [ce qu'elle] m'eût étranglé;
 «Et ici où je suis elle m'enterra.
 «Elle ne me laissa [plus] voir le jour (*littér.* la lumière).
 65. «Elle dévora ma jeunesse,
 «(*Littér.* Mes jeunesses elle me les mangea).
 «Sous terre pour l'éternité elle me mit!..»

XXX. Cântic-lu a punti-lliei de Narta.

- 'Și erà trei masturî lăvdați;
S'amintrei-lli 'și erà frați,
Pi măsturie multu 'nvețați;
Ș'amintrei-lli erà 'nsurați.
5. Di multu masturî çi erà,
La toți numa lă s'avđea.
Câte lucre gréle erà,
Iellî putea di le adăra.
-

XXX. Cântecul punții din Narta.

- Eraü trei meșteri lăudați (*adică*: renumiți);
Și câteși trei eraü frați,
În meseria [lor] mult învêțați;
Și câteși trei eraü nsurați.
5. De multü meșteri ce eraü,
La toți li se auđea nume-le.
(*Adică*: toți îi cunosceaü.)
Câte lucruri grele eraü,
Ei puteaü sē le facă (sē le construescă.)
-

XXX. Légende [de la construction] du pont d'Arta (Épire).

- Il y avait trois maîtres [maçons] renommés (*littér.* loués);
Et tous les trois étaient frères,
Très-habiles dans [leur] métier;
Et tous les trois étaient mariés.
5. Ils étaient si habiles, (*littér.* de beaucoup maîtres qu'ils étaient),
[Que] tout le monde les connaissait.
(*Littér.* Chez tous leur nom s'entendait).
Toutes les oeuvres difficiles [qu']il y avait,
Ils pouvaient les exécuter (*littér.* les construire).

Un om vinne di'lli climă,

10. C'amirōū-lu lē strigă.
 Și 'nchisiră dipre-ună,
 Tută nóptea imnă pi lună.
 L'amirōū-lu se 'nellinară,
 Ș' cu dor mare lu 'ntribară :
15. — «Çi ursesci di la noi ?
 «Noi himū ómeñi sclavhi a tēi !»
 — «Jeū am avđitā ti voi
 «Cō hiți masturī multū arēi.
 «Di la mine çi căftați,
20. «Punte 'n Narta s'mi adārați ?
 «Ma s' nu puteți s'ua adārați,
 «Sē sciți cō vhi n'ascāpați.»

Un om veni de'Y chiāmō,

10. Cō împēratul ũ strigă (*adică* : ũ cerea).
 Și plecară împre-ună,
 Tótă nóptea umblară pe lună.
 La 'mpēratul se 'nchinară,
 Și cu dor mare 'l întrebără :
15. — «Ce ne ordoni ?
 «Noi suntemū ómeni sclavi ai tēi !»
 — «Eū am auđit de voi
 «Cō sunteți meșteri nevoiā mare.
 «De la mine ce cereți,
20. «Punte 'n Narta [ca] sē'mi redicați ?
 «Însă daca nu puteți sē uā redicați,
 «Sē sciți cō vii nu scāpați.»

Un homme vint les appeler,

10. Car le roi les demandait (*littér.* leur criait),
 Et ils partirent ensemble,
 Toute la nuit ils marchèrent au [clair de] lune.
 Devant le roi ils s'inclinèrent
 Et avec grand désir ils lui demandèrent :
15. — «Qu'[est-ce que] tu nous ordonnes ?
 «Nous t'appartenons!» (*littér.* nous sommes des hommes
 — «J'ai entendu [dire] de vous [esclaves à toi!])
 «Que vous êtes des maîtres habiles. (*littér.* des maîtres
 «Que me demandez vous [bien méchants].
20. «[Pour] me construire le pont d'Arta ?
 «Mais si vous ne pouvez pas le construire,
 «Sachez que vous n'échapperez pas vivants.»

- «Dómne, te pälăcărsimă,
«Treî ȓille s' nă minduimă!»
25. După ȓi 'și se minduiră,
L'amiröŭ-lu apăndisiră :
- «Puntea aestă s' uă adărămă,
«Șepte ańi chirö căftămă ;
«Iȓi s' hibă și s' lipsescă,
30. «Amirăllia s' hărgiuescă.
«Noi, sclavhı a tēi carı himă,
«Daŭe sböră va sē'ıi grimă :
«S' nu n'alași tea s' nă jilimă,
«Tu xénea aestă iu himă.

- «Dómne, ne rugămă de tine,
«Treî ȓille sē cugetămă!»
25. După ce cugetară,
Împėratu-lui respunseră :
- «Puntea asta [ca] sē uă redicămă.
«Șepte annı termenă ceremă ;
«Ce o fi de lipsă,
30. «Împėrăȓia sē facă spese-le.
«Noi, sclavı al tel ce suntemă.
«Doŭe vorbe o sē'ıi grăimă :
«Sē nu ne lași sē ne jelimă,
«(Adică : fă ast-fel ca sē n'avemă sē ne plăngemă),
«În străinėtatea asta unde suntemă.

- «Seigneur, nous te prions
«[De nous laisser] réfléehir [pendant] trois jours!»
25. Après qu'ils eurent réfléchi,
Ils répondirent au Roi :
- «Pour que nous construisions ce pont,
«Nous demandons sept années; (*littér.* temps de sept années);
«Que le royaume fasse toutes les dépenses.
«(*Littér.* Ce qui sera [nécessaire] et ce qu'il faudra
30. «Que le royaume dépense).
«Nous qui sommes tes esclaves,
«Nous te dirons deux mots :
«Fais en sorte que nous n'ayons pas à nous plaindre
«(*Littér.* Ne nous laisse pas nous plaindre),
«Dans ce [pays] étranger où nous sommes.

35. «Fumei-le vremă s' n'adducemă,
«Pi ningă noi s' nă le avemă.»
— «Tôte aiste și căftatū,
«Ieū vē le daū cu giurat.
«Punte sănētósă voū,
40. «Cō vē talliū trei-lli ca oi!»

* * *

- Se sculară, ș'amintrei
S' dusseră s' llié a lor fumellī.
Fumei-le lě eră di Nănta,
Le luară s' le ducă 'n Narta.
45. Fumei-le lě eră dit munte,
Le dusseră 'n Narta la punte.

35. «Famillie-le vremă sē ni le adducemă,
«[Pentru ca] pe lūngă noi sē ni le avemă.»
— «Tôte astea ce cerurăŃi,
«Eū vi le daū cu jurămintū.
«Punte sănētósă voū,
40. «Cō [de unde nu] vē taŃū [pe] căteși trei ca [pe] oi!»

* * *

- Se sculară, și căteși trei
Se dusseră sēși ié familie-le.
Famillie-le le erăū din Nănta,
Le luară sē le ducă 'n Narta.
45. Famillie-le le erăū de la munte,
Le dusseră 'n Narta la punte.

35. «Nous voulons faire venir nos familles,
«Pour les avoir auprès de nous.»
— «Tout ce [que] vous [venez de] demander,
«Je vous l'accorde avec serment.
«Je veux [un] pont solide, (*littér.* sain),
40. «[Si non] je vous fais tuer (*littér.* je vous coupe) tous les
trois comme [des] brebis!»

* * *

- Ils se levèrent, et tous les trois
S'en allèrent chercher leurs familles.
Leurs familles étaient de Nanta,
Ils les prirent et les conduisirent à Arta.
45. Leurs familles étaient de la montagne,
Ils les conduisirent à Arta près du pont.

- Ș'ahurhiră di lucră;
 Loc-lu a punți-lleî 'ndrigea,
 Thiméli-le le săpă,
 50. Chiețîrî-le le arădăpsea.
 Tótă ȓiŭa ȓi lucră,
 Apa nóptea lě uă necă.
 Șesse añî ma 'șî se curmă,
 Ș' puntea nu lě s'adără.
 55. Ma' 'șî ședeă ș' se minduia
 Ș' cu lăcrě ñî lăî plăngea,
 Că chiroŭ-lu s'approuchia,
 Ș' puntea nu lě s'adără.

* * *

- Și 'ncepură sě lucrede;
 Locul punții prepară,
 Temelie-le le săpă,
 50. Pietri-le le rânduia.
 Tótă ȓiŭa ce lucră,
 Apa nóptea le uă 'nneacă.
 Șesse añî se tot osteneă,
 Și puntea nu li se redică.
 55. Tot ședeă și cugetă
 Și cu lăcrēmî negre plăngeă,
 Că termenul se appropia,
 Și puntea nu li se redică.

* * *

- Et ils commencèrent à travailler;
 Ils préparaient l'emplacement du pont,
 Ils creusaient les fondations,
 50. Ils ajustaient les pierres.
 Ce qu'ils faisaient le jour,
 L'eau le leur renversait (*littér.* noyait) la nuit.
 Ils se fatiguèrent [durant] six années,
 Et leur pont ne s'élevait pas.
 55. Puis ils restèrent à réfléchir
 Et ils pleuraient à chaudes larmes,
 (*Littér.* et avec des larmes noires ils pleuraient),
 Car le terme approchait,
 Et leur pont n'était pas construit.

* * *

60. Ună ȡiŭă, de dimnėta,
Măi-mar-lu cāndu 'șī lā fața,
Iu s' primnā pi tu ubor,
Viȡu pullŭ asburātor.
Puī-lu aclò iu 'șī asburā,
Pi lumăchī se discurmā ;
65. Pi măi-mar-lu ma' 'șī muntrea,
Ș' cu dor mare piridā;
A măi-mar-luī ma' 'llī ȡicea :
— «Măi-mare, s' nu te jilesci;
«Ma s' vreī lucru s' bitiesci,
70. «ȡic-luī frate n'vésta s' luaȡī
«Tu thimėllie s'uă băȡaȡī

60. Într'uă ȡi, de diminėtă,
Maī mare-le [meșter] cānd își spellā fața,
Unde se plimbā prin curte,
Veȡu [uă] passere sburātore.
Passerea, acolo [de] unde sburā,
Pe ramurī [se puse sē] se odinėscā;
65. La maī mare-le se tot ultā,
Și cu dor mare ciripia ;
Maī mare-luī tot ū ȡicea :
— «Maī mare, sē nu te jelesci;
«Însă daca vreī sē terminī lucrarea,
70. «[Pe] nevėsta frate-luī [ă] mic s'uă luaȡī,
«În temellī s'uă puneȡī,

60. Un jour, de [grand] matin,
Pendant que le premier maître (*littér.* le plus grand) se lavait
Et qu'il (*littér.* où) se promenait dans la cour, [la figure,
Il vit voler un oiseau (*littér.* il vit oiseau volant).
L'oiseau cessa de voler et se reposa sur une branche.
(*Littér.* L'oiseau là où il volait,
Sur des branches il se reposa);
65. Il regardait le premier maître constamment,
Et il piaulait avec entrain; (*littér.* avec grand désir);
Il disait au premier maître (*littér.* au plus grand) :
— «Maître, ne t'afflige pas ;
«Mais si tu veux achever l'oeuvre,
70. «Prenez la femme du plus jeune (*littér.* du plus petit) frère,
«Mettez-la dans les fondations,

- «În vhie, 'n vhie s'ua anvëliți
«Jéle ș' milă s' nu muntriți.»
Măi-mar-lu cându 'și avdea
75. Puī-lu aeste či 'lly dīcea,
Dit hicate suschiră,
Inima 'lly se diinică,
Di multū či avea mare dor
Pi ațea cama mică nor.
80. Nëssă 'și avea un mic nat,
Pi ciciore ni-'mprustat;
De mă-sa nu s' despărțea;
Costantin își lu cllimă.

- «Iute, iute s'ua înveliți (*adică* : acoperiți).
«[La] jéle și milă sē nu luați sēma !...»
Măi mare-le când auția,
75. Astea ce passerea îl dīcea,
Din ficați suspină,
Inima i se fērmă,
De multū ce avea mare dor
Pentru cumnată sa a măi mică.
80. Dinsa avea un copil mic,
Pe piciore ne-redicat;
(*Adică* : care nu umblă încă);
[Care] de mă-sa nu se despărțea;
Costantin îl chiāmă.

- «Vite, vite, murez là; (*littér.* couvrez là);
«Ne faites attention ni au chagrin ni à la pitié.»
Lorsque le premier maître entendit
75. Ce [que] cet oiseau lui avait dit,
Il soupira profondément,
(*Littér.* il soupirait des foies, *c'est-à-dire* des viscères profonds),
Et son coeur se brisa (*littér.* se morcelait),
[A cause] de la grande affection qu'il avait
Pour sa plus jeune belle-soeur. (*littér.* pour la plus petite bru).
80. Elle avait un petit enfant
Qui ne marchait pas encore;
(*Littér.* Sur pieds non levé;)
[Et] ne se séparait pas de sa mère;
Il s'appelait Constantin.

85. Măi-mar-lu 'și se minduia
 Și multă arău illi vhinea.
 Tu margine, s' mindui
 Că Dumnițē' ași ursi :
 Puntea aistă tea s' s'adară,
 Lipsea nor ma' mică s' móră.
90. A casă iel dimândă
 Prânđu bun lē s'adărō;
 Nor ma' mica sē'și se 'ndrēgă
 Prânđu cu iea sē s' pitrēcă.
 Măi-mar-lu ți dimândă,
 Nor ma' mica 'și l'ascultă.

85. Mai mare-le sta pe cugete
 Și multă reū il venia.
 La urmă, cugetă
 Că Dumnețēu ași ordonasse :
 Puntea asta ca sē se redice,
 Lipsia ca cumnata a mai mică sē móră.
90. A casă el commandă
 Prânđu bun [de] li se făcū;
 Cumnata a mai mică sē se prepare,
 [Și] prânđu prin ea sē se trimiță.
 Mai mare-le [ceea] ce commandă.
 95. Cumnata a mai mică l'ascultă.

85. Le premier maître réfléchissait
 Et il éprouvait une grande peine.
 (*Littér.* Et fort mal il lui venait).
 Enfin, il pensa
 Que Dieu l'avait ainsi ordonné :
 Pour que ce pont fût construit
 Il fallait que la plus jeune belle-soeur mourût
90. Il ordonna [qu']à la maison
 On préparât [un] bon dîner;
 [Que] la plus jeune belle-soeur s'apprête,
 [Et] que l'on envoie le dîner par elle.
 Ce que le premier maître commanda,
 95. La plus jeune belle-soeur l'exécuta.
 (*Littér.* La bru la plus petite l'écouta.)

- Costantin-lu 'și lu sculǎ,
 D'iu durm̃ia, 'și lu dișteptǎ,
 De țîță 'și lu suturǎ,
 Ș' 'năpoi pi somnu 'l băgǎ.
100. S'adărǎ, s'armătusi,
 La punte s' ducă 'nchisi.
 Cu mare haraună eră,
 Prânțul cându 'și lu ducea.
 Ma la punte când agiumse,
105. A masturî-lor iea lă đisise :
 — «Voî, masturî, ah! voî mărați,
 «Cu 'mbăreță ți lucrăți!

- [Pe] Costantin și'l sculǎ,
 (*Adică* : il luǎ în brațe),
 De unde dormia, il deșteptǎ,
 De țîță 'și'l săturǎ,
 Și ier pe somn il puse.
 (*Adică* : și'l adormi din nou).
100. Se 'mbrăcǎ, se preparǎ,
 La punte ca sǎ se ducă plecǎ.
 Cu mare bucurie eră,
 Prânțul când il ducea.
 Însă la punte când ajunse,
105. Meșteri-lor ea le đisise :
 — «Voî, meșteri, ah! voî sermanî,
 «[S'aveți] parte [de] ce lucrăți!

- Elle réveilla son Constantin qui dormait;
 (*Littér.* Le Constantin elle se le leva,
 D'où il dormait, elle se le réveilla.)
 Elle le rassasia de lait.
 Et elle le coucha derechef.
 (*Littér.* Et derechef sur sommeil elle le mit).
100. Elle se para, se prépara,
 [Et] partit pour aller au pont.
 Elle portait le dîner avec grande joie.
 (*Littér.* Avec grande joie elle était
 Lorsqu'elle y portait le dîner.)
 Mais en arrivant au pont,
105. Elle dit aux maçons :
 — «Ô mes pauvres maçons,
 «(*Littér.* Vous maîtres, ah! vous pauvres.)
 «Bonne chance pour vos travaux!
 «(*Littér.* Avec chance ce [que] vous travaillez !)

- «Iu e puntea ți adărată ?
«Séss' ańı întregi ți lucrată ?..»
110. — «Dómnă, ș' noi nă ciudisimă;
«Puntea de-anda uă ahurhimmă
«Điŭă ș' nópte toți lucrămă,
«Ș' nu putemă tea s' uă 'mprustămă.
«Măi-mar-lu nă dimândă,
115. «Ș' cu giurat nă sprigiură,
«Astăđi prânđu cai s' adducă,
«S' nu' l' alăssămă tea s' ș' fugă;
«Ma 'n thiméllie s' l' băgămă,
«Puntea s' putemă s' uă adărămă !»
120. Iea, laia, nu' ș' se duchia
Masturı-lli ți lli sburà.

- «Unde e puntea ce redicarăi ?
«Şesse annı întregi, ce lucrarăi ?..»
110. — «Dómnă, și noi ne mirămă;
«Puntea de când uă 'ncepurămă,
«Điđa și nópte toți lucrămă,
«Și nu putemă s' uă redicămă.
«Ma! mare-le ne ordonă,
115. «Și cu jurămintă ne puse s' jurămă,
«[Că] astăđi, prânđu cine l' o adduce,
«S' nu' l' lăssămă s' plece;
«Ci in temellı s' l' punemă,
«Puntea [ca] s' putemă s' uă redicămă !»
- 120 Ea, biéta, nu pricepea
Ce ı diceă meșteriı.

- «Où est le pont que vous avez construit ?
«Qu'avez vous travaillé [pendant] six années ?»
110. — «Madame, nous aussi nous [en] sommes étonnés.
«Depuis que nous avons commencé le pont,
«Nous travaillons tous jour et nuit,
«Et nous ne pouvons pas l'élever.
«Le premier maître nous a ordonné.
115. «Et il nous a fait jurer
«(Littér. Et avec serment il nous conjura),
«[Que] nous ne laisserons pas partir
«Celui qui aujourd'hui nous apportera le dîner;
«Mais nous [devons] le mettre dans les fondations,
«[Pour] que nous puissions construire le pont.»
120. Elle, la pauvrete, ne comprenait pas
Ce que les maçons lui disaient.

- Pi bărbat-su ma' 'și muntrea,
 Și 'l vedea cō tot plāngea.
 Cu dor mare lu întribă,
 125. Cāt vedea cō lăcrēmă :
 — «Vrut-lu a mīeū gione bărbat,
 «Voiū s' mī spuīī 'ndreptu ș' curat,
 «Ti ți plāngi ș' lăcrēmeđi ?
 «Spune 'ndreptū ași 'mī băneđi !..»
130. — «Vrută, suschirarea a mea
 «Nu iéste ti altū ți-va;
 «'mī căđū 'nel-lu, vruta a mea,
 «Tu ațea grōpă, ș' treçı di 'l llié !..»

- La bărbatu seū se ultă mereū,
 Și 'l vedea cō tot plāngea.
 Cu dor mare 'l întrebă,
 125. Cāt vedea cō lăcrēmă :
 — «Iubitul meū june bărbat,
 «Voiū sēmī spuī drept și curat,
 «De ce plāngi și lăcrēmeđi ?
 «Spune drept, așā sē trăiesci !..»
130. — «Iubito, suspinul meū
 «Nu este pentru alt ce-va;
 «Îmi căđū inellul, iubita mea,
 «În grōpa aceea, și treci de'l ié !..»

- Elle regardait son mari, (*littér.* elle regardait plus son mari),
 Et elle voyait qu'il pleurait constamment.
 Avec grand amour elle lui demanda,
 125. Quant elle [le] vit pleurer (*littér.* larmoyer) :
 — «Mon mari bien-aimé (*littér.* mon aimé jeune mari),
 «Je veux que tu me dises en vérité et franchement,
 «Pourquoi pleures-tu ?
 «(*Littér.* pourquoi pleures-tu et larmoies-tu ?)
 «Sur ta vie, dis-moi la vérité !»
 (*Littér.* Dis-moi vrai, ainsi me [puisses] tu vivre !)
130. — «[Ma] chérie, mon chagrin ne vient que de ce que
 (*Littér.* Aimée, mes soupirs ne sont pas pour autre chose;)
 «Mon anneau est tombé, ma chérie,
 «Dans ce fossé, et va le chercher !»
 «(*Littér.* passe y le prendre !»)

- Tu grópă nĕssă 'și intrő,
135. Cum bărbat-su 'lli dimăndő.
 Ahurhì 'nel-lu sĕ'l caftă,
 Főr' sĕ scibă çi va s' pată.
 Masturĭ-lli 'și se hiumusiră
 Cu vhiĕ ș' főră de mĭlă.
140. Tu thimellŭ uă arucutiră,
 Ș' cu chietri uă stismusiră.
 Iea, laia, ma' lĕ strigă
 Ș' cu mĭlă illĭ pălăcărsea;
 Cărni-le 'și le dipiră,
145. Perĭ-lli din cap 'și lli arupea;
 De cât vir-'nu nu uă avĕea,
 Bőĕea lieĭ nu s'ascultă !

- În grópă đnsa intrő,
135. Cum bărbatu seŭ fi commandő.
 Începŭ inellul sĕ'l caute,
 Főră sĕ sciă ce o sĕ pață.
 Meșterii se răpeđiră
 Iute și főră de mĭlă.
140. În temellii uă rostogoliră,
 Și cu pietre uă 'ncongiurară.
 Ea, sermana, le tot strigă
 Și cu mĭlă se rugă de ei;
 Cărnuri-le și le sfășia,
145. Perii din cap 'și'i rupea (smulgea);
 De cât nimeni nu uă auđia,
 Vocea ei nu se ascultă !

- Elle entra dans le fossé.
135. Comme son mari [le] lui avait commandé.
 Elle commença à chercher l'anneau
 Sans savoir ce qui allait lui arriver.
 (*Littér.* ce qu'elle va patir.)
 Les maîtres [maçons] s'élançèrent
 Vite et sans pitié.
140. Ils la renversèrent (*littér.* roulèrent) dans les fondations,
 Et ils la murèrent avec des pierres.
 Elle, la pauvrete, leur criait constamment
 Et les priait [et leur demandait] grâce.
 Elle se déchirait les chairs,
 Elle s'arrachait les cheveux;
 (*Littér.* les cheveux de la tête elle se les rompait);
 Mais personne ne l'entendait,
 Sa voix n'était pas écoutée

- Iéra nĕssă lĕ đicea
 Ș' cât putea 'lĭ pălăcărsea :
150. — «Voĭ, mast urĭ, ah ! voĭ mărațĭ,
 «Pi un graĭŭ s' m'ascultațĭ,
 «Va s' vĕ đic nĭnga 'nă óră :
 «Țĭța s' mĭ alăssațĭ 'nafóră,
 «Nat-lu de fóme s' nu'mĭ móră.
155. «Ia pitrécețĭ sĕ mĭ l'adducă
 «Tea sĕ'l bag pi țĭța s' sugă.
 «Că e mĭc și ne-criscut,
 «Ne-'mprustat, multu minut !..

- Iéră đinsa le đicea,
 Și cât putea se rugă de ei :
150. — «Voĭ, meșterĭ, ah ! voĭ sermanĭ,
 «[Numaĭ] uă vorbă sĕ'mĭ ascultațĭ;
 «O sĕ vĕ đic áncă uă dată,
 «Țĭța sĕ'mĭ lássațĭ afară,
 «Copillul de fóme sĕ nu'mĭ móră.
155. «Ia trimetețĭ sĕ mĭ'l adducă
 «Ca să'l puțŭ la țĭța sĕ sugă.
 «Că e mic și ne-crescut,
 «Ne-redicat [pe picióre], fórte meruntŭ !..

- Mais elle leur parlait
 Et tant qu'elle pouvait elle les priaĭt :
150. — «Ô vous, maĭtres, ô malheureux,
 «Écoutez un seul mot
 «Je vous dis encore une fois :
 «Laissez dehors mon sein,
 «[Pour que] mon enfant ne meure pas de faim.
155. «Envoyez le chercher,
 «(Littér. Eh, envoyez qu'on me l'apporte),
 «Que je le mette sur [mon] sein [et] qu'il tĕte,
 «Car il est jeune et tout petit,
 «(Littér. car il est petit et non grandĭ),
 «Il ne marche pas encore, (littér. non debout), [il est] fort menu !..

160. «Cum trémbur, mine mărata,
 «S' trémbură ș' puntea de Narta!
 «Cățî căllători va sě'și trecă
 «Cama mulți-lli sě'și se necă!
 «Cățî perî în cap mine 'mî am,
 «Ahățî ómeñî s' necă tr' an!..»

160. «Cum tremur eú, sermana [de] mine,
 «Sě tremure și puntea din Narta!
 «[Din] cățî căllători orú trece,
 «Al maî mulți sě se 'nnece!
 «Cățî perî în cap am eú,
 «Atățî ómenî sě se 'nnece 'ntr'un an!..»

160. «Comme je tremble, moi, la malheureuse,
 «[Ainsi puisse] trembler aussi le pont d'Arta!
 «Des voyageurs qui y passeront,
 «Que le plus grand nombre s'y noie!
 «Autant j'ai de cheveux sur la tête,
 «[Qu']autant d'hommes se noient dans l'année!..»

**PARADIGME DE CONJUGAREA
VERBELOR :**

avère, hire, giurare, durmire, videre, dîcere, dare, vinire,
vrere, făcere, stringere, stringere, și a verbelor în -eđü.

CONJUGAISON DU VERBE *avéro, avere, avoir.*

Dialecte macédonien.

Dialecte danubien.

Traduction française.

I N D I C A T I F

Présent.

<i>Ieŭ</i> ou <i>mine</i>	<i>am</i>
<i>Tine</i>	<i>aŭ</i>
<i>Iel</i> ou <i>iea</i>	<i>are</i>
<i>Noï</i>	<i>avëmü</i>
<i>Voï</i>	<i>avëŕi</i>
<i>Iellï</i> ou <i>iëlle</i>	<i>aŭ</i> ou <i>aŭä</i>

<i>Ieŭ</i> (eŭ) <i>am</i> ¹
Tu <i>aŭ</i>
<i>Iel</i> ou <i>iea</i> (el ou ea) <i>are</i>
Noï <i>avëmü</i>
Voï <i>avëŕi</i>
<i>Ieï</i> ou <i>ielle</i> (eï ou elle) <i>aŭ</i>

J'ai
Tu as
Il ou elle a
Nous avons
Vous avez
Ils ou elles ont

Imparfait.

<i>Aveam</i>
<i>Aveaŭ</i>
<i>Aveà</i>
<i>Aveamŭ</i>
<i>Aveaŕi</i>
<i>Aveü</i>

Aveam
Aveaŭ
Aveà
Aveamŭ
Aveaŕi
Aveaŭ ou aveà

J'avais
Tu avais
Il ou elle avait
Nous avions
Vous aviez
Ils ou elles avaient

Passé défini.

Avÿ
Avuşÿ
Avù
Avumÿ
Avutÿ
Avurÿ

Avÿ *ou* avusèÿ
Avuşÿ
Avù
Avurămÿ
Avurăşÿ
Avură

J'eus
Tu eus
Il *ou* elle eut
Nous eûmes
Vous eûtes
Ils *ou* elles eurent

Passé indéfini. ²

I-e forme.

II-e forme.

Am avută
Ai avută
Are avută
Acemÿ avută
Aveşÿ avută
Aÿ *ou* aÿ avută

Am avut Avut-am
Ai avut Avut-aÿ
A avut Avut-a
Amÿ avut Avut-amÿ
Aşÿ avut Avut-aşÿ
Aÿ avut Avut-aÿ

J'ai eu
Tu as eu
Il *ou* elle a eu
Nous avons eu
Vous avez eu
Ils *ou* elles ont eu

Passé antérieur.

Avÿ avută ³
Avuşÿ avută
Avù avută
Avumÿ avută
Avutÿ avută
Avurÿ avută

J'eus eu
Tu eus eu
Il *ou* elle eut eu
Nous eûmes eu
Vous eûtes eu
Ils *ou* elles eurent eu

Plus-que-parfait.

Aveam avută ⁴
Aveai avută
Avea avută
Aveamă avută
Aveați avută
Avea avută

Avusêssem ²⁶
 Avusêsseși
 Avusêsse
 Avusêsserămă
 Avusêsserăți
 Avusêsseră

J'avais eu
 Tu avais eu
 Il *ou* elle avait eu
 Nous avions eu
 Vous aviez eu
 Ils *ou* elles avaient eu

F u t u r. ⁵

Va să am ⁶
Va să ai
Va să aibă
Va să avemă
Va să aveți
Va să aibă

I-e forme. ⁷

O să am
 O să ai
 O să aibă
 O să avemă
 O să aveți
 O să aibă

II-e forme.

Oi avé *ou* voiă avé
 Ei avé *ou* veï avé
 O avé *ou* va avé
 Omă avé *ou* vomă avé
 Eți avé *ou* veți avé
 Oră avé *ou* voră avé

III-e forme.

Avé-voiă
 Avé-veï
 Avé-va
 Avé-vomă
 Avé-veți
 Avé-voră

J'aurai
 Tu auras
 Il *ou* elle aura
 Nous aurons
 Vous aurez
 Ils *ou* elles auront

Futur antérieur.

Oi fi avut	<i>ou</i> voiŭ fi avut
Ëi fi avut	<i>ou</i> veŭ fi avut
O fi avut	<i>ou</i> va fi avut
Omŭ fi avut	<i>ou</i> vomŭ fi avut
Ëŭ fi avut	<i>ou</i> veŭ fi avut
Orŭ fi avut	<i>ou</i> vorŭ fi avut

J'aurai eu
Tu auras eu
Il <i>ou</i> elle aura eu
Nous aurons eu
Vous aurez eu
Ils <i>ou</i> elles auront eu

CONDITIONNEL

Présent.

Vrea sĕ am
Vrea sĕ ai
Vrea sĕ aibă
Vrea sĕ avemŭ
Vrea sĕ aveŭ
Vrea sĕ aibă

<i>I-e forme.</i>	<i>II-e forme.</i>
Aŝŭ avé	avér-aŝŭ
Aĭ avé	avér-ai
Ar avé	avér-ar
Amŭ avé	avér-amŭ
Aŝĭ avé	avér-aŝĭ
Arŭ avé	avér-arŭ

J'aurais
Tu aurais
Il <i>ou</i> elle aurait
Nous aurions
Vous auriez
Ils <i>ou</i> elles auraient

Conditionnel présent avec la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme.

Cara sê (ou Cara s')	}	am	ou fureși cõ	}	am
		aî	ou		aî
		aîbă			are
		avemû	s'êste cõ		avemû
		aveși	(ou s'êste c')		aveși
		aîbă			aîbă

II-e forme.

s'avérem ou sê avéreși
s'avéreși ou sê avérci
s'avére
s'avéremû
s'avéreși
s'avére

III-e forme.

sê hibă sê am
sê hibă sê aî
sê hibă sê aîbă
sê hibă sê avemû
sê hibă sê aveși
sê hibă sê aîbă

I-e forme.

Daca așîu ou d'așîu avé
Daca aî ou d'aî avé
Daca ar ou d'ar avé
Daca amû ou d'amû avé
Daca ași ou d'ași avé
Daca arû ou d'arû avé

II-e forme.

Sê fiă sê am
Sê fiă sê aî
Sê fiă sê aîbă
Sê fiă sê avemû
Sê fiă sê aveși
Sê fiă sê aîbă

Si j'avais
Si tu avais
S'il ou si elle avait
Si nous avions
Si vous aviez
S'ils ou si elles avaient

Conditionnel passé ¹¹

<i>I-e forme.</i>	<i>II-e forme.</i>
<i>Vrea sĕ aveam</i>	<i>erà sĕ am</i>
<i>Vrea sĕ aveaĭ</i>	<i>erà sĕ aĭ</i>
<i>Vrea sĕ avea</i>	<i>erà sĕ aĭbă</i>
<i>Vrea sĕ aveamŭ</i>	<i>erà sĕ avemŭ</i>
<i>Vrea sĕ aveaĭ</i>	<i>erà sĕ aveĭ</i>
<i>Vrea sĕ avea</i>	<i>erà sĕ aĭbŭ</i>

<i>I-e forme.</i>	<i>II-e forme. ¹²</i>
Aşŭ fi avut	ierà sĕ am
Aĭ fi avut	ierà sĕ aĭ
Ar fi avut	ierà sĕ aĭbă
Amŭ fi avut	ierà sĕ avemŭ
Aĭ fi avut	ierà sĕ aveĭ
Arŭ fi avut	ierà sĕ aĭbŭ

J'aurais eu
 Tu aurais eu
 Il *ou* elle aurait eu
 Nous aurions eu
 Vous auriez eu
 Ils *ou* elles auraient eu

Conditionnel passé avec la conjonction conditionnelle «si.»

<i>I-e forme.</i>	
<i>cara sĕ</i>	} <i>aveam</i>
<i>ou</i>	
<i>fureşĭ cŏ</i>	} <i>aveaĭ</i>
<i>ou</i>	
<i>s'ĕste cŏ</i>	} <i>avea</i>
<i>ou</i>	
<i>sĕ hibă sĕ</i>	} <i>aveamŭ</i>
	} <i>aveaĭ</i>
	} <i>avea</i>

Daca aşŭ *ou* d'aşŭ fi avut
 Daca aĭ *ou* d'aĭ fi avut
 Daca ar *ou* d'ar fi avut
 Daca amŭ *ou* d'amŭ fi avut
 Daca aĭ *ou* d'aĭ fi avut
 Daca arŭ *ou* d'arŭ fi avut

Si j'avais eu
 Si tu avais eu
 S'il *ou* si elle avait eu
 Si nous avions eu
 Si vous aviez eu
 S'ils *ou* si elles avaient eu

II-e forme. ¹⁰

Elle est composée du plus-que-parfait de l'indicatif précédé de *sě* ou de *cara sě*.

Sě aveam avută ou *Cara sě aveam avută*
Sě aveai avută ou *Cara sě aveai avută*
Etc. Etc.

III-e forme, peu usitée.

autre III-e forme.

<i>sě erà</i>	}	<i>sě am</i>	<i>sě erà s'avérem</i>
ou		<i>sě ai</i>	<i>sě erà s'avéreși</i>
<i>cara sě erà</i>		<i>sě aibă</i>	<i>sě erà s'avére</i>
ou		<i>sě avemă</i>	<i>sě erà s'avéremă</i>
<i>fureși cō era</i>		<i>sě aveți</i>	<i>sě erà s'avéreți</i>
		<i>sě aibă</i>	<i>sě erà s'avére</i>

IMPÉRATIF ¹³

Sě ai
Las' sě aibă
Sě aveți
Las' sě aibă

Ai ou *sě ai*
Aibă ou *sě aibă*
Aveți ou *sě aveți*
Aibă ou *sě aibă*

Aie
Qu'il ait
Ayez
Qu'ils ou qu'elles aient

S U B J O N C T I F

Présent.

<i>Sě am</i>	Sě am	Que j'aie
<i>Sě aĩ</i>	Sě aĩ	Que tu aies
<i>Sě aĩbă</i>	Sě aĩbă	Qu'il <i>ou</i> qu'elle ait
<i>Sě avemũ</i>	Sě avemũ	Que nous ayons
<i>Sě aveřĩ</i>	Sě aveřĩ	Que vous ayez
<i>Sě aĩbă</i>	Sě aĩbă	Qu'ils <i>ou</i> qu'elles aient

P a s s é. ¹⁴

<i>Sě am avută</i>	Sě fiũ avut <i>ou</i> sě fi avut	Que j'aie eu
<i>Sě aĩ avută</i>	Sě fiĩ avut <i>ou</i> sě fi avut	Que tu aies eu
<i>Sě aĩbă avută</i>	Sě fiă avut <i>ou</i> sě fi avut	Qu'il <i>ou</i> qu'elle ait eu
<i>Sě avemũ avută</i>	Sě fimũ avut <i>ou</i> sě fi avut	Que nous ayons eu
<i>Sě aveřĩ avută</i>	Sě fiřĩ avut <i>ou</i> sě fi avut	Que vous ayez eu
<i>Sě aĩbă avută</i>	Sě fiă avut <i>ou</i> sě fi avut	Qu'ils' <i>ou</i> qu'elles aient eu

I N F I N I T I F ¹⁵

<i>Avére</i>	Avere <i>ou</i> avé	Avoir
--------------	---------------------	-------

PARTICIPE

Présent.

Avându ou *avundu*
et *avênda-luî* ou *avunda-luî*

Avëndü

Ayant

Passé.

Acut, féminin *acută*
pluriel *avuți*, féminin *avute*

Avut, féminin *avută*
pluriel *avuți*, féminin *avute*

Eu, ayant eu

CONJUGAISON DU VERBE *hire*, *fire*, «être.»

Dialecte macédonien.

Dialecte danubien.

Traduction française.

I N D I C A T I F

Présent.

Ieŭ ou *mine* *escu* ou *hiŭ*
Tine *eŝti*
Iel ou *iea* *iéste*, *ie* ou *u*
Noï *himŭ*
Voŭ *hiŝi*
Iellŭ ou *ièlle* *sântu* ou *suntu*

Ieŭ (eŭ) ¹ *sîn*, *sînt* ou *'s*
Tu *ieŝti* ¹⁶
Iel ou *iea* (*el* ou *ea*) *iéste*, *ie* ou *'ŷ*
Noï *sîntemŭ*
Voï *sânteŝi*
Ieï ou *ielle* (*eï* ou *elle*) *sînt* ou *'s*

Je suis
Tu es
Il ou elle est
Nous sommes
Vous êtes
Ils ou elles sont

Imparfait.

Eràm
Erăï
Erà
Eràmŭ
Eràŝi
Erà

Ieràm ¹⁶
Ierăï
Ierà
Ieràmŭ
Ierăŝi
Ierà ou *ierăŭ*

J'étais
Tu étais
Il ou elle était
Nous étions
Vous étiez
Ils ou elles étaient

Fuă
Fuși
Fu
Fumă
* *Fută*
Fură

* *Am fută*
* *Ai fută*
* *Are fută*
* *Avemă fută*
* *Aveți fută*
* *Aăă fută*

* *Avut fută*
* *Avuși fută*
* *Avu fută*
* *Avumă fută*
* *Avută fută*
* *Avură fută*

Passé défini.

Fuă *ou* fusăi ¹⁷
Fuși *ou* fusăși
Fu *ou* füse
Furăă *ou* fusăăă
Furăși *ou* fusăăși
Fură *ou* füsăă

Passé indéfini.

<i>I-e forme.</i>	<i>II-e forme.</i>
Am fostă	Fost-am
Ai fostă	Fost-ai
A fostă	Fost-a
Amă fostă	Fost-am
Ași fostă	Fost-ași
Aă fostă, a fostă	Fost-aă, fost-a

Passé antérieur.

Je fus
Tu fus
Il *ou* elle fut
Nous fumes
Vous futes
Ils *ou* elles furent

J'ai été
Tu as été
Il *ou* elle a été
Nous avons été
Vous avez été
Ils *ou* elles ont été

J'eus été
Tu eus été
Il *ou* elle eut été
Nous eumes été
Vous eutes été
Ils *ou* elles eurent été

Plus-que-parfait.

- * *Aveam fută*
- * *Aveaŕ fută*
- * *Avea fută*
- * *Aveamă fută*
- * *Aveaŕi fută*
- * *Avea fută*

Fuséssem
Fusésseși
Fusésse
Fusésserămă
Fusésserăși
Fusésseră

J'avais été
Tu avais été
Il *ou* elle avait été
Nous avions été
Vous aviez été
Ils *ou* elles avaient été

F u t u r. ⁵*I-e forme.**II-e forme. ⁷*

O sě fiŭ	Oŭ fi	<i>ou</i> voŭ fi ¹⁸
O sě fiŕ	Ėŕ fi	<i>ou</i> veŕ fi
O sě fiă	O fi	<i>ou</i> va fi
O sě fimă	Omă fi	<i>ou</i> vomă fi
O sě fiși	Ėși fi	<i>ou</i> veși fi
O sě fiă	Oră fi	<i>ou</i> voră fi

Je serai
Tu seras
Il *ou* elle sera
Nous serons
Vous serez
Ils *ou* elles seront

III e forme.

Fi-voŭ
Fi-veŕ
Fi-va
Fi-vomă
Fi-veși
Fi-voră

Va sě hiŭ ⁶
Va sě hiŕ
Va sě hibă
Va sě himă
Va sě hiși
Va sě hibă

Futur antérieur. ¹⁸

Oi fi fostü	<i>ou</i> voiü fi fostü	J'aurai été
Ëi fi fostü	<i>ou</i> veï fi fostü	Tu auras été
O fi fostü	<i>ou</i> va fi fostü	Il <i>ou</i> elle aura été
Omü fi fostü	<i>ou</i> vomü fi fostü	Nous aurons été
Ëï fi fostü	<i>ou</i> veïï fi fostü	Vous aurez été
Orü fi fostü	<i>ou</i> vorü fi fostü	Ils <i>ou</i> elles auront été

CONDITIONNEL

Présent.

Vrea së, hüü
Vrea së, hüü
Vrea së hibä
Vrea së himü
Vrea së hiï
Vrea së hibä

<i>I-e forme.</i>	<i>II-e forme.*</i>	
Aşü fi	fir-aşü	Je serais
Aï fi	fir-aï	Tu serais
Ar fi	fir-ar	Il <i>ou</i> elle serait
Amü fi	fir-amü	Nous serions
Aïï fi	fir-aïï	Vous seriez
Arü fi	fir-arü	Ils <i>ou</i> elles seraient.

Conditionnel présent avec la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme.

Cara sê hiü
Cara sê hiř
Cara sê hibă
Cara sê himă
Cara sê hiři
Cara sê hibă

II-e forme. °

Sê furem ou *s' fureșă*
Sê fureși ou *s' furei*
Sê fure
Sê furemă
Sê fureți
Sê fure

Daca așü ou *d'așü fi*
Daca ař ou *d'ař fi*
Daca ar ou *d'ar fi*
Daca amü ou *d'amü fi*
Daca aři ou *d'aři fi*
Daca arü ou *d'arü fi*

Si j'étais
Si tu étais
S'il ou si elle était
Si nous étions
Si vous étiez
S'ils ou si elles étaient

Conditionnel passé.

I-e forme. ¹⁰	II-e forme.
Vrea s \bar{e} eram	er \bar{a} s \bar{e} hi \bar{u}
Vrea s \bar{e} era \bar{a}	er \bar{a} s \bar{e} hi \bar{u}
Vrea s \bar{e} er \bar{a}	er \bar{a} s \bar{e} hi $\bar{b}\bar{a}$
Vrea s \bar{e} eram \bar{u}	er \bar{a} s \bar{e} hi $\bar{m}\bar{u}$
Vrea s \bar{e} era \bar{a} \bar{i}	er \bar{a} s \bar{e} hi \bar{a} \bar{i}
Vrea s \bar{e} er \bar{a}	er \bar{a} s \bar{e} hi $\bar{b}\bar{a}$

I-e forme.	II-e forme. ¹¹
A \bar{s} \bar{i} \bar{u} fi fost \bar{u}	ier \bar{a} s \bar{e} fi \bar{u}
A \bar{i} fi fost \bar{u}	ier \bar{a} s \bar{e} fi \bar{i}
Ar fi fost \bar{u}	ier \bar{a} s \bar{e} fi \bar{a}
Am \bar{u} fi fost \bar{u}	ier \bar{a} s \bar{e} fi $\bar{m}\bar{u}$
A \bar{a} \bar{i} fi fost \bar{u}	ier \bar{a} s \bar{e} fi \bar{a} \bar{i}
Ar \bar{u} fi fost \bar{u}	ier \bar{a} s \bar{e} fi \bar{a}

J'aurais été
 Tu aurais été
 Il *ou* elle aurait été
 Nous aurions été
 Vous auriez été
 Ils *ou* elles auraient été

Conditionnel passé avec la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme.	
Cara s \bar{e}	eram
ou	
fure \bar{s} \bar{i} c \bar{o}	era \bar{i}
ou	
s' \bar{e} ste c \bar{o}	er \bar{a}
ou	
s \bar{e} hi $\bar{b}\bar{a}$ s \bar{e}	eram \bar{u}
	era \bar{a} \bar{i}
	er \bar{a}

Daca a \bar{s} \bar{i} \bar{u} *ou* d'a \bar{s} \bar{i} \bar{u} fi fost \bar{u}
 Daca a \bar{i} *ou* d'a \bar{i} fi fost \bar{u}
 Daca ar *ou* d'ar fi fost \bar{u}
 Daca am \bar{u} *ou* d'am \bar{u} fi fost \bar{u}
 Daca a \bar{a} \bar{i} *ou* d'a \bar{a} \bar{i} fi fost \bar{u}
 Daca ar \bar{u} *ou* d'ar \bar{u} fi fost \bar{u}

Si j'avais été
 Si tu avais été
 S'il *ou* si elle avait été
 Si nous avions été
 Si vous aviez été
 S'ils *ou* si elles avaient été

Il-e forme, peu usitée. ¹⁰

<i>Sě erà</i>	}	<i>sě hiü</i>
<i>ou</i>		<i>sě hiř</i>
<i>Cara sě erà</i>		<i>sě hibã</i>
<i>ou</i>		<i>sě himü</i>
<i>fureșî cõ erà</i>		<i>sě hiřî</i>
		<i>sě hibã</i>

IMPÉRATIF. ¹³

hiř *ou sě hiř*
las' sě hibã
hiřî *ou sě hiřî*
las' sě hibã

fiř *ou sě fiř*
fiã *ou sě fiã*
fiřî *ou sě fiřî*
fiã *ou sě fiã*

Sois
 Qu'il *ou* qu'elle soit
 Soyez
 Qu'ils *ou* qu'elles soient

SUBJONCTIF

Présent.

Sě escu *ou sě hiü*
Sě hiř
Sě hibã
Sě himü
Sě hiřî
Sě hibã

Sě fiü
Sě fiř
Sě fiã
Sě fimü
Sě fiřî
Sě fiã

Que je sois
 Que tu sois
 Qu'il *ou* qu'elle soit
 Que nous soyons
 Que vous soyez
 Qu'ils *ou* qu'elles soient

P a s s é. 14

<p>* <i>Sě am futā</i> * <i>Sě aī futā</i> * <i>Sě aībā futā</i> * <i>Sě avemū futā</i> * <i>Sě avefī futā</i> * <i>Sě aībā futū</i></p>	<p>Sě fiū fostū <i>ou</i> sě fi fostū Sě fiī fostū <i>ou</i> sě fi fostū Sě fiā fostū <i>ou</i> sě fi fostū Sě fimū fostū <i>ou</i> sě fi fostū Sě fiṭī fostū <i>ou</i> sě fi fostū Sě fiā fostū <i>ou</i> sě fi fostū</p>	<p>Que j'aie été Que tu aies été Qu'il <i>ou</i> qu'elle ait été Que nous ayons été Que vous ayez été Qu'ils <i>ou</i> qu'elles aient été</p>
---	---	--

I N F I N I T I F 15

<p><i>hire</i></p>	<p>fire <i>ou</i> fi</p>	<p>Être</p>
--------------------	--------------------------	-------------

P A R T I C I P E

Présent.

<p><i>fundu</i> <i>ou</i> <i>funda-luī</i> <i>et hiindu</i></p>	<p>fiindū</p>	<p>Étant</p>
--	---------------	--------------

P a s s é.

<p>* <i>fut</i>, féminin * <i>futā</i> pluriel * <i>fuṭī</i>, féminin * <i>fute</i></p>	<p>foštū, <i>fémnin</i> foštā pluriel foštī, <i>fémnin</i> fošte</p>	<p>Été, ayant été</p>
--	---	-----------------------

Remarque. Les personnes à manières tant soit peu délicates évitent de se servir des formes du verbe «être» (dialecte macédonien) que nous avons marquées d'un astérisque, parce que ces formes rappellent le verbe dérivé du latin *futuere*.

I. CONJUGAISON DU VERBE **giuràre, jurare, «jurer.»**

Dialecte macédonien.

Dialecte danubien.

Traduction française.

I N D I C A T I F

Présent.

Ieü ou *mine* *giur*
 Tine *giurĭ*
Iel ou *iea* *giurǎ*
 Noĭ *giurǎmŭ*
 Voĭ *giuraŝĭ*
Iellĭ ou *ielle* *giurǎ*

Ieü (eü) *jur*¹
 Tu *jurĭ*
Iel ou *iea* (el ou ea) *jurǎ*
 Noĭ *jurǎmŭ*
 Voĭ *jurǎŝĭ*
Ieĭ ou *ielle* (eĭ ou elle) *jurǎ*

Je *jure*
 Tu *jures*
 Il *jure*
 Nous *jurons*
 Vous *jurez*
 Ils *jurent*

Imparfait.

Giuram
Giuraĭ
Giurǎ
Giuramŭ
Giuraŝĭ
Giurǎ

Juram
Juraĭ
Jurǎ
Juramŭ
Juraŝĭ
Juraŭ ou *jurǎ*

Je *jurais*
 Tu *jurais*
 Il *jurait*
 Nous *jurions*
 Vous *juriez*
 Ils *juraient*

Passé défini.

Giurât ²⁰
 Giurâși
 Giurö
 Giurämmü
 Giurătü
 Giurărü

Jurăt
 Jurăși
 Jurö
 Jurărämmü
 Jurărătü
 Jurărü

Je jurai
 Tu juras
 Il jura
 Nous jurâmes
 Vous jurâtes
 Ils jurèrent

Passé indéfini. ²¹

Am giurată
 Ai giurată
 Are giurată
 Avemü giurată
 Aveși giurată
 Aü ou aüă giurată

<i>I-e forme.</i>	<i>II-e forme. ²</i>
Am jurat	jurat-am
Ai jurat	jurat-ai
A jurat	jurat-a
Amü jurat	jurat-amü
Ași jurat	jurat-ași
Aü jurat	jurat-aü

J'ai juré
 Tu as juré
 Il a juré
 Nous avons juré
 Vous avez juré
 Ils ont juré

Passé antérieur. ³

Avü giurată
 Avüși giurată
 Avü giurată
 Acumü giurată
 Avütü giurată
 Avürü giurată

J'eus juré
 Tu eus juré
 Il eut juré
 Nous eûmes juré
 Vous eûtes juré
 Ils eurent juré

*I-e forme.*⁴

<i>Aveam giurată</i>	<i>eram giurat, giurată</i>
<i>Aveai giurată</i>	<i>era: giurat, giurată</i>
<i>Avea giurată</i>	<i>eră giurat, giurată</i>
<i>Aveamă giurată</i>	<i>eramă giurați, giurate</i>
<i>Aveați giurată</i>	<i>erați giurați, giurate</i>
<i>Avea giurată</i>	<i>eră giurați, giurate</i>

II-e forme.

<i>Va să giur</i> ^{6 22}
<i>Va să giuri</i>
<i>Va să giură</i>
<i>Va să giurămă</i>
<i>Va să giurați</i>
<i>Vă să giură</i>

Plus-que-parfait.

Jurăssem ²⁶
Jurăseși
Jurăsse
Jurăsserămă
Jurăsserăți
Jurăsseră

F u t u r.⁵*I-e forme.*⁷

O să jur	Oi jură	<i>ou</i> voiă jură
O să juri	Ėi jură	<i>ou</i> veï jură
O să jure	O jură	<i>ou</i> va jură
O să jurămă	Omă jură	<i>ou</i> vomă jură
O să jurați	Ėți jură	<i>ou</i> veți jură
O să jure	Oră jură	<i>ou</i> voră jură

*II-e forme.*⁷

J'avais juré
Tu avais juré
Il avait juré
Nous avions juré
Vous aviez juré
Ils avaient juré

Je jurerai
Tu jureras
Il jurera
Nous jurerons
Vous jurerez
Ils jureront

III-e forme.

Jură-voiă
Jură-veï
Jură-va
Jură-vomă
Jură-veți
Jură-voră

Futur antérieur. 18

Oi fi jurat	<i>ou</i> voïu fi jurat
Ëi fi jurat	<i>ou</i> veï fi jurat
O fi jurat	<i>ou</i> va fi jurat
Omü fi jurat	<i>ou</i> vomü fi jurat
Ëï fi jurat	<i>ou</i> veï fi jurat
Orü fi jurat	<i>ou</i> vorü fi jurat

J'aurai juré
 Tu auras juré
 Il aura juré
 Nous aurons juré
 Vous aurez juré
 Ils auront juré

CONDITIONNEL.

Présent.

Vrea sê giur
Vrea sê giurî
Vrea sê giurâ
Vrea sê giurämü
Vrea sê giurafî
Vrea sê giurâ

<i>I-e forme.</i>	<i>II-e forme. *</i>
Aşü jurâ	jurar-aşü
Aï jurâ	jurar-aï
Ar jurâ	jurar-ar
Amü jurâ	jurar-amü
Aï jurâ	jurar-aï
Arü jurâ	jurar-arü

Je jurerais
 Tu jurerais
 Il jurerait
 Nous jurerions
 Vous jureriez
 Ils jureraient

Conditionnel présent précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme.

Cara sê	}	giur
ou		giurî
fureșî cõ		giurã
ou		giurãmũ
s'êste cõ		giurașî
		giurã

II-e forme. ⁹

sê giurarem ou s'giurareșî
 sê giurareșî ou s'giurarecî
 sê giurare
 sê giuraremũ
 sê giurareșî
 sê giurare

III-e forme. ¹⁰

sê hibã sê giur
 sê hibã sê giurî
 sê hibã sê giure
 sê hibã sê giurãmũ
 sê hibã sê giurașî
 sê hibã sê giure

I-e forme.

Daca așũ ou d'așũ jurã
 Daca aî ou d'aî jurã
 Daca ar ou d'ar jurã
 Daca amũ ou d'amũ jurã
 Daca așî ou d'așî jurã
 Daca arũ ou d'arũ jurã

II-e forme.

sê fiã sê jur
 sê fiã sê jurî
 sê fiã sê jure
 sê fiã sê jurãmũ
 sê fiã sê jurașî
 sê fiã sê jure

Si je jurais
 Si tu jurais
 S'il jurait
 Si nous jurions
 Si vous juriez
 S'ils juraient

Conditionnel passé. ¹¹

I-e forme.

Vrea sê giuram
 Vrea sê giurat
 Vrea sê giurã
 Vrea sê giurãmũ
 Vrea sê giurașî
 Vrea sê giurã

II-e forme.

Erã sê giur
 Erã sê giurî
 Erã sê giurã
 Erã sê giurãmũ
 Erã sê giurașî
 Erã sê giurã

I-e forme.

Așũ fi jurat
 Aî fi jurat
 Ar fi jurat
 Amũ fi jurat
 Așî fi jurat
 Arũ fi jurat

II-e forme. ¹²

ierã sê jur
 ierã sê jurî
 ierã sê jure
 ierã sê jurãmũ
 ierã sê jurașî
 ierã sê jure

J'aurais juré
 Tu aurais juré
 Il aurait juré
 Nous aurions juré
 Vous auriez juré
 Ils auraient juré

I-e forme.

<i>cara sã</i>		<i>giuram</i>
<i>ou</i>		<i>giuraã</i>
<i>fureã cã</i>		<i>giurã</i>
<i>ou</i>		<i>giuramã</i>
<i>s'este cã</i>		<i>giuraã</i>
<i>ou</i>		<i>giuraã</i>
<i>sã hibã sã</i>		<i>giurã</i>

II-e forme.

Elle est composée du plus-que-parfait de l'indicatif précédé de *sã* ou de *cara sã*.

Sã aveam giuratã ou *Cara sã aveam giuratã*

Sã aveaã giuratã ou *Cara sã aveaã giuratã*,

ou encore :

Sã eram giurat ou *Cara sã eram giurat*

Sã eraã giurat ou *Cara sã eraã giurat*

III-e forme, peu usitée.¹⁰

<i>Sã crã</i>		<i>sã giur</i>	.	<i>autre III-e forme.</i>
<i>ou</i>		<i>sã giurã</i>		<i>sã erã s'giurarem</i>
<i>Cara sã erã</i>		<i>sã giurã</i>	.	<i>sã crã s'giurareã</i>
<i>ou</i>		<i>sã giurãmã</i>		<i>sã erã s'giuraremã</i>
<i>fureã cã erã</i>		<i>sã giuraã</i>	.	<i>sã erã s'giurareã</i>
		<i>sã giurã</i>		<i>sã erã s'giurare</i>

Daca așîu *ou* d'așîu fi jurat

Daca aî *ou* d'aî fi jurat

Daca ar *ou* d'ar fi jurat

Daca amû *ou* d'amû fi jurat

Daca aîi *ou* d'aîi fi jurat

Daca arû *ou* d'arû fi jurat

Si j'avais juré

Si tu avais juré

S'il avait juré

Si nous avions juré

Si vous aviez juré

S'ils avaient juré

I M P É R A T I F ¹³

Giură ou *să giurî*
Las' să giură
Giurați ou *să giurați*
Las' să giură

Jură ou *să jurî*
Jure ou *să jure*
Jurați ou *să jurați*
Jure ou *să jure*

Jure
 Qu'il jure
Jurez
 Qu'ils jurent

S U B J O N C T I F

Présent. ²³

Să giur
Să giurî
Să giură
Să giurămă
Să giurați
Să giură

Să jur
Să jurî
Să jure
Să jurămă
Să jurați
Să jure

Que je jure
 Que tu jures
 Qu'il jure
 Que nous jurions
 Que vous juriez
 Qu'ils jurent

P a s s é.

Să escu ou ²⁴ *să hiă giurat, giurată*
Să hiă giurat, giurată
Să hibă giurat, giurată
Să himă giurați, giurate
Să hiți giurați, giurate
Să hibă giurați, giurate

Să fiū jurat ou *să fi jurat* ¹⁴
Să fiî jurat ou *să fi jurat*
Să fiă jurat ou *să fi jurat*
Să fimă jurat ou *să fi jurat*
Să fiți jurat ou *să fi jurat*
Să fiă jurat ou *să fi jurat*

Que j'aie juré
 Que tu aies juré
 Qu'il ait juré
 Que nous ayons juré
 Que vous ayez juré
 Qu'ils aient juré

I N F I N I T I F ¹⁵

Giurare

Jurare ou jură

Jurer

P A R T I C I P E

Présent.

Giurându ou giurându-lui

Jurându

Jurant

P a s s é.

*Giurat, féminin giurată
pluriel giurați, féminin giurate*

Jurat, féminin jurată
pluriel jurați, féminin jurate

Juré, jurée
jurés, jurées

II. CONJUGAISON DU VERBE *durîmîre*, *dormire*, «*dormir*.»

Dialecte macédonien.

Dialecte danubien.

Traduction française.

INDICATIF

Présent.

Ieñ ou *mine* *dormu*
Tine *durîni*
Iel ou *iea* *dôrme*
Noï *durîmimû*
Voï *durîmiți*
Iellî ou *ielle* *dormu*

Ieñ (eñ) *dormû* ¹
 Tu *dormî*
Iel ou *iea* (el ou ea) *dôrme*
 Noï *dormimû*
 Voï *dormiți*
Ieï ou *ielle* (eï ou elle) *dormî*

Je dors
 Tu dors
 Il dort
 Nous dormons
 Vous dormez
 Ils dorment

Imparfait.

Durîmiam
Durîmiaï
Durîmià
Durîmiamû
Durîmiați
Durîmià

Dormiam ou *dormeam*
Dormiaï ou *dormeaï*
Dormià ou *dormea*
Dormiamû ou *dormeamû*
Dormiați ou *dormeați*
Dormià ou *dormea*

Je dormais
 Tu dormais
 Il dormait
 Nous dormions
 Vous dormiez
 Ils dormaient

Passé défini.

Durmîi
Durmîși
Durmî
Durmîmmă ²⁰
Dur.î ită
Durmîră

Dormîi
 Dormîși
 Dormi
 Dormirămă
 Dormirăși
 Dormiră

Je dormis
 Tu dormis
 Il dormit
 Nous dormîmes
 Vous dormîtes
 Ils dormirent

Passé indéfini. ²¹

Am durmîită
Ai durmîită
Are durmîită
Avemă durmîită
Aveși durmîită
Aū ou aūă durmîită

<i>I-e forme.</i>	<i>II-e forme.</i> ²
Am dormit	dormit-am
Ai dormit	dormit-ai
A dormit	dormit-a
Amă dormit	dormit-amă
Ași dormit	dormit-ași
Aū dormit	dormit-aū

J'ai dormi
 Tu as dormi
 Il a dormi
 Nous avons dormi
 Vous avez dormi
 Ils ont dormi

Passé antérieur.

Avui durmîită
Avuși durmîită
Avu durmîită
Avumă durmîită
Avută durmîită
Avură durmîită

J'eus dormi
 Tu eus dormi
 Il eut dormi
 Nous eûmes dormi
 Vous eûtes dormi
 Ils eurent dormi

I-e forme. 4

Aveam durînită *cram durînit, durînită*
Aveai durînită *eraî durînit, durînită*
Avea durînită *eră durînit, durînită*
Aveamî durînită *eramî durîniîşi, durînite*
Aveaiî durînită *eraîî durîniîşi, durînite*
Avea durînită *eră durîniîşi, durînite*

II-e forme.

Va să dormi
Va să dormi
Va să dormă
Va să durînimî
Va să durîniîşi
Vu să dormă

Plus-que-parfait.

Dormissem ²⁶
 Dormisseşi
 Dormisse
 Dormisserăm
 Dormisserăşi
 Dormisseră

F u t u r. 5*I-e forme. 7*

O să dormi
 O să dormi
 O să dormă
 O să dormimî
 O să dormiîşi
 O să dormă
 Oî dormi
 Eî dormi
 O dormi
 Omî dormi
 Eî dormi
 Orî dormi
ou voi dormi
ou vei dormi
ou va dormi
ou vom dormi
ou veţi dormi
ou vor dormi

II-e forme.

J'avais dormi
 Tu avais dormi
 Il avait dormi
 Nous avions dormi
 Vous aviez dormi
 Ils avaient dormi

Je dormirai
 Tu dormiras
 Il dormira
 Nous dormirons
 Vous dormirez
 Ils dormiront

III-e forme.

Dormi-voi
 Dormi-vei
 Dormi-va
 Dormi-vom
 Dormi-veî
 Dormi-vor

Futur antérieur. ¹⁸

Oi fi dormit	<i>ou</i> voïū fi dormit	J'aurai dormi
Ėi fi dormit	<i>ou</i> veï fi dormit	Tu auras dormi
O fi dormit	<i>ou</i> va fi dormit	Il aura dormi
Omū fi dormit	<i>ou</i> vomū fi dormit	Nous aurons dormi
Ėi fi dormit	<i>ou</i> veï fi dormit	Vous aurez dormi
Orū fi dormit	<i>ou</i> vorū fi dormit	Ils auront dormi

CONDITIONNEL

Présent.

	<i>I-e forme.</i>	<i>II-e forme. *</i>	
<i>Vrea sē dormu</i>	Aşū dormi	dormir-aşū	Je dormirais
<i>Vrea sē dorīni</i>	Aī dormi	dormir-aī	Tu dormirais
<i>Vrea sē dōrmă</i>	Ar dormi	dormir-ar	Il dormirait
<i>Vrea sē durăimū</i>	Amū dormi	dormir-amū	Nous dormirions
<i>Vrea sē durmīi</i>	Aī dormi	dormir-aī	Vous dormiriez
<i>Vrea sē dōrmă</i>	Arū dormi	dormir-arū	Ils dormiraient

Conditionnel présent précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

<i>I-e forme.</i>				
Cara sê (ou cara s')	{	<i>dormu</i> ou	{	<i>dormu</i>
		<i>dorîni</i>		<i>dorîni</i>
		<i>dormă</i>		<i>dôrme</i>
	<i>durînimû</i>	<i>s'êste cõ</i>	<i>durînimû</i>	
	<i>durînițî</i>	<i>ou</i>	<i>durînițî</i>	
<i>dormă</i>	<i>fureșî cõ</i>	<i>dormu</i>		

*II-e forme.*⁹

sê durîniêrem ou *s'durîniêreșî*
sê durîniêreșî ou *s'durîniêreș*
sê durîniêre
sê durîniêremû
sê durîniêrețî
sê durîniêre

*III-e forme.*¹⁰

sê hibă sê dormu
sê hibă sê dorîni
sê hibă sê dormă
sê hibă sê durînimû
sê hibă sê durînițî
sê hibă sê dormă

<i>I-e forme.</i>	
<i>Daca așîu</i>	<i>ou d'așîu dormi</i>
<i>Daca aî</i>	<i>ou d'aî dormi</i>
<i>Daca ar</i>	<i>ou d'ar dormi</i>
<i>Daca amû</i>	<i>ou d'amû dormi</i>
<i>Daca ațî</i>	<i>ou d'ațî dormi</i>
<i>Daca arû</i>	<i>ou d'arû dormi</i>

II-e forme.

Sê fiă sê dormû
Sê fiă sê dormî
Sê fiă sê dormă
Sê fiă sê dormimû
Sê fiă sê dormițî
Sê fiă sê dormă

Si je dormais
 Si tu dormais
 S'il dormait
 Si nous dormions
 Si vous dormiez
 S'ils dormaient

Conditionnel passé.¹¹

<i>I-e forme.</i>	<i>II-e forme.</i>
<i>Vrea sê durîniam</i>	<i>Erà sê dormu</i>
<i>Vrea sê durîniăș</i>	<i>Erà sê dorîni</i>
<i>Vrea sê durîniă</i>	<i>Erà sê dormă</i>
<i>Vrea sê durîniamû</i>	<i>Erà sê durînimû</i>
<i>Vrea sê durîniățî</i>	<i>Erà sê durînițî</i>
<i>Vrea sê durîniă</i>	<i>Erà sê dormă</i>

<i>I e forme.</i>	<i>II e forme.</i> ¹²
<i>Așîu fi dormit</i>	<i>ierà sê dormû</i>
<i>Aî fi dormit</i>	<i>ierà sê dormî</i>
<i>Ar fi dormit</i>	<i>ierà sê dormă</i>
<i>Amû fi dormit</i>	<i>ierà sê dormimû</i>
<i>Ațî fi dormit</i>	<i>ierà sê dormițî</i>
<i>Arû fi dormit</i>	<i>ierà sê dormă</i>

J'aurais dormi
 Tu aurais dormi
 Il aurait dormi
 Nous aurions dormi
 Vous auriez dormi
 Ils auraient dormi

I-e forme.

<i>Cara sê</i>	}	<i>durmiam</i>
<i>ou</i>		<i>durmïaï</i>
<i>fureși cõ</i>		<i>durmïa</i>
<i>ou</i>		<i>durmïamũ</i>
<i>s'êste cõ</i>		<i>durmïați</i>
<i>ou</i>		<i>durmïa</i>
<i>sê hibã sê</i>		<i>durmïa</i>

II-e forme.

Elle est composée du plus-que-parfait de l'indicatif précédé de *sê* ou de *cara sê*.

Sê aveam durmïtã ou *Cara sê aveam durmïtã*

Sê aveaï durmïtã ou *Cara sê aveaï durmïtã*

ou encore :

Sê eram durmït ou *Cara sê eram durmït*

Sê eraï durmït ou *Cara sê eraï durmït*

III-e forme, peu usitée. ¹⁰

Autre III-e forme.

17	<i>Sê erã</i>	}	<i>sê dormu</i>	<i>sê erã s'durmïérem</i>
	<i>ou</i>		<i>sê dorïni</i>	<i>sê erã s'durmïéreși</i>
	<i>Cara sê erã</i>		<i>sê dõrmã</i>	<i>sê erã s'durmïére</i>
	<i>ou</i>		<i>sê durmïmũ</i>	<i>sê erã s'durmïéremũ</i>
	<i>fureși cõ erã</i>		<i>sê durmïți</i>	<i>sê erã s'durmïéreși</i>
			<i>sê dõrmã</i>	<i>sê erã s'durmïére</i>

la conjonction conditionnelle «si.»

Daca așî ū *ou* d'așî ū fi dormit
Daca aî *ou* d'aî fi dormit
Daca ar *ou* d'ar fi dormit
Daca amŭ *ou* d'amŭ fi dormit
Daca ațî *ou* d'ațî fi dormit
Daca arŭ *ou* d'arŭ fi dormit

Si j'avais dormi
Si tu avais dormi
S'il avait dormi
Si nous avions dormi
Si vous aviez dormi
S'ils avaient dormi

I M P É R A T I F ¹³

Dormi ou *să dormi*
Las' să dormă
Durmiți ou *să durmiți*
Las' să dormă

Dormi ou *să dormi*
Dormă ou *să dormă*
Dormiți ou *să dormiți*
Dormă ou *să dormă*

Dors
 Qu'il dorme
 Dormez
 Qu'ils dorment

S U B J O N C T I F

Présent. ²³

Să dormu
Să dormi
Să dormă
Să durmimă
Să durmiți
Să dormă

Să dormu
Să dormi
Să dormă
Să dormimă
Să dormiți
Să dormă

Que je dorme
 Que tu dormes
 Qu'il dorme
 Que nous dormions
 Que vous dormiez
 Qu'ils dorment

P a s s é.

Să fiu dormit, durmیتă
Să fi dormit, durmیتă
Să fiă dormit, durmیتă
Să fimă dormit, durmیتe
Să fiți dormit, durmیتe
Să fiă dormit, durmیتe

Să fiu dormit ou *să fi dormit*¹⁴
Să fi dormit ou *să fi dormit*
Să fiă dormit ou *să fi dormit*
Să fimă dormit ou *să fi dormit*
Să fiți dormit ou *să fi dormit*
Să fiă dormit ou *să fi dormit*

Que j'aie dormi
 Que tu aies dormi
 Qu'il ait dormi
 Que nous ayons dormi
 Que vous ayez dormi
 Qu'ils aient dormi

I N F I N I T I F ¹⁶

Durmire

Dormire *ou* dormi

Dormir

P A R T I C I P E

Présent.

Durmîndu *ou* *durmîndu-lui*

Dormindŭ

Dormant

P a s s é.

Durmît, féminin *durmîta*
pluriel *durmiți*, féminin *durmițe*

Dormit, *féminin* dormită
pluriel dormiți, *féminin* dormite

Dormi, ayant dormi

CONJUGAISON DU VERBE *videre, vedere, «voir.»*

Dialecte macédonien.

Dialecte danubien.

Traduction française.

I N D I C A T I F

Présent.

Ieŭ ou *mine* *ved*
Tine *veđi*
Iel ou *iea* *véde*
Noï *videmŭ*
Voï *videŭi*
Iellŭ ou *ielle* *vedŭ*

Ieŭ (eŭ) *věđŭ*¹
 Tu *veđi*
Iel ou *iea* (el ou ea) *vede*
 Noï *vedemŭ*
 Voï *vedeŭi*
Ieŭ ou *ielle* (eï ou elle) *věđŭ*

Je vois
 Tu vois
 Il voit
 Nous voyons
 Vous voyez
 Ils voient

Imparfait.

Videam
Videaŭ
Videà
Videamŭ
Videaŭi
Videà

Vedeam
Videaï
Vedeà
Vedeamŭ
Videaŭi
Vedeauŭ, vedeà

Je voyais
 Tu voyais
 Il voyait
 Nous voyions
 Vous voyiez
 Ils voyaient

Passé défini.

Viđur
Viđuși
Viđu
Viđumă
Viđută
Viđură

Věđur
Věđuși
Věđu
Věđurămŭ
Věđurătŭ
Věđură

Je vis
 Tu vis
 Il vit
 Nous vimes
 Vous vîtes.
 Ils virent

Passé indéfini.²¹*I-e forme.**II-e forme.²*

Am viđută
At viđută
Are viđută
Avemă viđută
Aveți viđută
Aŭ ou aŭă viđută

Am věđut *Věđut-am*
Aŭ věđut *Věđut-aŭ*
A věđut *Věđut-a*
Amŭ věđut *Věđut-amŭ*
Aŭŭ věđut *Věđut-aŭŭ*
Aŭ věđut *Věđut-aŭ*

J'ai vu
 Tu as vu
 Il a vu
 Nous avons vu
 Vous avez vu
 Ils ont vu

Passé antérieur.³

Avuă viđută
Avuși viđută
Avu viđută
Avumă viđută
Avută viđută
Avură viđută

J'eus vu
 Tu eus vu
 Il eut vu
 Nous eûmes vu
 Vous eûtes vu
 Ils eurent vu

Plus-que-parfait.

Aveam vădută ⁴
Aveai vădută
Avea vădută
Aveamă vădută
Aveați vădută
Avea vădută

Vădussem ²⁶
 Vădusseși
 Vădusse
 Vădusserămă
 Vădusserăți
 Vădusseră

J'avais vu
 Tu avais vu
 Il avait vu
 Nous avions vu
 Vous aviez vu
 Ils avaient vu

F u t u r. ⁵

Va să ved ⁶
Va să vedeți
Va să vedă
Va să vedemă
Va să vedeți
Va să vedă

I-e forme. ⁷

O să vădă
 O să vedeți
 O să vedă (vață)
 O să vedemă
 O să vedeți
 O să vedă (vață)

II-e forme. ⁷

Oi vedé *ou* voiă vedé
 Ei vedé *ou* veți vedé
 O vedé *ou* va vedé
 Omă vedé *ou* vomă vedé
 Eiți vedé *ou* veți vedé
 Oră vedé *ou* voră vedé

Je verrai
 Tu verras
 Il verra
 Nous verrons
 Vous verrez
 Ils verront

III-e forme.

Vedé-voiă
 Vedé-veți
 Vedé-va
 Vedé-vomă
 Vedé-veți
 Vedé-voră

Futur antérieur. ¹⁹

Oi fi vëđut *ou* voiũ fi vëđut
Ei fi vëđut *ou* vei fi vëđut
O fi vëđut *ou* va fi vëđut
Omũ fi vëđut *ou* vomũ fi vëđut
Ei fi vëđut *ou* veĩ fi vëđut
Orũ fi vëđut *ou* vorũ fi vëđut

J'aurai vu
Tu auras vu
Il aura vu
Nous aurons vu
Vous aurez vu
Ils auront vu

CONDITIONNEL

Présent.

Vrea sã ved
Vrea sã veđi
Vreu sã vedã
Vrea sã videmũ
Vrea sã videđi
Vreu sã vedã

<i>I-e forme.</i>	<i>II-e forme.</i>
Ađiũ vedé	vedér-ađiũ
Aĩ vedé	vedér-aĩ
Ar vedé	vedér-ar
Amũ vedé	vedér-amũ
Ađi vedé	vedér-ađi
Arũ vedé	vedér-arũ

Je verrais
Tu verrais
Il verrait
Nous verrions
Vous verriez
Ils verraient

Conditionnel présent précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

<i>I-e form.</i>			
Cara s \bar{e} (ou ('ara s'))	<table border="0"> <tr> <td style="font-size: 3em; vertical-align: middle;">}</td> <td style="padding: 0 10px;"> <i>ved</i> ou <i>ved</i> <i>veđi</i> <i>veđi</i> <i>védü</i> <i>fureși cö</i> ou <i>videmü</i> <i>s'este cö</i> <i>videți</i> <i>videmü</i> <i>védä</i> <i>videți</i> <i>vedü</i> </td> </tr> </table>	}	<i>ved</i> ou <i>ved</i> <i>veđi</i> <i>veđi</i> <i>védü</i> <i>fureși cö</i> ou <i>videmü</i> <i>s'este cö</i> <i>videți</i> <i>videmü</i> <i>védä</i> <i>videți</i> <i>vedü</i>
}	<i>ved</i> ou <i>ved</i> <i>veđi</i> <i>veđi</i> <i>védü</i> <i>fureși cö</i> ou <i>videmü</i> <i>s'este cö</i> <i>videți</i> <i>videmü</i> <i>védä</i> <i>videți</i> <i>vedü</i>		

<i>II-e form.</i> ⁹	<i>III-e form.</i> ¹⁰
<i>s\bar{e} vidérem</i> ou <i>s'videreși</i>	<i>s\bar{e} hibä s\bar{e} ved</i>
<i>s\bar{e} videreși</i> ou <i>s'viderei</i>	<i>s\bar{e} hibä s\bar{e} veđi</i>
<i>s\bar{e} viderc</i>	<i>s\bar{e} hibä s\bar{e} védä</i>
<i>s\bar{e} vidéremü</i>	<i>s\bar{e} hibä s\bar{e} videmü</i>
<i>s\bar{e} videreți</i>	<i>s\bar{e} hibä s\bar{e} videți</i>
<i>s\bar{e} vidére</i>	<i>s\bar{e} hibä s\bar{e} védä</i>

<i>I-e form.</i>	<i>II-e form.</i>
<i>Vrea s\bar{e} videam</i>	<i>erä s\bar{e} ved</i>
<i>Vrea s\bar{e} videai</i>	<i>erä s\bar{e} veđi</i>
<i>Vrea s\bar{e} videa</i>	<i>erä s\bar{e} védä</i>
<i>Vrea s\bar{e} videamü</i>	<i>erä s\bar{e} videmü</i>
<i>Vrea s\bar{e} videati</i>	<i>erä s\bar{e} videți</i>
<i>Vrea s\bar{e} videä</i>	<i>erä s\bar{e} védä</i>

<i>I-e form.</i>			
Daca așiü Daca ai Daca ar Daca amü Daca ați Daca arü	<table border="0"> <tr> <td style="font-size: 3em; vertical-align: middle;">}</td> <td style="padding: 0 10px;"> <i>ou d'așiü vedé</i> <i>ou d'ai vedé</i> <i>ou d'ar vedé</i> <i>ou d'amü vedé</i> <i>ou d'ați vedé</i> <i>ou d'arü vedé</i> </td> </tr> </table>	}	<i>ou d'așiü vedé</i> <i>ou d'ai vedé</i> <i>ou d'ar vedé</i> <i>ou d'amü vedé</i> <i>ou d'ați vedé</i> <i>ou d'arü vedé</i>
}	<i>ou d'așiü vedé</i> <i>ou d'ai vedé</i> <i>ou d'ar vedé</i> <i>ou d'amü vedé</i> <i>ou d'ați vedé</i> <i>ou d'arü vedé</i>		

<i>II-e form.</i>	
S \bar{e} fiä s \bar{e} v \bar{e} đü S \bar{e} fiä s \bar{e} veđi S \bar{e} fiä s \bar{e} v \bar{e} đä (vađä) S \bar{e} fiä s \bar{e} vedemü S \bar{e} fiä s \bar{e} vedeți S \bar{e} fiä s \bar{e} v \bar{e} đä (vađä)	

Si je voyais
 Si tu voyais
 S'il voyait
 Si nous voyions
 Si vous voyiez
 S'ils voyaient

Conditionnel passé ¹¹

<i>I-e form.</i>	<i>II-e form.</i> ¹²		
Așiü fi v \bar{e} đut Ai fi v \bar{e} đut Ar fi v \bar{e} đut Amü fi v \bar{e} đut Ați fi v \bar{e} đut Arü fi v \bar{e} đut	<table border="0"> <tr> <td style="font-size: 3em; vertical-align: middle;">}</td> <td style="padding: 0 10px;"> <i>ierä s\bar{e} v\bar{e}đü</i> <i>ierä s\bar{e} veđi</i> <i>ierä s\bar{e} v\bar{e}đä (vađä)</i> <i>ierä s\bar{e} vedemü</i> <i>ierä s\bar{e} vedeți</i> <i>ierä s\bar{e} v\bar{e}đä (vađä)</i> </td> </tr> </table>	}	<i>ierä s\bar{e} v\bar{e}đü</i> <i>ierä s\bar{e} veđi</i> <i>ierä s\bar{e} v\bar{e}đä (vađä)</i> <i>ierä s\bar{e} vedemü</i> <i>ierä s\bar{e} vedeți</i> <i>ierä s\bar{e} v\bar{e}đä (vađä)</i>
}	<i>ierä s\bar{e} v\bar{e}đü</i> <i>ierä s\bar{e} veđi</i> <i>ierä s\bar{e} v\bar{e}đä (vađä)</i> <i>ierä s\bar{e} vedemü</i> <i>ierä s\bar{e} vedeți</i> <i>ierä s\bar{e} v\bar{e}đä (vađä)</i>		

J'aurais vu
 Tu aurais vu
 Il aurait vu
 Nous aurions vu
 Vous auriez vu
 Ils auraient vu

Conditionnel passé précédé de la conjonction conditionnelle .si. >

I-e forme.

<i>cara sê</i>		<i>videam</i>
ou		<i>videaî</i>
<i>fureşî cõ</i>		<i>videa</i>
ou		<i>videamũ</i>
<i>s'êste cõ</i>		<i>videaţî</i>
ou		<i>videa</i>
<i>sê hibã sê</i>		<i>videa</i>

II-e forme.

Elle est composée du plus-que-parfait de l'indicatif précédé de *sê* ou de *cara sê*.

Sê aveam vidutã ou *Cara sê aveam vidutã*

Sê aveaî vidutã ou *Cara sê aveaî vidutã*

Etc.

Etc.

III-e forme. peu usitée.¹⁰

Autre III-e forme.

<i>Sê erũ</i>		<i>sê ved</i>	<i>sê erũ s'vidérem</i>
ou		<i>sê veţî</i>	<i>sê erũ s'videreşî</i>
<i>Cara sê erũ</i>		<i>sê vedã</i>	<i>sê erũ s'videre</i>
ou		<i>sê videmũ</i>	<i>sê erũ s'vidéremũ</i>
<i>fureşî cõ erũ</i>		<i>sê videţî</i>	<i>sê erũ s'videreţî</i>
		<i>sê vedã</i>	<i>sê erũ s'videre</i>

Daca aşîũ ou *d'aşîũ fi vëđut*

Daca aî ou *d'aî fi vëđut*

Daca ar ou *d'ar fi vëđut*

Daca amũ ou *d'amũ fi vëđut*

Daca aî ou *d'aî fi vëđut*

Daca arũ ou *d'arũ fi vëđut*

Si j'avais vu

Si tu avais vu

S'il avait vu

Si nous avions vu

Si vous aviez vu

S'ils avaient vu

I M P É R A T I F ¹³

Veđi ou sě veđi
Las' sě vėdā
Videđi ou sě videđi
Las' sě vėdā

Veđi *ou* sě veđi
 Vėdā (vađā) *ou* sě vėdā
 Videđi *ou* sě videđi
 Vėdā (vađā) *ou* sě vėdā

Vois
 Qu'il voie
 Voyez
 Qu'ils voyent

S U B J O N C T I F

Présent. ²³

Sě vod
Sě veđi
Sě vėdā
Sě videmū
Sě videđi
Sě vėdā

Sě vėđū
 Sé veđi
 Sě vėdā (vađā)
 Sě vedemū
 Sě videđi
 Sě vėdā (vađā)

Que je voie
 Que tu voies
 Qu'il voie
 Que nous voyions
 Que vous voyiez
 Qu'ils voient

P a s s é. ¹⁴

Sě an viđutū ²⁴
Sě ai viđutā
Sě arbā viđutā
Sě avemū viđutū
Sě aveđi viđutā
Sě arbā viđutā

Sě fiū vėđut *ou* sě fi vėđut
 Sě fiī vėđut *ou* sě fi vėđut
 Sě fiā vėđut *ou* sě fi vėđut
 Sě fimū vėđut *ou* sě fi vėđut
 Sě fiđi vėđut *ou* sě fi vėđut
 Sě fiā vėđut *ou* sě fi vėđut

Que j'aie vu
 Que tu aies vu
 Qu'il ait vu
 Que nous ayons vu
 Que vous ayez vu
 Qu'ils aient vu

I N F I N I T I F ¹⁵

Videre

Vedere *ou* vedé

Voir

P A R T I C I P E

Présent.

Vedēndu ou vedēnda-luī
et *viđundu ou viđunda-luī*

Vēđēndū

Voyant

P a s s é.

Viđut, féminin *viđuta*
pluriel *viđuṭī*, féminin *viđute*

Vēđut, *féminin* vēđutā
pluriel vēđuṭī, *féminin* vēđute

Vu, vue
Vus, vues

VERBE VIDERE

CONJUGAISON DU VERBE **đicere, dicere, <dire.>**

Dialecte macédonien.

Dialecte danubien.

Traduction française.

I N D I C A T I F

Présent.

<i>Ieŭ</i> ou	<i>mine</i>	<i>đic</i>
	<i>Tine</i>	<i>đičĩ</i>
<i>Iel</i> ou	<i>iea</i>	<i>điče</i>
	<i>Noĩ</i>	<i>đičemũ</i>
	<i>Voĩ</i>	<i>đičeřĩ</i>
<i>Iellũ</i> ou	<i>ielle</i>	<i>đicũ</i>

<i>Ieũ</i> (eũ)	<i>đic</i> ¹
Tu	<i>đičĩ</i>
<i>Iel</i> ou	<i>iea</i> (el ou ea) <i>đice</i>
Noĩ	<i>đicemũ</i>
Voĩ	<i>đičeřĩ</i>
<i>Ieĩ</i> ou	<i>ielle</i> (eĩ ou elle) <i>đicũ</i>

<i>Je</i> dis
<i>Tu</i> dis
<i>Il</i> dit
<i>Nous</i> disons
<i>Vous</i> dites
<i>Ils</i> disent

Imparfait.

<i>đičeam</i>
<i>đičeaĩ</i>
<i>đičea</i>
<i>đičeamũ</i>
<i>đičeařĩ</i>
<i>đičeũ</i>

<i>diceam</i>
<i>diceaĩ</i>
<i>dicea</i>
<i>diceamũ</i>
<i>diceařĩ</i>
<i>diceaũ</i>

<i>Je</i> disais
<i>Tu</i> disais
<i>Il</i> disait
<i>Nous</i> disions
<i>Vous</i> disiez
<i>Ils</i> disaient

Passé défini.

ḡiṣṡu
ḡissēṣṡ
ḡisse
ḡissimū
ḡissitū
ḡissirū ou ḡisserā

ḡissēṡ
ḡissēṣṡ
ḡisse
ḡisserāmū et ḡissērāmū
ḡisserāṡṡ et ḡissērāṡṡ
ḡisserā

Je dis
Tu dis
Il dit
Nous dimes
Vous dites
Ils dirent

Passé indéfini.²¹

Am ḡisā
Aṡ ḡisā
Are ḡisā
Avemū ḡisā
Aveṡṡ ḡisā
Aū ou aūā ḡisā

I-e forme. *II-e forme.²*
Am ḡis ḡis-am
Aṡ ḡis ḡis-aṡ
A ḡis ḡis-a
Amū ḡisū ḡis-am
Aṡṡ ḡis ḡis-aṡṡ
Aū ḡis ḡis-aū

J'ai dit
Tu as dit
Il a dit
Nous avons dit
Vous avez dit
Ils ont dit

Passé antérieur.³

Avut ḡisā
Avuṣṡ ḡisā
Avū ḡisā
Avumū ḡisā
Avutū ḡisā
Avurā ḡisā

J'eus dit
Tu eus dit
Il eut dit
Nous eûmes dit
Vous eûtes dit
Ils eurent dit

Plus-que-parfait.

Aveam ȕisă ⁴
Aveař ȕisă
Avea ȕisă
Aveamũ ȕisă
Aveařĩ ȕisă
Avea ȕisă

ȕissessem ²⁶
ȕissesseřĩ
ȕissesse
ȕissesserămũ
ȕissesserăřĩ
ȕissesseră

J'avais dit
Tu avais dit
Il avait dit
Nous avions dit
Vous aviez dit
Ils avaient dit

F u t u r . ⁵*I-e forme.**II-e forme.*

Va sě ȕic ⁶
Va sě ȕicř
Va sě ȕică
Va sě ȕicemũ ou *ȕicimũ*
Va s.ȕ ȕicetř ou *ȕicetřĩ*
Va sě ȕică

O sě ȕic Oĩ ȕice *ou* vořũ ȕice
O sě ȕicř Ęř ȕice *ou* veř ȕice
O sě ȕică O ȕice *ou* va ȕice
O sě ȕicemũ Omũ ȕice *ou* vomũ ȕice
O sě ȕicetř Ęřĩ ȕice *ou* veřĩ ȕice
O sě ȕică Orũ ȕice *ou* vorũ ȕice

Je dirai
Tu diras
Il dira
Nous dirons
Vous direz
Ils diront

III-e forme.

ȕice-vořũ
ȕice-veř
ȕice-va
ȕice-vomũ
ȕice-veřĩ
ȕice-vorũ

Futur antérieur. 18

Oi fi is *ou* voiu fi is
Ei fi is *ou* vei fi is
O fi is *ou* va fi is
Omu fi is *ou* vomu fi is
Eii fi is *ou* veii fi is
Oru fi is *ou* voru fi is

J'aurai dit
Tu auras dit
Il aura dit
Nous aurons dit
Vous aurez dit
Ils auront dit

CONDITIONNEL

Présent.

I-e forme.

II-e forme. 9

Vrea se ic
Vrea se ici
Vrea se ica
Vrea se icemu *ou* *icimu*
Vrea se icei *ou* *icii*
Vrea se ica

Aiu ice icer-aiu
Ai ice icer-ai
Ar ice icer-ar
Amu ice icer-amu
Aii ice icer-aii
Aru ice icer-aru

Je dirais
Tu dirais
Il dirait
Nous dirions
Vous diriez
Ils diraient

Conditionnel présent précédé de la conjonction conditionnelle *si.**I-e forme.*

Cara s̄e ou <i>Cara s'</i>)	} <i>fureși cō</i> ou <i>s'iste cō</i>	<i>q̄ic</i> ou	} <i>q̄ic</i> <i>q̄içî</i> <i>q̄içe</i> <i>q̄içemû</i> <i>q̄içeșî</i> <i>q̄icû</i>
		<i>q̄içî</i>	
		<i>q̄icã</i>	
		<i>q̄içemû</i>	
		<i>q̄içeșî</i>	
		<i>q̄icã</i>	

II-e forme. ⁹

<i>S̄e q̄içerem</i> ou <i>s'q̄içereșî</i>	<i>s̄e hibã s̄e q̄ic</i>
<i>S̄e q̄içereșî</i> ou <i>s'q̄içerêi</i>	<i>s̄e hibã s̄e q̄içî</i>
<i>S̄e q̄içere</i>	<i>s̄e hibã s̄e q̄icã</i>
<i>S̄e q̄içeremû</i>	<i>s̄e hibã s̄e q̄içemû</i>
<i>S̄e q̄içereșî</i>	<i>s̄e hibã s̄e q̄içeșî</i>
<i>S̄e q̄içere</i>	<i>s̄e hibã s̄e q̄icû</i>

III-e forme. ¹⁰*I-e forme.*

<i>Daca așî</i>	ou	<i>d'așî q̄ice</i>
<i>Daca ai</i>	ou	<i>d'ai q̄ice</i>
<i>Daca ar</i>	ou	<i>d'ar q̄ice</i>
<i>Daca amû</i>	ou	<i>d'amû q̄ice</i>
<i>Daca așî</i>	ou	<i>d'așî q̄ice</i>
<i>Daca arû</i>	ou	<i>d'arû q̄ice</i>

II-e forme.

<i>S̄e fiã s̄e q̄ic</i>
<i>S̄e fiã s̄e q̄icî</i>
<i>S̄e fiã s̄e q̄icã</i>
<i>S̄e fiã s̄e q̄icemû</i>
<i>S̄e fiã s̄e q̄içeșî</i>
<i>S̄e fiã s̄e q̄icû</i>

Conditionnel passé. ¹¹*I-e forme.*

<i>Vrea s̄e q̄içeam</i>
<i>Vrea s̄e q̄içear</i>
<i>Vrea s̄e q̄içea</i>
<i>Vrea s̄e q̄içeamû</i>
<i>Vrea s̄e q̄içearî</i>
<i>Vrea s̄e q̄içea</i>

II-e forme.

<i>erã s̄e q̄ic</i>
<i>erã s̄e q̄içî</i>
<i>erã s̄e q̄icã</i>
<i>erã s̄e q̄içemû</i>
<i>erã s̄e q̄içeșî</i>
<i>erã s̄e q̄icû</i>

I-e forme.

<i>Așî fi q̄is</i>
<i>Aî fi q̄is</i>
<i>Ar fi q̄is</i>
<i>Amû fi q̄is</i>
<i>Așî fi q̄is</i>
<i>Arû fi q̄is</i>

II-e forme. ¹²

<i>ierã s̄e q̄ic</i>
<i>ierã s̄e q̄icî</i>
<i>ierã s̄e q̄icã</i>
<i>ierã s̄e q̄icemû</i>
<i>ierã s̄e q̄içeșî</i>
<i>ierã s̄e q̄icû</i>

<i>Si je disais</i>
<i>Si tu disais</i>
<i>S'il disait</i>
<i>Si nous disions</i>
<i>Si vous disiez</i>
<i>S'ils disaient</i>

<i>J'aurais dit</i>
<i>Tu aurais dit</i>
<i>Il aurait dit</i>
<i>Nous aurions dit</i>
<i>Vous auriez dit</i>
<i>Ils auraient dit</i>

Conditionnel passé précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme.

<i>Cara sã</i>	}	<i>ãiceam</i>
ou		<i>ãiceaĩ</i>
<i>fureãĩ cõ</i>	}	<i>ãiceu</i>
ou		<i>ãiceamũ</i>
<i>s'este cõ</i>	}	<i>ãiceaĩ</i>
ou		<i>ãicea</i>
<i>sã hĩbã sã</i>		

II-e forme.

Elle est composée du plus-que-parfait de l'indicatif précédé de *sã* ou de *cara sã*.

Sã aveam ãisã ou *Cara sã aveam ãisã*

Sã aveaĩ ãisã ou *Cara sã aveaĩ ãisã*

Etc.

Etc.

III-e forme, peu usitée.¹⁰

Autre III-e forme.

18	<i>Sã erã</i>	}	<i>sã ãic</i>	<i>sã erũ sã ãicõrem</i>
	ou		<i>sã ãicĩ</i>	<i>sã erũ sã ãicõreãĩ</i>
19	<i>Cara sã erã</i>	}	<i>sã ãicã</i>	etc. etc.
	ou		<i>sã ãicemũ</i> ou <i>ãicim ã</i>	
	<i>fureãĩ cõ erã</i>		<i>sã ãicõĩ</i> ou <i>ãicõĩ</i>	
			<i>sã ãicã</i>	

Daca aãũ ou *d'aãũ* fi ãis

Daca aĩ ou *d'aĩ* fi ãis

Daca ar ou *d'ar* fi ãis

Daca amũ ou *d'amũ* fi ãis

Daca aĩ ou *d'aĩ* fi ãis

Daca arũ ou *d'arũ* fi ãis

Si j'avais dit

Si tu avais dit

S'il avait dit

Si nous avions dit

Si vous aviez dit

S'ils avaient dit

I M P É R A T I F ¹⁸

Ți ou sê țicî
 las' sê țică
 țiceti ou sê țiceti
 las' sê țică

Ți ou sê țicî
 țică ou sê țică
 țiceti ou sê țiceti
 țică ou sê țică

Dis
 Qu'il dise
 Dites
 Qu'ils disent

S U B J O N C T I F

Présent. ²³

Sê țic
 Sê țicî
 Sê țică
 Sê țicemû ou țicimû
 Sê țiceti ou țiceti
 Sê țică

Sê țic
 Sê țicî
 Sê țică
 Sê țicemû
 Sê țiceti
 Sê țică

Que je dise
 Que tu dises
 Qu'il dise
 Que nous disions
 Que vous disiez
 Qu'ils disent

P a s s é.

Sê am țisă ²⁴
 Sê ai țisă
 Sê aibă țisă
 Sê avemû țisă
 Sê aveți țisă
 Sê aibă țisă

Sê fiû țis ou sê fi țis ¹⁸
 Sê fiî țis ou sê fi țis
 Sê fiă țis ou sê fi țis
 Sê fimû țis ou sê fi țis
 Sê fiți țis ou sê fi țis
 Sê fiă țis ou sê fi țis

Que j'aie dit
 Que tu aies dit
 Qu'il ait dit
 Que nous ayons dit
 Que vous ayez dit
 Qu'ils aient dit

I N F I N I T I F ¹⁵

ȃiĉere ²⁵ ou *ȃiĉere*

ȃicere ou *ȃice*

dire

P A R T I C I P E

Présent.

ȃiĉendu ou *ȃicenda-luă*
et *ȃicendu* ou *ȃicenda-luă*

ȃicendă

disant

P a s s é.

ȃis, féminin *ȃisă*
pluriel *ȃiși*, féminin *ȃise*

ȃis, féminin *ȃisă*
pluriel *ȃiși*, féminin *ȃise*

dit, dite
dits, dites.

CONJUGAISON DU VERBE *dàre, dare, <donner.>*

Dialecte macédonien.

Dialecte danubien.

Traduction française.

I N D I C A T I F

Présent.

<i>Ieũ</i>	ou <i>mine</i>	<i>daũ</i>
	<i>Tine</i>	<i>daĩ</i>
<i>Iel</i>	ou <i>iea</i>	<i>du</i>
	<i>Noĩ</i>	<i>dãmũ</i>
	<i>Voĩ</i>	<i>dařĩ</i>
<i>Iellĩ</i>	ou <i>ielle</i>	<i>da</i>

<i>Ieũ</i>	(<i>eũ</i>) <i>daũ</i> ¹
	Tu <i>daĩ</i>
<i>Iel</i>	ou <i>iea</i> (<i>el</i> ou <i>ea</i>) <i>dã</i>
	<i>Noĩ</i> <i>dãmũ</i>
	<i>Voĩ</i> <i>dařĩ</i>
<i>Ielĩ</i>	ou <i>ielle</i> (<i>eĩ</i> ou <i>elle</i>) <i>daũ</i> ou <i>dã</i>

Je	<i>donne</i>
Tu	<i>donnes</i>
Il	<i>donne</i>
Nous	<i>donnons</i>
Vous	<i>donnez</i>
Ils	<i>donnent</i>

Imparfait.

<i>dedeam</i>
<i>dedeaiř</i>
<i>dedeà</i>
<i>dedeamũ</i>
<i>dedeaiřĩ</i>
<i>dedeà</i>

<i>dedeam</i>	ou <i>dam</i>
<i>dedeaiř</i>	ou <i>daĩ</i>
<i>dedeà</i>	ou <i>da</i>
<i>dedeamũ</i>	ou <i>damũ</i>
<i>dedeaiřĩ</i>	ou <i>dařĩ</i>
<i>dedeaiř</i>	ou <i>daũ</i>

Je	<i>donnais</i>
Tu	<i>donnais</i>
Il	<i>donnait</i>
Nous	<i>donnions</i>
Vous	<i>donniez</i>
Ils	<i>donnaient</i>

dădu
dădeși
dăde
dădimă
dădită
dăderă ou *dădiră*

Passé défini.
dedeși *ou* dădăși
dedeși dădăși
dăde dădă
dădămă dădămă
dădăși dădăși
dăderă dădă

Je donnai
Tu donnas
Il donna
Nous donnâmes
Vous donnâtes
Ils donnèrent

Passé indéfini. ²¹

am dată, etc.

I-e forme. *II-e forme. ²*
am dat, etc. dat-am, etc.

J'ai donné, etc.

Passé antérieur. ³

avuși dată, etc.

J'eus donné.

Plus-que-parfait. ²⁷

aveam dată, etc.

dedessem, etc. *ou* dădussem, etc. ²⁶
ou dassem, etc.

J'avais donné

F u t u r. ⁵

Va să dași, etc. ⁶

I-e forme. ⁷ *II-e forme.*
O să dași, etc. oși da *ou* voși da,
etc.

Je donnerai, etc.

III-e forme.
da-voși, etc.

Futur antérieur. ¹⁸

Or fi dat <i>ou</i> voîu fi dat, etc.	J'aurai donné, etc.
---------------------------------------	---------------------

CONDITIONNEL**Présent.**

<i>I-e forme.</i>	<i>II-e forme. *</i>	
Vrea sê daî, etc.	aşîu da, etc.	dar-aşîu, etc. Je donnerais, etc.

Conditionnel présent précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

<i>I-e forme.</i>	<i>I-e forme.</i>	
Cara sê daî, etc. <i>ou fureşî cõ daî. etc.</i> <i>ou s'êste cõ daî, etc.</i>	daca aşîu da, etc., <i>ou d'aşîu da</i>	Si je donnais, etc.
<i>II-e forme. *</i>	<i>II-e forme.</i>	
Sê darem <i>ou s'darem,</i> etc.	sê fiã sê daî, etc.	
<i>III-e forme. ¹⁰</i>		
sê hibã sê daî, etc.		

Conditionnel passé. ¹¹

<i>I-e forme.</i>	<i>II-e forme.</i>	<i>I-e forme.</i>	<i>II-e forme. ¹²</i>	
Vrea sê dedeam, etc.	erã sê daî, etc.	Aşîu da, etc.	ierã sê daî, etc.	Je donnerais, etc.

Conditionnel passé précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme.

*Cara s'edeam, etc. ou fureși c'edeam,
ou s'este c'edeam, ou s'hibă s'edeam,
etc. etc.*

*Daca așfii fi dat, etc.
ou d'așfii fi dat, etc.*

Si j'avais donné

II-e forme.

*S'aveam dată, etc.
ou Cara s'aveam dată, etc.*

III-e forme. 10

*S'eră s'edău, ou Cara s'eră s'edău,
ou fureși c'eră s'edău, etc.
ou s'eră s'darem, etc.*

IMPÉRATIF. 18

*dă ou s'dăi
las' s'da
dași ou s'dași
las' s'da*

*dă ou s'dăi
dea ou s'dea
dași ou s'dași
dea ou s'dea*

*donne
qu'il donne
donnez
qu'ils donnent.*

SUBJONCTIF

Présent.²³

<i>Să dă</i>	Să da	Que je donne
<i>Să dai</i>	Să dai	Que tu donnes
<i>Să dea</i>	Să dea	Qu'il donne
<i>Să dăm</i>	Să dăm	Que nous donnions
<i>Să dați</i>	Să dați	Que vous donniez
<i>Să dea</i>	Să dea	Qu'ils donnent

P a s s é.

<i>Să am dată</i> , etc.	Să fiu dat, <i>ou</i> să fi dat, etc. ¹⁴	Que j'aie donné, etc.
--------------------------	---	-----------------------

I N F I N I T I F ¹⁵

<i>dare</i>	dare <i>ou</i> da	donner
-------------	-------------------	--------

P A R T I C I P E

Présent.

<i>dându</i> <i>ou</i> <i>dându-lui</i>	dându	donnant
---	-------	---------

P a s s é.

<i>dat</i> , féminin <i>dată</i> pluriel <i>dați</i> , féminin <i>date</i>	<i>dat</i> , féminin <i>dată</i> <i>pluriel</i> <i>dați</i> , féminin <i>date</i>	donné, féminin <i>donnée</i> <i>pluriel</i> <i>donnés</i> , féminin <i>données</i> .
---	--	---

CONJUGAISON DU VERBE *vinire, venire, «venir.»*

Dialecte macédonien.

Dialecte danubien.

Traduction française.

INDICATIF

Présent.

Ieü ou *mine* *vin*
 Tine *chiñä*
Iel ou *iea* *vine*
 Noï *chinimü*
 Voï *vhiniçt*
Iellï ou *ielle* *vinü*

Ieü (eü) *viü* ¹
 Tu viï
Iel ou *iea* (el ou ea) *vine*
 Noï venimü
 Voï veniçt
Ieï ou *ielle* (eï ou elle) *vinü*

Je viens
 Tu viens
 Il vient
 Nous venons
 Vous venez
 Ils viennent

Imparfait.

Vhineam, etc.

Veneam, etc.

Je venais, etc.

Passé défini.

Vinüü
Viniçt
Vinne
Vinimümü ²⁰
Vinütü
Vinnerä

Veniï
Veniçt
Veni
Venirämü
Venirätü
Venirä

Je vins
 Tu vins
 Il vint
 Nous vîmes
 Vous vîtes
 Ils vinrent

Passé indéfini. ²¹

	<i>I-e forme.</i>	<i>II-e forme.</i> ²	
<i>Am vinită</i> , etc.	Am venit, etc.	Venit-am, etc.	Je suis venu, etc.

Passé antérieur. ³

<i>Avui vinită</i> , etc.			Je fus venu, etc.
---------------------------	--	--	-------------------

Plus-que-parfait.

<i>I-e forme.</i> ⁴	<i>II-e forme.</i>		
<i>Aveam vinită</i> , etc.	<i>eram vinit</i> , etc.	Venisseam, etc. ²⁶	J'étais venu, etc.

F u t u r. ⁵

	<i>I-e forme.</i> ⁷	<i>II-e forme.</i>	
<i>Va să vin</i> , etc. ⁶	O să vii, etc.	Oi veni ou voiți veni, etc.	Je viendrai, etc.

III-e forme.

Veni-voiu, etc.

Futur antérieur. ¹⁸

Oi fi venit ou voiți fi venit	Je serai venu, etc.
-------------------------------	---------------------

CONDITIONNEL

Présent.

	<i>I-e forme.</i>	<i>II-e forme. *</i>	
<i>Vrea să vhin</i> , etc.	Așfii veni, etc.	venir-așfii, etc.	Je viendrais, etc.

Conditionnel présent précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

<i>I-e forme.</i>	<i>I-e forme.</i>	
<i>Cara să vhin</i> , etc., ou <i>furești cõ vhin</i> , etc. ou <i>s'ête cõ vhin</i> , etc.	<i>Daca așfii veni</i> , etc., ou <i>d'așfii veni</i> .	Si je venais, etc.
<i>II-e forme. °</i>	<i>II-e forme.</i>	
<i>Së vhinérem</i> ou <i>s'vhinérești</i> , etc.	<i>Së fiã së viũ</i> , etc.	
<i>III-e forme. 10</i>		
<i>së hibã' së vhin</i> , etc.		

Conditionnel passé. 11

<i>I-e forme.</i>	<i>II-e forme.</i>	<i>I-e forme.</i>	<i>II-e forme. 12</i>	
<i>Vrea să vhinéam</i> , etc.	<i>crã së vhin</i> , etc.	Așfii fi venit, etc.	ierà së viũ, etc.	Je serais venu, etc.

Conditionnel passé précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme.

Cara s'è v'ineam, etc., ou fureși c'ò v'incam,
ou s'èste c'ò v'ineam, ou s'è h'ib'ă s'è v'ineam,
 etc. etc.

Daca aș'ŭ fi venit, etc.
ou d'aș'ŭ fi venit, etc.

Si j'étais venu, etc.

II-e forme.

S'è aveam vinit'ă, ou Cara s'è aveam vinit'ă
ou S'è eram vinit, ou Cara s'è eram vinit,
 etc. etc.

III-e forme. ¹⁰

S'è er'ù s'è v'în, ou cara s'è er'ù s'è v'în,
ou fureși c'ò er'ù s'è v'în, ou s'è er'à s'v'în'èrem, etc.

IMPÉRATIF. ¹²

V'înu ou v'îno ou s'è v'î'n'ŭ
las' s'è v'î'n'ă
V'îniți' ou s'è v'îniți'
las' s'è v'î'n'ă

Vino ou s'è v'î
v'î'ă (ou v'îe) ou s'è v'î'ă
veniți' ou s'è veniți'
v'î'ă (ou v'îe) ou s'è v'î'ă

viens
 qu'il vienne
 venez
 qu'ils viennent.

SUBJONCTIF

Présent. ²³

Să vin
Să viiți
Să vină
Să vinimă
Să viniți
Să vină

Să viū
 Să vii
 Să viiă (ou sē viie)
 Să venimū
 Să veniți
 Sē viiă (ou sē viie)

Que je vienne
 Que tu viennes
 Qu'il vienne
 Que nous venions
 Que vous veniez
 Qu'ils viennent

P a s s é.

Sē hiū ou *sē escu vinit*, etc. ²⁴

Sē fiū venit ou sē fi venit, etc. ²⁴

Que je sois venu, etc.

I N F I N I T I F ¹⁵

vinire

venire

Venir

P A R T I C I P E

Présent.

vinindu ou *vininda-lui*

venindū ou viindū

Venant

P a s s é.

vinit, féminin *vinită*,
 pluriel *viniți*, féminin *vinite*

venit, féminin *venită*
 pluriel *veniți*, féminin *venite*

venu, féminin *venue*
 pluriel *venus*, féminin *venues*.

CONJUGAISON DU VERBE **vrére**, 1° vouloir, 2° aimer, **voire** vouloir.

Dialecte macédonien.

Dialecte danubien.

Traduction française.

INDICATIF

Présent.

	<i>I-e forme.</i>	<i>II-e forme.</i>	
<i>Ieü</i> ou <i>mine</i> <i>voüü</i>	<i>Ieü</i> (eü) <i>voüü</i> ou <i>voiescü</i> ¹	<i>vrëü</i>	Je veux, -- j'aime
<i>Tine</i> <i>vreï</i>	Tu <i>veï</i> ou <i>voiescü</i>	<i>vreï</i>	Tu veux, — tu aimes
<i>Iel</i> ou <i>iea</i> <i>va</i>	<i>Iel</i> ou <i>iea</i> (el ou ea) <i>va</i> ou <i>voiesce</i>	<i>vré</i>	Il veut, — il aime
<i>Noï</i> <i>vremü</i>	Noï <i>voimü</i>	<i>vremü</i>	Nous voulons, — nous aimons
<i>Voï</i> <i>vreïï</i>	Voï <i>voiïï</i>	<i>vreïï</i>	Vous voulez, — vous aimez
<i>Iellï</i> ou <i>iëlle</i> <i>vré</i>	<i>Ieï</i> ou <i>ielle</i> (eï ou elle) <i>vorü</i> ou <i>voiescü</i>	<i>vrëü</i>	Ils veulent, — ils aiment

Imparfait.

	<i>I-e forme.</i>	<i>II-e forme.</i>	
<i>Vream</i>	Voiam	<i>vream</i>	Je voulais, -- j'aimais
<i>Vreaï</i>	Voiaï	<i>vreaï</i>	Tu voulais, — tu aimais
<i>Vrea</i>	Voia	<i>vrea</i>	Il voulait, — il aimait
<i>Vreamü</i>	Voiamü	<i>vreamü</i>	Nous voulions, — nous aimions
<i>Vreaïï</i>	Voiaï	<i>vreaïï</i>	Vous vouliez, — vous aimiez
<i>Vrea</i>	Voiaü	<i>vreaü</i>	Ils voulaient, -- ils aimaient

Passé défini.

Vruî
 Vruşi
 Vru
 Vrumă
 Vrută
 Vrută

<i>I-e forme.</i>	<i>II-e forme.</i>	
voî	vruî	<i>ou</i> vrusèi
voişi	vruşi	<i>ou</i> vrusèşi
voi	vru	<i>ou</i> vruse
voirămă	vrurămă	<i>ou</i> vruserămă
voirăşi	vrurăşi	<i>ou</i> vruseràşi
voiră	vrură	<i>ou</i> vruseră

Je voulus, — j'aimai
 Tu voulus, — tu aimas
 Il voulut, — il aimas
 Nous voulûmes, — nous aimâmes
 Vous voulûtes, — vous aimâtes
 Ils voulurent, — ils aimèrent

Passé indéfini. ²¹

Am vrută, etc.

I-e forme.
 Am voit *ou* am vrut, etc.

J'ai voulu, etc. — j'ai aimé

II-e forme.²
 Voit-am *ou* vrut-am, etc.

Passé antérieur.³

Avuî vrută, etc.

J'eus voulu, — j'eus aimé, etc.

Plus-que-parfait.

Aveam vrută ⁴

Voissem, etc. ²⁶

J'avais voulu, — j'avais aimé

F u t u r. ⁵*I-e forme.*O sê voi *ou* o sê vrêŭ, etc.

Je voudrai, etc. — j'aimerai

*II-e forme. ⁷*oî voi *ou* oî vré, *ou* voiŭ voi, etc.*III-e forme.*

voi-voiŭ, etc.

F u t u r a n t é r i e u r. ¹⁸oî fi voit *ou* oî fi vrut, etc.
ou voiŭ fi voit, etc.J'aurai voulu, etc., —
J'aurai aimé, etc.**C O N D I T I O N N E L****Présent.***I-e forme.*așîŭ voi *ou* așîŭ vré

Je voudrais, etc., J'aimerais, etc.

*II-e forme. ⁹*voir-așîŭ *ou* vrér-așîŭ*Va sê voiŭ, etc. ⁶**Vrea sê voiŭ, etc.*

Conditionnel présent précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme.

*Cara să voiă, etc., ou fureși cǎ voiă, etc.
ou S'este cǎ voiă, etc.*

II-e forme.⁹

Să vrérem ou s'vréreși, etc.

III-e forme.¹⁰

Să hibă să voiă, etc.

I-e forme.

*Daca așiă voi ou daca așiă vré,
ou d'așiă voi,
ou d'așiă vré, etc.*

II-e forme.

*Să fiă să voiă, ou să fiă să vréă,
etc.*

Si je voulais, etc.,—si j'aimais, etc.

Conditionnel passé.¹¹

I-e forme.

Vrea să vream, etc.

II-e forme.

eră să voiă, etc.

I-e forme.

așiă fi voit ou așiă fi vrut, etc.

II-e forme.¹²

*ieră să voiă ou ieră să vréă,
etc.*

Je voudrais, — j'aimerais, etc.

Conditionnel passé précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme.

Cara sê vream, etc., ou fureși cđ vream,
ou s'êste cđ vream, ou sê hibă sê vream,
 etc. etc.

II-e forme.

Sê aveam vrută ou Cara sê aveam vrută,
 etc. etc.

III-e forme.¹⁰

Sê eră sê voîŭ, ou Cara sê eră sê voîŭ
ou fureși cđ eră sê voîŭ, etc.
ou sê eră s'vrêrem, etc.

Daca așŭ fi voit, etc.
ou d'ași fi voit, etc.
ou daca așŭ fi vrut, etc.
ou d'așŭ fi vrut

Si j'avais voulu, — si j'avais aimé

I M P É R A T I F ¹³

Vré ou sê vreî
Las' sê va
Vreși ou sê vreși
Las' sê va

Voiésce ou sê vreî
Voiéscă ou sê voiéscă
Voiși ou sê vreși
Voiéscă ou sê voiéscă

Veuille, — aime
 Qu'il veuille, — qu'il aime
 Veuillez, — aimez
 Qu'ils veuillent, — qu'ils aiment

SUBJONCTIF

Présent. ²³

	<i>I-e forme.</i>	<i>II-e forme.</i>	
<i>Sě voïŭ</i>	Sě voïŭ <i>ou</i> sě voiescŭ	Sě vrěŭ	Que je veuille, — que j'aime
<i>Sě vreŝ</i>	Sě veŝ <i>ou</i> sě voiescŝ	Sě vreŝ	Que tu veuilles, — que tu aimes
<i>Sě va</i>	Sě va <i>ou</i> sě voiescă	Sě vré	Qu'il veuille, — qu'il aime
<i>Sě vremŭ</i>	Sě voimŭ	Sě vremŭ	Que nous voulions, — que nous aimions
<i>Sě vreŝŝ</i>	Sě voiŝŝ	Sě vreŝŝ	Que vous vouliez, — que vous aimiez
<i>Sě vré</i>	Sě va <i>ou</i> sě voiescă	Sě vré	Qu'ils veuillent, — qu'ils aiment

P a s s é.

	<i>I-e forme.</i>	<i>II-e forme. ¹⁴</i>	
<i>Sě am vrută, etc. ²⁴</i>	Sě fiŭ voit <i>ou</i> sě fiŭ vrat	Sě fi vrut, etc.	Que j'aie voulu, — que j'aie aimé

I N F I N I T I F ¹⁵

<i>Vrere</i>	Voire <i>ou</i> voi; vrere <i>ou</i> vré		Vouloir, — aimer
--------------	--	--	------------------

P A R T I C I P E

Présent.

Vrundu ou *vrundu-lui*

Voindū ou vrëndū

Voulant, — aimant

P a s s é.

Vrut, féminin *vrută*
pluriel *vruți*, féminin *vrute*

Voit ou vrut, féminin voită ou vrută
pluriel voiți ou vruți, féminin voite ou vrute

voulu, voulue, voulus, voulues; —
aimé, aimée, aimés, aimées.

Remarques. En dialecte danubien, ce verbe a deux formes : 1° *voire* (qui a dû probablement être d'abord *volère*); 2° *vrère* (qui a dû probablement être *volère* puis *vorère*). Dans les livres on emploie plutôt la forme *voire*, dans le langage parlé plutôt la forme *vrère*.

En dialecte macédonien, ce verbe signifie 1° «vouloir,» 2° «aimer.» En danubien ce verbe signifie seulement «vouloir.»

On a pu remarquer que dans les deux dialectes, ce verbe sert d'auxiliaire.

Ainsi, dans le dialecte macédonien, le futur, le présent du Conditionnel et le passé de ce mode sont formés grâce au verbe **vrère**; dans le dialecte danubien, les deux futurs sont également formés grâce au verbe *voire*.

Dans la forme du futur *o să jur*, l'o semble avoir été *va*, puis *ua*, puis *uă*; et en roumain, *uă* prononcé rapidement devient *o*.

CONJUGAISON DU VERBE *face*, *facere*, «faire.»

Dialecte macédonien.

Dialecte danubien.

Traduction française.

I N D I C A T I F

Présent.

Ieū ou *mine* *fac*
Tine *façi*
Iel ou *iea* *façe*
Noï *façemü* ou *façimü*
Voï *façeï* ou *façiï*
Iellï ou *iëlle* *facü*

Ieū (eū) *fac* ¹
 Tu *facï*
Iel ou *iea* (el ou ea) *face*
 Noï *façemü*
 Voï *façeï*
Ieï ou *ielle* (eï ou elle) *facü*

Je fais
 Tu fais
 Il fait
 Nous faisons
 Vous faites
 Ils font

Imparfait.

Fäceam, etc.

Fäceam, etc.

Je faisais, etc.

Passé défini.

Fēcū
Fičeși
Fēce
Fēcimü
Fēcitü
Fēcirä

Fäcūï
Fäcüşï
Fäcē
Fäcürämü
Fäcüräï
Fäcürä

Je fis
 Tu fis
 Il fit
 Nous fimes
 Vous fites
 Ils firent

Passé indéfini. ²¹

<i>Am faptă</i> , etc.	<i>I-e forme.</i>	<i>II-e forme.</i> ²	J'ai fait, etc.
	Am făcut, etc.	făcut-am, etc.	

Passé antérieur. ³

<i>Avuă faptă</i> , etc.	J'eus fait, etc.
--------------------------	------------------

Plus-que-parfait.

<i>Aveam faptă</i> , etc. ⁴	Făcussem, etc. ²⁶	J'avais fait, etc.
--	------------------------------	--------------------

F u t u r. ⁵

<i>Va să fac</i> , etc. ⁶	<i>I-e forme.</i> ⁷	<i>II-e forme.</i>	Je ferai, etc.
	O să fac, etc.	Oi face <i>ou</i> voiți face, etc.	

III-e forme.

Face-voiți, etc.

Futur antérieur. ¹⁸

Oi fi făcut <i>ou</i> voiți fi făcut, etc.	J'aurai fait, etc.
--	--------------------

CONDITIONNEL

Présent.

	<i>I-e forme.</i>	<i>II-e forme. ⁹</i>
<i>Vrea să fac, etc.</i>	Așîu face, etc.	Facer-așîu, etc. Je ferais, etc.

Conditionnel présent précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

	<i>I-e forme.</i>	
<i>Cara să fac, etc. ou fureșî ođ fac, ou s'este cō fac, etc.</i>	<i>I-e forme.</i>	Daca așîu face ou d'așîu face, etc. Si je faisais, etc.
<i>Să făcērem ou s'făcēreșî, etc.</i>	<i>II-e forme. ⁹</i>	
<i>Să hibă să fac, etc.</i>	<i>III-e forme. ¹⁰</i>	<i>II-e forme.</i>
		Să fiă să fac, etc.

Conditionnel passé. ¹¹

	<i>I-e forme.</i>	<i>II-e forme.</i>
<i>Vreu să făceam, etc. eră să fac, etc.</i>	<i>I-e forme.</i>	<i>II-e forme. ¹²</i>
	Așîu fi făcut, etc.	ieră să fac, etc. Je ferais, etc.

Conditionnel passé précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme.

Cara sê făceam, ou fureși cõ făciam,
ou s'êste cõ făceam,
ou sê hibă sê făceam, etc.

II-e forme.

Sê aveam faptă, etc.
ou Cara sê aveam faptă, etc.

III-e forme. ¹⁰

Sê eră sê fac, ou cara sê eră sê fac,
ou fureși cõ eră sê fac, etc.
ou sê eră sê făcerem, etc.

Daca așîu fi făcut, etc.
ou d'așîu fi făcut, etc.

Si j'avais fait, etc.

IMPÉRATIF. ¹³

Fă ou sê făci
las' sê facă
Faceți ou sê faceți
las' sê facă

Fă ou sê faci
Facă ou sê facă
Faceți ou sê faceți
Facă ou sê facă

Fais
Qu'il fasse
Faites
Qu'ils fassent.

SUBJONCTIF

Présent. ²³

Să fac
Să faci
Să facă
Să făcăm ou *să făcăm*
Să faceți ou *să faceți*
Să facă

Să fac
 Să faci
 Să facă
 Să facem
 Să faceți
 Să facă

Que je fasse
 Que tu fasses
 Qu'il fasse
 Que nous fassions
 Que vous fassiez
 Qu'ils fassent

P a s s é.

Să am făcută, etc.

Să fiu făcut ou să fi făcut, etc. ¹⁴

Que j'aie fait, etc.

I N F I N I T I F ¹⁵

Făcere

Făcere

Faire

P A R T I C I P E

Présent.

Făcându ou *făcându-lui*

Făcându

Faisant

P a s s é.

Faptu, féminin *faptă*
 pluriel *fapți*, féminin *fapte*

Facut, féminin *făcută*
 pluriel *făcuți*, féminin *făcute*

Fait, féminin *faite*
 pluriel *faits*, féminin *faites*.

CONJUGAISON DU VERBE *stringere, stringere, «serrer, étreindre.»*

Ce verbe a, dans le dialecte macédonien, deux acceptions : 1° «étreindre, serrer, presser»; 2° «astreindre, contraindre, forcer, réunir.» Dans la première acception, il a, pour l'infinitif, le passé défini et le participe passé, une autre forme que lorsqu'il est employé dans la seconde acception. Il y a donc une double conjugaison; l'une pour la première acception : *stringere*, l'autre pour la seconde acception : *stringére*. Commençons par la première. (Nous marquerons d'un astérisque les formes qui sont communes aux deux conjugaisons).—En danubien, *stringere* a une seule forme, et cela signifie «serrer, étreindre, réunir.» *Strimtorare* signifie «contraindre, astreindre, forcer.»

I N D I C A T I F

Présent.

* <i>Ieū</i> ou <i>mine</i> <i>stringu</i>	Stringŭ	J'étreins
* <i>Tine</i> <i>stringi</i>	Stringī	Tu étreins
* <i>Iel</i> ou <i>iea</i> <i>stringe</i>	Stringe	Il étreint
<i>Noī</i> <i>stringemŭ</i>	Stringemŭ	Nous étreignons
<i>Voi</i> <i>stringeŭi</i>	Stringeŭi	Vous étreignez
* <i>Iellŭ</i> ou <i>ielle</i> <i>stringu</i>	Stringŭ	Ils étreignent

Imparfait.

* <i>Stringeam</i> , etc.	Stringeam, etc.	J'étreignais
---------------------------	-----------------	--------------

Passé défini.

Strîmşiu
Strîmsêşi
Strîmse
Strîmseşmû
Strîmsetû
Strîmseră

Strînsêi
Strînsêşi
Strîmse
Strînsêrămû *et* strînsêrămû
Strînsêrăţi *et* strînsêrăţi
Strînsêră

J'étreignis
Tu étreignis
Il étreignit
Nous étreignîmes
Vous étreignîtes
Ils étreignirent

Passé indéfini. ²¹

Am strîmtă, etc.

Am strînsû, etc.

J'ai étreint, etc.

Passé antérieur. ⁸

Avûi strîmtă, etc.

J'eus étreint, etc.

Plus-que-parfait. ²⁶

Aveam strîmtă, etc. ⁴

Strînsêsseşem, etc.

J'avais étreint, etc.

F u t u r. ⁵*I-e forme.* ⁷

O să stringă, etc.

J'étéindrai, etc.

*II-e forme.*oi stringe *ou* voiă stringe, etc.*III-e forme.*

stringe-voiă, etc.

Futur antérieur. ¹⁸Oi fi strinsă *ou* voiă fi strinsă, etc.

J'aurai étreint, etc.

CONDITIONNEL**Présent.***I-e forme.*

Aşă stringe, etc.

II-e forme. ⁸

stringer-aşă, etc.

J'étéindrais, etc.

* *Va să stringu*, etc. ⁶* *Vrea să stringu*, etc.

Conditionnel présent précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme.

* *Cara să stringu* ou *fureși cǎ stringu*, etc.
ou *s'este cǎ stringu*, etc.

*II-e forme.*⁹

* *Să stringérem*, etc.

*III-e forme.*¹⁰

* *Să hibă să stringu*, etc.

I-e forme.

Daca așîu stringe, etc.,
ou d'așîu stringe, etc.

II-e forme.

Să fiă să stringă, etc.

Si j'étreignais, etc.

Conditionnel passé.¹¹

I-e forme.

* *Vrea să stringeam*, etc.

II-e forme.

* *Eră să stringu*, etc.

I-e forme.

Așîu fi strînsă, etc.

*II-e forme.*¹²

Ieră să stringă, etc.

J'aurais étreint, etc.

I M P É R A T I F ¹³

- * *Stringe* ou *să stringi*
- * *Las' să stringă*
Stringeți ou *să stringeți*
- * *Las' să stringă*

Stringe ou *să stringi*
Stringă ou *să stringă*
Stringeți ou *să stringeți*
Stringă ou *să stringă*

Étreins
 Qu'il étreigne
 Étreignez
 Qu'ils étreignent

S U B J O N C T I F

Présent. ²³

- * *Să stringu*
- * *Să stringi*
- * *Să stringă*
Să stringemă
Să stringeți
- * *Să stringă*

Să stringă
Să stringi
Să stringă
Să stringemă
Să stringeți
Să stringă

Que j'étreigne
 Que tu étreignes
 Qu'il étreigne
 Que nous étreignons
 Que vous étreigniez
 Qu'ils étreignent

P a s s é.

Să am strimă, etc.

*Să fiu strinsă ou să fi strinsă, etc.*¹⁴

Que j'aie étreint, etc.

I N F I N I T I F ¹⁵

Stringere

Stringere

Étreindre

P A R T I C I P E

Présent.

* *Stringându* ou *stringenda-lui*

Stringându

Étreignant

P a s s é.

Strimtu, féminin *strimtä*,
pluriel *strimți*, féminin *strimte*

Strînsü, féminin *strînsă*,
pluriel *strînși*, féminin *strînse*

étraint, féminin *étrainte*,
pluriel *étraints*, féminin *étraintes*.

SECONDE ACCEPTION DU VERBE *stringere*.

I N D I C A T I F

Présent.

<p>* <i>Ieū</i> ou <i>mine</i> <i>stringu</i> * <i>Tine</i> <i>stringi</i></p> <p>* <i>Iel</i> ou <i>iea</i> <i>stringe</i> <i>Noï</i> <i>stringemū</i> <i>Voï</i> <i>stringeți</i></p> <p>* <i>Iellī</i> ou <i>ielle</i> <i>stringu</i></p>	<p><i>Ieū</i> (eū) <i>strimtořeđū</i> ¹ <i>Tu</i> <i>strimtořeđī</i> <i>Iel</i> ou <i>iea</i> (el ou ea) <i>strimtořeđă</i> <i>Noï</i> <i>strimtorăinū</i> <i>Voï</i> <i>strimtorăți</i> <i>Ielī</i> ou <i>ielle</i> (eī ou elle) <i>strimtořeđă</i></p>	<p><i>Je</i> <i>contrains</i> <i>Tu</i> <i>contrains</i> <i>Il</i> <i>contraint</i> <i>Nous</i> <i>contraignons</i> <i>Vous</i> <i>contraignez</i> <i>Ils</i> <i>contraignent</i></p>
---	--	--

Imparfait.

<p>* <i>Stringeam</i>, etc.</p>	<p><i>Strimtoram</i>, etc.</p>	<p><i>Je</i> <i>contraignais</i>, etc.</p>
---------------------------------	--------------------------------	--

Passé défini.

<p><i>Strëșiu</i> <i>Strissëși</i> <i>Strësse</i> <i>Strëssimū</i> <i>Strëssitū</i> <i>Strëssirū</i></p>	<p><i>Strimtorăi</i> <i>Strimtorăși</i> <i>Strimtorō</i> <i>Strimtorărămū</i> <i>Strimtorărăți</i> <i>Strimtorără</i></p>	<p><i>Je</i> <i>contraignis</i> <i>Tu</i> <i>contraignis</i> <i>Il</i> <i>contraignit</i> <i>Nous</i> <i>contraignimes</i> <i>Vous</i> <i>contraignîtes</i> <i>Ils</i> <i>contraignirent</i></p>
---	--	---

Passé indéfini. ²¹

Am stréssă, etc.

Am strimtorat, etc.

J'ai contraint, etc.

Passé antérieur. ³

Avut stréssă, etc.

J'eus contraint, etc.

Plus-que-parfait.

Aveam stréssă, etc.

Strimtorassem, etc. ²⁶

J'avais contraint, etc.

F u t u r. ⁵

I-e forme. ⁷

* *Va să stringu*, etc. ⁶

O să strimtořeşă, etc.

Je contraindrai, etc.

II-e forme.

Oi strimtoră *ou* voişă strimtoră, etc.

III-e forme.

Strimtoră-voişă, etc.

Futur antérieur. ¹⁸

Oi fi strimtorat *ou* voişă fi strimtorat,
etc. etc.

J'aurai contraint, etc.

CONDITIONNEL

Présent.

	<i>I-e forme.</i>	<i>II-e forme. °</i>	
* <i>Vrea să stringu</i>	Aşîu strîmtoară	strîmtorar-aşîu	Je contraindrais
* <i>Vrea să stringî</i>	Aî strîmtoară	strîmtorar-aî	Tu contraindrais
* <i>Vrea să stringă</i>	Ar strîmtoară	strîmtorar-ar	Il contraindrait
<i>Vrea să stringemû</i>	Amû strîmtoară	strîmtorar-amû	Nous contraindrions
<i>Vrea să stringeşi</i>	Aîşi strîmtoară	strîmtorar-aîşi	Vous contraindriez
* <i>Vrea să stringă</i>	Arû strîmtoară	strîmtorar-arû	Ils contraindraient

Conditionnel présent précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

<i>I-e forme.</i>	<i>I-e forme.</i>	
* <i>Cara să stringu</i> ou <i>fureşi cõ stringu</i> , ou <i>s'ête cõ stringu</i> , etc.	Daca aşîu strîmtoară, etc. ou d'aşîu strîmtoară, etc.	Si je contraignais, etc.
<i>II-e forme. °</i>		
* <i>Să stringérem</i> , etc.		
<i>III- forme. 10</i>	<i>II-e forme.</i>	
* <i>Să hibă să stringu</i> , etc.	Să fiă să strîmtoreşî, etc.	

Conditionnel passé ¹¹

I-e forme.

* *Vrea să stringeam, etc.*

II-e forme.

* *Era să stringu, etc.*

I-e forme.

Așîu fi strîmtorat, etc.

II-e forme. ¹²

Ieră să strîmtoređu, etc.

J'aurais contraint, etc.

I M P É R A T I F ¹³

* *Stringe ou să stringi*

* *Las' să stringă*

Stringeți ou să stringeți

* *Las' să stringă*

Strîmtoređă *ou* să strîmtoređi

Strîmtoređe *ou* să strîmtoređe

Strîmtorați *ou* să strîmtorați

Strîmtoređe *ou* să strîmtoređe

Contrains

Qu'il contraigne

Contraignez

Qu'ils contraignent

S U B J O N C T I F

Présent. ²³

* *Să stringu*

* *Să stringi*

* *Să stringă*

Să stringemü

Să stringeți

* *Să stringă*

Să strîmtoređu

Să strîmtoređi

Să strîmtoređe

Să strîmtorămü

Să strîmtorați

Să strîmtoređe

Que je contraigne

Que tu contraignes

Qu'il contraigne

Que nous contraignons

Que vous contraigniez

Qu'ils contraignent

P a s s é. ¹⁴*Sê am stréssă, etc.*Sê fiũ strimtorat *ou* sê fi strimtorat ¹⁴

Que j'aie contraint, etc.

I N F I N I T I F ¹⁵*Stringere*

Strimtorare

Contraindre

P A R T I C I P E

Présent.

* *Stringendu* *ou* *stringenda-lui*

Strimtorându

Contrainnant

P a s s é.

Stressu, féminin stréssă
pluriei *streși, féminin strése*Strimtorat, *féminin* strimtorată
*plur. strimtorați, fémin. strimtorate*Contraint, *féminin* contrainte
plur. contraints, fémin. contraintes.

R E M A R Q U E S.

1. — Dans le dialecte danubien, le pronom personnel est *eü*, je; *tu*, toi; *tu*; *el*, il; *ea*, elle; *noi*, nous; *voi*, vous; *eï*, ils; *elle*, elles. C'est ainsi que ces pronoms s'écrivent généralement; mais on prononce *ieü*, *iel*, *iea*, *ieï*, *ielle*, et non pas *eü*, *el*, *ea*, *eï*, *elle*. Nous les avons présentés tels qu'ils sont écrits, et aussi tels qu'ils sont prononcés.

2. — En dialecte macédonien, le passé indéfini avec l'auxiliaire mis après le participe passé ne s'emploie que dans la poésie populaire. (Voir plus bas).

Si ce temps de verbe est accompagné du pronom personnel, ce dernier se met, en dialecte macédonien comme en dialecte danubien, entre le participe passé et l'auxiliaire. Ainsi, on dit : *viđută-me aï* ou *viđut-me aï*, *vėđutu-m'aï*, tu m'as vu; — *dată-'tï am*, *datu-'fi am*, je t'ai donné; — *dată-'lly am*, *datu-'i am*, je lui ai donné.

Il est à remarquer qu'en dialecte macédonien le participe passé est au féminin (*am giurată*, j'ai juré, *aï dısă*, tu as dit; — *aveŧi avđită*, vous avez oui), quel que soit le genre, et que lorsque l'auxiliaire est placé après le participe passé, l'*ă* qui termine ce participe peut disparaître.

Nous trouvons dans trois vieilles chansons, recueillies à Crușova, les vers suivants :

1° *Dată-'lly am ună flurie*

Açillieï mică dudie.

Dată-'lly am au lieu de *'lly am dată*.

«Je lui ai donné (*littéralement* : donnée lui ai-[je]...) un ducat (monnaie d'or) à cette petite mariée.»

2° *Urită 'mï s'are bana mea*

Au lieu de *imï s'are urită*. «La vie m'est devenue ennuyeuse (*littér.* : abhorrée me s'a ma vie).»

3° *Isusit'-nă am főră voi*

au lieu de *nă am isusită*, «Je l'ai fiancée sans vous (*littér.* fiancée l'ai-[je]...)»

En dialecte danubien, le passé indéfini avec le participe passé mis avant le verbe auxiliaire s'emploie surtout dans les livres, et non seulement lorsque la phrase est interrogative, mais aussi dans le récit; c'est pourquoi nous n'avons pas traduit en français *foſt-am, avut-ai, jurat-a* par «ai-je été, as-tu eu, a-t-il juré,» formes employées en français surtout interrogativement.

En roumain, dans le langage parlé on emploie cette forme lorsqu'on veut mettre plus d'énergie dans le discours. Ex. *Prinsu-te am!* «Je t'ai pris, je t'ai attrapé!»

3.— Le passé antérieur s'emploie, en dialecte macédonien, comme en français. Ex. *După i avuŕ măcată fmi ſpuſe cō eră carne di ămilă.* «Après que j'[en] eus mangé il me dit que c'était de la viande de chameau.»

Le dialecte danubien n'a pas de passé antérieur.

4.— En dialecte macédonien, le plus-que-parfait est formé, comme en français, du participe passé du verbe que l'on conjugue précédé de l'imparfait de l'indicatif du verbe auxiliaire avoir. Ex. *aveam giurată,* «j'avais juré»; mais le plus-que-parfait d'un petit nombre de verbes (*ginrare*, jurer; — *durmire*, dormir; — *vinire*, venir; — *murire*, mourir; — *fugire*, fuir; — *crēscere*, croître; — *inſire*, sortir; — *măcare*, manger; — *aremănere*, rester; — *discălicare*, descendre de cheval,) peut se former et avec l'imparfait de l'indicatif du verbe «avoir,» et avec celui du verbe «être.» Dans le premier cas, le participe passé du verbe que l'on conjugue est mis au féminin (*giurată, durmăită, viđntă, đisă,* etc.) pour les deux nombres et les deux genres; tandis que si l'on a recours au verbe auxiliaire «être» pour former le plus-que-parfait, on doit accorder le participe passé suivant le genre et le nombre. Ex. *eram giurat,* au féminin *eram giurată,* j'avais juré; — *erați giurați,* au féminin *erați giurate,* vous aviez juré; — *eră vinit,* il était venu; — *eră vinită,* elle était venue; — *iellŕ eră viniți,* ils étaient venus; — *iōlle eră vinite,* elles étaient venues; — *eramŕ fugiți,* au féminin *eramŕ fugite,* nous avions fui; etc.

5.— En dialecte danubien, il y a une forme de futur composée du présent de l'indicatif du verbe «avoir» et du subjonctif présent du verbe que l'on conjugue. Ex. *Am sē fiŕ,* je serai; — *am sē đic,* je dirai; — *ai sē faci,* tu feras; — *are sē bea,* il boira, etc.

Ai sē faci signifie aussi «tu as à faire.» On voit donc que la

même locution, *am sê fac*, signifie, suivant le cas, «j'ai à faire, (je suis tenu de faire, je dois faire),» et «je ferai.»

Dans le dialecte méridional de la Sardaigne, on trouve le futur formé de l'indicatif présent du verbe «avoir» et de l'infinitif; ainsi, *ho a fare, ho a venire, ho a sapere*, qui signifient littéralement «j'ai à faire, j'ai à venir, j'ai à savoir» ont le sens de «je ferai, je viendrai. je saurai.»

6.— La forme du futur qui, en dialecte danubien, se forme avec l'infinitif, *oï vedé* ou *voïu vedé*, «je verrai,» n'existe pas en macédonien.

7.— Les formes du futur : a) *oï fi*, je serai ; *oï jurà*, je jurerai ; b) *o sê fiü*, *o sê jur*, et la forme du futur antérieur *oï fi fostü*, j'aurai été ; *oï fi jurat*, j'aurai juré, sont usitées dans le langage parlé en Vallachie et dans quelques régions de la Moldavie. La forme du futur *voïü fi*, je serai ; *voïü jurà*, je jurerai ; et celle du futur antérieur *voïü fi fostü*, j'aurai été, et *voïü fi jurat*, j'aurai juré, sont usitées dans le langage écrit.

La troisième forme du futur danubien *fi-voïü*, *jurà-voïü*, *vedé-voïü* est également usitée seulement dans les livres; cette forme est employée non seulement interrogativement, comme en français, mais aussi dans le récit.

Comme on le voit, dans le langage parlé du Danube, le futur a trois formes : a) *oï fi*, je serai ; — *oï mânca*, je mangerai ; — *oï jurà*, je jurerai ; b) *o sê fiü*, *o sê mănuncü*, *o sê jur* ; c) *am sê jur* ; — *am sê béü*, je boirai ; — *am sê joc*, je danserai.

Les deux premières formes, les plus usitées, ne sont pas employées indistinctement. On fait usage de la forme *o sê jur*, *o sê béü*, lorsque le verbe n'est pas précédé des conjonctions et des adverbes *cândü*. quand ; *daca*, si ; *orï-unde*, n'importe où ; *după ce*, après quoi ; *cum*, dès que. Ex. : *nicï nu o sê dormü*, je ne dormirai même pas ; — *bine o sê mănuncü*, je mangerai bien ; — *așiä o sê audï*, [c'est] ainsi [que] tu entendras ; — *pentru cö o sê remät*, parce que tu resteras ; — *rar o sê me vedä*, il me verra rarement ; — *multü o sê asudämü*, nous transpirerons beaucoup, (ou «nous travaillerons beaucoup») ; — *destul o sê ședä*, il restera (ou «il restera assis») assez [longtemps] ; — *o sê viä mâine*, il viendra demain ; etc.

Et l'on fait usage de la forme *oï fi*, *oï mânca*, *oï vedé*, lorsque le verbe est précédé des conjonctions et des adverbes *cândü*, quand ; *dacu*, si ; *orï-unde*, n'importe où ; *după ce*, après que ; *cum*, dès que ;

(*cum*, comment, n'entre pas dans cette catégorie, car on dit *cum o sê staiû?* «comment vais-je rester?») Ex. : *Cândă ot mâncă carne de porcū*, quand je mangerai de la viande de porc; — *daca ăi mâncă legume*, si tu mangeras des légumes; — *orî unde omū vedē*, n'importe où nous verrons; — *după ce ăfi ajunge*, après que vous serez arrivés (*littér.* après que vous arriverez); — *cum o auđi*, dès qu'il entendra.

Pour traduire la phrase «J'irai chez lui, et si je le trouve à la maison, je lui dirai...» on dirait dans le langage parlé : *O sê me duc la dînsul, și daca l'orî află a casă, am sê'i đic...* Dans le langage écrit, on dirait : *me voiū duce la dînsul, și daca 'l voiū află a casă, ăi voiū đice...*; c'est-à-dire que dans le langage écrit on répéterait trois fois de suite *voiū... voiū... voiū*, parce qu'on emploierait trois fois de suite la même forme du futur; tandis que dans le langage parlé en Vallachie, on emploie, en pareil cas, trois formes du futur, et on évite la répétition du *voiū* ou de l'*orî*.

Dans les livres ecclésiastiques, on trouve encore une forme du futur, rarement usitée, il est vrai. C'est la forme *va sê viiă*, il viendra; *va sê fiă*, il sera, correspondant à la forme du langage parlé *o sê viiă*, *o sê fiă*.

Ainsi, dans le *Credo*, pour dire «*sedet ad dextram Patris, et iterum venturus est*,» on a traduit : «*șede de a drépta tată-luî, și ierăși va sê viiă*, c'est-à-dire : «il se tient à la droite du Père, et il viendra derechef.» Dans ce passage, «il viendra» a été rendu par *va sê viiă*, ce qui est exprimé communément dans le langage parlé par *o sê viiă*, et dans le langage écrit par *va veni*, et en dialecte macédonien par *va sê vhină*.

A la fin du *Credo*, on a mis *va sê fiă* pour «il sera,» ce qui est exprimé communément dans le langage parlé par *o sê fiă*, et dans le langage écrit par *va fi*; en dialecte macédonien *va sê hibă*.

Dans les livres ecclésiastiques, on trouve fréquemment des formes qui aujourd'hui ne sont usitées que dans le dialecte macédonien.

Quelques personnes disent à la deuxième personne au singulier de la deuxième forme du futur, *orî veni*, *orî jură*, *te orî duce*, au lieu de *ăi veni*, *ăi jură*, *te ăi duce* ou *te'i duce*, etc.

8.— La forme du conditionnel présent qui dans le dialecte danubien se fait en plaçant d'abord l'infinitif et puis le verbe auxiliaire, *fir-așiū*, *veder-ar*, forme qui est usitée dans les malédictions, les

imprécations, etc., et que l'on pourrait traduire par «puissé-je être, puisse-t-il voir,» n'existe pas dans le dialecte macédonien.

Ainsi, on dit en danubien : *fir-ar al dracu-luï*, qu'il soit au diable; — *mâncar-ar foc*, puisse-t-il manger du feu; — *dormir-aï mǎrtă*, puisses-tu dormir morte; — *scôte-și'ar ochi*, puisse-t-il s'arracher (s'ôter) les yeux; — *crepar-ar fierea 'n iel*, puisse son fiel crever en lui, c'est-à-dire «que sa vésicule du fiel crève, qu'il meure subitement;» etc.

En macédonien on dit *sě mǎcă foc* (ou *s'mǎcă*), puisse-t-il manger du feu; — *sě hibă a dracu-luï*, qu'il soit au diable; — *sě dǎrmă mǎrtă* (ou *s'dǎrmă*), puisse-t-elle dormir morte; — etc.

9.— Dans le dialecte macédonien, la deuxième forme du conditionnel présent précédé de la conjonction conditionnelle *sě* (ou *s'*), en français «si,» est formée de l'infinitif, auquel on ajoute pour la première et la seconde personne au singulier, *m, și*, et au pluriel *mă, și* à la fin.

Pour les verbes en *are* et en *ere*, l'infinitif reste tel qu'il est, et il reçoit les finales que uous venons d'indiquer. Ainsi, infinitif *dare*, donner; *vidére*, voir, conditionnel *sě darem* ou *s'darem*, *sě vidérem* ou *s'vidérem*. On dit aussi, à la première personne *s'vidéresi*, et à la seconde personne *s'viderei*. On voit que *sě darem*, *sě vidérem* correspondent au latin *darem, viderem*.

Pour les verbes en *ire*, l'*i* qui précède *re* final, est changé en *é*, ou encore, après l'*i* on intercale un *é*.

*Infinitif**Conditionnel*

<i>fugire</i> , fuir	<i>s'fugérem</i> , si je fuyais
<i>gulire</i> , vider	<i>s'gulérem</i> , si je vidais
<i>hivrire</i> , avoir la fièvre	<i>s'hivrérem</i> , si j'avais la fièvre
<i>lungire</i> , allonger	<i>s'lungérem</i> , si j'allongeais
<i>lipsire</i> , falloir, faillir	<i>s'lipsérem</i> , s'il fallait
<i>lângedîre</i> , être malade, languir	<i>s'lângedîrem</i> , si je languissais
<i>minduire</i> , penser	<i>s'minduérem</i> , si je pensais
<i>asenchire</i> , cracher	<i>s'ascuchiérem</i> , si je crachais
<i>durîre</i> , dormir	<i>s'durîérem</i> , si je dormais
<i>orghire</i> , devenir aveugle	<i>s'orghiérem</i> , si je devenais aveugle

lîsire ou *eșire*, sortir, a pour conditionnel *s'lîsirem* ou *s'eșirem*.

L'*e* de la conjonction conditionnelle *sě*, s'élide, comme on le voit, devant les voyelles comme devant les consonnes. *S'me ellimareși*, si

tu m'appelais; — *s'te stringérem*, si je te serrais; — *s'lu vidérem*, si je le voyais; — *s'nă vrérem*, si je l'aimais (le pronom à la troisième personne au féminin), ou si je la voulais; — *s'ně făcere*, s'il nous faisait; — *s'vă dareși*, si je vous donnais; — *s'le vréreți*, si vous les aimiez ou si vous les vouliez (le pronom «les» à la troisième personne au féminin), etc.

Devant les pronoms personnels 'mī, 'ți, 'lī (datifs des pronoms personnels ieŃ, moi, tine, toi, iel, iea, lui, elle) dont la voyelle initiale est déjà élidée (car ces pronoms sont iŃi, iți. illi, au datif), l'ě peut ne pas s'élider; ainsi. on dit : *s'ěmī dare* ou *s'mī dare*, s'il me donnait; — *s'ěți spunérem* ou *s'ți spunérem*, si je te montrais, si je t'exposais à toi; *s'ělī đicérem* ou *s'lī đicérem*, si je lui disais; etc.

10.— En dialecte macédonien, la troisième forme du conditionnel présent et la troisième forme du passé du conditionnel précédés de la conjonction conditionnelle «si,» sont plutôt des locutions; pourtant ces formes tiennent lieu de temps de verbes, et nous avons dû les inscrire dans le tableau des temps des verbes.

Voici un exemple de l'emploi de l'une des troisièmes formes du passé du conditionnel précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

Sě eră s'agiungérem signifie «si j'avais joint»;

Sě eră ou *s'eră s'nă agiungérem*, si je l'avais jointe, si j'avais pu l'atteindre.

Dans *Ascăparea ali Dince*, vers 74, on lit :

S'eră s'nă agiungérem, cap-lu vrea sě 'lī tălliam !.

Si je l'avais atteinte (attrapée), je lui aurais coupé la tête !.

11.— En dialecte danubien, langage parlé, l'imparfait de l'indicatif s'emploie quelquefois avec le sens du passé du conditionnel. Ainsi, la période «Pourquoi es-tu encore venu chez moi? Je t'aurais apporté moi-même le livre,» peut se traduire : *de ce ai măi venit ier la mine? Ți aștū fi addus eū cartea*; mais souvent on dit : *'Ți aduceam eū cartea*; littéralement : «je t'apportais moi-même le livre»; et dans ce cas, l'imparfait de l'indicatif *aduceam* a absolument le même sens que le passé du conditionnel *aștū fi addus*.

Voici un autre exemple : «Si je l'avais vu ivre je ne l'aurais pas laissé venir,» peut se traduire par : *Daca l'aștū fi vedut beat nu l'aștū fi lăssat sě viiă*; mais on peut mettre l'imparfait de l'indicatif *vedeam, lăssam*, avec le même sens que le passé du conditionnel *aștū fi vedut, aștū fi lăssat*, et dire par conséquent : *De'l vedeam*.

beat nu'l lăssam sě viiă; littéralement : «si je le voyais ivre je ne le laissais pas qu'il vienne.»

On a vu que dans le dialecte macédonien, le passé du conditionnel est formé de l'imparfait de l'indicatif précédé de *vrea sě*. Ainsi, *vrea s'adduceam*, j'aurais apporté; — *vrea sě videam*, j'aurais vu; — *vrea s'alăssam*, j'aurais laissé.

Ne dirait-on pas que le dialecte danubien a eu aussi autrefois cette forme du passé du conditionnel composé de l'imparfait de l'indicatif?...

Le *vrea sě* aura disparu avec le temps, et il n'en sera resté que l'imparfait de l'indicatif avec le sens du conditionnel passé.

12.— En dialecte danubien, la deuxième forme du passé du conditionnel a 1° le sens propre à ce temps, c'est-à-dire que *ieră sě jure* signifie «il aurait juré;» 2° le sens rendu en français par «il allait jurer;» ainsi, *ieră sě viiă si frate meū* signifie «mon frère allait venir aussi.» Et dans d'autres phrases, *ieră sě viiă frate meū...* signifie «mon frère serait venu...»

13.— Dans le dialecte danubien, lorsqu'on veut mettre la seconde personne au singulier de l'impératif précédée de l'adverbe *nu* «ne», on emploie comme impératif l'infinitif tronqué (dépourvu de la finale *re*). En italien, on met aussi en pareil cas l'infinitif.

Dans le dialecte macédonien, on ne fait pas usage de l'infinitif; on met simplement l'adverbe *nu* devant la seconde personne de l'impératif, comme cela a lieu en français. Exemples :

Français	Macédonien	Danubien	Italien
Jure	<i>giură</i>	<i>jură</i>	<i>giura</i>
Ne jure pas	<i>nu giură</i>	<i>nu jură</i>	non <i>giurare</i>
Dors	<i>dormi</i>	<i>dormi</i>	<i>dormi</i>
Ne dors pas	<i>nu dormi</i>	<i>nu dormi</i>	non <i>dormire</i>
Vois	<i>veđi</i>	<i>veđi</i>	<i>vedi</i>
Ne vois pas	<i>nu veđi</i>	<i>nu vedé</i>	non <i>vedere</i>
Dis	<i>đi</i>	<i>đi</i>	<i>di</i>
Ne dis pas	<i>nu đi</i>	<i>nu đice</i>	non <i>dire</i>
Fais	<i>fa</i>	<i>fă</i>	<i>fa</i>
Ne fais pas	<i>nu fă</i>	<i>nu face</i>	non <i>fare</i>
Viens	<i>vhinn</i>	<i>vino</i>	<i>vieni</i>
Ne viens pas	<i>nu vhinn</i>	<i>nu veni</i>	non <i>venire</i>

14.— En dialecte danubien, dans le langage parlé, on n'emploie jamais la forme du passé du subjonctif *sě fiū avut*, que j'aie eu; *sě fiă avut*, *sě fiă avut*, *sě fimū avut*, etc.; *sě fiū veđut*, que j'aie vu, etc. On emploie la forme *sě fi avut*, *sě fi veđut*, *sě fi venit*, etc., pour les trois personnes et pour les deux nombres. Quelquefois même on dit *s'o fi avut*, *s'o fi veđut*, *s'o fi venit*, etc. au lieu de *sě fi avut*, *sě fi veđut*, *sě fi venit*, etc.

Dans le langage écrit, on emploie les deux formes, c'est-à-dire : 1° *sě fiū jurat*, 2° *sě fi jurat* pour les trois personnes et les deux nombres.

«*Sě fiă ospĕtat și îmbĕtat pe cerșitorî...* Qu'il ait régalaé et enivré les mendiants; — *sě fiă chiămat pre Români...* qu'il ait appelé les Roumains; — *sě'i fiă săgetat prin ostașii seî...* qu'il les ait fait frapper de flèches par ses soldats.» (Șincai, *Chronique des Roumains*. T. II. p. 42.)

15.— Dans le dialecte danubien, l'infinitif a deux formes; l'une terminée en *re* et l'autre sans *re*. Ainsi, *fire* et *fi*, être; *avere* et *avé*, avoir; — *jurare* et *jurà*, jurer; — *vedere* et *vedé*, voir; — *dormire* et *dormi*, dormir; *dicere* et *dice*, dire, etc. Dans le dialecte actuel du Latium (*vernacolo romanesco*) et dans d'autres dialectes italiens, l'infinitif perd également la finale *re*, et l'on a *vedè*, *sentì*, *cantà*, au lieu de *vedere*, *sentire*, *cantare*.

On a vu que dans les temps des verbes qui sont composés d'un auxiliaire et de l'infinitif, on trouve tantôt une forme de l'infinitif, tantôt l'autre, et que c'est la forme tronquée qui est employée le plus souvent. Futur : *oî jurà*, conditionnel présent, deuxième forme : *jurar-așii*, etc. (Voir plus loin, les verbes réfléchis.)

Les infinitifs sont, en roumain, très-fréquemment pris comme substantifs; en pareil cas, le substantif est féminin, et non pas masculin comme en français et en italien.

A la fin de l'infinitif, forme complète terminée en *re*, pris comme substantif, on ajoute l'article féminin *a*. Ex. : *măncarea*, le manger *cu venirea mea*, avec mon arrivée, à l'occasion de mon arrivée (*littér.* avec mon venir).

L'infinitif de la forme tronquée (sans la finale *re*), est précédé, dans certains cas, de l'article féminin *a*. Exemples : 1° *pentru a vedé*, pour voir; — 2° *pentru a puté dice* (l'infinitif *puté* et précédé de l'article), pour pouvoir dire; — 3° *a cumpĕră un cal nu e lucru greū*, acheter un cheval n'est pas chose difficile (Voir Cipariu, *Gra-*

matica limbei române, partea II, p. 239. Voir aussi *L'article dans la langue roumaine*, que nous avons publié dans la *Revue des Langues Romanes* en 1884).

Cet infinitif, lorsqu'il est précédé ou suivi d'un auxiliaire, ou précédé du verbe *putere* «pouvoir» ne prend pas l'article *a*.

Exemples : 4° *nu poctū veni* «je ne puis pas venir»; — 5° *aștū putē veni* «je pourrais venir»; — 6° *pentru a putē țice* (l'infinitif *țice* n'est pas précédé de l'article) «pour pouvoir dire.»

Lorsque l'infinitif tronqué est précédé du verbe *incepere* «commencer», il est précédé d'un *a*, mais alors cet *a* n'est plus l'article féminin, c'est la préposition *a*. Exemples : 7° *am început a mânca*, j'ai commencé à manger; — *ai început a albî*, tu as commencé à blanchir; — *a început a l batte*, il a commencé à le battre.

On voit que dans ces trois derniers exemples, on met la préposition *a* devant l'infinitif, même en français; en italien également : *cominciò a piangere*, il commença à pleurer.

Dans la langue parlée, l'usage de l'infinitif tronqué et précédé de la préposition *a* est très-rare en dehors des cas où l'infinitif vient après le verbe *incepere* «commencer.»

Aujourd'hui que l'influence des langues étrangères se fait sentir, on commence à construire aussi en roumain des phrases où après les verbes *dorire*, désirer; *rugare*, prier; *invitare*, inviter; *ordonare*, ordonner, etc., on met un infinitif tronqué précédé de la préposition *a*.

Ainsi, au lieu de dire, comme la nature de la langue l'exige, et comme tout le monde le fait en parlant : *dorescū sē sciū*, je désire savoir (*littér.* je désire que je sache); — *vē rog sē ncepeți*, je vous prie de commencer (*littér.* je vous prie que vous commenciez); — *vē invit sē urmași*, je vous invite à suivre (*littér.* je vous invite que vous suiviez); — *îți ordon sē faci*, je t'ordonne de faire; — *nu vōiū sē sciū*, je ne veux pas savoir, etc., on dit quelquefois : *dorescū a sci*, *vē rog a începe*, *vē invit a urmā*, *îți ordon a face*, *nu vōiū a sci*. Mais cette construction n'est pas encore suffisamment *naturalisée*; elle semble encore étrangère.

16. — *Sân* est mis devant les consonnes, *sânt* devant les voyelles; 's, plus rarement employé en Vallachie, se met après les voyelles.

Dans les livres on met *ești*, tu es; *este* ou *e*, il est; *eram*, *eraș*, *erā*, etc., j'étais, tu étais, il était, etc.; mais on prononce *iești*, *ieste*,

ie, ieram, ieraĭ, ierà, etc. Nous avons écrit comme on prononce dans toute la Vallachie.

17.— Dans le dialecte danubien, on a vu qu'il y a deux formes du passé défini du verbe «être.» L'une, *fuĭ, fușĭ, fu*, etc., et l'autre *fuseĭ, fuseșĭ*, etc. C'est cette dernière forme que l'on emploie dans le langage parlé.

18.— En dialecte danubien, le futur du verbe «être» a aussi le sens de «c'est peut-être,» comme en italien. *O fi Ion*, c'est peut-être Jean (*littér.* sera Jean), en italien : *sarà Giovanni*.

Le futur antérieur a aussi le sens de «c'était peut-être.» *O fi fostü Ion*, c'était peut-être Jean (*littér.* aura été Jean).

Le futur antérieur des autres verbes a également le sens de «...peut-être...» Ex. : *O fi mâncat vërđă acră* «il a peut-être mangé de la choucroûte.»

Nous rappelons que même en français le futur antérieur «il aura mangé de la choucroûte» a le sens de «il a peut-être mangé...» *Orü fi vëđut un lup* «ils ont peut-être vu un loup.»

En danubien également, on emploie une locution composée du futur du verbe «être» suivi d'un participe présent, et ayant le sens de «peut-être...» Exemples : *ei fi vrëndü së te culcĭ*, tu veux peut-être te coucher (*littér.* tu seras voulant que tu te couches); — *o fi arândü astăđĭ*, il laboure peut-être aujourd'hui (*littér.* il sera labourant aujourd'hui).

Et avec le ton de l'interrogation, cette locution a le sens de «qu'est-ce qu'il pourrait bien?...» Ainsi, *ce o fi făcëndü acum?...* signifie : «qu'est-ce qu'il pourrait bien faire maintenant?» (*Littér.* que serat-il faisant maintenant?...). — *Ce o fi đicëndü de mine?...* «Qu'est-ce qu'il pourrait bien dire de moi?» (*littér.* que sera-t-il disant de moi?...)

19.— En dialecte macédonien, on a une locution qui tient lieu de conditionnel passé : *vrea së eră së hibă* (*littér.* il voulait si était que soit) «il eût été.»

Voici des exemples d'emplois du conditionnel et des locutions qui en tiennent lieu :

Macédonien	Danubien	Français
<p>Çi ghine vrea sê hibă cara sê vhină (ou sê vhinére) și Costu tea sê măcă astăđi cu noi !</p>	<p><i>Ce bine ar fi dacă ar veni și Costea sê mănânce astăđi cu noi !</i></p>	<p>Comme [ce] serait bien si Coste venait aussi diner aujourd'hui avec nous !</p>
<p>Çi ghine vrea sê eră sê hibă (ou vrea sê eră ou eră sê hibă) cara sê eră vinit și Costu aieri tea sê măcă cu noi !</p>	<p><i>Ce bine ar fi fostă (ou, dans le langage parlé, ce bine eră) sê fi venit (ou dacă ar fi venit) și Costea ieri sê mănânce cu noi !</i></p>	<p>Comme c'eût été bien si Coste était venu aussi diner hier avec nous !</p>

20.— En dialecte macédonien, nous écrivons la première personne au pluriel du passé défini avec double *m*, *giurămmă*, *durănimă*, pour qu'on ne confonde pas ce temps avec le présent de l'indicatif *giurămă*, *durănimă*. D'ailleurs, on s'aperçoit que dans la prononciation, la lettre *m* de la dernière syllabe est plus fortement prononcée dans le passé défini que dans l'indicatif présent. Nous ne mettons pas double *m*, si le passé défini ne ressemble pas à l'indicatif présent. (Voir le passé défini des verbes «faire, donner,» etc.)

21.— En dialecte danubien, langage parlé, on emploie une forme du passé indéfini composée du passé indéfini du verbe «être» et du participe présent du verbe que l'on conjugue. Ex. : *Iel a fostă đicëndă*, il a dit (*littér.* il a été disant); — *a fostă săpândă din dosu casi*, il a pioché derrière la maison (*littér.* il a été piochant...)

Cette forme indique une action passée bien plus reculée que la forme habituelle du passé indéfini. Ainsi, *iel a fostă đicëndă* indique une action bien plus éloignée dans le passé que *iel a đis*. On emploie *iel a đis* même si la personne dont on parle a dit quelque chose ce matin; tandis qu'on emploie *iel a fostă đicëndă* s'il s'agit d'un fait qui s'est passé une semaine ou plusieurs mois avant.

22.— Lorsque, dans le dialecte macédonien, le futur est accompagné d'un pronom personnel, la particule *sê* peut disparaître. Ainsi, *va sê đică*, il dira; — *va sê'mi đică* ou *va 'mi đică*, «il me dira»; tandis qu'en danubien, *sê* ne peut pas disparaître dans cette forme du futur, et l'on dit : *o sê đică*, «il dira»; — *o sê'mi đică*, «il me dira.»

Nous rappelons que dans la deuxième forme du futur du dialecte danubien, dans la forme composée de l'auxiliaire «vouloir» et de l'infinitif du verbe que l'on conjugue, la particule *sě* n'existe pas. On dit : *va đice* ou *o đice*, «il dira»; — *ĩmĩ va đice* ou *'mĩ o đice*, «il me dira.»

23.— La troisième personne au singulier et au pluriel du présent du subjonctif des verbes en *ire*, *ēre* et *erē* se termine en *ă* dans les deux dialectes roumains (en *a*, *ano* en italien; en *at* et *ant* en latin). Pour les verbes en *are*, cela se termine en *e* dans le dialecte danubien (en *e* ou en *i*, *ino* en italien; en *et*, *ent* en latin); mais en dialecte macédonien, cela se termine encore en *ă*.

Toutefois les verbes du dialecte danubien *sufferire* souffrir, *accoperire* couvrir, *descoperire* découvrir, dont la troisième personne du subjonctif présent et de l'impératif a l'accent tonique sur l'antépénultième, ont la troisième personne de ces temps terminée en *e* et non pas en *ă*, bien que ce soit là des verbes terminés en *ire*. Exemples : *sufferire*, *sě suffere*, qu'il souffre; *accoperire*, *sě accopere*, qu'il couvre; *descoperire*, *sě descopere*, qu'il découvre.

En dialecte danubien, langage parlé, le présent du subjonctif est aussi employé à la place du conditionnel présent précédé de la conjonction conditionnelle «si,» (expression rendue en français par l'imparfait de l'indicatif précédé de la conjonction «si.») Ex. : *Sě am eũ patru căĩ la căruța mea, așĩũ ajunge a casă pină diseră*, si j'avais (*littér.* que j'aie moi) quatre chevaux [attelés] à ma voiture, j'arriverais à la maison d'ici à ce soir (*littér.* jusqu'à ce soir).

De même, le passé du subjonctif est employé à la place du conditionnel passé précédé de la conjonction «si,» (expression rendue en français par le plus-que-parfait de l'indicatif précédé de la conjonction «si.») Ex. : *Sě fi avut eũ patru căĩ la căruța mea. ajungeam d'aseră*, si j'avais eu (*littér.* que j'aie eu moi) quatre chevaux [attelés] à ma voiture, je serais arrivé (*littér.* j'arrivais) hier soir.

On a remarqué que pour rendre l'expression «je serais arrivé,» nous avons mis *ajungeam*, c'est-à-dire l'imparfait de l'indicatif, et non pas *așĩũ fi ajunsũ*, c'est-à-dire le passé du conditionnel. Comme on l'a vu à la note 12, l'imparfait de l'indicatif est employé, dans le langage parlé, avec le sens du passé du conditionnel.

24.— Dans le dialecte macédonien, le passé du subjonctif est formé du participe passé du verbe que l'on conjugue précédé du présent

du subjonctif du verbe «avoir.» Ex. : *Să am ȕisă, să ai ȕisă*, que j'aie dit, que tu aies dit.

Le passé du subjonctif d'un petit nombre de verbes (les mêmes que ceux dont le plus-que-parfait de l'indicatif se forme avec l'imparfait de l'indicatif du verbe «être,» (voir la note 4) est formé du participe passé du verbe que l'on conjugue précédé du présent du subjonctif du verbe «être.»

Lorsque le passé du subjonctif est formé à l'aide du verbe «avoir,» le participe passé est mis au féminin, quel que soit le genre et le nombre; tandis que si ce temps est formé à l'aide du verbe «être,» le participe passé est accordé suivant le genre et le nombre. Ainsi, on dit : *să am ȕisă, să ai ȕisă, să aiă ȕisă, să avemă ȕisă*, que j'ai dit, que tu aies dit, qu'il ait dit, que nous ayons dit, etc. *Să escu giurat, au féminin să escu giurată*, que j'aie juré; *să hii giurat, féminin să hii giurată*, que tu aies juré; *să hibă giurat, féminin să hibă giurată*, qu'il ou qu'elle ait juré; *să himă giurați, féminin să himă giurate*, que nous ayons juré; etc.

25.— L'infinitif des verbes de la troisième conjugaison, qui dans le dialecte danubien a l'accent tonique sur l'antépénultième, comme en latin et en italien, (Ex. : *ȕicere*, dire; *ȕucere*, mener; *crêscere*, croître; *stringere*, serrer; *alêgere*, choisir, élire; *plângere*, pleurer, plaindre; etc.) — a deux formes dans le dialecte macédonien; d'abord une forme comme dans le dialecte danubien, puis une seconde, forme plus usitée, dans laquelle l'accent tonique est passé sur la pénultième.

Ainsi l'on a : *ȕicere* et *ȕicère*, dire; — *ȕucere* et *ȕucère*, mener; — *crêscere* et *criscère*, croître; — *stringere*, serrer, étreindre, et *stringère*, contraindre; — *alêgere* et *aligère*, élire; — *plângere* et *plângère*, plaindre, pleurer, etc.

26.— En dialecte danubien, il y a aussi une forme du plus-que-parfait composé du passé indéfini du verbe «être» et du participe passé du verbe que l'on conjugue. *A fostă ȕis*, il avait dit; *a fostă remas*, il était resté; *am fostă venit*, j'étais venu.

Cette forme, usitée surtout en Transylvanie, dans le langage parlé comme dans le langage écrit, est plus rarement employée que la forme habituelle de ce temps de verbe.

Căt aũ inceput a domnii Vladislav V, in dată aũ prinsũ pre Dan, pre carele l'aũ fostũ orbit Huniadi, cum s'aũ ȕis mat nainte. «Dès

que Vladislav V a commencé à régner, il a de suite fait arrêter (*littér.* il a de suite pris) Dan, auquel Huniade avait fait crever les yeux, comme je l'ai déjà dit (*littér.* que Huniade l'avait aveuglé, comme s'est dit plus avant). *Şincai*, Chronique des Roumains, t. II, p. 157.

Şincai, comme beaucoup de Transylvains, met *aũ đis*, il a dit; *aũ orbit*, il a aveuglé; *aũ fostũ*, il a été; au lieu de *a đis*, *a orbit*, *a fostũ*. En Vallachie, le singulier est *a đis*, *a orbit*, *a fostũ*, et c'est seulement au pluriel qu'on met *aũ đis*, *aũ orbit*, *aũ fostũ*.

27. — *Dedessem* est plus régulier et plus élégant que *dădussem*. Dans le langage parlé on emploie les deux formes; toutefois, les étrangers roumanisés de langue disent, en Vallachie, plutôt *dădussem* que *dedessem*; les Roumains des campagnes disent plutôt *dedessem*.

Dassem est plus rarement employé, et l'on ne l'entend presque que dans les villes.

On peut en dire autant du passé défini du verbe *dare*; c'est-à-dire que les Roumains des campagnes disent *dedeĩ*, *dedeşĩ*, *dette*, etc., tandis que les habitants des villes, et surtout les étrangers roumanisés de langue (Bulgares, Grecs, Albanais, etc.) disent plus souvent *dăduĩ*, *dăduşĩ*, *dădũ*, etc. que *dedeĩ*, *dedeşĩ* etc.

V E R B E S E N e s c u .

On sait qu'en italien, quelques verbes se terminent à l'indicatif présent en *isco*, comme *compatisco*, *riverisco*, *rifferisco*, etc. On trouve cette forme même en latin : *floresco*, je fleuris; *horresco*, j'ai horreur.

En roumain, beaucoup de verbes en *ire* se terminent en *escu* (*escu* en macédonien, *escũ* en danubien), au présent de l'indicatif, au présent du subjonctif, au futur et à l'impératif, pour les deux dialectes, et au présent du conditionnel aussi pour le dialecte macédonien.

Pour ce qui est du futur, dans le dialecte danubien, il n'y a que la première forme de ce temps qui se termine en *escũ*.

La première et la deuxième personne au pluriel n'ont jamais de terminaison en *escu*.

E x e m p l e s .

En dialecte danubien on a le mot *vorba* (latin *verbum*) qui signifie « parole, mot, » puis un verbe qui en dérive, *vorbire*, « parler ; » verbe auquel correspond en dialecte macédonien *vûrghire* ou *vûr-vhire*, qui signifie : 1° parler beaucoup, jacasser, babiller; 2° faire des reproches, gronder, bougonner.

Nous allons donner les temps de ces verbes qui sont en *escu*.

Indicatif présent.

Vârvhiescu
Vârvhiesci
Vârvhiésce
Vârvhimü
Vârvhiți
Vârvhiescu

Vorbescü
 Vorbesci
 Vorbesce
 Vorbimü
 Vorbiți
 Vorbescü

Je parle
 Tu parles
 Il parle
 Nous parlons
 Vous parlez
 Ils parlent

Subjonctif présent.

Sě vârvhiescu
Sě vârvhiesci
Sě vârvhiéscă
Sě vârvhimü
Sě vârvhiți
Sě vârvhiéscă

Sě vorbescü
 Sě vorbesci
 Sě vorbéscă
 Sě vorbimü
 Sě vorbiți
 Sě vorbéscă

Que je parle
 Que tu parles
 Qu'il parle
 Que nous parlions
 Que vous parliez
 Qu'ils parlent

F u t u r.

Va sě vârvhiescu
Va sě vârvhiesci
Va sě vârvhiéscă
Va sě vârvhimü
Va sě vârvhiți
Va sě vârvhiéscă

O sě vorbescü
 O sě vorbesci
 O sě vorbéscă
 O sě vorbimü
 O sě vorbiți
 O sě vorbéscă

Je parlerai
 Tu parleras
 Il parlera
 Nous parlerons
 Vous parlerez
 Ils parleront

Impératif.

Vârvié ou *sě vârvhiesci*
Las' sě vârvhiéscă
Vârviți ou *sě vârvhiți*
Las' sě vârvhiéscă

Vorbescé *ou* *sě* vorbesci
Vorbéscă *ou* *sě* vorbécă
Vorbiți *ou* *sě* vorbiți
Vorbécă *ou* *sě* vorbécă

Parle
Qu'il parle
Parlez
Qu'ils parlent

Conditionnel présent.

Vrea sě vârvhiescu
Vrea sě vârvhiesci
Vrea sě vârvhiéscă
Vrea sě vârvhimă
Vrea sě vârvhiți
Vrea sě vârvhiéscă

Așŭ vorbi
Aî vorbi
Ar vorbi
Amă vorbi
Aîi vorbi
Ară vorbi

Je parlerais
Tu parlerais
Il parlerait
Nous parlerions
Vous parleriez
Ils parleraient.

V E R B E S E N e ḡ u.

Quelques verbes en *are* se terminent en *eḡü* au présent de l'indicatif, au présent du subjonctif, au futur et à l'impératif, pour les deux dialectes; et au présent du conditionnel aussi, pour le dialecte macédonien. Pour ce qui est du futur, dans le dialecte danubien, il n'y a que la première forme de ce temps qui se termine en *eḡü*.

La première et la deuxième personne au pluriel n'ont jamais de terminaison en *eḡü*.

On voit que la terminaison en *eḡü* existe dans les mêmes circonstances où quelques verbes en *ire* ont la terminaison en *escu*.

Ces verbes en *eḡü* rappellent la terminaison *itiare* en latin, *izzare* en italien, et *iser* en français (démonétiser, italianiser, franciser, etc.).

On sait que le *ḡ* se prononce en dialecte danubien comme *z*, et en dialecte macédonien comme *dz*.

Nous allons donner comme exemple le verbe *depärtare*, éloigner. *Departe* signifie «loin.»

Dialecte macédonien.

Depărteđũ ou *dipărteđũ*
Depărteđĩ ou *dipărteđĩ*
Depărtézã etc.
Depărtămũ
Depărtađĩ
Depărtéđã

Sě depărteđũ ou *s'dipărteđũ*
Sě depărteđĩ ou *s'dipărteđĩ*
Sě depărtéđã etc.
Sě depărtămũ
Sě depărtađĩ
Sě depărtéđũ

Dialecte danubien.

Indicatif présent.

Depărteđũ
Depărteđĩ
Depărtéđã
Depărtămũ
Depărtađĩ
Depărtéđã

Subjonctif présent.

Sě depărteđũ
Sě depărteđĩ
Sě depărteđe
Sě depărtămũ
Sě depărtađĩ
Sě depărteđe

Traduction française.

J'éloigne
Tu éloignes
Il éloigne
Nous éloignons
Vous éloignez
Ils éloignent

Que j'éloigne
Que tu éloignes
Qu'il éloigne
Que nous éloignons
Que vous éloigniez
Qu'ils éloignent

F u t u r.

Va sê depârteđũ ou va s'dipârteđũ
Va sê depârteđĩ
Va sê depârteđã
Va sê depârlãmũ
Va sê depârtađĩ
Va sê depârteđã

O sê depârteđũ
 O sê depârteđĩ
 O sê depârteđe
 O sê depârlãmũ
 O sê depârtađĩ
 O sê depârteđe

J'éloignerais
 Tu éloigneras
 Il éloignera
 Nous éloignerons
 Vous éloignerez
 Ils éloigneront

I m p é r a t i f.

Depârteđã ou sê depârteđĩ
Las' sê depârteđã
Depârtađĩ ou sê depârtađĩ
Las' sê depârteđã

Depârteđã *ou* sê depârteđĩ
 Depârteđe *ou* sê depârteđe
 Depârtađĩ *ou* sê depârtađĩ
 Depârteđe *ou* sê depârteđe

Éloigne
 Qu'il éloigne
 Éloignez
 Qu'ils éloignent

Conditionnel présent.

Vrea sê depârteđũ ou vrea s'dipârteđũ
Vrea sê depârteđĩ
Vrea sê depârteđã
Vrea sê depârlãmũ
Vrea sê depârtađĩ
Vrea sê depârteđã

Așũ depârtã
 AÎ depârtã
 Ar depârtã
 Amũ depârtã
 Ađĩ depârtã
 Arũ depârtã

J'éloignerais
 Tu éloignerais
 Il éloignerait
 Nous éloignerions
 Vous éloigneriez
 Ils éloigneraient

VERBES PASSIFS.

Les verbes passifs sont formés, dans les deux dialectes roumains, de l'auxiliaire «être» et du participe passé du verbe actif que l'on veut conjuguer passivement. Ce participe s'accorde en genre et en nombre avec le sujet du verbe. En un mot, cela se fait comme en français. Exemples :

<i>hiü clliämat</i>	sün chiämat	je suis appelé
<i>ești viđutä</i>	iești vëđutä	tu es vue
<i>iel ieste bättut</i>	iel ieste bättut	il est battu
<i>iea erä alävdatä</i>	iea ierä lävdatä	elle était louée
<i>noi va së himü spilași</i>	Noi o së fimü spēlași	Nous serons lavés
<i>voi vrea së hiși viđute</i>	Voï ași fi vëđute	Vous seriez vues
etc.	etc.	etc.

VERBES PRONOMINAUX AU RÉFLÉCHIS.

Les verbes réfléchis directs sont formés des verbes actifs précédés des pronoms personnels *me, te, se, ne, ve, se* (*mě, te, sě, ne, vĕ, sĕ*, pour le dialecte danubien, et *me, te, sĕ, nĕ, vĕ, sĕ*, pour le macédonien), qui est l'accusatif des pronoms *ieŭ, tu, iel* ou *iea, noi, voi, ieŭ* ou *ielle*, pour le dialecte danubien, et *ieŭ* ou *mine, tine, iel* ou *iea, noi, voi, iellĭ* ou *iĕlle*, pour le dialecte macédonien, «je ou moi, tu, lui ou elle, nous, vous, ils ou elles.»

La troisième personne du pronom *se* prononce *sĕ* (et non pas *se*) dans les deux dialectes; mais pour qu'il n'y ait pas de confusion entre le pronom personnel *sĕ* et la particule *sĕ* qui sert à former le subjonctif et l'une des formes du futur, et même le conditionnel dans le dialecte macédonien, nous ferons cette seule dérogation à la règle que nous nous sommes imposée d'écrire les mots comme ils se prononcent, et nous écrirons *sĕ* la particule, et *se* (avec *e*, et non pas avec *ĕ* comme cela se prononce), le pronom personnel de la troisième personne, singulier et pluriel.

Les verbes réfléchis indirects sont formés des verbes actifs précédés des pronoms *imĭ, iŕi, iŕi, ne, rĕ, iŕi*, pour le dialecte danubien, et *imĭ, iŕi, iŕi, nĕ, vĕ, iŕi*, pour le dialecte macédonien, qui est le datif des pronoms personnel *ieŭ, tu*, etc. (voir plus haut.)

E X E M P L E S.

Verbes réfléchis directs.

Dialecte macédonien.

Ieŭ me duc
Tine te duçi
Iel ou iea se duçe
Noŭ nê ducimŭ
Voŭ vê ducŭi
Iellŭ ou ielle se ducŭ
Ieŭ me duçeam
Ieŭ va s' me duc
Ieŭ me fac
Tine te făçeaŭ
Iel se făçe (ou s'fêçe)
Tine te aŭ culcatŭ
Iea va sê se culcŭ

Dialecte danubien.

Ieŭ (eŭ) mẽ duc
Tu te ducŭi
Iel ou iea (el ou ea) se duce
Noŭ ne ducemŭ
Voŭ vê ducetŭi
Ieŭ ou ielle (eŭ ou elle) se ducŭ
Ieŭ mẽ duceam
Ieŭ o sê mẽ duc
Ieŭ mẽ fac
Tu te făçeaŭ
Iel se făcŭ
Tu te aŭ culcat
Iea o sê se culce

Français.

Je m'en vais
Tu t'en vas
Il ou elle s'en va
Nous nous en allons
Vous vous en allez
Ils ou elles s'en vont
Je m'en allais
Je m'en irai
Je me fais
Tu te faisais
Il se fit
Tu t'es couché
Elle se couchera

Verbes réfléchis indirects.

Leu îmi dau
Tine îți dai
Iel își da
Noi ne dămă
Voî vă dați
Ielli își da
Mine îmi feciu
Iel își disse
Tine 'ți aveai faptă
 etc.

leu imi dau
 Tu îți dai
 Iel își dă
 Noi ne dămă
 Voî vă dați
 Ieli își dau
 leu imi făcu
 Iel își disse
 Tu îți făcuseși
 etc.

Je me donne (à moi)
 Tu te donnes (à toi)
 Il se donne (à lui)
 Nous nous donnons (à nous)
 Vous vous donnez (à vous)
 Ils se donnent (à eux)
 Je me fis (à moi)
 Il se dit (à lui)
 Tu t'étais fait (à toi)
 etc.

Dans les verbes réfléchis, le pronom se met habituellement avant le verbe, comme en français.

En dialecte danubien, le pronom se met après le verbe,

1° Dans le conditionnel présent, lorsqu'on veut lancer une imprecation. Il convient de remarquer que la première forme du présent du conditionnel (dial. danubien), est formée avec l'infinitif tronqué (sans la finale *re*), et que la deuxième forme de ce temps est formée avec l'infinitif complet, auquel il manque seulement la voyelle finale *e*. Ex. Première forme : *aşîu vedé*, «je verrais;» deuxième forme : *vedér-aşîu*, «puissé-je voir.» Lorsque le verbe est réfléchi, la deuxième forme aussi est composée de l'infinitif tronqué. Ex. : *vedér-aşîu*, «puissé-je voir;» *vedé-m'aşîu*, «puissé-je me voir;» — *duce-te-ai mortî!* «puisse-tu t'en aller mort!» — *mâncă-şi-ar mucî*, puisse-t-il manger sa morve, (*littér.* puisse-t-il se manger la morve).

2° Dans le passé indéfini de l'indicatif, quand on veut mettre de l'énergie dans l'expression. *Dusu-m'am*, je suis allé, je me suis en allé; *suitu-m'am*, je suis monté, je me suis élevé; — *făcutu-s'a*, il s'est fait.

3° Dans l'impératif. *Du-te*, va-t'en; — *ducă-se*, qu'il s'en aille; — *duceţi-vă*, allez vous en; — *facă-se lumină*, que la lumière se fasse; — *îchină-te*, incline-toi, penche-toi.

4° Dans le futur, troisième forme, mais seulement dans les livres. *Duce-mă-voîu*, je m'en irai; — *îchină-mă-voîu*, je m'inclinerai; — *rugă-te-vei*, tu prieras.

En dialecte macédonien, on met le pronom après le verbe :

1° Dans l'impératif. *Du-te*, va-t-en, etc.

2° Dans le passé défini, et seulement dans les chansons.

Duşîu-me, duşîu-me la sor ma' mare,

danubien : *Me dusseî, me dusseî la sor[mea] a maî mare,*

«Je suis allé, je suis allé chez ma soeur aînée»

(*Littér.* chez la soeur la plus grande.)

Duşîu-me, duşîu-me pîn' la pôrtă.

Danubien : *Me dusseî, me dusseî pîn' la pôrtă.*

«Je suis allé, je suis allé, jusqu'à la porte.»

LES TEMPS PRIMITIFS ET LES TEMPS DÉRIVÉS.

On peut considérer comme temps primitifs en roumain : Le présent de l'indicatif, le passé défini, le subjonctif présent, le participe passé et l'infinitif. Nous y ajouterons l'impératif, parce que la formation de ce mode n'est pas toujours soumise à des règles fixes.

Ainsi, en dialecte danubien, la deuxième personne au singulier de l'impératif des verbes en *ere* (avec *e* bref et non pas *ēre*), se fait par le reget de la finale *re*. Ex. : *stergere*, «essuyer, effacer,» impératif *sterge*; — *alegere*, «choisir, élire,» impératif *alege*; — *dregere*, «arranger, réparer,» impératif *drege*; — *fierbere*, «bouillir, faire bouillir,» impératif *fierbe*; etc.

Pour d'autres verbes en *ere* (non pas *ēre*), la deuxième personne de l'impératif se termine en *i*. Ex. : *mergere*, «marcher,» impératif *mergî*; — *plângere*, «pleurer, plaindre,» impératif *plângî*.

Pour les verbes en *ire* sans la terminaison en *escu*, la deuxième personne au singulier, de l'impératif, dans les deux dialectes, a la même forme que la deuxième personne du présent de l'indicatif. Pour les verbes en *escu*, l'impératif fait exception; aussi donnerons-nous l'impératif de chaque verbe.

Dormîre, *dormîre*, «dormir,» impératif *dormî*, *dormî*; — *vîrvîre*, *vîrvîre*, «parler,» impératif *vîrvî*, *vîrvî*; etc.

Pour les deux autres conjugaisons, l'impératif se fait d'après des règles fixes. Ainsi, pour les verbes en *are*, dans les deux dialectes, la deuxième personne au singulier a la même forme que la troisième personne du présent de l'indicatif. *Alăvdare*, *lăvdare*, «louer,» troisième personne du présent de l'indicatif *alavdă*, *laudă*, impératif *alavdă*, *laudă*.

Pour les verbes en *ēre*, dans les deux dialectes, la deuxième personne au singulier de l'impératif a la même forme que la deuxième personne au singulier du présent de l'indicatif. *Vidēre*, *vedere*, «voir,» deuxième personne au singulier de l'indicatif présent *vedî*, *vedî*; — impératif *vedî*, *vedî*, etc.

Nous arrivons à la formation des temps dérivés.

Pour le dialecte macédonien.

Le subjonctif présent forme 1° le futur; 2° le présent du conditionnel.

Le participe passé contribue à former, grâce aux auxiliaires : 1° le passé indéfini; 2° le passé antérieur; 3° le plus-que-parfait de l'indicatif; et 4° le passé du subjonctif.

L'infinitif forme 1° l'imparfait de l'indicatif, et, par conséquent aussi, le passé du conditionnel; 2° la deuxième forme du présent du conditionnel précédé de la conjonction conditionnelle «si»; 3° le participe présent.

Pour le dialecte danubien.

Le passé défini forme le plus-que-parfait de l'indicatif. On tranche la voyelle finale *ĩ* de la première personne au singulier, et l'on ajoute à la place *ssem*, *ssešĩ*, etc.

Ex. : *lāudaĩ*, je louai; *lāudassem*, j'avais loué; — *dormĩĩ*, je dormis; *dormissem*, j'avais dormi; — *věduĩ*, je vis; *věđussem*, j'avais vu; — *đisseĩ*, je dis; *đissessem*, j'avais dit; — *dedeĩ*, je donnai; *dedessem*, j'avais donné; — *fācuĩ*, je fis; *fācussem*, j'avais fait; etc.

Le subjonctif présent forme la première forme du futur.

Le participe passé contribue à former, grâce aux auxiliaires; 1° le passé indéfini de l'indicatif; 2° le futur antérieur; 3° le passé du conditionnel; 4° le passé du subjonctif.

L'infinitif forme : 1° l'imparfait de l'indicatif; 2° la première et la troisième forme du futur; 3° le présent du conditionnel; 4° le participe présent.

REMARQUES RELATIVES A L'EMPLOI DES TEMPS DES VERBES.

Dans le dialecte macédonien, on emploie plus souvent le passé défini que le passé indéfini, même lorsqu'en français on doit mettre le passé indéfini, c'est-à-dire lorsque le verbe désigne un temps passé qui n'est pas entièrement écoulé. Ainsi, on dit **astāđi viđui favrul**, «aujourd'hui je vis le forgeron» On dit rarement **astāđi am viđutā favrul**, «aujourd'hui j'ai vu le forgeron.»

En dialecte danubien, on emploie aussi très souvent le passé défini dans les mêmes circonstances. Ainsi, on dit : *Annul trecut am vėđut un lup*, l'année dernière j'ai vu un loup; — *Vėđui adinėora un lup*, j'ai vu (*littér.* je vis) tout-à-l'heure un loup; — *imė spuse acuma unchiu meũ cė a sėrũ a arsũ casa mēcellaru-lui*, mon oncle vient de me dire que la maison du boucher a brûlé hier soir, (*littér.* mon oncle m'exposa maintenant qu'hier soir la maison du boucher a brûlé); — *urte, acũ plecė*, il vient de s'en aller maintenant, (*littér.* voilà, maintenant il partit).

Dans les villages, on emploie le passé défini plus souvent que dans les villes.

GLOSAR

A

A prep. — se dusseră *a* casă 9. adduce *a* minte 3. s' s' ducă *a* urare, *a* prim-nare 110.

a art.—*cu pron. possess.*: vrut-lu *a* mîicî 34, 155, mîntea *a* mea 3. oelli-lor *a* tîi 7, *a* lui 10, 1, 2, 3, 6. trup-lu *a* lui 16. scamnul *a* lîiei 6. mîntea *a* lui 10. urma *a* lîiei 2, 3. calcea *a* lor 65. oî-le *a* lui 49. *a* lor ôră 137.

cu genet.: gura *a* lamfii-lîiei 13, 1, 10. de 'năîntea *a* oelli-lor *a* tîi 7, 10. măfii-le *a* mumă-sai 13. asunarea *a* palmi-lor 13. amirônia *a* ñini-lorî 20. dor-lu *a* fîti-lîiei 16. cântic-lu *a* unei nivestă 124. cântic *a* unei lîtă 100. — *cf.* *al.*

cu dativ: dederă *a* tată-sui 13. de-de...*a* mamă-sai 13. ñisse *a* mullîeri-sai 14, 16. illî ñisse *a* amirôu-lui 39. dimandô *a* ñini-lor 20. *a* mumă-mef s' lli uă daşi 154. ieră *a* ñini-lor lî inşi sufflet-lu 49.

cu num. ord.: *a* daûe ôră 14. *a* daûe ñi 18.

acăchisire vb.—*a* pricepe, comprendre: atumçea *acăchisi* 32.

acătare vb.—*a* prinde, attraper: se *acăfê* 2, 65. piturniellie *s'acătămî* 100. illî *acătô* somnul 5. se *acătô* adilliat-lu 34. il *acătô* di giuse 80. ci-l avea *acătata* 3.

açel, açea, pl. *açelli, açelle* pron.: *açel* câmpu 3. pi scamnul *açel* 6. ôme-ñi-lî *açelli* cama aleptî-lî 16. *açil-*

lor çî lî lî ai dată 97. çerba *açea* avea 2, 6, 10. mesea *açîlîiei* pădu-re 53, 57. *açille* çî va sê veçi 12. tu ună din *açelle* ñille 16, 19. dată-'lî am... *açîlîiei* mîică dudie 309.

acelò adv.—acolo, là. 19, 65.

aceloçe adv.: aûaçe—aceloçe, încôce—in-colo, de ci—de là. 2. tot *aceloçe* 53. d'aceloçe 17.

acumpêrâre vb.—acheter: s' mî *acumpêr* pôme 132.

Adam n. pr.—hî-lî al Adam 11.

adâpare vb.—abreuver: *adap, adachi* 83. *adapse*. — v. *adâgêre*.

adârare vb.—*a* dura, *a* gâti, *a* drege; construi, préparer: ea *s'adară* mă-ta laî-le culpâne 124. çî sê façă çî çî *s'adară* 17, 13, 113. çî sê *adârâmî* 77. casă sê nê *adârâmî* 115, 101. iellî putea di le *adâră* 211, 212, 215, 218. *adârâi* aistă pâlata 8. çî *adârô*? 27. uă avea *adârâtă* 22.

adâstare vb.—*a* așteptă, attendre: *s'adaști* mamô, 140. tea sê *adastă* çerba 4. ñiîta tôtă l'adâstam 122. *adâstă* cu ne-arăvdare 58.

adâvgare, adâvgere vb.—*a* adauge; ajouter, augmenter: susechirâri-le illî se *adârgea* 55, 57. ñina... 'și *adap-se* graî-lu d' a daûa ôră 24, 69, 76.

adduçere vb.—*a* aduce, apporter: *adusse* ună carte 8. de 'l *adussetă* aûaçe 17. *adduçea* mîntea (rappeler, penser) 3, 14.

adilliat sm. — răsuflare, respiration. 34, 68, 75.

adillos adj. — duios, passioné: *adilliosă* băce 49. *adilliose* semnec de vreme 6. — adv.: muntrea *adillios* 6, 7.

adunare vb. — rassembler, réunir, rencontrer: afrange *s'adunăm* 100. eu ici pieurări se *adună* 56; 18, 87, 109. *adună* câtă ôste 'și avea 19. își *adună* mintea 'n cap 19.

adurmare vb. — endormir: eu fîurisma a lor il *adurămia* om-lu 57.

aest pron. dem. — acest, celui-ci. 72. puncta *aestă* 213. mâni-le *aestor*... dîne 61. *aestă ôră* (ceste fois) 23.

afendia'ti, afindillia'ti sf. — domnia-ta, ta seigneurie. 25, 26.

afîare vb. — trouver: nu 'i *afî* arihatea 52. sê uă *afî* 21. cî se *afî* 35. sê me *afî* 67, 11. cara nu 'i *afîam* 122. me *afîa* 7. *s'afî* 10. *afîam* 77. se *afîar* 9, 99. *afîat-lu* nat 36. cërba *afîndu*-se tu strimtură 3.

afîre vb. — a feri, éviter: di uruteți sê nê *afîrîm* 116.

afôr adv. — atară, hors: ni-nîșit 'n *afôr* pi use 128.

afrange sf. plur. — fragi, fraises. 57, 100, 102.

afrat sm. — venin, poison. 29.

agimitu adj. — inexperimenté. 130.

aginn adj. — flămând, à jeûne. 21, 23. *aginne* 87.

agiungere vb. — arriver, parvenir. 62, 64. *agiunșîă, agiunse, agiunse* 28, 11, 19, 38, 75, 219. *agiunșîă* daș dîne 25. *agiungenda-lu* 1, 314.

aglutare vb. — a ajuta, aider. 17, 22, 38, 115.

agiutor sm. — secours. 22, 74.

agreșire vb. — a mită, oublier: părinți-lî 'mî lî *agreșî* 154. nu mē *agreșî* 11. își *agreșî* 21. le *agreșî* 76.

agudire vb. — a lovi, frapper. 2, 21, 73, 151.

ah! interj. 25, 67, 117.

ahărzit, ahărsit adj. — folositor, stimat;

utile, apprécié: tunusirea di de-pre-apoia nu ieste *ahărzită* 29, 4. vără dulce și *ahărzită* 136.

ahât, ahătă adj., adv. — atât; tant, tellement: *ahât* mușată 1, 13. *ahătă* mușată 15. *ahât* se aspărië 5. *ahătă*... vrere 11. *ahâte* addilliose semnec 6, 23. *ahât* cât se părea cõ 6.

ahorvha adv. deosebit, séparément. 85.

ahtare adj. — atare, tel. 5, 6. ună *ahtare* bană 31, 46. *ahtări* graire 109.

ahundos adj. — adine, profund: *ahundôsă* suschirare 50.

ahurhire vb. — a începe, commencer: *ahurhia* sê battă cu fluiera 42. *ahurhi* 3, 8, 21. ș' *ahurhiră* di lucră 215.

ai 2 prs. sg. pres. de *arêre*. — v. pag. 227—235.

aierî adv. — ieri, hier. 7. di *aierî* ună și astăzi daș 80, 319.

aistu, aistă pron. dem. — acest acéstă, ce celle: *aistu* loc 3, 13. *aistă* carte 9, 69. balta *aistă* 3, 15. mă-sa *aistă* Perpilița 69, 4. *aiste* graie. 9, 7. vedênda-lu *aistă* 2.

al, ali art. possess. genet. și dat.: sbóră-le *al* Perpilița 62. hî-lî *al* Adam 11. luarea *ali* Frosă 73. lai-l' *ali* laic 127. *ali* dade ș' *al* tata, 130. ascăparea *ali* Dince 314. — cfr. a.

alantu adj. — alt, autre: nevêduți un cu *alantu* 12, 20. spusiră un *alantu* tôte 93. doi-lî un *alantu* s'nê ascultămă 115. graie-le unu și *alantu* 30. toți *alanți* plecară 4 tu *alantă* cerdache 6, 41, 60, 88. tôte *alante* lē le spuse 18.

alăsare vb. — laisser: își *alăsă* cămeși-le 72. sê me *alăși* 32. ma *alăsăși*-me 47. cõ 'mî *alăsăși* ôstea 22. nu avemî *alăsătă* loc 47.

alăvdare vb. — a lauda, louer. 334.

alăxire vb. — a schimba, changer: sê și *alăxescă* ideea 10. di 'mî ti *alăxé* 113.

albu adj. — blanc: nu disse niçi *albu* niçi lai 14. *alba* față 118. ti *alba* 'i măritarea a ta 119.

alégere vb. — choisir, distinguer: nu

- putca... s'e uă *aléyâ* 58. (i ul are *aléptâ* 114. *alepti* 16, 18. *aligére* 321.
- ali*.—v. *al*.
- alibla** adv.—adevërat; réelement, véritablement: di de-*alibla* cõ crã 5,9.
- alibios** adj.—adevërat; réel, véritable: nu va s'e hibã çerbã d'*alibiosã* 3.
- alinãre** vb. — a urcã, sui; monter: s'e me *alin* pi scãmmul 9. se *alinã* tu cerdache 6. *alinãndu-se* pi scãmmul amirãrescu 34.
- allãgãre** vb. — a alerga, courir: tot-unã *allagã* dupã nãssã 2, 89. mi sculai s'e *allag* 62; 8; 65. *allãgã* tõtã lumea 7, 107. *allãgã* in sus 2, 36. avemũ *allãgatã* munçi 47. ișf uã dëdirã cu de *allagã* 90. illi inși sũfflet-lu di *allãgãre* 65, 56.
- allãntrã** adv. — altmìntrelea, autrement. 11.
- aliurea** adv. — aiurea, ailleurs. 47, 57.
- altu** adj. — autre: și *alți* trei soçi 1. și *alte* cãte 24. *altu* ahãt 45.
- aluntãre** vb.—a luptã, lutter: cu mulți gionți *aluntã* m' *aluntã* 208, 209.
- am* vb. de *arere*—v. pag. 227—235.
- amar** adj. — amer. 53, 143.
- amare** sf.—mare, mer. 96.
- amindõl-lli** num.— tous les deux. 23, 143.
- amintref-lli** num.— tous les trois. 76, 78, 211, 214.
- amirõ**, **amirõu-lu** sm. — impërat, empereur. 1, 3, 17; 6, 11. dișse a *amirõu-lu* 9.
- amirõniã** sf. — impëratèsã, impëratrice. 1,10. ginuelliul a *amirõni-lliei* 11.
- amirãrescu** adj. — impëratescu, impërial. 6, 9, 11.
- amirãria**, **amirãrillie** sf. — impërație, empire. 10, 16, 79.
- amĩurzire** vb.—a mirosi, sentir: çi *amĩurzire* 76. lã *amĩurzi* adiliat xen 68. frange-le mult *amĩurzescu* 102.
- amo** adv.—acum, à présent. 68, 70.
- ampãtarãre** vb.—a alergã, courir: *ampãturõ* in ghios 2.
- amputãre** vb.—a puți, puer: trup-lu tot 'lli *ampute* 128.
- amurã** sf. — murã, mure: s'adunãm cõple *amure* 100. *muri-le* 102.
- an**, **añi**, sm. — an, année: *an* cu añi 38. trei añi 10. șes-sprẽ-çiece d'*añi* 6.
- anacrã** sf. — voie, putere; permission, pouvoir: nu avea *anacrã* s'e bagã mãna 64, 73.
- analtu** adj. — înalt, haut: cu *analtu* dafni 57.
- anamesa**, **anamisa** adv. — în mijloc, au milieu: çi era *anamesa* d'açel câmpu 3. se sculõ di *anamisa* di soçi 39. *anamesa* di voi 142. —*ofr. mese*.
- ancãlicãre** vb.—a încalecã, a cuprinde; chevaucher, prendre: lu *ancãlicõ* unã merache 10.
- anda** adv. — când, quand: de-*anda* te luã 21, 52.
- andamusire** vb. — a întâlni, rencontrer: ma tora çi uã *andãmusi* 4, 7, 19.
- anghel** sm.—inger, ange. 22.
- anudãre** vb. — a se înecã (de plãns), étouffer (de pleur): illi se *anudõ* 23. tricũ *anudãrea* di plãngu 23.
- anumerã** adv.—cu spatele, sur les épaules: încãrcaçi di'n-*anumerã* 35.
- anvãlire** vb.—a înveli, couvrir: în vhie s' uã *anvãliti* 217.
- anvãrliga** prep. — împrejur, autour: pi d'*anvãrliga* 1, 60. pi de *anvãrliga* a lui 43. d'*anvãrliga* mea muntrean 122.
- anvãrligãre** vb.—a încunjurã, entourer: uã *anvãrligarã* toçi 2. vulogã *anvãrligã* di trandãlill 53.
- apã** sf.—apã, eau: unã *apã* limbitã 53, 103. aveglitõrã a *apã-lliei* vhie și a *apã-lliei* mõrtã 88. s'e aveglie *apã-le* 88.
- apãndisire** vb.—a respunde, repoudre: Perpiliça *apãndisi* 42, 69. l'amirõu-lu *apãndisirã* 213.
- apãndipsit** adj.: vedere ni-*apãndipsitã* (neșteptatã, inattendue) 5.
- apãrvhisit** adj. — pãrãsit, désert: loc *apãrvhisit* 3. piscirẽuã *apãrvhisitã* 67.
- apelpisãre** vb. — a desperã, dësespërer:

- ca să nu me *apelpivescu* 32. me alași tu *apelpisie* 32.
- apirire** vb.—a se face *qiuă* : ma' aravdă pină s'*apiră* 118. *apireea*, întunica... 29. *apirinda-lui* ghine 9. *apirindu-uă* Dumniđcū diminęa 75. apofăsișf sē *apiri* 8. sē *apiri* și sē 'ntunęrięi 140.
- apitrusit** adj.—doborit, accablé : fură *apitrusiși* de óstea 19.
- aplicare* — v. *aplicare*.
- apofăsire** vb.—a se hotări, se décider : cō *apofăsiși* 8. se *apofăsișă* 4.
- apoia** adv.—apoi, puis : și *apoia* sē se hiumusescă 28. și d'*apoia* illi lu dēde 13. tunusirea de mai de-pre-*apoia* 4. di-pre-*apoia* 7.
- aplicăre** vb.—a plecă, baisser : se *aplicō* ningă un arbure 52. ocli 'n pade 'lli *aplicași* 121, 64.
- apprindere** vb.—allumer : sē *apprindă* un foc 15 după ęi se *apprise* foc-lu 15, 8. hicate-le 'mfi le *apprimseși* 120.
- appruchiăre** vb.—a apropiă, approcher : sē veđi cō *appruchiemă* 86. cându se *appruchiē* 57, 64, 3, 117. ia *appruchiite* 7. și *appruchiindu-se* de pălate 5.
- appunere** vb.—a plecă, pencher : frunđi-le se *appunea* 43. nihiam sē vč *apunęși* 153. cu *appusă* bōce illi điseră 26.
- apucăre** vb.—saisir : frica ęi l'avea *apucată* 3. mumă ne-*apucată* 22.
- arăchire, aránchezire** vb.—a lua, a răpi ; ravir : ęi uă are *arăchită* 82, 100. s'*arăchiescă* nat-lu 13. uă *arăchii* 'n braęă 90.
- araęe** adj.—rece, froid : apă *araęe* 57.
- aradă** sf.—rind, ordre : sē'fi bagī lu-cră-le pi *aradă* 17.
- arădăpsire** vb.—a rândui, ajuster : chiețiri-le le *arădăpsiea* 215.
- arăchire* — v. *arăchire*.
- araăa* — v. *arăă*.
- aravdăre** vb.—a răbdă ; supporter, tol-lérer : cum avđi și *aravđi* 23. nu putū s'*aravdă* 21. cum pōte d'*aravdă* 127. așteptał și *aravdai* 106.
- aiste ni-*arăvdate* uruteși 21. chiruși *arăvdarea* 23. așteptară cu ni-*arăvdare* 3, 24
- arbure** sf.—arbore. 43, 52, 88. *arburii* 49, 52. frunđi-le *arburilor* 43.
- arc** sm.—arc : trapsiră *arcurile* 62.
- ardere** vb.—brūler : uă *arse* mă-sa 15, 24.
- are** vb. ind. pres. 3 pers. sing. (v. *avere* pg. 227—235.) că nu *are* ni gi-one-ni ęi-va 91. bana 'mfi s'*are* urită 95. cō l'are măcată lamfiia 26. mama ș' tata mfi *are* mōrtă 96. iel *are* mōrtă 96.
- arămănere** vb.—a rămăne, rester : vrea sē *arămănd* la iellī 42. oi-le *arămănea* ni-păscute 44. *arămasse* ca mut 6. đina *arămasse* saręină 13. și *arămasișă* tăcuți 20. *arămăne* cu sănătate 29. pină *arămasișă* 209.
- arămăsătură** sf.—remășițe, reste. 19.
- arăsărire** vb.— a sări, sauter : sē nu avea *arăsărită* 'na-parte di hānda-che 65.
- arăsbănare** sf.—invesolire, rejouis-sance. 44.
- arăspândire** vb.—a înprăștiă, disperser : alăssași óstea *arăspândită* 23.
- arăsunăre** vb.—a răsună, retentir : pă-durea *arăsună* 49.
- arăă**, *arăăă*, *arăăăă* adj.—rēū ; mal, mau-vais : i bun i *arăă* 12. doi ocli *arăă* 13. masturī multū *arăă* 212. și 'n *arăăa* 'mfi mi muntręce 112, 121. i bune i *arăăle* 12. de *arăă* multu ęi 'lli vhienea 15. se tragī multe *arăăle* 54, 76.
- aridere** vb.— a ride, a înșela ; rive, tromper : sē pot sē te *arid* 8. sē nu se *aridă* sē le dea 74. nu s'*arise* sē le dea 79. care uă *arise* 69. sē 'mfi *aridă*... sōęi-lli 41. s'*arise* nęssa și s' dusse 103. sē se căpōiescă d'*aridere* 21.
- arihate** sf.—liniște, repos : nu 'fi allī *arihate* 52.
- ariniellie** sf.—rinichiū, rognon. 105.
- arisire** vb.— a mulțumi, a plăcē ; conten-ter, plaire : piturniclie me *arisescu*

102. aistu lucru nu me *arîdece* .
3. *aristidă* avră 57.
- ariă** sm. — riū, rivière : un *ariū* min-
tit 89, 91, 95. s'trecă *ariul* 95.
ariuri 86.
- ar'maşii*—v *arēmānere*.
- armătusire** vb.—a îmbrăca, a găti; ha-
biller, parer : s'n'*armătusimă* 101.
te adară și 'mîl ti *armătuse* 113, 219.
- arnire** vb.—a mătura, balayer : cându
bag s'arnescu 131, 150.
- arnisire** vb.—a se lepădă, renier : ieū
patridha 'mîl *arnisii* 154.
- aroș** adj.—roșu, rouge : față *aroșie* 97.
nisce *aroșe* afrange 57.
- arpiță** sf.—aripă, aille : cal cu *arpite* 74,
78, 79.
- aruncăre, aruncăre** vb.—a aruncă, jeter :
sē uă *aruși* 22. sē 'llî *aruși* in pade
86. cō *s'arucă* tu baltă 4. și me
arūcāi tu baltă 7, 8. se *arūcō* tu
ună ghiole 3, 13, 15, 85. iel 'și
arucū ună munită 6, 120. illî
aruncară ună pulbire 64. mōșa
arūcāndu'și mare vrere 36. *arun-
cānda-lui* vrere pi ună fētă 120.
- arucutire** vb.—a rostogoli, rouler : tu
thimellū uă *arucutiră* 222.
- aruginos** adj.—ruginit, rouillé : lungă
'și *aruginosă* bană 31.
- Arumân** n. pr.—Român, Roumain. 111.
- arupere** vb.—a rupe, a smulge; arra-
cher : și *arupe* lē cāte trei perî 85.
- arușinare** vb.—a se rușină, avoir honte :
de mîl m'*arușinēdă*, lēl 131. și 'mîl
te *arușinași* 121. s'*arușinō* 39. *aru-
șināndu*-se di iel 60.
- arūșine, arușine** sf.—rușine, honte :
arūșine ne-*arușine* 60. ne băgași
tu mare *arușine* 47, 125. di *arușine*
cî 'llî eră 69.
- arușinos** adj.—rușinos, honteux : ti
arușinosi-le lucru a talle 125.
- asburăre** vb.—a sbură, voler : ieū va
sē *asbor* 86. cându *asbură* vēr'nu
pulliū 66. *asburō* cu tot domnu-su
86. ba-lu sburitor și *asburător* 92.
- ascăpare** vb.—a scăpă, sauver : sē vhiu
sē te *ascap* 17, 60, 81, 88. m'*as-
căpași* ditu mână-le așellor 80. cō
ascăpāmmu ghine 92. *ascăparea* ali
Dince 314.
- ascăldăre** vb.—a scăldă, baigner : sē me
ascăldi tu baltă 81. care vrea sē
se *ascăldă* 53, 54, 58.
- ascuchire** vb.—a scuipă, cracher : tot
ascuchie și muculēsece 128, 313.
- ascultăre** vb.—écouter : nu vrea sē *as-
cultă* 36. un alantu s' nē *ascultimă*
115, 153 ; 10, 49, 119. sē me *ascul-
tareși* mine 54.
- ascumătă** adv.—pe ascuns, en cachette :
illî lēce noimă *ascumătă* de trei-le
ține 59. lucru pi *ascumătă* fapte 126.
- ascundere** vb.—cacher : sē 'și *ascundl*
frica 3, 7, 60, 72. cupașe-le iu s'*as-
cundea* 66. iși n'*ascumse* Dumnișcū
7. șidea Perpilița *ascumtu* 60.
- asgunire** vb.—a goni, chasser : sē 'și
asgunescă cān'li 64, 28. tinere,
asgunē 'lî cān'li 46.
- asime** sm.—argint, argent : calagros
d'*asime* gros 109.
- aspargere** vb.—a strică, gâter : cā 'mîl
'*aspargi* mușutē(ă) 118. inima
lor 'lē s'*aspargea* 144. cu tot și
multu... m'*asparșu* 106. și 'llî *as-
parse* virghirētea 69.
- aspăriare** vb.—a speria, effrayer : sē nu
te *aspari* 17, 86 ; 6 ; 91. alăt se
cama *aspariē* 5. și *asparēndu*-se iși
dise 67. de cāt eră *aspariut* prota
5. cō era ti *aspariare* 5.
- asparismă** sf.—spaimă, frayeur. 3, 5, 66.
- astădi** adv.—aujourd'hui : *astădi* cu
māne 11. aierî ună și *astădi* daūē
80. de *astădi* și inclō 23. dîua di
astădi 47 ; 112, 123.
- astăllăre** vb.—a tăia, couper : ună valle
care lē *astăllă* calea 35.
- astară** adv.—astă sēră, ce soir : vhiū
astară după gină 152.
- aste** pron.—acestea, cela : și *aste* cându
'llî le dîșeam 119. — cfr. *aest*.
- astes** adj.—stins, éteint : imîl băgai
loc ne-*astes* tu inima 61.

- asudat** adj.—cu sucur : multu *asudate* di giucarea 50.
- asunare** vb. — a suna, sonner : *asunò* palmi-le cât putù 13, 17. *asunarea* a palmi-lor 13.
- asupra** prep.—sur, contre : se aũă sculatã de *asupra* a amirãri-lliei 16.
- asvarna** adv.—tirîş : şi vë trag *asvarna* ca căţello 84.
- asvingere** vb.—a lupta, a învinge ; lutter, vaincre : cu gioiñ-lli cându ti *asvingeai* 126. ma di nẽssã *asvintu* fũl 209.
- asçedãre** vb.—asscoir : pi un pom sã *v'asçedãfi* 153.
- aşi, aşiçe** adv. — aşa, ainsi : dimi-le 'lli şburã *aşi* 64, 83. a daũa ãi *aşi* şi a treia ãi iera *aşi* 42. şi *aşiçe* vrũ se uã acatã vhic 2, 4, 27.
- aşidatã** adj.—aşezatã, situce : vulogã *aşidutã* tu un loc surin 57.
- aşteptãre** vb. — attendre. 96. *aşteptã* cu ni-arãvdare 3, 13. tãtã ãiũa *aşteptarã* 3, 4, 42. moşa lamñie *aştiptãnda-lui* 91 ; 96. aurindu-ll'i-se de *aşteptare* 53.
- aşternut** sm.—pat, lit. 122, 151.
- aştergere** vb. — a şterge, essuyer : işi *aşterse* lãcrẽmi-le 8.
- atih** adj. — nefericit, infortuné : a mĩa òrlãn-lu şi *atih-lu* 54.
- atuncea** adv.—atuncĩ, alors. 12, 15, 25, 32, 46.
- aũă** vb. (v. *avere* pg. 227—235) : cã nu *aũă* amirõ 17. te *aũă* cllimatã 62, 39.
- aũă** sf.—strugure, raisin : di *aua* vhim-lu ãi s' fãcea 143.
- aũă, aũage** adv.—aci, fucõce ; ici, de ci. 65, 210. dẽde de *aũage* 2, 7, 13. de'l addussetũ *aũage* 17. sã 'fi spun de *aũage* 'nainte 27, 41.
- aumbrã** sf. — umbrã, ombre. 81. — cfr. *umbrã*.
- aurire** vb.— a se uri, s'ennuyer : pin' d'avhnos (ti *s'aurisce* 128. pinã sã 'mĩ *s'aurasca* (*auriscã*) 139. *aurindu-ll'i*-se de aşteptare 58.
- auşire** vb.—a îmbetrãni, vieillir : şi noĩ va *s'auşimã* 116.
- auşu** sm.—betrãn, vieillard. 35, 36, 37.
- avdãre** vb. — a auđi ; ouir, entendre : cum *avđi* şi aravđi 23, 36, 37 ; 117 ; 90 ; 47. sã'l *avdã* 43. niçi boşca *s'avđi* 3, 14 ; 12 ; 4, 90. nu maĩ avemũ *avđitã* 47.
- aveam** v. *avere*, pag. 227—235.
- avere** vb.—avoir—v. pag. 227—235.
- avere** sf. — richesse : ni-suturat ãi *avere* 27.
- avegliãre** vb.—a pãzi ; garder, surveiller : sã *avegliã* api-le 88 ; 82, 90 ; 44, 66, 52, 63. funda-luĩ *avegliãtorã* 88. ti *avegliãrea* a oĩ-lor 44.
- avhãchipsire** vb.—a fermecã, charmer : nã se *avhãchipsirã* urecili-le 48.
- avhũsit** adj.—silit, forcẽ : escu *avhũsiti* 29. erã *avhũsişi* 35.
- avhnos** sm.—degust, dẽgout. 128.
- avhoñia** adv.—de curẽnd, depuis peu : de *avhoñia* mãrtatã 124.
- avhru** adj. — sãlbatec, feroce : price *avhrã* 66, 4.
- avhunanghea, avhunanghia, avhũnanghia** prep.—in dreptu, en face : şidea tu liridã *avhunanghea* de nẽssã 15, 44, 62 ; 8, 82. vidũ cõ *d'avhunanghia* a luĩ erã unã çerbã 1. ieũ *d'avhũnanghia* ti muntream 121.
- avinãre** vb. — a vinã, chasser : tea sã 'lli *avinã* 28. ãi me *avinaşi* 7 ; 65 ; 105. 'allãga *avinat* di cãñi 65. dor ti duçere *avinare* 1.
- avrã** sf. — vintuleţ, petit vent : unci arisitã *avrã* 57.
- avui, avundu** — vb. — v. *avere* pag. 227—235.

B.

Ba part. neg.—ba, non. 133.

băgare vb.—a pune, mettre: să'și *bagi* lucră-le pi aradă 17. să uă *bagi* încăllar 88. nu avea anacră să *bagi* mâna pi năssu 64. cō nu 'll se *bagi* mâna 37. *bagi*'și căciula pi un ocliu 92. ne *băgași* tu marc arușine 47. își *băgō* tōtă virtutea 2, 86. tōte sbōră-le... își le *băgō* tu minte 86, 106. illi *băgō* numa 37. își *băgō* oi-le di'nainte 43, 91. *băgō* bōcea 64. *băgară* să facă numta 12, 131. *băgară* naturi-le ningă mumă-lă. 26. *băgat* pi marginea a valle-lieș 35. scūndilii s'*băgdămă* 100, 111; 151. pi somnu 'l *băgō* 219.

bai-lu, *balliū*, *balliū* adj.—breaz (cfr. pg. 74 nota): cal-lu. *balliū* 74. vrut-lu a mīciū *balliū* 83. *bai-lu* cal 74, 78, 79. *bai-lu* a mīciū 83.

balcone sm. — balcon: pi *balcone* să inșimū 101.

baltă sf.—baltă, lac; mare, lac. 3, 53.

balțote sf. (plur.) nume de plantă: paparōne, pavots. 57.

bană sf.—vieță, vie: ună *bană* mușată 12, 31, 66. *hana* nu'și uă vrea 15.

bănare vb.—a trăi, vivre: nu sciū ca-cum va s'*băneță* 113, 93. pină s'*bănămă* și pină s'himū 116, 12. cum *bănă* și cum tricea 35; 31, 93.

barbă sf. — barbe: cu *barbe-le* 'ncărșiliate 50.

bărbat sm. — homme, mari: va să ti lliēū tine ti *bărbat* 9, 127. *bărbat-su* 15. dișse a *bărbă-su* 23.

bărbăție sf. — bărbăție, courage. 5.

bărnute sm.—tabac. 128.

bărtiri sf. plur. — stânci, rochers. 66.

bășare vb.—a sărută, baiser: il *bășe* eu dor mare 13, 26, 80. tu frūmte se *bășară* 99.

bătie sm.—bătălie, guerre. 19. ti partea a *bătieu-lui* 18.

băttere vb.—a bate, battre: să se *battă*

cu oștea a ta 16. *băttea* cu fluiéra (jouait de la flûte) 48. *băttea* să se ascundă 60. *băttere*a [cu fluiéra] și făcea iel 43, 45

bere vb. — boire: zairea ti măcare și ti *bere* 19, 31. *bé* tutume, *bé* bărnute 128. canda *biū* tatulat-lu 103. gustară și' *biură* di iel 143.

blă sf.—rață, canard. 128.

bichiréță sf.—célibat. 150.

blieună sf. — beleă, embarras: *blieuna* imi ogrădisi 117.

birungică sf.—borangie, toile fine: cămeșe subțire de *birungică* 45.

bitisire vb. — a isprăvi, finir: s' vrei lucru s' *bitisesci* 216. cât *bitisi* dina aiste sbōră 8, 33. nica ni-*bitisită* ghine Frosa din sburfire 62.

biutură (cfr. *bere*) sf. — beutură, boisson. 19.

bizilică sf.—brățară, bracelet. 2.

blăstem sm.—malédiction: voiū s' lă daū *blăstem-lu* 130.

blăstemare vb. — maudir: xeni-le le *blăstemară* 99. fētă *blăstemată* 125; 61. veđuși *blăstemati-le* de dișne 52, 67.

bōce sf. — voce, glas; voix, son: eu appusă *bōce* 26. niçi *bōcea* a lliē 3, 64, 48.

boggiōnie sf. pl. — nuntașe, invitées: eramū *boggiōnie* la 'nă numtă 48.

braç sm.—braț, bras: luō fēta 'n *braç* 15.

brân sm. — brâu, ceinture: scōse fluiéra din *brân* 44.

bré! interj. adressée à un homme. 95.

brumă sf.—la gelée blanche. 142.

bucată sf. — morceau: să 'l facă *bucăți* de *bucăți* 65.

buclită sf.—fedeleş, barillet. 43.

buță sf. — buză, lèvres: *buță-le* 'mī se 'nviniță 121.

buluchi sm. — stol, bande: trei *buluchi* de orni 87.

bumbuniqăre sf. — tunet, tonnerre. 90.
bun adj.—bun, bon : *bune* dămne a mîieŭ
 85. sê 'llî *ôră bunz* venire 18. o
 dăstulită cu tôte *bune-le* 6. cu
 de tôte *buni-le* 38.

bună-ôră adv.—par exemple : piscirăŭ
 mare ca *bună-ôră* aesta 72.

bunătă sf. — bine ; bonté, douceur : cu
bunătă și cu pălăcărie 78. ună
bunătă sê 'mîi fași 80.

buric sm.—nombrii : di la cap pină la
buric 50.

C.

Ca adv.—ca, cași ; comme : mări *ca* ôŭă
 2, 53. lușea *ca* sôre-le 5, 22.
 arēmase *ca* mut 6. se fêciră oelli *ca*
 păstrămo 16. ti fișeși *ca* ipohon-
 dru 53. nu suntu *ca* de-alihia 9.

ca sê : *ca* sê pot sê te arid 8. pistip-
 seam *ca* sê se afle 11. fu *ca* sê
 'și chierdă mintea 5.

doi aňi *ca* tora (acum doi aňi,
 il y a deux ans) 17, 22.

al Perpillița *ca* nu 'llî vhinea ghine
 39. loc-lu funda-luî *ca* na-nă-parte
 58. fêță *ca* de vēr-nă 16 d'aňi 6.

ca cum : așișe *ca cum* și spuși 17.
 22, 58, 7. nu sciŭ *ca-cum* va s' hă-
 nedŭ 113.

ca gi : pira așea *ca gi* luvhurie
 era? 25.

ca-rai di caî te are 133.

căchinsire vb.— a supăra, fâcher : iea...
 'mîi *căchinsire* 110.

căciula sf.—bonnet. 92.

cădere vb. — tomber : *cădŭ* murgîș-lu
 3. cum *cădŭși* tu grip-lu a vreri-
 -llieî tine ti mine, așișe am *cădŭtă*
 și mine ti tine 7, 61. sê 'și *cădă*
 pi munte 55.

cae pron. (cfr. *caie*, *care*) — cine, qui :
 sê 'lî spun *cae* escu și ci escu 7.
cae de *cae* sê 'llî da 37. *cae* 'mîi ti
 băttŭ? 135. *caî* laî om, *caî* laî pu-
 llîŭ? 75. *ca-vaî* di *caî* te are 133.

căfase sf.—colivie, cage. 101.

căftăre vb.—v. *căftăre*.

căhtire vb. — a se moleși, s'affaïsser :
 giăcuî pin' me *căhtii* 123.

cătdisire vb.—a îndrăsi, oser : cum *căi-*
disiși sê me alași 32.

caie pron. (cfr. *cae*, *care*) — care, qui :
caie de *caie* de ôspiți-llî 18.

caini-va pron.—cineva, quelqu'un : fără
 sê scibă *caini-va* 10.

cal sm. — cheval : bai-lu *cal* 74, 79.
 spune 'mîi... *callu* a mîicŭ 82. și
 'ncalicô *cal-lu* 21. era *calli* cu
 patru cicioré 50.

calagros sm. — icosar, ócu. 109, 110.

călcăre vb. — a călcă ; mettre le pied,
 fouler : sê 'lî *calcă* cicior-lu tu pădu-
 rea 55. pi frumte me *călcăși* 207.
 le *călcără* cu ciciorî-le 19. sê și
calcă graî-lu 14, 16, 23. și 'llî *călcă*
 virghirătatea 69.

călișloră sf.—cărare, sentier. 66.

calle sf. — drum, chemin : 1, 132 ;
 35, 87, 103. di 'nă *calle* (îndată,
 de suite) 50.

căllătorîu sm.—voyageur. 141.

calôtiș adj. — ferice, heureux : *calôtișă*
 de mă-ta 47. *calôtiși* vê munși
 mărași 142.

cama adv., conj. — încă, encore : pină
 ieste *cama* in vhie 3. s'araydă *cama*
 21. *ca* sê *cama* giucămŭ 49, 34.
 se *cama* appruchié 59. ahăt se
cama aspărie și se *cama* infricușé 5.
 comparat. : ômeŭ-llî așellŭ *cama*
 alopti-llî 16. *cama* marea minduire
 le ieste 17. sor-mea așea *cama*
 marea 25 ; 59, 63, 68, 69, 73.

cameră sf.—sală, salle du palais. 21.

cămése sf.—chemise. 45, 72, 151.

câmpu sm. — champ, plaine, 3. lui pa-dea a *câmpu-lui* 2; 47, 86.
ca și va — nimic, rien. 20.
canai adv. — incal, au moins. 67.
canda adv. — ca și cum, comme : invhisă cō *canda* vinne 'nă moșe 52.
cându adv. — când; quand, lorsque. 5. 13.
câno sm. — chien : patru *câni* 43, 19, 52.
causă sf. — pedepsă, punition. 33.
cântare vb. — chanter : pitu hōră il *cântō* 119.
cântic sm. — chanson. 95, 100, 119, 120, 124.
cap pl. *capete, capiti, capit-le* sm. — tête, chef, fin : *capit-le* s' nē chiptinămū 101. mîntea din *cap* 8. toși.. ple-cară *capete-le* 1. ômiñil ou *capiti-le* gōlle 50. mai-mar-lu *cap* a ôsti-liel 27. tu *cap-lu* a vérălliel 11.
căpire vb. — a leșină, s'évanouir : sē se *căpîescă* d'aridere 21. ôrfăñil *căpî. iși* 35. *căpîit* di inmătură 52.
cara conj. — dacă, si : *cara* ômeñil-li a lui vrea 30. *cara* nē se avhăchip-siră urelli-le 48. tine *cara* nu t'a-flam 122. *cara* sē te afiu virtos 9, 12, 16, 55. *cara* da de 'șil vñine vara 136.
carafie sf. pl. — nume de florî: garofo, œuilleta. 57.
care pron. (cfr. *cae, caie*) — care, qui : hillū di amirō *care* avea 1. fem. *care* 25. *care* ești tine? 61.
cărlare vb. — a mișcă, bouger : sē nu *cărlădă* hieł 72.
carne sf. — viande. 310.
carte sf. — scrisore, lettre. 8, 9, 153
cărtire vb. — a bațjocori, se moquer : ill se părū cō uă *cărtescu* 110.
cărvellie sf. — pâne, miches : cu *cărvelli-le* 'n cap 131.
casă sf. — maison : ti duçl la *casu* ta' 112. se dusseră a *casă* 9.
căseată adj. fem. — bōante : cu gura *căscată* 13, 59.
căsmete sf. — noroc, fortune : sē căstă

căsmetea 42. va-hi ași 'mī eră *căsmetea* 148.
căștigă sf. — grije, souci : sē nu'li hibă *căștigă* di çi-va 83.
cășilea adv. — intr'adin, exprēs. 135.
căstură sf. — custură, couteau : ună chipită di *căstură* 84.
cata prep. — după; selon, après : *cata* nomurî-le çl avemū 23, 54. *cata* sōmni-le 59.
cătândisire vb. — a îngriji, soigner : singur me *cătândisescu* 150. după çl il *cătândisiră* nat-lu 13. *cătândisil* sē 'lil dîcă 30.
cățel sm. — petit chien. 13.
cățelă sf. — chienne : ve trag asvarna ea *cățelle* 84.
cât adj. — tant : și tōte *câte* alante 68. disseșl.. și alte *câte* 24.
 adv. — tant que, dès que : asunō palmi-le *cât* putū 25. *cât* avdîră acete sbōră 90. ahăt mușată *cât*.. nu se spune 1.
 cu numēr. : tu patur-le ciciōre... *căti* ună bizilică 2. *căti* un satir 50. *câte* dauč orî 85. *câte* treî perî de la *cathe* ună 85. illi acătō somnul un *căti* un 5.
cathe adj. — lie-care, chaque : *cathe* dîdă 85, 54, 84. *cathe* grałū 18. *cathe* ôră și *cathe* minută 30. *cathe* un pi ună parte 1. se 'mparți la *cathe* un după cum face 23. de la *cathe* ună 85. *cathegi* ună dină 50.
călichia sf. — locuință, habitation. 68.
cătivhursire vb. — calomnier : di soçl-ili toși *cătivhursit* 144.
cătrane sm. — catrau, goudron : fētă *cătrane* 125, 126.
căviare, căfiare vb. — a căută, a cere; chercher, demander : ômeñil-li... *căvăt* ti amirō-ū-lu 11. nu alăssō loc ni-*căvăt* și ni-allăgat, *cărtându* după jelle 51. se dusse sē *căvăt* și nica tu ațel loc 51; 70. se duçe sē *căvăt* căsmetea 42. loc ni-*căvăt* 51, 79. içi sē *căvăt* va sē 'li dămū 46, 117.

și *caftă* pâne 131. șapte aňi chiró *căftămă* 213, 214.

cer sm.—cer, ciel: ca stéli-le din *cer*, cându *cer-lu* ióste gălit 14, 21, 40, 52, 103.

cerbă sf.—cerbóică, ciută: biche. 1, 2. cu lapte de *cerbe* 83.

cerbu sm.—cerf: corne di *cerbu* 64.

cerdache sf.—étage: se alinó tu alantă *cerdache* 6.

cerere vb.—a cerși, mendier: ieă va sê *cer* 36.

chefe sf.—gust, plaisir: ți se fêce *che-fea* 22.

cheră sf.—car, charette: și pi *cheră* li 'ncărcară 99.

chielle sf.—piele, peau. 16, 54.

chieptu sm.—piept, poitrine: cu mâni-le pi *chieptu* 78. *chieptul* al Perpilița 62. cu *chiepturi-le* peróse 50.

chierere, chiérdere vb.—a pierde, a peri; perdre, disparaître: își *chirò* tãmbarea 132. va sê 'fi *chieri* cap-lu 89. fãrã sê *chieră* chiró 88, 90. sê 'și *chieră* mintea 59, 23. sê 'și *chieră* mintea 5, 76. și *chiru* de 'nãntea a ocelli-lor a tël 7. și *chirù* pit niori 86; 147. le și *chirù* do fricã 87. se află *chirut* di tu mesca a palati-lieî 10, 52, 67. cã *chirut-lu* amiró 18 cõ doi-li himù *chiruți* 62.

chiétră sf.—piétră, pierre. 63, 84 *chiețiri-le* le arãdãpsea 215.

chihâlê sm.—maî-mare, chef. 42.

chindisît adj.—brodê: distimele *chindisîtă* 108. ași fu și *chindisîtă* a trei-lor mire ursitã 148.

chiptinãre vb.—peigner: se ló, se *chiptinó* 41. capit-le s'nê *chiptinãmă* 101.

chiró sm.—timp, temps: iu erã ahât *chiró* 18, 58, 90, 213. tu *chiról-lu* a însurari-lieî 21. cõ *chiroă-lu* s'apruchia 215.

chipitã sf.—virf, pointe: cu unã *chipitã* di cãsturã 84.

chiragl sm.—cãrãuș, roulie. 95.

chisã sf.—iad, enfer: ți se pãrea ca iéste *chisa* 67.

chiarare sf.—fluerare, piaulement. 49.

çi pron.—ce, ce que: *çi* 'și erã *çi* nu'si erã 1. *çi* sê vedã? 5, 6. *çi* al *pãtitã*? 96. cu tut *çi* ómeň-lli a luf ill dięea 10. fõrã sê scibã. cõ *çi* se fêce 10. se ciudisea *çi* se facã și *çi* s'adarã 13. dupã *çi* 13, 80.

care, qui: aęel *çi* 'lli u fricã 4. *çi* erã ca anghel din *cer* 22. luvhuri *çi* nu se spunù 6. aęelle *çi* *pãtitã* 20. de ciudia *çi* 'lli vhinca 5, 6. scamnul aęel *çi* (dissimù) 6. tu óra *çi* ómeň-lli... cãvtã 11. ca pom-lu *çi* ill merãnghisése frinđa 11. *cerba* d'aieri *çi* me avinași 7, 20, 22. un fciior *çi* doi ocelli arêi sê nu 'l vedã 13, 22. cathe grațù *çi* seutea din gurã 18. abãte... uruteți *çi* fêce aistã muliere 23. di óra *çi* uã luaș 23, 80. doi-spre-ęi d'aňi *çi* ma' 'mî lu așteptu 96.

pentru ce? pour quoi?: *çi* hiți ahât lipiși? 80.

cã, que: bunetã inți fięeși *çi* m'ascãpași 80. ma tora *çi* uã andãmusiș și *çi* uã viđul 4.

exclam.: mor! *çi* loc-lu sê se deșellidã 22.

çi-va adv.—cum-va: sê nu *çi-va* de iesse *cerba* 4.

çi-va pron.—alt-ceva, autre chose: nu vedurã nięi *cerbã* ni *çi-va* 5. cãt de *çi-va* altu nu ill erã dor 10. se fêce cõ nu viđù *çi-va* 14. *çi-va* altu sê nu facã 56.

cibucã sf.—ciubuc, pipe: cu *cibuca* 'n gurã 128.

cicior sm.—picior; pied, jambe: sã 'fi calcã *cicior-lu* 55. patur-le *cicioré* 2, 49, 50. cãlcãrã cu *cicioré-le* 19, 128.

cilãstisre sf.—stãruință, effort. 2.

çimtã adj.—incunjuratã, entourée. 57.

çinã sf.—cinã, souper. 35.

çinçi-spê-ęeęe num.—cinci-spre-ęecce quinze. 15.

çini-va pron.—cineva, quelqu'un. 66.

çinușã sf.—cenușe, cendre. 128.

çirépu sm.—cuptor, four. 131.

- ciucuire** vb. — a ciocni, heurter : di multe mi *ciucuiti* 146.
- ciudie** sf. — mirare, étonnement 9, 45; 5, 6.
- ciudisire** vb. — a mira, étonner : amirõu-lu... se *ciudisea* 8, 13, 53.
- ciomag** sm. — ciomag, bâton 43. luõ... *ciomaga* 56.
- climäre** vb. — a chemä, appeller : me *cliamä*... ñini-le 9, 85; 2, 15. pri-ciuri-le açelle le *climä* satiri 50. cõ... te aõã *climatä* mușata 62. Costantin iși lu *climä* 217.
- cõ** conj. — cã, pentrucã; que, parceque : viðũ *cõ*... erã unã çerbã 1, 8, 15, sã scii *cõ* tora 28, 29, 37. niçi *cõ* va sã se facã 43. frica... çi l'avea acãtatã *cõ* intunicarã 3. și *cõ* 'mĩ ieste... mĩllã di tine, viñiũ 95. *cõ* bana 'mĩ s'are uritã! 95, 113.
cõ-çe — pentru cã, pentru ce? parceque, pourquoi? : marea haraõã nu řinũ *cõ* çe ñina... çi fece 15. *cõ-çe?* ñisse Perpilla 48, 73.
- cõdã** sf. — queuc : de *cõdã* a bai-luĩ 84.
- cohia, cohiũ** sm. și sf. — colț, coin : se hipse tr'un *cohiũ* 75. se smulse ditu *cohia* çi era hiptu 76.
- colãchie** sf. — lingusire, flatterie : sã 'lli facã... multe *colãchii* 74.
- cõmã** st. — criniere. 86.
- copan** sm. — copil, enfant. 35, 36.
- copt** adj. — mûr : s'adunãmũ *cõpte* amure 100.
- corbu** — sm., adj. — corb, corbeau; nenorocit, malheureux : ñini-le cu ñi-ñi-lli creparã... ca *cõrghi-lli* și ca *corbi-le* 93. ficior-lu açel *corbul* 70, 72.
- cornu** sm. — corn, corne : graie-le niçi tu *cornu* nu'și le bãgã 30. illi crescurã *cõrne* di çerbu 64.
- Costu** n. pr. masc. 319.
- cot** : ma tôte furã *din-cot* (d'a surda inutile) 41.
- cõtrã** prep. — pentru, cãtrã, spre; pour, envers, vers : embistimen *cõtrã* mine 9, 11. sã se ducã *cõtrã* la baltã 58.
- creht** adj. — fraged, tendre : çi'ĩ *crehtã* ca faça a ta 135.
- crepare, cripare** vb. — a crepã, a muri : crever, mourir : sã vedã ñini-le și sã le *crepã* 77. și tu loc-lu açel *creparã* 99, 109. 'mĩ uã *crechĩ* inima mea 113.
- creșcere** vb. — a creșce, croitre : tea sã uã (fiteca) *creșcã* 25, 36. Perpilla 48 *creșcea* 37, 38. illi *creșcurã* cõrne 64, 80.
- criumã** sf. — mulțime, foule : s'adunarã 'nã *criumã* di puli 45.
- Crușova** — ville eu Macédoine. 95.
- cu** prep. — avec : cãt *cu* spunerea nu se spune 1. închisirã *cu* scopõ sã acațã 2. cu noma al Dumniçdũ 85. amirõu-lu *cu* ñina 1. *cu tõtã* Frosa auã himũ 85. *cu tot* çi 2, 10, 16. *cu vchie* (iute, vite) 222.
- cucullit** adj. — cocoloșit, pelotonné. 127.
- cufarire** vb. — a spurcã, foirer : ca biba çi s'*cufarosee* 128.
- cul** pron. relat. (gen. dat. sg.) : il întrebarã *a cul* ficior ieste? 42. și a *cul-ne-va* nu spuse 103.
- culbar** sm. — cuib, nid : di 'și indregũ a lör *culbare* 136.
- culac** sm. — colac, galette. 131.
- culeãre** vb. — a culeã, coucher : se *culcõ* și 'și durmĩ 67.
- culçe** sf. plur. — flori (șita-oi, fleurs) des coucous (prinula officinals) 57.
- cutpane** sf. plur. — scutece, layette. 124.
- cum** adv. — comme, comment : *cum* cãduși... așice am cãduțã 7. te voiũ ca *cum* me vref 7.
- cumañiã** sf. — merinde, provision : zairea (*cumñiã*) ti mãcare 19. purtã ñisa *cumañiã* 19.
- cundillã** sm. — condeiũ, plume : niçi *cundii-lu* póte sã le serie 56.
- cunõscere** vb. — connaitre : nu me *cunõsci?* 7. ghine *cunõscũ* 11.
- eupaciũ** sm. — stejar, chêne : pitu *cupãce-le* iu s'ascundeã 66, 52.
- cupie** sf. — turmã, troupeau : turmã (*cupie*) di oi 43.

curare vb. — a curge, couler : illi *curò* sângi 6.
curat adj. — pure : apă arăce, *curată* și limbită 57.
curdă sf. — panglică, ruban : se frângea ca *curdă* 45.
curmare vb. a osteni, fatiguer : și 'mî mi *curmam* trup-lu tot 106, 107, 209, 215. după multă *curmare* și allăgare 56. *curmat*... di innătura 52, 5, 50.—cfr. *discurmăre*.

curundu adv.—curënd, töt. 4.
cuseru sm.—nuntaș, invité (à la noce). 104, 113. në dispărîmă .. di *toți cuseri*-lî 48.
cusită sf.—cosiță, tresse. 112, 84.
cutrembură vb.—a tremură, trembler : arburî-lî se *cutrembură* 49.
cățut sm.—cuțit, couteau. 54.

D.

Dadă sf. — mamă, mère : *mî* muri *dada* 9 ali *dade* (*dat.*) ș'al tata 130. *dado*, nu luai sarea 133, 127.

dafin sm. — dafin, laurier : *dafîn* 53, 54, 81.

dare vb.—a dă, donner (v. pag. 276—280) : *disseși* cö *dedu* ficior-lu 24. *dăle* sbor 12, 8, 2. *dăderă* și *luară* 18. își uă *dăderă* cu de allagă 91, 63. lucea di țî *dădea* tr'ocli 85. și le *dădea* de mână a lor 27. cându *de* di uă videam 105. *gion*-le și 'mî țî *dădea* 114. a mună-mei s'li uă *dădeși* 154.

dau', daie, daie-le, dau'le—v. *doi*.

de, di, d' prep.—de, dela, din : *de* Dums nișă s'ă uă afli! 21. trapse mână și *di* amirăillie și *di* tôte 10, 96. *marginea de* baltă 4. *anamasa d'* așel câmpu 3. *d'anverhiga de* nēsă și *de* scannul a lîief 6. ca *hiliă di* Arumân și escu 111.

bizilică di mălamă 2. *baer de* mărgăritari 2. *hiliă di* amiră 1. oăă *de* pârumbu 2. munte-le *de* marmare 53. *pădureă de* dafîn 53. ca *grundă de* zahare și ca *di* nucă *sumburo* 27. mușcătură *de* pâne.

muntrită di vrăre 6. *graî-lu de* timbie 21.

soeî... *d'* a lui 1. *dot-spre-dece de*

aî 31, 6, 15. *daie-spre-dece de* fete 6, 31.

se află de tôte pome-le 53. tôte turlî-le *di* poîni 53. *se află și di* piloîni-lu așel mai amar-lu 53.

avea *de* gușe un baer 2. *sășcă* pi *di* margine 4. *de* 'na-numorea 18, 35.

aprocîndu-se de pătate 5, 7. *dede de* auăce, *dede de* așocș 2. *pi de* ună parte 1, 6. cö *d'avhü-nanghia* a lui eră 1, 121. cântic-lu a *punti-lîief de* Narta 211.

inși di mîinte 62. *toți de* tôte părțî-le 2. *di* minută în minută 55. *de* dor-lu... ti scoșă 21. *di* ici bune și mușuteși suntu pi lume 53.

să fugimă de ningă baltă 3. *de* giuocli în sus 2.

frică de fandasmale și *de* priciuri 4, 6. *să* și chierdă mîinte *de* ciudia 5, 68. nu pot *să* și le spun tora *de* dau' furmîl 55.

curmaî de tötă diăa 5. *să se căpătăsă d'aridere* 21. *de* ciudia și 'lîi vîinea arēmase ca mut 6. nu se pistipsi *de* aștă vedere 31.

anverligată di trandafîlî, *di* dafîn etc. 53. arăchită *de* un gione 100.

se seculă de dimineță 1, 5, 31. *tu-nusirea de* mai *de-pre-apoia* 4. *fetă ca de* văr-nă 16 *d'aî* 6. *șerba d'aierî*

7. *de a doua oră* 26. *di catho* diună (chaque jour) 85.

să judeci d'acelle și va *să vezi* 12. *cô mîi ieste*.. *mîlă di tine* 55. *la-lu di cerba* 68.

acea și *le didea de mână a lor* 27. *să se 'nfarmacă toți pin de un* 28. *să nu ci-va de iesse cerba* 4.

se duse di se 'nellise 15, 16. *vinîu di ti me 'nvhisal* 55. *cădă sfulgul d' l'agudi* 21. *ie'lli putea di le adă-ră* 211.

de umisit și *era* 31. *di multu masturî* și *eră* 211.

ma' multa lipisit de tôte dille-le 53. *ma' 'najate de tôte* 55.

și di de-alihia *cô eră ti aspăriare* 5. *se sculară d'acia* 9.

de-adun -- împreună, ensemble: *să hănămî tot de-adun* 12, 25, 33.

d'alihios adj. -- adevărat, véritable: *nu va să hibă cerbă d'alihiosă* 3. și *di de-alihia* *cô eră ti aspăriare* 5, 9.

de-anda adv. -- de când, depuis que: *de-anda te luaș și pină astădi* 21, 52, 220.

d'apoi adv. -- apoi, puis: și *d'apoi* *illî lu dede* 13. *cântic di după 'ncurinare* 115.

de-asupra prep. -- asupra, contre se aună sculată *de asupra* a *amirări-llîci* a la 16.

de aîațe adv. -- încôce, de ci: *dede de aîațe* 2.

de ca, di ca: *cara* *să nu faci de ca cum îți dișîu* 12. *feciră de ca cum* *lê dimăndô* 17. *ma era, di ca de-alihia* 33. *se ascăldô di ca, cum* *illî avea dișă mōșă* 58. *ași di ca-cum* *dișî* 69, 76.

de cât: *de cât* *eră aspăriat* *prota*, *ahăt se cama aspăriô* 5. *di cât* *se eiudisea* 45. *de cât* *îci n'ascumse* *Dumnițelă* *nu lipsesce s'ascundemî* și *noi* 7, 3, 12, 14. *nu se vedea altu di cât* *șer-lu* 52, 55.

denădîntea, denîntea, de'ndînte: *cu mână-le de'nainte* 6. *ohirul de'năin-*

tea a oclî-lor a tēi 7, 10, 32, 87, 73, 84. *d'ncăllar*: *să nu te surpă d'ncăllar* *vînturî-le* 86.

de iu: *de unde, d'ou*: *dē iu* *eră tu pâlata* 9. și *de iu* *eră ou*, *illî crescură corne* 64.

de ningă -- *de lângă*: *să fugimî de ningă* *balta aistă* 3.

di-ôră: *xene-le sîntu di-ôră* 145.

di pri: *scôteți vō uă di pri* *mînte* 80. *me arucał mał di-pre-apoia* *tu baltă* 7. *tunusirea de mał de-pre-apoia* 4, 28.

di sum -- *de sub, de dessous*: *apa ața se vōme di sum* *munte-le* 53.

di tot-ună: *intrauda-lu*... *ca di tot-ună* 68. *avde ună boțe de «bană diminēța»* 31.

de! exclam. -- eh! 76.

depărtare -- v. *depărtare*.

depărtos adj. -- departat, éloigné: *loc depărtos* 3.

depellidare vb. -- a deschide, ouvrir: *doi-llî ugiae să depellidamă* 115. *nu 'șl depellise* *gura* 16. *porți-le era depellise* 5, 21.

despânticare vb. -- a spinteca, fendre: *inima 'mîi despânticaci* 121.

despărțit adj. -- séparé: *să hănămî despărțîi* 12.

di prep. -- v. *de*.

di-alihia -- v. *de-alihia*.

dimăndare vb. -- a porunci, ordonner: *dimăndă* *lê a trei-lor dîne* 83. *le dimăndô* *să aprindă un foc* 15, 20, 70. *tôte dimăndări-le*... *le stîrxi* 12.

dimicare vb. -- a fărîmă, morceler: *inima 'llî se dimică* 217, 11.

dîmîneța sf. -- matin, 1. *di diminēța* *pină sēra* 100, 122. *ca, luțelîr-lu diminēța* 108, 105, 216.

d'impre-ună, dipre-ună adv. -- ensemble: *tot cu tine d'impre-ună* 123. *toți di-pre-ună* 2, 99, 212.

din prep. -- de (lat. ex): *se dipuse din pădure* 2. *duțelî llî din* *partea a mea* 20. *steli-le din* *șer* 14. *mîntea din cap* 8. *cântice din* *Crușova* 95, 119.

- mósa *din* vhis 59. una *din* trei-le era mósa 68. *din-cot* (în zadar, inutile) 41, 147.
- dî'n-anumerca** adv. — la spinare, sur les épaules. 35.
- Dince** n. pr. fem. — 314.
- dinclo** adv. — dincolo, audelă. 89.
- din-cot* — v. *din, cot*.
- dininte** adv. — dinainte, devant : va să 'llî sta cu mâni-le *dininte* 73.
- dinte** sm. — dent. 54.
- dipărtăre, depărtare** vb. — a se depărtă, s'écloigner : luară callea ș' *dipărtură* 103, 327 - 328
- dipirăre** vb. — a sfășiă, déchirer : cărni-le 'șî le *dipiră* 222.
- dipre-ună* — v. *d'impre-ună*.
- dipanére** vb. — a se cobori, descendre : approuchemă să *dipunimă* pi loc 86, 87. se *dipuse* din pădure 2.
- discăciat** adj. — pieptenat, peigné : eu perciurî-le *discăciate* 50.
- discălcăre** vb. — a descăleacă, descendre de cheval : tr'oră să *discălcă* 88, 92. *discălcăre* di pi satirî 63.
- discumpărare** vb. — a rescumpără, racheter : tôte le *discumpără* 107.
- discurmăre** vb. — a odihni, reposer : lipsește să me *discurmu* 83, 92 89, 42, 216. — cfr. *curmăre*.
- disfacere** vb. — a desfăce, a deschide ; défaire, ouvrir : să 'șî *disfacă* gura 14.
- disfășare** vb. — a desfășă, démaillotter : și *disfășenda-lui* veștă cō nat-lu eră fciior maseur 36.
- disi, dissi** conj. — dacă, si : să 'mî'spuîl... *disi* tine 'mî' ești.. mamă 40. *dissi* 42. *disi* cō va s' me cunnosci 97.
- disicăre** vb. — a rupe, briser : 'șî *disică* gărgălani-le 49.
- dislogăre** vb. — a deslegă, détacher : să uă *dislegi* di iu ieste ligată di arbure 88.
- dismîrdăre, dismîrdăre** vb. — caresser : ietă mîcăza uă *dismîrdam* 118. tată-su... il *dismîrdă* 13. 'mî' *dismîrdă* 26. 'mî' escu fătă *dismîrdată* 102.
- dis-nōū** adv. — din noū, de nouveau : să lîief fluidra *dis-nōū* 49.
- dispărtăre** vb. — a despărți, séparer : va să me *dispărtu* de tine 9, 1. aclo fu *dispărtărea* a lor 65.
- displētīt** adj. — despletit, dénatté : eu perî-llî *displētī* 82.
- dispullăre** vb. — a despoia, dépouiller : să nō *dispullămă* 76. cîni-le... *dispullindu-se...* intrară tu baltă 58, 143.
- dissă** pron. fem. — dinsa, elle : pină la *dissă* 81, 117. se dusse la *dissă* 64.
- dissi** conj. — v. *disi*.
- dișteptăre** vb. — a deșteptă, réveiller : *dișteptă*-le mușata mea 112 ; 5, 67. ună *dișteptare* dit somnul și dorîni 54.
- distimole** sf. — ștergar, serviette : *distimole* chindisită 109.
- dit, dită** prep. — din, dela ; do : să iessă cërba *dit* baltă 3. *dit* ieta de aūăce 52, 67. să fugimū... *ditu* aistu loc 3, 4, 6, 7. s'aflo chirut *di tu* mesea a palati-lîief 10.
- do** : cō ici — *do* și va să vedl. 11.
- doi, daŭē** numer. — doi, doué ; deux : de *doi* aîi 18. în *daŭē* graere 7, 36. cō *doi-llî* himū chiruŭl 62, 93, 115. cu *daŭē-le* mîni 13, 68, 93. imî' putredlî *daŭ-le* hicate 152. a *daŭē* și 18 a *daŭ* oră 63. toŭi *doi-spre-gēci-llî*. de alepŭ 18. *doi-spre-și* d'aîi 96.
- domnu** sm. — domn, stăpân ; seigneur, maître : hîllî di *domnu* 42. cu tot *domnu-su* 86. of-le a *domnu-su* 56. și ursaesci *dōmne*? 73. oh *Domne* și Dumničle 23.
- dōmnă** sf. — dame, reine : 20, 25, 220.
- domnire** vb. — regner : *domni* și pōte cō nică *domnēce* 34.
- dor** sm. — dor ; désir, affection : avea mare *dor* ti duceŭre avinare 1, 30. uă muntrea... cu mare *dor* 6, 13. fătă, mi băgași tu *dor* 120, 123. cō ietă mi luō *dor-lu* a tēū 134, 142.
- drac** sm. — diable : un *drac* din valle nē ascultō 119. dă'mî' un *părō*, *dracu* 132. nu vline niči *drac-lu* 67, 79.

drăcarie sf. — drăcie, diablerie: *drăcarii-le* a țini-lor 64, 38.
ducere vb. — a duce, a merge; passer (le temps). 17, 55. se *duse* di se 'n-ellise 15. se *dusseră* a casă 9. se *dusă*rd l'avinare 1. dor ti *ducere* avinare 1. illi se *ducea* câte șapte (il eră forte frica, eut une terrible peur) 75. *ducirea* l'avinare 10.
ducirea v. *ducere*.
duchire vb. — a pricepe; comprendre, observer: să nu uă *duchișcă* părinți-ll 69, 73, 58, 60, 8. *duchindu-se*că nu e ghine 64. și ieste mică, nu s'*duchișce* 109, 220. mă-ta te *duchi* 121, 130. di patridhă n'am *duchit* 147. toate *duchiri-le* omînesci își le avea 65.
dudie sf. — mirésă, mariee. 309.

dugurit adj. — dogorit, desséché: mas-tea... *dugurită* de pira a vrere-lliei 11.
duh sm. — resuflare, haleine: *duh-lu*... 'll ampute 128.
dulceme sf. — dulcătă, douceur: *dulcemea* și inșea 43. de toate *dulcemi-le* 53.
Dumnișeu — Dieu. 7, 15, 35. tine *Dumnișe-le* să 'mparți 23.
dușiale sf. — lume, monde. 96.
după prep. — après, selon: allagă... *după* nescă 2. se dișteptară *după* multă... oră 5. *după* mîntea a ta 24. *după* cum face 23.
durmire vb. — a dormi, a adormi; dormir, s'endormir: acle iu *durmira* umșit 52, 8. și 'și *durmira* 5, 52, 67. — v. pag. 252—259.
durat adj. — dorit, désiré: *durat* și vrut-lu a micu bărbat 23.

D.

déce numer. — dix. 15.

dî. — v. *șind*.

dîcere vb. — a dice, a spune; dir: să 'l *dîe* aiste graie 8. *dî-nă* și să *facim* 77. cum it'i *dîșii* 12. și 'll *dîse* amirônia 12. *dîșe*, *dîșim* 6 *dîșim* 14, *dîșem* 19; 9, 40, 118. purta *dîșe* eumafii 19. — v. pag. 268—275.

dîn sm. — dîn; génie, fé. 48, 82. *dî-ni-ll* 73.

dîna sf. — fée; *dîna* amirônia a *dîni-lor* 1, 17, 18. óstea mea de *dîne* 17, 73.

dîșă dî, sf. — jour, journée: 18, 3, 1, 15. 37. *dîșă* cu *dîșe* 38, 15.

E.

efharistisire vb. — a mulțumi, contenter: și-va nu'l *efharistisea* altu 10

ehtrescu adj. — dușmănesc, ennemi: uruteți-le *ehtresci* 17.

ehtru, sm., adj. — dușman, ennemi. 28. cō *ehtru* trecu 19. *ehtri-ll* 17. cu *ehtri-ll* a tēi 27. óstea a *ehtri-lor* 28. pi chieptu *ehtra* (mórtea) 'mî s'alind 209.

embistimen adj. — credincios, fidèle: *embistimen* cōtră mine 9. *embistime*ni-

-ll i giofii 20. — cfr. *imbistimen*.

epidis conj. — fiindcă, puisque. 17.

eră — impf. de *hîre*. — v. pag. 236—243.

ervhu sm. — pizmă, envie: di *erohu* mare 38.

escu — pres. de *hîre*. — v. pag. 236—243.

egire vb. — sortir. 313.

etia sf. — pricina, cause: ne-sciindu *etia* a plāngu-lu 3. cō *itia* a versari-lliei 27.

F.

façă sf. — față, obraz; visage: *ilii aruncară pulbire tu față* 64, 97. *cu çii față sê nê duçemû* 48. *ilii luçesce faça* 108, 216. *façd-le s'nê le spil-lâmû* 101.

façere vb. — faire. — v. pag. 293 — 297.

fağ sm. — hêtre: *toți fağ-lli* 52.

fândăxit adj. — fantaisiste: *ideca aça fândăxita* 10, 30.

fândăsmă sf. — nălucă, fantôme: 3, 6. pl. *fândăsmate* 4.

fapt, **faptă** partic. (v. *facere* pag. 293—297) făcut, fait: *lucre pi ascumtă fapte* 126. çii avea *faptă* 14.

fărină sf. — făină, farine. 35.

fărmae sm. — otravă, poison. 27. *cu făr-mac-lu tru hicate* 148.

favru sm. — fierar, forgeron. 336.

fecior sm. — garçon. 13. *cô fecior-lu se dède* 13, 18.

feciorame sf. — feciorime. 117.

fecîră, **feciu**, **fêce**. v. *façere* pg. 293—297.

ferire vb. — a feri, garder: *nu 'mî ti fereai* 126.

fetă sf. — fată, fille. 6, 14, 15, 100, 102, 125, *tôte fêti-le* 118. *fetică* 15, 18.

ficeçi: v. *façere* pag. 293 — 297.

ficiorae sm. — lăcău, garçon. 48, 150.

filipsire vb. — a ospătă, traitez: *çi il fili-psiră cu de tôte bunile* 42.

fîrlă sf. — ferăstră, fenêtre. 15.

fîrminat adj. — frământat, pétrî. 18.

fîtică — v. *fîtd*.

fîlără sf. — fluier, flûte. 43.

flurie sf. — galbin, ducat. 309.

foc sm. — feu. 8, 15.

fôme sf. — faim. 42.

föră prep. — fără, sans: *föră* frică. 3. *föră* de om, *föră* de pulhă 9. *föră* să seibă 10.

frângere vb. — a strică, rompre: *sê nu le frângă* hătărea 46. *se frângea* ca curdelle (= se mlădiă, ondulaient) 45. de *giucare* și de *frângere* 49.

frate sm. — frère: *avdîți, ah, frați* 117, 123, 211.

fricăre vb. — froter: *sê 'și frică* oclliul 18, 46, 80. și oclli *fricăndu* 132.

frică sf. — peur, frayeur. 3, 5, 101.

fricos adj. — effrayant: *lamfîia mare* și *fricosă* 13, 90. *di mai fricosă* price 54.

Fresa n. pr. — 48, 60.

frâmte sf. — frunte, front. 99.

frândă sf. — frunză, feuille: *frânçi-le* arburi-lor 43, 11, 60. *ditu frândă-le* a inimă-llief 40, 52.

fu vb. perf. — v. *hire* pag. 236-243.

fugire vb. — fuir, s'éloigner. 3, 10, 41. *cându fugi* ditu patridha 7, 97, 41.

fumellie pl. **fumelli** sf. — familie, famille. 136, 144. *dor cötră fumellia* 'i 22. *s'illie a lor fumelli* 214. *fumel-le* vremû s' n'adduçemû 214.

fundu-lui vb. — v. *hire* pag. 236--243.

fântână sf. — fontaine. 44.

fur sm. — hoț, brigand: *di fur-lli* greçi sînt vêtomași 143.

furăre vb. — voler: *se fură* de acasă 70.

furmie sf. — pricină; motif, cause: *nu pot sê çi le spun tora de daue fur-mie* 53, 38.

fugi: vb. — v. *hire* pag. 236 — 243.

G.

găillie sf. — grijă, souci. 17.

galbin adj. — jaune. 98.

găllit adj. — senin, serin. 14.

gănilă sf. — cămilă, chameau. 310.

gardu sm. — palissade. 87.

gărgălan sm. — gâtlej, gosier: *iși di-*

sică *gărgălani-le* de piridare 49, 210.
gédit sm. — décret, doigt: trei-le giucă pi *gédite* 45.
gémîn adj. — gemen; jumeau: *gémîni* și amîndoi-lli frați 143. încă *gémînd* 118.
génâ sf. — poiană, clăriere. 86. luô *gêni-le* și pădurî-le 75. lilice a *gêne-lor* 44. pitu *genuri* agiună 23, 47.
ghiole sf. — baltă, mare. 3.
ghine adv., sm. — eră ma' *ghine* 4. 9, 15, 23. sburimû ti *ghine* 46.
ghinêșă sf. — line, bien: ti *ghinêșa* a ta 85.
ghios adv. — jos, bas: ampăturô în *ghios* 2, 5, 50.
ghiuvășire vb. — a ceti, lire: amirônia... *ghiuvășinda-lui* cartea 8.
giacere vb. — a zăcă, gésir: di *giacui* pin' me căhtîi 123. multu *giacutâ* 98.
gilit sm. — săgétă, flêche. 54. *giliti-le* cădură 62.
ginuclia sm. — genunchiû, genou: *ginucliu* 11. de *ginuclii* în sus 2, 79.
gione adj., sm. — june, flăcăû: jeune, jeune homme: *gione* chiragi 95. se fêce *gione* 38. fêtă arăchită de un *gione* 100, 6, 9, 46, 49. cu *gion-le* uă 'neurunară 104, 96, 114, 137. di partea a *gione-lui* 130, 48, 49, 96, 7.
giacare vb. — a jucă, danser: 46, 49, 45. sf. 49.
giudicare vb. — a judecă, juger. 12, 21.
giunatic sm. — junie, putere: jeunesse, vigueur. 38, 208.
giurare vb. — v. pag. 244 — 251.
giurat sm. — jurămînt, serment. 193, 214.
glărire vb. — a cădê în prostie, devenir imbécil: cō amirôu-lă *glări* 30.

glliem sm. — ghiem, peloton. 75.
gol, gôlă adj. — gol, singur; nu, seul: dîne *gôlle* gulișane 58, 92. cu capitule *gôlle* 50. un *gol* tu șapte fête 140. tu câte ună cămeșe *gôlă* 45. ahăt *gôlă* pot sê'îi dîc 55. ~
grăiû sm. — vorbă, cuvînt; mot, parole: nu vrea sê ascultă niçi un *grăiû* 36, 18, 114. sê'îi dai *grai-lu* de tîmie 11, 14. *grai-le* de tîmie 14, 4. sê'îi dîc aiste *grai*e 8. sê'îi dîc în dauê *graire* 7. ahtări *graire* nu cunnôsc 109.
Grec sm. — Grec: di furî-lli *greçi* sînt vêtâmați 143.
greû adj. — lourd, difficile: câte lucre *grêlle* eră 211. cădû tu ună pădure *grêûd* (désâ, épaisse) 52.
grire vb. — a grăi, parler: dède, fêce, *gri*, plămse 41. nu potû sê'îi *grescu* 114.
grip sm. — cursă, filet: cădușî tu *grip-lu* a vrêri-lliei 7.
grópă sf. — fosse. 99, 86.
gros adj. — gros: calagros d'asime *gros* 109.
grundă sf. — grunj, morceau: *grundă* de zahare 27.
gulire vb. — a goli, vider. 313.
gulișan adj. — gol, nu: dîne *gôlle gulișane* 58, 60.
gură sf. — bouche, gueule: cu *gura* căscată 13, 76, 102, 114, 128.
gușe sf. — gât, cou: avea de *gușe* un baer 2, 32, 80, 109.
gustare vb. — goûter: di vhin-l' ațel *gustarâ* 143.
guvă sf. — gaură, trou: *gure-le* a fluiérâ-lliei 43.

H.

Hăbare sf. — scire, cunoștință; nouvelle, connaissance: niçi *hăbare* nu-șî avea 45. agghimse *hăbarea* 19. aiste... *hăbări* 21. nu dideaî *hăbare* 124, 141.

hai, haide interj. — allons. 76, 90.
hăire sf. — folos, utilité: fără de *hăire* 24.
hală sf. — stare rea, mauvais état:

tu ahtare *hală* 74. își plângea *hala* și avea 30.

hândaehe sf. — șanț, fossé: 65, 89, 91, 92.

hărăcop adj. — vesel, gai. 52.

haraună sf. — bucurie, joie: cu *haraună* mare 12, 14, 25.

hărgiure vb. — a cheltui, dépenser: amirăllia s' *hărgiuéscă* 213.

hărios adj. — bucuros, vesel; rejoui, gai. 77. *diună albă și hăriósă* 28.

hare sf. — dar; don, qualité: te alăsași... de tóte *hări-le* și aveași 52.

hărise vb. — a inveseși, a se bucura; égayer, se réjouir: *imîi hăriseai* toți puși-lli 52. *mica tea se uă hăriseacu* 110, 124. *să nă hărisimă* 34, 152, 14, 76. ni casă am *hărisită* 147. Domnul a *măieū. hărise-te* 88.

Harū n. pr. — Charon. 142. *Har-lu* 145.

hătare sf. — plăcere, favor; plaisir, agrément: ca să nu lă frângă *hătărea* 46.

hibă vb. — v. *hire* pag. 236—243. va să *hibă* 3. *foră s'elli hibă mîlă* 13.

hicate sf. — ficat, măruntae; foie, viscères, entrailles: cō *hicate-le* 'imî se dimică 11, 120, 217, 148. *imîi putredii daū-le hicate* 152. tu *hicat* tihta 'imî băgai 122.

hicî adv. — de loc, point: să nu cărlădă *hicî* 72.

hiere sf. — fiere, fiel: apă limbită

ca *hierea* 53. 'imî aū cripată *hierea* 150.

hiévră sf. — friguri, fièvre: ca di *hiévră* 'imî trimburam 125. patru-*clăci* de *hiévri* 'l acăță 66.

higéro vb. — a înfige, a viri; ficher: se *hipse* tr'un cohliū 75. ditu cohia și cră *hiptu* 76.

hilliū sm. — fiū, fils: *hilliū* di amirō 1. s'șî lu facă ti *hilliū* 36, 63. *hi-lu* a mîicū 40. *hi-lli* al Adam 11.

hilliā sf. — fată, fille. 70, 111. multe *hillie, hillie-le* 88.

himū, hiși vb. — v. *hire* pag. 236—243. pină s'bănămū și pină s'*himū!* 116.

hire vb. — v. pag. 236 — 243.

hiumusire vb. — a se repeși, s'élancer: să se *hiumuséscă* pisti óstea 28, 80; 65, 87, 222.

hivrire vb. — avoir la fièvre. 313.

ho! interj. — he!!, ho!: *hoi, lele, lele* 125.

hóră sf. — sat, village: 41, 99, 104, 119, 140, 149.

hrănire vb. — nourrir: să se *hrănéscă* óstea 22, 37, 123.

hunipsire vb. — a mistui, a suferi; digérer, supporter: cum lă *hunipse-sci* 23.

husmichiar sm. — servitor, domestique. 146.

I conj. — ori, sau; ou: după multă *i* puțină *óră* 5. *i* bun *i* aréū 11, 12, 15, 42, 207.

ia interj. — ia, iacă; eh! voilà: *ia* ap-pruchii-te 7, 47, 97. *ia* cō ună altă *dină* 'lli addusse 8, 71.

ianurá sf. — crâng, breuil. 44.

iaran sm. — țitor amant. 69.

iarda: puși-lli toți *iarda* își disică gărgă-lani-le 49.

iasimă sm. — iasomie, jasmín. 53, 57.

ici pron. — cca ce, ori ce; ce que, quoi que: *ici* n'ascumse Dumniđeși 7, 10. cō *ici* să vedă 12, 46, 53, 84. cō *ici-do* și va să vedă 11.

idee sf. — gând, idée. 30. și 'i dicesa *ideea* 27, 10.

ie verb. — v. *hire* pag. 236 — 243.

iea pron. fem. — elle. — v. *iel*.

ieci interj. — iacă, voilà. 31.

iel, iea pron. — el; il, lui. 2, 6, 42. pl. *ieeli* 20, 42. *iea* 117, *iedle* 88.

léra conj. — iară, dar; de nouveau, mais: amirónia... *léra* lă dîsse 20. *léra* ómeñî-lli se dusseră la amiróu-lu 20, 38, 142.

lêrbă sf. — herbe: şidură tru *ierghi* sum aumbă 81, 92, 52.

lêrnă sf. — hiver. 35.

ieşire vb. — a ieşi, sortir: sê nu şi-va de *iêsse* çerba 4. sê *iêssă* çerba 3. *iescu*, *iêste*. — v. *hire*. pag. 236 — 243.

ietă sf. — viclă, virstă, véc, lume; vie, âge, siècle, monde: se *adîrgea* ieta a om-luî 57, 146, 148. chirut dit *ieta* de aûaçe 52, 67. vhin dit *ieta* alantă 88. arburî marî di *ieta* a *ietă-lliei* 82.

ietim adj. — gata, prêt. 85.

ieû pron. pers. — eû, mine; je, moi: 7, 8, 86. par' cõ ningă *ieû* te aveam 122. cõ *ieû* mi luõ dor-lu a têu 134.

imnare vb. — a umblă, marcher: aclo iu 'şî *innă* lipisi(î) 19, 212. *innă*, *innă* tótă dîia 41, 67. *innându-luî* ca chirut 52, 87. *innare* sf. 67. *innătură*: marche 52, 56.

in. — v. *in*.

inate sf. — necaz, peine: pri *inateu*-(î) 135.

inel sm. — anneau: 'mîl cădû '*nel-lu* 221, 222.

inimă sf. — coeur. 5, 21. tu *inima* a mea 60, 114. ş' *inimî-le* nê le cunnósee 103.

inşire vb. — a eşi, sortir: nu *inşea* ditu nêssă 30, 43. şî *inşî* tu ubor 15. lă *inşî* sufflet-lu 49, 65. şî *inşindu* ditu baltă 77. *inşinda-luî* 58. *ni-inşit* 'n afór di uşo 128.

intrare vb. — a intră, entrer: va s' *intru* tu peccat 103. *intră* 'năuntru 58, 5. *létă* 'ntraşi tu laie 96; 34, 58, 104, 73. căñî-lli ună *intrare* tu vulógă 65.

ipohondriû, ipohondru adj. — hypochondriaque. 53, 30.

isihû adj. — liniştit, tranquille. 47.

istoria sf. — histoire. 40, 41.

isusire vb. — a fidenţă, fiancer: după şî se *iusi* 105. *létă* *iusitîl* 95. *iusit*'-uă am fôră voi 309.

itia v. — *etia*.

iu adv. — unde, où: aclo *iu* 'şî *innă* 19, 31, 34, 41, 51, 80. na *iu* vin-neră 75. şî *iu* se dusse 10, 18, 42. de *iu* eră tu pălate 9.

î.

îl, 'l pron. dem. masc. acus. sg. — il, le: tată-su *îl* luõ 13, 80. şî '*l* luatî... de '*l* addussetu 17, 25.

illî, 'llî pron. dem. dat. sg. masc. şi fem. — îl, lui: *illî* fu mîlă 2, 5, 6, 10, 13, 108. şî '*llî* vîinea 6, 8, 9, 13, 80.

illî, 'llî pron. dem. masc. acus. pl. — îi, les: *illî* acătõ somnul 5. — v. *llî, 'llî*.

imbar, imbar sm. — noroc; bonne chance, bonheur: *imbar* s'âl 20. *imbar* s'ave(î) 89. callea vê '*imbar* 20. callea '*imbar* 89.

imbăreţă sf. — noroc, chance: cu '*m-băreţă* şî lucră(î) 219.

imbistimeñî — v. *embistimen*.

imî pron. 1 pers. dat. sg. — imî, me. 7.

impade — v. *pade*.

impărçire vb. — a despărçi, separer: ne *impărçimmă* 48.

implêtire vb. — a impleti, entrelacer: se '*implêtiră* un tru alantu 87. s'ti '*implêtescă* mumă ta 112.

implin, implin adj. — plin, plein: lună '*implină* 61. luna '*implină* 14. cu oclli '*implinî* 15. eră '*implin* di şerchî 86.

impogru adj. — serman, pauvre: *impogru* di Perpillaşa 65. aestu '*impogru* di çerbu 68.

improsta adj. — în picioare, debout: ni '*npade* ni '*nprostu* 52. dîna nivestă se sculo *impróstă* 29, 98; 6.

imprustare vb. — a redica, soulever: tea s'uă '*mprustămă* 220. of-le se '*mprustard* 49. pi cicióre ni-'*mprustat* 217, 223.

în prep. — in; dans, en: agiungénda-lui *în pădure* 1. 'să allag di munte 'n munte 62. il băgō 'n pōlă 36. *în vhiē, 'n vhiē* (iute, vite) 217. după și tricură 'n daūē dille 80. *în ghi-os* 2.

inafōră adv. — afară, dehors: 'nafōră de pățirea 18.

înainte prep., adv. — înainte, avant; de aūațe 'nainte 41.

îna-numerea adv. — pe umeri, sur les épaules. 18, 35.

înapoi adv. — en arrière: și 'napoi să nu muntresci 89.

înăuntru adv. — en dedans: aclo 'ndăuntru 53, 5, 57, 72, 75. partea di 'nduntru 57.

îmbar—v. *îmbar*.

încăcăre vb. — a certă, fair des reproches: mamō, 'ncaci me 139.

încălțāre vb. — chausser: își *încălțō* țāruhi-le 41.

încăllar adv. — călare, à cheval: dinc 'ncăllar pi satir'li 62, 86. să uă bagī *încăllar* 88.

încălcăre vb. — monter à cheval: să 'ncălcī și tine 88. *încălcă*-me tora 83, 21, 50, 80, 90.

încăpēre vb. — contenir: il *încăpē* să trecă 66. nu 'l *încăpē* chielca 50.

încărcāre vb. — charger: pi cheră li 'ncărcāră 99. să pōrtă lēnne 'ncărcāfi 35.

încărsilliat adj. — creț, frisé: cu barbe-le 'ncărsilliate 50.

în căt adv. — que, tant que: se tuchi *în căt* arēmasc sadē ôssi-le 16.

încērnere vb. — a cerne, bluter: să 'ncērnē 131.

încchiedăre sf. — piedecă, empêchement: fișeși mare 'ncchiedăre 47.

încăisire vb. — a plecă, partir: să *încăisimă* 85. cu tine să 'ncăisescu 102, 2, 5, 19, 56, 77, 97, 109, 144.

încăismasire vb. — a pismui, envier: toți soți-li il *încăismasea* 38.

înciornicāre vb. — a întunecă, obscurcir: ocli mī se 'nciornicā 121.

încălidere, încălidere vb. — a închide, enfermer: se 'ncălise tu ună odă 15.

încălinare vb. — a închina, incliner: nu'li me 'ncălinai 209; 8, 73.

încălinăcelane sf. — compliment: multe 'ncălinăciunī 20.

încălo adv. — încolo, dincolo; au-delă: de astădī și *încălo* 23. 'mī am gion-le 'ncălo de mare 96.

încărunāre vb. — a cunună; couronner (se marier): își se 'ncărunō 93. cu gion-le uă 'ncărunāră 104. cântic di după 'ncărunare 115. nica ni-'ncărunași 14.

încăssat adj. — des, épais: după 'ncăssati-le frânțe 60. ună 'ncăssată umbră 57, 92.

încădisire vb. — a păși, patir: va să 'ncădisescu 102, 114, 117.

încădrēgere vb. — a găti, préparer: 'și *încădrēgū* a lor cuibare 126. loc-lu a pūnti-lliei 'ncădrēgia 215. *încădrēgite* 81. Perpilla se 'ncădrēpse 85.

încădreptu prep. — spre, sur: vhinū *încădreptu* iel 62. *încădreptă* pi mine 'li arucași 120.

încădreptu adj. — drept, juste: ahate ne-'ncădrēpte urutei 23. să mī spuși *încădreptu* 40, 102.

încădreptate sf. — dreptate; droit, raison: cu 'ncădreptate te aūă cllimată 62. va să ai *încădreptatea* tea să 'ntreghi 12, 23.

încădrēgia — v. *încădrēgere*.

încăfarmăcare vb. — a otrăvi, empoisonner: eră să se 'ncăfarmăcā toți 21. se sculară 'ncăfarmăcate 78.

încăfarmăcos adj. — otrăvitor, empoisonnant: avdī aiste 'ncăfarmăcose hăbări 21.

încăfașare vb. — a înfașă, a nasce: em-maillotter, enfanter: ne-avēnda-lui tu și să l *încăfașe* 70. niți cō naturi *încăfașē* 114. un copan *încăfașat* 35. dīūa și vrea să 'ncăfașe 69.

încăfricāșare vb. — a înfrică, effrayer. 5, 6.

încăfumelliāre vb. — a avé copii; consti-

famille : și cu năssă 'n*sfumelliat* 154.
îngălțire vb. — a încălzi, chauffer : tea
 să se 'ngălțască 35. inima nu îmi
 se 'ngălzi 7.

îngânare vb. — a chema, appeller : băgă
 bocea și 'ngănă căni-lli 64.

îngătan sm. — grije, soin : cu mare 'ngă-
 tan 66. 'ngătan s'nă le avemă 101.

înglițare vb. — a îngheța, glacer : cu
 săngi-le 'nglițat 66.

înglimă sf. — glumă, plaisanterie. 101.

înglinire vb. — a glumi, plaisanter : cō
 'și 'nglinescu cu Perpilița 73, 110,
 152. cu 'nglinere illi dăceam 118.

îngrupare vb. — a îngropa, enterrer :
 cândă mine s'me 'ngrupași 123.
 s'mi 'ngropă tr'a lor mărminți 149;
 210. mortu ni-'ngrupat 33, 97.

îngusă sf. — durere, angoisse : di mare
 'ngusă și va s'al 140.

îniri — v. *niri*re.

înpade — v. *pade*.

împlin — v. *implin*.

însăpicare vb. — cându il... vedură,
 se 'nsăpicărd (se'nrăutățiră ca șer-
 piș, devinrent furieuses comme des
 vipères) 77.

însurare vb. — a se însură, se marier :
 fliciorac dîn și se 'nsură 48, 137.
 amintrel-lli eră 'nsurași 211. tu
 chirol-lu a 'nsurari-lliei 21, 16. voi
 feciorame ne-'nsurași 117.

în sus — v. *sus*.

întepare vb. — piquer : 'ntepă-le 84.

între prep. — la, à : cându fliergu 'ntre
 apă 131.

întreg adj. — entier : ași 'ntregi 31.

întrebare vb. — a întreba, demander :
 tea să 'ntreghi și ie 12. niși să
 'ntrebă 12 ; 18, 54, 104.

întunecos, întunericos adj. — obscur :
 pisciréuă... 'ntunecosă 67. vulogă
 'ntunericosă 9, 75.

întunicare, întunericare vb. — a înnoptă :
 să apiri și să 'ntuneriți 140. apirea,
 'ntunica 29. cō 'ntunicărd tu un
 loc depărtoș 3. 'ntunică, cădă mur-
 giși-lu 3, 41.

înturcescu adj. — turcesc, ture. 110.

învărtire vb. — a înfășura, envelopper :
 iel sta 'nvărtit tu tămbare 129.

învăstere vb. — a îmbrăca, habiller :
 să și 'nvăscă trei-le cămeși 72, 77.
 avunda-lu trei-le cămeși 'nvăscute
 73. tu lăi strănie 'nvăscută 93 ; 63.

învăstănda-lu — v. *învăstăre*.

în-rhie — v. *rhie*.

învhisare vb. — a visa, a se arăta în
 vis ; rêver, apparaitre en rêve :
 să lli me 'nvhisărd 70, 9, 55. nōp-
 tea te 'nvhisam 122. 'nvhisă cō
 canda vinne 'nă mōșe 52. să tragă
 mână de_ăcea 'nvhisare 10.

învinițare vb. — a invineți, bleuir : bu-
 dă-le 'mli se 'nviniță 121.

învirinat adj. — înveninat, necăjit ; en-
 venimé, altristé. 39, 40, 64.

învirtusare vb. — a învățare, fortifier :
 illi se 'nvirtusărd chiețlea 54.

învăscărd, învăscută — v. *învăstere*.

învităre vb. — a învăța, a afla ; ap-
 prendre : mli cu și mare lu 'nvitō
 (cântic) 119, 46. 'nvitāi cō vișini-lli
 a tēl... 16, 82, 37, 38.

își, și pron. 3-a pers. dat. sg. — își,
 se : și 'și luō vizir-lu 1. 'și avea
 2. și 'și eră și nu 'și eră 1, 3, 35,
 6. care ma 'și vedă barbat-su
 21, 76. 'și se făce om 76. 'și eră
 trei mastur 211.

J.

Jele sf. — tristesse : foră jele și foră
 mli 15, 19, 137.

jilire vb. — a jeli ; plaindre, pleurer :
 tea s'me jilesci 152, 213, 216. sus-

chir, oțteclă și mi jilescu 113. nu
 'mli te jile 118. fușl. jilit și mē-
 rănghisit 11, 19, 53.

L.

'L — v. *il*.

la, l' prep. — à, chez : se duce *la* avinare 4, 28. se dussiră *l'* avinare 1. inclinandu-se *la* năssă 8, 11. se mērgimū... *la* stanea 100, 109.

lă, laū — v. *lăre*.

lacrēmă sf. — lacrēmă, larme. 6, 8.

lăcrēmăre vb. — a lăcrēmă, verser des larmes : ieū *îmī* plāngu *ș' lăcrēmă* 113. mare suschirare *și lăcrēmăre* 29.

lafe sf. — vorbă, conversation : se ducea *la* viçinătate *pi lafe* 38.

lăhtar sm. — bătae de inimă, émotion : s'nu cripāmū... *di lăhtar-lu* *çi* nē avemū 109, 66.

lăhtărsire vb. — a trăsări, tressaillir : s'ti *lăhtărsesci* cāndu sē veđi 130.

lai(ă) adj. — negru, nefericit ; noir, malheureux : aua *laie* 'și uă făcea 143. tu *lăi* strañie înviscută 98. façă aroșie *și* ocelli *lai* 97. nu'li đisse. niçi albu niçi *lai* 14. létă 'ntrasł tu *laie* 96. me alăssași vhiū *și lai* 33, 66, 75. ca s'adară mă-ta *lai-le* culpăne 124. ma' *laū* bărbat 127. sufflă *laia* nare 128. ba, *lai* tihie *laie*, *lai* 133. cu lăcrēmī *lai* plāngea 215.

lăire vb. — a blestemă, maudir : cō țī 'l *lăescu* 111.

lamñie sf. — sgriptoróică, ogresc. 13, 16. gura a *lamñi-liei* 13. nepóte a *lamne-liei* 88.

lână sf. — laine. 35, 38.

lāngeđire vb. — languir. 313.

lapte sm. — lait. 100, 102. illi adducea *lapti-le* 85.

lăre vb. — a spălă, laver : se *lă* 'n cap 82, 216. cămeși-le 'mī le *laū* 151. se *lă*, se chiptinō 41. se *lară*, se spillară 81.

lăvășire vb. — a murdări, souiller : totă casa *lăvășese* 128.

lăvdat adj. — lăudat, vestit ; renomé : cră trei masturī *lăvdați* 211.

lăvos adj. — murdar, malpropre. 127.

-le art. fem. plur. — đini-*le* 9, părți-*le* 11, 12, 13, 17, 25. danč-*le* 26. laf-*le* 161.

-lē pron. possess. plur. — amiróñia-*lē* 17, 25, 26. mumă-*lē* 26.

lē pron. 3 pers. dat. plur. — le, leur : ciudie *çi lē* vhinca, *lē* se părea 9, 17, 35. cumi *lē* dimandō 97, 84. Dumniđcū *lē* uă scia 35.

le pron. 3 pers. fem. acc. plur. — nu te pistipsești 25. du-te *di lē* caftă 97.

lé interj. — he! o ; ô. 112, 113, 118, 121, 125, 130, 131.

leg — v. *ligăre*.

lemnu sm. — bois : sē pörtă *lemne* 35.

lemnust adj. — înlemnit, lignifié : arămasiră *lemnusite* de ciudie 45.

lele! interj. — aoleū, holă-lă. 67, 125.

léne sf. paresc. 128.

ligăre vb. — a legă, lier : vē *leg* cusite-le 84. uă *ligō* *di* arbori-lli 82. ieste *legată* 88. *ligătura* *çi* aveă 14.

lihónă sf. — leuză, accouchée. 124, 125.

lliee sf. plur. — flóre, fleur. 44, 57.

limbă sf. — langue, nationalité. 153, 154.

limbit adj. — limpede, limpide : apă *limbită* 53, 57.

linivos adj. — leneș, paresseux. 127.

lipe sf. — tristesse. 15, 51.

lipisit adj. — triste. 11, 53. *lipisiși* *și* jiliți 19, 78.

lipsire vb. — a trebui, a lipsi ; falloir, manquer : *lipsesce* sē nē sculāmū 3, 7, 9, 11, 12, 72. va sē nē *lipsescă* multu 85. đini-le... *lipsea* 51, 213, 218, 313.

lăsurétă sf. — ușurință, facilité. 71.

livadi sf. — prairie. 47.

livendu adj. — élégant. 208.

lli pron. relat. masc. acc. plur. — îi, les : *lli* aflară 99.

'lli pron. relat. dat. sg. — îi, lui :

açel ce-*lli* u frică 4. ciudia și '*lli* vhinca 5, 12, 49. vrea să '*lli* turbă mintea 13, 97. nivésta '*lli* 12. — v. *illi*.

-lli art. masc. plur. — i, les: soçi-*lli* 3, 9, 49, 99.

lliță sf. — iță, lice. 38, 35, 70.

llie. — v. *luare*.

lliei pron. relat. fem. genet. sg. — ei, à elle: urma a *lliei* 2.

-lliei art. fem. genet. dat. sg. — marginea a valle-*lliei* 36.

lliertare vb. — a iertă, pardonner: un alantu se *lliertară* 99.

lă. — v. *lăre*

loc sm — loc, pămînt, țeră; endroit, terre, contrée: aistu *loc* apărwhisit 3, 86. pi aiste *locuri* 7, 66, 89. *loc-lu* și çer-lu nă muntréscé 103, 210, 40, 84, 86, 22, 35. pină la *loc-lu* a lor 28.

lu pron. relat. masc. acus. sg. — le: de óra aça *lu* ancalicó 10. *illi lu* déde nat-lu 13, 97. ține'ți *lu* ti tine s' *lu* af 110.

-lu art. masc. sg. — amiróu-*lu*. 10, 219.

-lui art. masc. genet. dat. sg. — çisse a amiróu-*lui* 9.

lui pron. relat. genet. dat. sg. — soçi-*lli* a *lui* 9.

luare vb. — a luă, prendre: *llie* cățel-lu aistu 13, 37. va să 'ți *llie* și amirăria 16, 27, 47. ti *luare* va să uă *ludmă* 83, 17. drac-lu vė *llie* 79. s' nu *llie* hăbare 125. își *luă* vizir-lu 1, 13, 46. *luară* callea 103. déderă și *luară* mulțe turlii de sbó-ră 18. il avea *luată* fómea 42. va să ti *llie* tinc ti bărbat 9, 21, 23,

24, 113, 122. doi-*lli* nă *ludmă* 115. cu bun mîcăzauă *luai* 117. cāndu *luagi* de suschirași 121. tr'óră *luă* și 'și asguni paturf-*lli* cāni 46.

luçire vb. — a străluci, resplendir: pālate... și *luça* ca sóre-le 5, 31, 58. *illi luçesce* faça 108. *luçindu'* *lli* mușutóța ca luna 61. *illi mîçsuređă luçirea* 59.

luçifer sm. — étoile: *luça* ca *luçifer-lu* 31, 61. ca *luçifer-le* diminé-ța 108.

lucrare vb. — travailler. 115, 129. bi-zilică... *lucrată* sirmatiró 2.

lucru sm. — chose. 12, 125. iéste *lucur-lu* așiçe 17. aeste *lucre* și țî spun 25, 211. să 'ți bagî tóte *lucră-le* pi aradă 17, 30. tóte *lucră-le* a lumii-*lliei* 10.

lumache sf. — ramură, branche. 43, 45, 216.

lumăchios adj. — ramuros, branchu. 57.

lumbristre vb. — a străluci, resplendir: *lumbrisea* ca luna 31, 108. iți vėđui *lumbrisita* maste 62. primăveră *lumbrisită* 136.

lume sf. — monde: allăgai tótă *lumea* 7. *lucră-le* a *lumii-lliei* 10. pi *lume* ieū cāndu 'mî cram 203.

lumesc adj. — mondain: *lucră-le lumesci* 30, 44.

luminos adj. — lumineux: pālate *lumi-nósă* 5, 9, 58.

lună sf. — lune. 61, 14, 31, 212.

lândură sf. — rîndunea, hirondelle: *lânduri-le* și pellicañi-*lli* 139.

lungire vb. — allonger. 313.

lavhurie sf. — vedenie, lucru; apparition, chose. 56, 25, 37, 58.

M.

M. — v. *me*.

ma conj. — dar, îndatăce, mereu; mais. dès que. 2, 73, 73; 23; 32; 69, çisă cō *ma* să 'lli calcă cicior-lu 56, 89, 21. tu aça hóră *ma* intrară

104. çiuă și' nópte *ma* 'și plāngea 117, 127, 143, 215, 216.—cfr. *mași*. *ma'*. — v. *mai*.

ma-cō conj. — dacă, fiindeă; si, puis-que: *ma ma-cō* chiruși arăvdarea

și *ma-că* își călcași grai-lu 23, 32, 39, 83.

mă-ta, mă-sa — v. *mamă*.

măcăre vb. — a mânca, manger: tea s'e'l *măcă* 15, 19, 66. ficior-lu și 'lll avea *măcată* lamîia 16. ti *măcare* și ti bère 19.

macari conj. — măcar, au moins: s'e n'e videmü iera *macari* și după... aîi 32, 123, 144.

măhălă sm. — mahală, suburbie; quartier: și *măhălați-lli* s' ciudisescu 138.

maî, ma' adv. — maî, plus: *maî* curundu 4, 7, *maî* nainte 14. *ma'* ghine 4, 14, 32. *ma'* mîica dîină 49, 71, 69, 54, 127. *maî-mar-lu* cap 27. *măi-mar-lu* 216.

nicî-o-dată, deloc; jamais, nullement: amirö-ü-lu *ma'* nu putü s'aravdă cama 21, 41. *ma'* nu 'lll arise gura 69, 79, 92. și *ma'* 'lll lu așteptu 96.

male sf. — babă, bunică; grande mère. 54.

mălamă sf. — aur, or. 2.

mamă sf. — mère. 9, 96. mămî-le a *mumă-saî* 13. *mamo* 113, 139. *mă-ta* 47, 114, 124. *mă-sa* 14, 15. dède nat-lu a *mă-saî* 13.

mână sf. — main: s'e tragă *mână* de aça 'nvhisare 10, 30. daüö-le *mămî* 13, 6.

mândipsire vb. — a fermecă, ensorce-ler. 48.

mâne adv. — demain. 14.

mănușe sf. — tórtă, boucle. 109.

mărat adj. — sërman, pauvre: iel *mărat-lu* 16, 31. ah! voi *mărafi* 219. *mărafi-lli* di nēși 98, 99. *mărata* di mōșe 80, 124.

măreat sm. — iaurt, lait caillé. 100.

mare adj. — grand: *mare* dor 1. *mare* urut(ă) 4. de *mare* de mîie 30. mărgăritari *mări* 2.

mărgăritar sm. — perle: baiere di *mărgăritari* 57, 2.

margine sf. — margine, sfrîșit; bord, fin: pi *marginea* a valle-lliei 35.

s'e nu v'ed *marginea* aistuî lucru 4. lu *margine* 8.

mărginit — v. *nî-mărginit*

mărime sf. — grandeur: di *mărimea* placă-lliei 207.

mărit adj. — mărit, grand: *mărite* a-mirö 3. *mărită*... amiröniă 26.

măritu sm. — măritiș, mariage. 130.

măritare vb. — a mărită, marier: ca s' ti *mărit* 112. de avhoîia *măritată* 124. albă'fi *măritarea* a ta 119.

mărmare sf. — marmură, marbre. 53, 75. marmară 75.

mărmint sm. — mormint, tombeau: doî laî *mărmînfi* 142, 143, 149.

mărtirisire vb. — a mărturisi, confesser: *mărtirisescu* și eü 62.

măscărlie sf. — rușine, honte. 125.

mascur adj. — băiat, masculin: nat-lu eră ficior *mascur* 36.

mași adv. — numaî, seulement. 45. cfr. *ma*.

măsin sm. — măslin, olivier: di *ma-siî* 53.

mașe sf. — față, visage: te videam cu *mastea* mărânghisită 41, 123, 135. musut(ă) a *masti-lliei* a lui 45.

mastur sm. — meșter, maître: trei *masturi* lăvdaîi 211, 219.

măsturie sf. — meșteșug, métier: pi *măsturie* multu 'nvețaî 211.

matea adv. — îndesert, en vain. 2, 10.

me pron. 1 pers. acc. sg. — nu me cunnosc(ă)? 7, 32. — cfr. *mi*.

mea, melle — v. *mieî*.

megilise sf. — sfat, conseil: s'adunö *megilisea* 18. alepîi a *megilisi-lliei* amirărcă 18.

melle — v. *mieî*.

merache sf. — dorință, désir: allăgai cu mare *merache* 8, 10, 30.

merânghisire vb. — a se vesteji, se faner: *merânghisit* ca pom-lu și illi *merânghisese* frunđa 11. *mastea merânghisită* 11.

mérgere vb. — aller: s'mérgimă tu munte 100. cându *mîergu* 'ntre apă 131. iu *mîergei* 154.

mes sm. — lună, mois: *mes* cu *meși* 38, 37. șesce *meși* di țille 51, 7, 14.
mescere vb. — a dăru, donner: de 'mî țî uă *mescu* 109. tea sê uă *mescu* 110. sê'llî facă turlîi ... di *mesceri* a nat-luî 37.
mese sf. — mijloc, milieu. prin *mesea* a păduri-lliei 1, 10, 22, 53. — cfr. *anamesa*.
mî pron. 1 pers. acc. sg. — me: ved cō *mî* muntresci 7, 6, 95. — v. *me*.
minăre vb. — a mișca, remuer: i se *mină* vēr-nă frunță 66.
minduire vb. — a gândi, penser: nu te *minduesci* nihiamă? 36, 83; 13, 27, 59, 208, 213. ti tine m'am *minduită* 108.
minduire sf. — gândire, préoccupation: mîntea ș'*minduirea* mea 122. ș' di *ni-minduire* 132. lu anclicō ună merache și ună *minduire* 10, 17, 31.
mine pron. 1 pers. nom. și acc. sg. — eū, me, mine; je, me, moi: ap-prōchi-te di *mine* 7, 9. cum că-đuși tu grip-lu a vreri-lliei tine ti *mine* așice am căđută *mine* ti tine 7, 24. cândū *mine* s'me 'ngrupațî 123. *mine* escu đină 7, 28, 79, 89, 127.
minte sf. — esprit, intelligence: *mintea* mea iîlî đice 3, 5, 14, 41. niçi frică illî tricū tu *minte* 5. sê'șî lliē *mintea* de la fugă 41. nu putea sê'șî cadă pi *minte* 55, 60, 80 nu'șî adduce a *minte* 3, 14.
mintit adj. — turburat, bouillonnant: ariū *mintit* 89, 91.
minut adj. — mērunt, menu: cō e mîc (nat-lu)... multu *minut* 223.
minută sf. — moment: di *minută* in *minută* 55, 23, 121.
miră sf. — ursitoare, Parque: moșa *miră* 68, 69. *mira* așea mîlgiucana 69. *mira* a ômeîl-lor 54. tref-le *mire* 68. *miri-le* 68. cătichia a *mire-lor* 68.
misticăre vb. — a mesteca, mélanger:

mistică totă măcarea... cu fărnic 27. sângi-le 'mîl lu *misticăi* 154. toțî (soçi-lli) tru lume s'*misticărd* 147.

mistirvîhă sm. — mystère. 27. spus-șî ahăte *mistirvîhîrî* 54, 74.
mistirvîhsire sf. — incredere, confidence. 44.
misurare vb. — a mesura, a numera; mesurer, compter: și s'*misuri* aîl-lli 139. *misurat* — v. *ni-misurat*.
mizia adv. — cu greū, difficilement: cu *mizia* dēde di piscireța 75, 66, 57.
moi! interj. — mēi, hé: *moi!* țer-lu sē te giudică 21, 22, 95, 105, 106, 114, 151
mor! interj. — fă, holă. 21, 22.
mor, mōrd, mortu — v. *murire*.
mōșă sf., adj. — babă, bătrână; vicille: eră ună *mōșă* și un aușū 35, 40. *mōșă* cu aușū-lu 35, 36, 37, 38, 40, 41, 55, 68. cap-lu a *mōșî-lliei* 37, 39, 80. đisse cama *mōșă* miră 68, 73.
'mpogru — v. *împogru*.
muciulire vb. — a spurcă, salir: tot ascuchie ș'*muciulisce* 128.
mulipsire vb. — a molipsi, contaminer: par'cō escu *mulipsitu* 151.
mulliere sf. — muicere, femme: çi fēce aistă *mulliere* cu mine 23. cō-tră *mullieri-le* a lor 11. *mullieri-le* 38.
mullierescu adj. — muiceresc, féminin: bōce *mullierescū* 67.
multu adj. — beaucoup: după *multă* i puçină ôră 5. ôste *multă* 19.
multēme sf. — mulțime, grand nombre: *multēmea* di pulli 45.
mumă (cfr. *mamă*) sf. — mère. 22, 80, 112, 118, 124. *muma* a păduri-lor 54. a *mumă*-mēi s'lli o didețî 154. *mumăni* 38, 143. nē spunū *mu, măni-le* 39.
munte sm. — montagne. 100. *munte-le* de marmare 53. avemū allă-gală *munți* 47.
munțire vb. — a privi, regarder: și

nî *muntresci* 6. uă *muntrea* adillios 6, 5, 3, 1, 102, 110.
muntrită sf. privire, regard: arucō uă *muntrită* di vrēre 6.
murgiși sm. — amurg, murgit; chute du jour: pină sēra tu *murgiși* 19, 3.
mură sf. — mure: *muri-le* 'n gură s'tu-chiescu 102.
murire vb. — mourir: va sē *mōră* 72. *îmî muri* dada 9. astădi mine *mor* 123. i *morta* ni-'ngrupat 33, 68, 73.
mușat adj. — frumos, beau: *mușat-lu*

a *îmieū* 11. cērbă ahāt *mușatā* 1, 12. cu *mușata* a loc-luī 35. tineri și *mușafi* 7.

mușcătură sf. -- buchee: *mușcătură* de pâne 31.

mustață sf. — moustache. 208.

mut adj. — muet: arēmase ca *mut* 6.

mutăre vb. — remuer: nu se *mută* de aclo 82, 60. nu'și *mută* oelli ditu baltă 4.

muțare vb. — a suge, suçoter: *muță* ca *îmiac-lu* 128.

M̃.

M̃i, 'm̃i, m̃ia (cfr. *m̃i*) pron. 1 pers. dat. sg. -- mi, me: aistă carte *m̃i* spune 9, 27, 54. *m̃i* am 96. s'*m̃i* le dai 97. spune *m̃i* 96. și ma' 'm̃i lu așteptu 96. cō'm̃i ieste 55, 96. și *m̃i* spuseși. a *m̃ia* őr-fău-lu 54. iel a *m̃ia* 'm̃i disse 133. di 'm̃i și a *m̃ia* 135.

m̃iac sm. -- copil, enfant: ca *m̃iac-lu* și suge țifă 128.

m̃ie adj. -- mic; petit, jeune: fētă de vriste *m̃ieă* 108, 118. *m̃ieca* mea 113. đina aça ma' *m̃ieca* 48, 69.

m̃iecăză adj. — mititică, petite. 117, 118.

m̃icuređare vb. — a micșoră, diminuer: illi *m̃icuređă* luçirea 59.

m̃ieđă-nōpte sf. -- minuit. 4, 31, 67.

m̃iel sm. -- miel, agneau: ieste ca *m̃iel* sugar 26. kađ *m̃iellu* a *m̃ieă* 134, 135.

m̃ierecuri sf. -- mercuri, mercredi: *m̃ierecuri* de numtă 117. m̃ane ieste *m̃ierecurea* 118.

m̃iergere vb. — a merge, aller: sē

m̃iergimă 78, 79, 131. iu *m̃iergeți* 154.

m̃ieū, mea (cfr. *m̃ieă*) adj. poss. -- al mieū, mien: vrut-lu a *m̃ieū* 9, 23, 24, 25, 29. patridha a *mea* 7, 9. sor-*mea* 25. selavelle a *melle* 8.

m̃ilă sf. -- pitie: illi fu *m̃ilă* 2, 13, 22, 55.

m̃ilăos adj. -- milos, compatissant: li *ne-m̃ilăosă* inimă 21, 14, 83.

m̃ilgiucan adj. -- mijlociū, intermédiaire: sor-*mea* aça *m̃ilgiucana* 25, 69, 48. la 'ntrebarea a *m̃ilgiucană-lie* miră 69.

m̃irare vb. -- a privi, regarder: di multă *m̃irare* 132. *m̃irānda-lu* pi mușata bōce 44.

m̃irgeți -- v. *m̃iergere*.

m̃itū adj. poss. (cfr. *m̃ieă*) -- mieū, mou: bărbat-*m̃itū* 17.

m̃iurismă sf. -- miros, odeur: *m̃iurismă* de ehtru 28, 76, 57. de tōte *m̃iurismate-le* 53.

m̃iurismos adj. -- mirositor, odoriférant: arbori *m̃iurismoși* 53.

N.

N' -- v. *na*.

'n- -- v. *în-*

na interj., prep. — iacă, la, de; voilă,

de: *na* iu vinneră și đini-le 75
79. funda-luī *na-nă*-parte 58.

'nă, 'na -- v. *ană, una*.

'*naforă* -- v. *în afară*.
năinte adv. -- avant: n'am scitută mă'
năinte 67, 14. -- v. *înainte*.
nalle -- v. *noă*.
nămătisire vb. -- a fermecă, ensorce-
 ler: per-lu aistu *nămătisit-lu* de
 dîne 83.
Nănta n. pr. de ville. 214.
na-numereă -- v. *înă-numereă*.
'ndoră -- v. *undoră*.
napu conj. -- nu cum-va? 20, 208
 nota.
nare sf. -- narine. 128.
Narta n. pr. de ville. 211, 212
nat sm. -- copil, nouveau-né: luānda-
 -luī *nat-lu* în pōlă 13. iși luō *na-*
turi-le de mână 29, 26, 144.
naūd -- v. *noă*.
nauē -- v. *noi*.
'năuntru -- v. *înduntru*.
'nellise -- v. *nellidere*.
'ndreptu -- v. *îndreptu*.
nē -- v. *noi*.
ne- negat. (cfr. *nî-*) -- *ne-arădare* 58.
ne-apândipsit adj. -- neașteptat, inat-
 tendu: vedere *ne-apândipsită* 5.
necare vb. -- a înecă, noyer: apa
 nōpcea lē uā *neă* 215. s'trēcă a-
 riul și 'mī mi *neă* 95.
ne-îmildos -- v. *îmildos*.
ne-'ndreptu -- v. *îndreptu*.
ne-'nsurat -- v. *insurat*.
nepotă sf. -- nièce: hillie și *nepōte*
 a lamne-llicē 38, 89. *nepōti-le* 88,
 89, 91.
ne-sciindu -- v. *scire*.
nēssu, nēssă pron. -- el, dînsu; il, lui:
 se bagă mână pi *nēssu* 64. mă-
 raț-li di *nēgi* 98, 99. allagă după
nēssă 2, 6, 8, 14, 15, 25, 30, 81, 98.
 aflāndu-se fōră *nēsse* 50, 72, 43.
nēua sf. -- zăpadă, neige: bruma ș'
nēua pi vōl sta 142.
ne-viduși -- v. *vedere*.
'ngllime -- v. *îngllime*.
nî conj. -- nicl, ni: nu vedură niçi
 gërba *nî* çi-va 5. vedură cō *nî* pā-
 late era, *nî* semnu de pälate avea

9, 43, 58. *nî* 'npade, *nî* 'nprostu.
nî dîuă *nî* nōpte 52.
nî- -- v. *ne-*.
nî-arădare -- v. *arădare*.
nică, nica adv. -- încă, encore: tricū
nică un an 14, 23, 55. să te ved
nica ună oră 29, 33, 51, 92. avea
 faptă cu nēssă *nica* nî-'ncurunați
 14, 51, 62, 71, 92.
nî-cărtat -- v. *cărtare*.
niçi, niçl conj. -- nicl, ni: și *niçl* gër-
 ba se vidū, *niçi* bōcea... s'avdi 3,
 5, 12. m'illl dîsse... *niçi* albu, *niçi*
 lai 14.
nî-îngit -- v. *îngire*.
nî-mărginit adj. -- înfîn. 51.
nî-misurat adj. -- nenumărat, innom-
 brable: ôste multă și *nî-misurată* 19.
nî-'ncurunați -- v. *incurunare*.
nî-păpsit adv. -- neîncetat, sans cesse:
 allăgō *nî-păpsit* după urma a llicē 2.
nî-păscute -- v. *păscere*.
nî-ridul -- v. *vedere*.
nîhiam adv. -- puțin, peu: se caltă *nî-*
hiam di pāne 42, 63. *nîhiam* căti
nîhiam se fēce tot gërbu 61. nu
 te mînduesci *nîhiamă*? 36.
nîrire vb. -- a mânia, irriter: se *nîri*
 mult 91. le se '*nîri* 79.
nîngă prep. -- lângă, près de: s'appru-
 chiară *nîngă* baltă 3, 95, 117. se
 allară pi *nîngă* baltă 9, 127. par'cō
nîngă ieu te aveam 122. va s' vē
 dîc *nîngă* 'nă oră 223.
nîor sm. -- nor, nuage: chirū pit
nîori 87. di ațelll çi sorbu *nîori-*
lli 50.
nîpértică sf. -- năpărcă, vipere: eră
 'nplîn di șerchl și de *nîpértiçi* 86, 87.
niscānte adj. numer. fem. plur. -- câte-
 va, quelques: după *niscānte* dille
 37, 57.
niscărsire vb. -- a deretică, ranger
 dans la maison: cāndu *niscărsescu*
 131.
nisce, nisei pron. -- eră *nisce* lilice...
 57, 35, avea... *nisci* sālçi și *nisei*
 arburl 57.

ni-strigati-le — v. *strigare*.

nivestă, n'vestă sf. — nevastă, épouse :
 ȃina *nivestă* arămase 13, 29, 69, 122,
 124. cu *nivestă* lli 12, 117. s'el
 p'ortă *n'vestă* de gușe 109, 29, 47,
 125.

nivole sf. — nevoie, difficulté : ȃi s'e
 facă tu t'ote *nivolluri-le* 74.

noi pron. 1 pers. plur. — nous. 7.

n'e, naũ : p'ote s'e *n'e* facă... uru-
 t'etă 4. batte-*n'e*, gione, s'e giucămũ
 46. lipsesce s'e *n'e* sculamũ 3, 11,
 47. urut'etă *n'e* f'ece Perpilița a
naũ 78.

noimă sf. — semn, signe : illi f'ece
noimă 59. făc'enda-lui Frosa *noi-*
mate 60.

nom sm. — lege, loi : a n'ostre *no-*
mur așice s'unt 11. cata *nomuri-*
le ȃi avemũ 23, 33.

n'opte sf. — nuit : *n'optea* te 'nvhisam 122.

nor sf. — noră, bru. 217, 218.

nostim adj. — plăcut, agréable : *nostima*.
 p'ălăcărie 49.

nostimadă sf. — plăcere, agrément 43.

nostru adj. poss. — n'otre: cã a *n'ostre*
 nomuri 11.

noũ, naũă adj. — nouveau: *niv'osta* aȃea
naũă 117, 124, 125. umplunda-lui
naũă-lli meșl 14. ș' lli'e n'veste
nalle 137.

'*npade* — v. *inpade, pade*.

'*nprostu* — v. *improstu*.

'*ntribare* — v. *intribare*.

nu, n' neg. — non, ne : ȃi *nu* 'șl eră
 1, 7. iȃi n'ascumse Dumniȃeũ 7.
nu-c'șl casă s'hrănescă 128.

nuc sm. — noyer : tu umbrata unũ
nuc 44, 45.

nucă sf. — noix : ca di *nucă* sumbure 27.

numă sf. — nume, nom : illi b'ăgă *numa*
 Perpilița 37, 61, 211.

numtă sf. — nuntă, noce: b'ăgară s'e facă
numta 12. m'iercuri de *numtă* 117, 45.
 n'vestă -- v. *nivestă*.

Ń

Ńiati-le sf. — tinerețe, jeunesse. 210.

O

Oelliu sm. — ochiũ, oeil : b'ăg'Ńi c'ăciu-
 la pi un *oelliu* 92, 18. nu 'șl mută
oelli 4.

odă sf. — odaie, chambre : se 'nellise tu
 ună *odă* singur 16, 6. intr'ũ tu *oda*
 aȃea 6, 34.

ogiac sm. -- camin, cheminée: tru *o-*
giac l'emme ma 'ndessă 127.

ogrădisire vb. — a găsi, trouver : bil'eu a
 iĩi *agrădisi*! 117.

oh! interj. — oh, D'omne și Dumniȃe-
 -le mare! 23.

ohtare vb. — a ohtă, g'imir : *oht'eđă* și
 mi jilescu 113. c'at *ohtai*, c'at sus-
 chirai 107. g'ura a lui de *ohtare* și
 de suschirare nu 'lli p'ăpsea 30,

50, 152.

óhte sf. plur. — d'elur', monts. 23, 86,

oi sf. plur. — brebis : turmă di *oi* 43,
 44, 49, 51, 142.

om sm. — homme : pină *om-lu* s'e 'șl
 fr'ecă *oelliul* 18. ȃi *ómeni* ședũ 'na-
 untru 5. *ómeňi* 50. avȃinda-lui
ómeňi-lli toŃl 18, 19.

ominescu adj. — humain : avundu'șl
ominesci-le duchiri 67.

óra sf. — óră, timp : heure, temps : cã
óra 'mĩ aflășl 207, 106. de *óra* aȃea
 lu analic'o ună merache 10. di *óra*
 ȃi uă luaf 23. după multă i puȃină
óra 5, 26, 153. c'ũ tr'ece *óra* 76,
 11. tu *óra* ȃi *ómeňi-lli*... c'ăvtă 11.

tru oră, *tr'oră* (indată, aussitôt) 13, 76, 119. să aravă și nică di acestă *oră* 23. inclinându-lu*l de a da* *oră* 26. de câte *ori* te videam 11. de multe *ori* vru 14, 71, 76. *di-oră* (mereu, éternellement) 145.

oră — v. *urare*.

orfân (cfr. *urfănie*) adj. — orfan, sărac; orfelin, pauvre: ieste un ficior *orfân* și cō părinți n'are 42. *orfăni*, *orfăni* căpăiți 35. a mîia *orfân-lu* și atih-lu 54.

orghire vb. — a orbi, devenir aveugle. 313.

orîi sf. plur. — paseri, oiseaux: trei buluchi di *orîi* agiune 87. ieră *orîi-le* își se dusseră 87.

os sm. — arămase sadă *ossi-le* și chiel-lea 16.

ospeți, **ospite** sm. sf. plur. — ospeți, prieten; hôtes, amis: de *ospeți-lli* a lui 18, 44. trei-le *ospite* dine 51, 44.

oste sf. — armec: trecu sinorî-le cu *oste* multă 19, 16. zairea a *oste-lli* 20.

ou sm. — ouf: mări ca *ouă* de pârumbu 2.

P.

Pade sf. (cfr. *inpade*)—câmpie, campagne: 'n *pade* le scôte !. 126. versându-lu*l în pade* 19, 39, 43, 121. ni 'n-*pade* ni 'nprostu 52. își luă *padea* a câmpu-lu*l* 2.

pădure sf. — forêt. 1, 2, 35, 54. nu aflō de cât *păduri* ponde 51, 54, 65.

pălăcările sf. — rugăminte, priere. 49, 78, 74, 79.

pălăcărire vb. — a rugă, prier: ti *pălăcărescu* mărite amirō 4, 47, 49, 69, 79.

pălate sf. — palat, palais: ună *pălate* lumînōsă 5, 9, 17, 18. di tu mesea a *palati-lli* 10, 21.

palmă sf. — paume de la main: asunō *palmi-le* 13, 50.

pâne sf. — pain. 31, 103. il aviglia ca *pănea* cu simită 44.

păpsire vb. — a încetă, cesser: gura a lui de ohtare... nu-lli *păpsea* 30. allăgō *ni-păpsit* după urma a lli*l* 2.

paradis sm. — raiu, paradis. 57.

paramamă sf. — crescătoare in loc de mamă, mère nourricière. 93.

paranumă sf. — poreclă, sobriquet. 39

părăchinisire vb. — a povățui, conseiller: și 'l *părăchinisea* tea să trăgă... 10.

paravrere vb. — a pré-vrea, vouloir beaucoup. 42.

părecille sf. — părechie, couple. 11.

părăre vb. — paraître: lē se *părea* cō se 'nvhisădă 9, 67. să nu 'ți *pară* arău 39, 9. *par'* cō ningă ieu te aveam 122, 123, 21, 43.

părăgurisire vb. — a mângăia, consoler: să 'mî *părăgurisescu* inima 15.

părăinte sm. — parent: la *părăinți* ună și tōtă 102. să nu uă duchiescă *părăinți-lli* 69, 116.

părămithă sm. — basm, conte. 34.

pără sm. — pară, liard. 132.

parte sf. — partie, côté: cathe un pi de ună *parte* 1. pitu tōte *părăi-le* 11. trecēnda-lu*l 'na-parte* de ună valle 35. di țini-le dege *părăi* ma' mușată 59.

părămbu sm. — pigeon. 2.

părăvhiță sf. — visită la săptămână, visite des huit jours. 124.

pasă adj. fem. —tōtă, fie-care; chaque: ahurhi să battă cadi *pasă* di*l*ia 44.

pascere vb. — a paște, păitre: cāndu oi-le *pășea* 43 oi-le arēmănea *ni-pășcute* 44.

păstrămō sf. —pastramă, viande salée. 16

pată sf. — găscă, oie: s'ascaldă ca *pate-le* 58.

păfire vb. — a păși, patir: iecă și *păși*

31. arău-lu și *pășimnu* 77, 19. 'narforă di *pășrea* a ficior-lu 18.

pățizare vb. — a boteză, baptiser: își *pățizo* ficior-lu 37.

patridhă sf. — țară, patrie: fugii d tu *patridha* a mea 7, 146, 151.

patru, patur adj. num. — quatre: *patru* căni 43, 50. *paturi-lli* căni 41. tu *patur-le* ciciore 2. și a *putra* di 19. *patru-dăci* de hiecri 66, 83.

păzare sf. — tîerg, marché. 125, 132.

pecat sm. — péché, dommage: ah! și *pecut* mare cō n'am sciută 67, 96. va s'intru tu *pecat* 103.

peitire vb. — a se băgă la stăpân, entrer en service. 43.

pellican sm. — barză, cigogne: lîndurî-le și *pellicañi-lli* 139.

per sm. — păr, poil: tot *per-lu* aistu 83, 209. cu *peri-lli* displăuți 82, 139.

perce sf. — plecte, cheveux: cu *perciari-le* discăciate 50.

peros adj. — velu: cu chiepturi-le *perose* 50.

Perpillița n. pr. — 35—93.

pescu sm. — pesce, poisson: călă pâne și *pescu* 131.

pi prep. — pre, asupra, despre; sur: muntrînda-lu și *pi* mulieri-sa și *pi* filică 15. arucō una muntrînda... *pi* fēta și șidea *pi* scamnul ațel 6. veșunda-lu... sēmne di vrere *pi* amirōu-lu 6. sē me alin *pi* scamnul 9, 49, 55. trecēnda-lu și *pi* aiste locuri 7, 56. *pi* aeste... și diț...? 23. se dispărțiră calhe un *pi* de ună parte 1. *pi* d'anverliga 1, 60. se aflară *pi* ningă baltă 9. se apirî *pi* di marginea 8. *pi* măs-turie multu 'nvețași 211.

picurar sm. — păstor, berger. 42, 43, 35, 42, 99, 135.

pidimași sm. — pedepsă, tourment: illi da turlii.. di *pidimași* 82.

pidipsire vb. — a pedepsi, tourmenter: mi *pidipsi* 146.

piloñu sm. — pelin, absinthe. 18. di

piloñ-lu ațel măi amar-lu 53, 143.

pîuă prep. — jusque pendant que: *pîuă* ațage 75, *pîu'* ațage 61. di dim' nēța *pîuă* sēra 100. sē nē sculām *pîuă* iēste cama în vlie 3, 4, 8. *pîuă* durmîiași voi 8, 18, 116. *pîuă* amo ghine eram țerbu 68. *pîu'* tora 96. sē se 'nfarmăcă toși *pîu* de un 28, *pîuă* de una 88. *pîu'* și trup-lu 'mî se tuchi 123, 128.

piră sf. — flacără, flamme: tu mesea a *piră-lliei* di foe 22, 25, 15. foe cu *pira* vinită 88, 91, 92. duguri-tă de *pira* vrere-lliei 11.

pirdică sf. — potârniche, perdrix: *pir-dicu* mea 112.

piridăre vb. — a ciripi, gazouiller: cu dor mare *piridă* 216. sf. 49.

pirvharie sf. — boltă de viță, treille. 143

piscirăuă sf. — peșteră, grotte. 67, 77.

pisti prep. — asupra, sur: sē se hiumusescă *pisti* oștea... 28. căte illi avea tricută *pisti* cap. 80.

pistipsire vb. — a crede, croire: nu *pistipsescu* tea sē pot 29, 25, 27, 208, 11. amirōu-lu nu se *pistipsi* de ațstă vedcre 31. *pistipsē*-me, vruta a mea 121, 11, 26.

pisudarinescu adj. — de la Pisudere, de Pisudere. 117.

pitrecere vb. — a trimete, envoyer: nu ești tinc și me *pitrecuși*...? 70. prânțul cu iea sē s' *pitrecă* 218. ia *pitrecēși* sē'mî l'adducă 223.

pit, pitu prep. — pre, prin, printre; par, à travers: căvta... *pitu* tōte părți-le 11. arēspândită *pitu* oște 23, 66, 119. *pitu* calle va sē aflămū 88. chirū *pit* niori 77. *pit'* nēssc 76.

piturniclie sf. — potârniche, perdrix. 100, 102, 105.

pizuire vb. — a batjocori, se moquer: sē 'mî *pizuescă* sōci-lli 41. avșea... *pizuri-le* și'și făcea toși 30.

plângere vb. — pleurer: ieū 'mî *plângu* 113. ahurhi sē *plângă* 8, 23, 30,

215. di *plămse* 16, 41, 95. *plân-gerea* a unei nivestă 130.
- plângu** sm. — plâns, pleur: anudarea di *plângu* 23, 148. cu *plângul* 30, 79. etia a *plângu-lui* 8.
- plămire** vb. — a înșelă, tromper: să'l *plânescă* 74, 78. nu știu cum mi *plânii* 155. cum 'nă *plânimmă* pi sbor-lu a tēū...? 77.
- platan** sm. — paltin, platane: cu tufoși *plataii* 57.
- plecare** vb. — baisser: *plecară* capite-le 4, 79.
- plécicagiad** sm. — borfaș, maraudeur: di *plécicagiadi* sânt dispulliați 143.
- plôte** sf. — pluie: lacrēmii-le ca *plôia* 23, 8.
- pola** sf. — devant de robe. 13, 36.
- politie** sf. — oraș, ville: tru marginea a *politii-liei* 70. xéne *politii* 146.
- pom** sm. — arbre fruitier: ca *pom-lu* 11. tôte turlii-le di *poii* și arburii 53.
- poma** sf. — fruit: tôte *pome-le* 53, 132.
- pond** adj. — pustiū, désert: nu afló de cât pădurii *ponde* 51.
- porc** sm. — pourceau: niči *porci-lli* 19.
- pörtă** sf. — porte: tôte *porți-le* 5.
- pörtă* vb. — v. *purtare*.
- pot, pôte* — v. *putere*.
- pravdă** sf. — fiéră, animal. 75.
- preclimare** vb. — a porecli, surnommer: il *preclimără* Perpiliță 38, 39.
- pregiudicare** vb. — a judecă, prejucer: să nu *pregiudică* niči să 'ntrebă 12. ti *pregiudicarea* 'ți va să te tumusesci 24.
- prep** sm. — mândrețe, prestance: di *prep-lu* .. și avea 38, 45.
- prése* — v. *prindere*.
- pri** prep. — pre, sur: innānda-lui *pri* calle 87. aistu câmpu *pri* pade nu se trece 86.
- price** sf. — dobitoc, animal: ună *price* ahāt mușată 2. frică... de *priceari* avhre 4, 50.
- pridare** vb. — a predă, remettre: și *pridānda-lui* oi-le a domnu-sui 56.
- prifaçere** vb. — a preface; feindre. changer: să te *prifaçi* cō n'avdiși 12, 63. me *prifeciū* cērbă 8. *prifaçtu* ca mortu 68. și va să 'ți hibă *prifaçirea* aestă 70.
- primăveră** sf. — printemps. 26.
- primnare** vb. — promener: inși tu ubor să se *primnă* 15, 100, 216.
- prin** prep. — par, à travers: calle *prin* mesea a păduri-liei 1.
- prindere** vb. — a cuprinde, prendre: il *prése* ună ohtare 50.
- pripsit** adj. — arătos, de belle apparence. 42.
- proco; sit** adj. — bien doué. 13.
- prota** adv. — întâi, avant. 5.
- proximit** sm. — peșitor, intermédiaire de mariage. 130.
- puçin** adj. — peu: multă i *puçină* óră 5. *puçină* 79.
- pui* — v. *pullii*.
- pulbire** sf. — poudre. 64.
- pullă** sm. — puiū, păsere; poulet, oiseau. 9, 66. *pui-lu* a măcū 135. toți *pui-lli* 43, 52.
- pumén** sm. — pomană, aumône. 97.
- pungă** sf. — bourse: scôte 'ți *punga* de 'mii și uă mēsce 109.
- punte** sf. — pont: cântic-lu a *punti-liei* de Narta 211, 214.
- purtare** vb. — a duce, porter: să *pörtă* lémne 35. ómeñi-lli și *purtă* dișa cunañiă 19.
- puçelliă** sf. — ciună, peste: de *puçelliă* aguditu 151.
- pusie** sf. — strimțore, défilé: tu *pusia* ațellor bārțiri 66. multe *pusii* 66.
- putană** sf. — ah! hiliū di *putană*. 63.
- putere** vb. — pouvoir: niči eū va să *pot* tea să ved tine niči tine va să *poși* să veși mine 33. cara să *pôtă* 16. aliuntré nu *puteam* să fac 11, 66. *pôte* cō și noi va s'ausimū! 116. vizir-lu ne *putēnda-lui* 3.
- putore** sf. — puanteur. 128.
- putredire** vb. — pourrir: până să 'mii *putredescu* 141.

R.

Răspândire vb. — a rătăci, errer: di eu fîie me *răspândii* 146. pi tu xéne *răspândit* 144.

S.

S' — v. *se, sê*.

-sa — v. *su*.

sadè adv. — numai, seulement: arēmase *sadè* ôssi-le 16.

salçe sf. — saule: balta... aveca... nisci *sâlçi* 57.

sâmt adj. — sânt, saint: Dómnne *sâmtè* 149.

sâmbătă sf. — samedi. 58.

sănătate sf. — santé. 29.

sănētos adj. — sănēt:s, tare; sain durable: ascăpammu... *sănētoși* 92. ahâta *sănētoșă*... vrere 11.

sângi sm. — sânge, sang: illi cura *sângi* 6. cu *sângi-le* 'nglițat 66, 154.

săpare vb. — creuser: thimelli-le le *săpă* 215. grópă mare lē *săpară* 99.

sarçină adj. fem. — grea, enceinte: đina... arēmase *sarçină* 13, 69, 144

sare sf. — sel: giurat mare... pri *sare* 103, 132.

satir sm. — centaure: incălicându'și căti un *satir* 50. le climă *satiri* 50, 65. *satiri-lli* trapsiră arcuři-le 62.

săturare vb. — a sătură, rassasier: sē me *satur* di somnu 67, 66. atumțea me *săturai* 106.

sbor sm. — cuvint, parole: dēde *sbor* timisit 12. cu *sbor-lu* a ma' mīică-lliei 76. cāt bitisi đina aiste *sboră* 8, 18, 36.

sburire vb. — a vorbi, parler: nu puti sē 'fi cama' *sburescu* 34, 46, 18. lumea *sburescu* 125. đini-le 'lli *sbură* ași 64, 119. 'și aveca *sburită* 27. ba'i-lu *sburitor* și asburător 92. bitisi amirōū-lu de *sburire* 33, 62.

scamnu sm. — scaun, trône: un *scamnu* amirărescu 6. pi *scamnu*l ațel șidea 6, 9, 21, 34.

scăpitare vb. — a se depărtă, disparaître: đini-le... incălicară pi satiri și *scăpitare* 65. ți uă ață *scăpitată* đini-lli 73.

schin sm. — spin, épine: pădure cu *schini* 89, 91, 92. *

scire vb. — a sci, savoir: cō nu *sciū* 113, 9. fōră sē *scibă* całni-va 10, 52, 60, 125. nu *sciam* ți sē fac 8, 34, 13. n'am *sciută* ma' nainte 67. amirōū-lu *ne-sciindu* etia 8. óstea *ne-sciinda-lui* aistă 28, 64.

selav sm., **selavă** sf. — rob, rōbă; esclave: noi himū ómeai *sclarhi* a tēi! 212, 213. climō đēce *sclare* a lliēi 15, 8.

scōlă — v. *sculare*.

scopō sm. — gând, but. 2.

scōtere vb — a scōte; tirer, sortir, ôter: drac-lu... 'n pade le *scōte* 126. cathe graiū și *scutea* din gură 18. di dor-lu a ficior-lu... ti *scōiū* 27. ți 'mīi lu *scōse* tihia 'n calle 37. parănumă ți'lli *scōseră* ficiori-lli 39.

scriere vb. — a scrie, écrire: ună carte pin' sē *scriū* 153. tine illi aī *scriată* tu partea a lui 69, 148.

scritură sf. — scrisore, écriture: după *scritura* ți eră 113.

serum sm. — cendre. 22.

sculăre vb. — a sculă, a rădică; lever: *scōl'*, fētă, s'mērgimū 100. se *sculō* de diminētă 1, 5, 15, 21, 9, 122. cântic nē *sculō* 119. amirōū-lu... *sculō* oelli 31, 45, 120. per-lu din

- cap îmi se *sculă* 209. vicinî-lli... se aŭă *sculată* 16.
- scumpu** adj. — cher: ti *scumpul* hillîu a lău 140.
- scundilie** sf. — prindătoare, piège: multe *scândilii* s'băgămū 100.
- se, s'** pron. pers. ac. sg. et plur. — se: *se* sculă... și *se* dussiră 1, 39, 41, 51. *se* dispărîra 1, 3. nu *se* spune 1. (și *se* părea 29, 67. șiși *se* cîndisea 55. și s'aviglia 66. niçi bôcea.. s'avîdi 3. apărându-se 67.
- sē, s'** conj. — sē, dacă; que, si: așteptă... *sē* iossă gërba 3. *sē*și ascundă frica 3. lipsesce *sē* ne sculămū... tea *sē* fugimū 3, 7, 4. ma *sē* scii cō cum căduși 7. cō cara *sē* nu faci 12. *s'* trecă ariul 95, 100. ma *s'* vrei lucru *s'* bitisesci 216. și *sē* nu avea arēsărită... eră *sē*l acață 65.
- sēcăldisire** vb. — a neliniști, tourmenter: nu'mî te *sēcăldisē* 118.
- sēhăriellie** sf. — seire îmbucurătoare, nouvelle jouissante. 125.
- sēlighire** vb. — a lăsa, laisser: *sēlighi* oi-le sē pască 44.
- semnu** sm. — signe: *semnul* a mușutetă-lliei 22. adilliose *sēmne* de vrere 6. cata *sēmni-le* 59.
- séră** st. — soir: di din'nēța pină *séra* 100, 124.
- sērmăniță** sf.—copiliță, petite fille. 124.
- seū** sm. — suif: mî tuchiū *seū-lu* di pi arniellie 105.
- sfulg** sm. — fulger, foudre: cădu *sfulgul* 21, 90.
- sghillire** vb. — a țipă, crier: plāngu lă-le și *sghillescu* 138, 41. vinne cu *sghillérea* 132.
- sifter** sm. — privighitoare, rossignol: ah! *sifter-lu* a păduri-lor 61.
- sgrumăre** vb. — a sugrumă, étrangler: me strîmse pină me *s'grumō* 210.
- simită** sf. — pâncea cu *simită*. 44.
- sîmțire** vb. — sentir, éprouver: *sîmțea* haraŭă 43. se *sîmțiră* diini-le 50.
- singur** adj. — seul. 16.
- singurētă** sf. — singurătate, solitude. 150.
- singurătate** sf. — solitude. 151.
- sinar** sm. — hotar, frontiere: tricū *sinar-le* cu ôste 19.
- siptēmănă** sf. — semaine 12. cfr. *sț-măndă*..
- sirmatirō** adv. — cu filigrane. 2.
- sistrisire** vb. — a țeslă, étriller: sē'și *sistrisescă* cal-lu 84, 83.
- sităxire** vb. — examiner: gioni-le sē'l *sităxescă* 98.
- slăghire** vb. — a slăbi, maigrir: de se *slăghi* 16.
- smulgére** vb. — a smulge, arracher: se *mulse* ditu cohia 76.
- sočă** sf. — soție, compagne: am *sočă-le* cu mine 55, 119, 125, 131.
- sočū** sm. — tovarăș, compagnon: *sočū-lu* ațel 39. elimō *soči-lli* a lui 2, 38, 39; 1, 117.
- soia** sf. — nēm, famille: tōtă *soia* ta 118, 125.
- somnu** sm. — sommeil. 66, 67, 101. illi acățō *somnul* 5.
- sor** sf. — soră, soeur: *sor* ma' mare 70, 71, 76. *sora* mîlgiucană 70. *sor-me*a 25.
- sorbire** vb. — a sorbi, humer: ațelli și *sorbu* niori-lli 50.
- sóre** sm. — soarel. 40. luțea ca *sóre-le* 5.
- sörte** sf. — pântecel mamei, placenta. 148.
- sofi* — v. *sočă*.
- spillare** vb. — a spělă, laver: față-le s' nē le *spillămū* 101, 81. di 'mî (și *spellă* fața ta 112, 53.
- spitrundere** vb. — a pătrunde, traverser: nu pôte sē nă *spitrundă* ni git 54, 62.
- sprigurare** vb. — a jură, conjurer: te *spregiur* pi loc 40. cu giurat nē *sprigiurō* 220. nu putea di *sprigiurarea* cū 'lli fēce 40.
- spunere** vb. — a spune, a arătă; dir, montrer: cu *spunerea* nu se *spune* 1, 9, 7, 58, 208. cum (și *spușū* 17,

- 34, 55, 93. tóte... le *spuse* 18. *ilî spusiră* tóte 90. și 'lî avea *spusă* 68. arămâne ni-*spus* 27.
- stane** sf. — stână, bergerie. 42. la *stanei* cu oî-le 100, 42.
- stăre** vb. — a sta, rester: nu pot sê *staă* 41.
- stăuă** sf. — étoile: ca *stăli-le* din cer 14.
- stămână** sf. — săptămână, semaine: *stămână* cu *stămâni* 38, 36, 106, 123, 124, 125.
- stepsu** sm. — greșală, faute. 48. cō *stepsul* și fișoși 33.
- stî** prep. — pre, sur: cu Frosa *stî* iel 90.
- stîfsire** vb. — a peri, disparaître: me *stîfusii* de 'naintea ta 34, 33, 29.
- stîrxire** vb. — a primi, a mistui; accepter, digérer: muntresci și *stîrxesci* 23. le *stîrci* cu harăuă mare 12, 14.
- stîsmusire** vb. — a înconjură, entourer: cu chietri uă *stîsmusiră* 222.
- străbăttere** vb. — a străbate, pénétrer: iu *străbăttea* ună.. avră 57, 92. gardu ni-*străbătut* 87.
- străfiie** sm. plur. — haine, vêtements. 98.
- stri** prep. — din, de: fă *stri* calle 109.
- stricurare** vb. — filtrer: sê *stricură*.. trăpulițe tu baltă 57.
- strigare** vb. — crier: sê 'lî *strigă* a muliéri-saî *ni-strigati-le* 14. cu bōce mare *strigară* 98, 212.
- strîmtură** sf. — strîmtóre, étroit. 3.
- stringere, strîngere.** — v. pag. 298—308.
- stufos** adj. — toufu. 58. arburî... *stufosi* 57.
- stulisit** adj. — împodobit, orné: odă... *stulisită* cu tóte bune-le 6.
- su, -sa** pron., posses. encl. — -so, -sa; son: tată-*su* il luó 13, 15, 21. dēderă a tată-*su* 13, 17, 92, 23. muliéri-*sa* arēmase 14, 15. mănî-le a mună-*sa*. dēde a mănî-*sa* 13, 14, 16.
- subfîrac** adj. — subfîrc, mince: cu *subfîraci* iasimii 57.
- sufflăre** vb. — souffler: 'și *sufflă* laia nare 128. *sufflărea* a vimtu-luî 66.
- sufflet** sm. — âme: pumén ti *sufflit* 97. *sufflet-lu* 'mî ul ai tuchită 108. un *sufflit* s'avemă 115. lē inși *sufflet-lu* de giucare 49, 65.
- sugar** adj. — sugaciū, (qui tēte: mîiel *sugar* 26.
- sugere** vb. — tēter: ca mîiac-lu și *sugre* țită 128.
- sum** prep. — sub, sous: șidea *sum* vēr-nu arbure 43, 53, 58, 63, 81, 82, 210. par'cō di *sum*-loc inșiî 123.
- sumbure** sm. — simbure, chair (de la noix): ca di nucă *sumbure* 27.
- sumsóră** adv. — subsuóră, sous l'ais-selle: luându-î mōșa *sumsóră* 70.
- sântu.** — v. *lire* pag. 236--243.
- surată** sf. — surată; amie comme une soeur. 82.
- surin** adj. — cu sóre, ensoleillé: loc *surin* 57.
- surpare** vb. — renverser: dimăndași.. sê *surpă* 22, 86.
- surpurî-le** a munteluî. — ripi-le, les flancs escarpés. 57.
- sus** adv. — sus: de genuelli în *sus* 2, 5. allōgō în *sus* 2, 56.
- suschîr** sm. — suspin, soupir: se sculō cu *suschîr* mare 21, 51.
- susehirare** vb. — a suspină, soupirer: *suschîr*, ohtedū și mi jilescu 113, 105, 118, 121, 217. ohtări și *suschîrîri* 51.
- susehiros** adj. — soupirant: cu vrere *suschîrosă* 32.
- suturare** vb. — a sătură, rassasier: nu te *suturași* di aiste 22, 219. ni-*suturat* ti avere 27.
- svereă** sf. — spinare, dos: vetea pi *svereă* țî ai luată 96.

S.

ș^o — v. *și*.

șellimurâre vb. — a plânge, pleurnicher :
iel *șellimurêdî* 131. vinne *șellimurându* 132.

șed, ședd — v. *șidére*.

șerpe sm. — serpent : erâ 'nplin di
șerchi 86, 92. toî *șerchi-lli* 87.

șesse adj. num. — six : suntu *șesse* mesî
7, 51. *șes-apre-dêce* d'aîf 6, 38.

și conj. — et : se sculă... *și* își luă vizir-lu *și* alîi trel... *și* se dussiră 1, 5. amirô-llu *și* soçî-lli 3. ma *și* alluintre nu puteam să fac 11. ca cum *și* 'l luatû d'acloçe 17. mama *ș*' tata 96, 98, 191.

și — v. *își*.

șidére vb. — a ședé ; rester assis, habiter : pi scammul așel *șidea* ună fêtă 6, 15, 4. și *ședenda-lui* sum umbră 92. *șidû* di 'lli spuse istoria 40, 42. çî 'mî *ședî* fêtă 95. çî ômeñî *ședû* 'năuntru 5. tótă véra *ședû* pi la voî picurarî 142.

șillîă sf. — fulg, brin de duvet. 49.

șogană sf. — cărpă, loque. 70.

șuçîre vb. — a suci, tourner : disî mustața nu *șuçeam* 208. se *șuçî* și illî dîsse 23. și nu 'llî se *șuçî* cap-lu 37. sê 'llî *șuçî* mîntea 41.

șupêrâre vb. — a batjocori, se moquer : nu ve *șupêrași* cu mine 47. *șupêrârî-le...* çî 'și lâçea toî 30.

T.

Tăçere vb. — se taire : plecară capetele și *tăcură* 4. arêmiasiră *tăcuși* 20.

tăgăreică sf. — traistă, sacoche. 43, 56.

taha conj. — ôre cum, soit-disant : *taha* tea sê 'mî agiuși 22. *taha* nu eram și mine gione... ca *tine*? 208.

Tai-Thodor — Săn-Töder, St. Théodore. 121.

taifă sf. — ceată, suite : își luă tótă *taifa* 'llî 90.

tălire vb. — a strică, abimer : sê *tălêiescă* tótă zăirea 22, 19, 20. itia... *tălêiri-lliei* 27.

tălliare vb. — a tăia, couper : cap-lu vrea sê 'llî *tălliam* 314.

tâmbare sf. — ghebă, manteau : sta 'nvêrtit tu *tâmbare*! 129. își chirû *tâmbarea* 132, 133.

tărgăciid—v. *tăgăreicid*.

tată sm. — père : mama și *tata* 96. lu dederă a *tată-sui* 13.

tatulat sm. — farmec, charme : canda biû *tatulat-lu*! 103.

taxe sf. — datină, habitude : cum lă erâ *tacea* de tot-ună 26.

tăxire vb. — a făgădui, promettre : illî *tăxiră* multă tutipolă 27.

te pron. 2 pers. ac. sg. — te : tora cō *te* voî 7. vorû sê *te* battă 17, 33. *te* andămusî *tine* 7. cum *te* a-flași...? 61.

tea conj. — ca, pour que : sê tragă cu arcu *tea* sê uă agudescă 2, 3, 5, 7, 8, 10, 12, 16, 24.

tes—v. *tindere*.

thar sm. — courage : luândă-luî *thar* cu iel 42.

thărsîre vb. — a cuteza, oser : nu pot s' *thărsescu* 102.

thimellû sm. — temelie, fondations : tu *thimellû* uă arucutivă 222. *thimellî-le* le săpă 215.

Thodor n. pr. — Töder, Théodore. 120.

ti prep. — de, pentru ; à, de, pour : dor *ti* duçere avinare 1, 27. zăirea *ti* măcare și *ti* bêre 19. *ti* așea ti pălăcârsescu 4, 54, 64. era *ti* aspêriarea și *ti* înfricșare 5. căduși tu grip-lu a vrere-lliei *tine ti* mine, așçe... mine *ti* *tine* 7, 16, 71. *ti*

liedū tinc *ti* bărbat 9. căvță *ti* amirōū-lu 11. sē sburescă *ti* partea a băticu-luī 18, 61, 81. sum loc *ti* ietă me băgō 210. a lor oră lē s'ap-
 próchie *ti* 'nchisire *ti* tu xēne 137.

ti — v. *tu*.

tigană sf. — prăjitură, pâtisserie : *ti* aș-
 tēptă... cu *tigăni* 118.

tihie sf. — ursită, sort: *tihie* laie 133. sē 'mī *ti* ducă la *tihia* ta 113. nat-
 lu aistu și 'mī lu scōse *tihia* 'n
 calle 37.

tihisire vb. — a se întimplă, arriver: nu sciū cō și va s' *tihisescu* 114
tihisi sē trēcă pi acloce 45.

tihță sf.—oftică, phtisie: tu hieat *tihța*
 'mī băgai 122.

timie sf. — omenie, honneur: graī-lu
 de *timie* 11, 14. făcēndu'lli *timie*
 ca muma 80, 115.

timisire vb. — a cinsti, honorer: pă-
 rintī-llī noī s' *timisimă* 116, 42.
 sbor *timisit* !2.

tindere vb. — a întinde, étendre: se
timse sum un arbure 58, 68. aftară
 laī-lu di ȝerbu *tes* și prilaptu ca
 mortu 68.

tine — v. *tu*.

tiner adj. — jeune.: amirō *tiner* 1. gione
tinere! 6, 9. *tiner-lu* amirō 18. gi-
 oīlī *tineri* 7. toīlī *tineri-llī* fraīlī
 123. *tineră* dōmnă 20. ȝine *ti-
 nere* 17. *tineri-le* ȝine 17.

tineretă sf. — jeunesse. 29, 134.

tiran sm. — greutate, difficulté: bănă
 cu *tiran* mare 35.

tora adv. — acum, maintenant: ma *tora*
 ȝi uă andămusiī 4, 7, 11, 28, 68,
 70. doī aīlī ca *tora* (il y a deux
 ans) 22. sē sciī cō *tora ti tora* (en
 ce moment) 18.

tot, tut adj. — tout: iși băgō *tōtă* vir-
 tutea 2, 3, 4, 5, 27. închisiră *toī*
 dipre-ună 2. 4. di tru xēne ieta
tută 146. șoȝī-llī *toī* lucrēȝă 129.
 de *tōte* părți-le 2, 10, 11, 12, 65.
 aūă sē vhină... cu *tōtă* Frasa 54,
 92. agiūmsiră cu *tot* cal 79, 86.

escu fētă... la părinīlī ună și *tōtă*
 102. cu *tot* ȝi nu eră trop 2. cu
tut ȝi 10, 65. iel *tot* allăgō 2. sē
 bănămū *tot* de-adun 12. adapse
tot ma' marea ȝină 76. amirōū-lu
tot-ună allagă 2, 3, 12, 59, 140. sē
 se scaldă in *tot-una* 76.

trăgere vb. — a trage, a suferi; tirer,
 endurer: vē *trag* asvarna 84. sē
tragă arcu 2, *trapsiră* arcuī-le 62.
trăpșeși mână di duīiaie 96, 10,
 30, 54. d'avinat mână nu *trăpșu*
 106. sē *trag* aȝelle ȝi am *traptă*
 32. ai sē paīlī și sē *tragi* multe
 arēlle 54. va sē *tragimă ni-trapti-
 -le* 78, 79, 71. ahtare... bană ȝi
trapse amirōū-lu 31. câte arēlle
 avea *traptă* 76. Perpiliȝa... *trapse*
 ...ohtārī 51. sē se *tragă* și sē se
 mulă 60. și 'ncalicāndu'și baī-lu
trapse 86.

trandafil sm. — trandafir, rosier: vu-
 lōȝă anvērligatā di *trandafilī* 53, 57.

trăpuliȝă sf. — riuleț, ruisseau: se stri-
 cură niscānte *trăpuliȝe* 57.

trap sm. — riuleț, ruisseau: trecură...
trapuri 86.

trēcere vb. — a trece, a trăi; passer,
 vivre: aistu câmpu... nu se *trēce*
 86, 95, 89, 19, 7, 35. câte le avea
tricută pisti cap 93. *tricură* trēi
 aīlī 10. niȝi frică illī *tricu* tu minte
 5. amirōū-lu *trēcea* ună bană 12,
 38, 35. bănară și *tricură* 93. cân-
 tic a unuī gione *tricut* 108. gione
 ȝi nu'și *trēcea* cu mă-sa 139.

trēi adj. num. — trois: alīlī *trēi* șoȝī 1,
 10. *trēi* ȝine 45. *trēi-llī* aīlī 10. *trēi-
 -le* (ȝine) 45. 62, 214. dimăndă lē a
trēi-lor ȝine 84. a *trēia* ȝi 19, 41.

trimburare vb. — a tremură, trembler:
 ca di hiēvră 'mīlī *trimburam* 121.
 cum *trēbur* 224. iēră Frasa, *trim-
 burānda-luī*... ȝisse 61.

triși adv. — toama, justement. 70, 207.

trop sm. — chip; manière, façon: nu
 eră *trop* ca sē uă acaȝă 2, 10, 32.
 cu vēr'nu *trop* nu vrea 36, 41.

tru prep. — in, dans: *tru* ogiac lémne ma 'ndéssă 127. se muntriră... *tru* oclli 20. înșiră... di *tr'* apă 60, 80. di *tru* xene, pi *tru* xéne 146. *tru* óră (indată, tout-à-coup) 13, 36. *tr'* óră 46, 65.

trup sm. — corps: pi *trup-lu* a lui 16, 73, 128. doi-lli *trup* și un sufflit s'avemű 115.

tu, tine pron. pers. — cum căduși tu grip-lu a vréri-lliei *tine* ti mine. așice am cădută mine ti *tine* 7, 23, 24. me dispartu de *tine* 9. sê *ti* lliéu *tine* ti bărbat 9. care ești *tine*? 61, 71, 89. *ti* ața *ti* pâlă-cărsescu 4, 25, 81. *ti* minduia, *ti* scoștű 27, 95. *çi fi* am dîsă 24, 96, 114. sê *fi* dîc 7.

tu prep. — la, în, pe; à, dans, sur: *tu* mesca a câmpu-luî 2, 3, 6, 9, 11. *tu* patur-le cicióre 2. illi tricű *tu* minte 5, 17, 31. *tu* loc sê se 'n-fricușcă 6. se dède *tu* gura a lamni-lliei 13, 22. *tu* cap-lu a vără-lliei 11, 22. *tu* margine (în urmă, à la fin) 8, 31, 64. *tu* óră *çi* óme-ñi-lli... căvtă 11, 17.

tuchire vb. — a topi, fondre: *mîi tuchit* scũ-lu di pi arniciile 105. muri-le 'n gură s'*tuchiescu* 102. sufflet-lu 'mîi ul ai *tuchit* 108. illi se *tuchia* sănătatea 63.

tufos adj. — touffu: cu *tufosi* platañi 57.

tul adj. — zăpăcit, ébahi: sê minduia ca *tul* 59.

tunusire vb. — a se căi, se repentir: sê le *tunusesci* multu 24, se multu *tunusi* 28, 145. *tunusirea* di de-pre-apoia 28, 4, 153. tóte *tunusiruri-le* după faptă... 24.

turbare vb. — a turba, a turburá; en-rager, troubler: vrea sê 'lli *turbă* mintea 13, 8. vinturí-le *turbate* 86.

turlie sf. — fel, sorte: sê 'lli da *turlii* di *turlii* di luvhurii 37, 7, 18, 36, 44.

turmă sf. — troupeau: ună *turmă* (cupie) di oi 43, 142.

turnare vb. — a întórece, retourner: ieű... *turnai* dîni-le 61. se *turnă* la pâlăte 21. își se *turnară* 'napoi 19.

tut, tută — v. *tot*.

tutipotă sf. — bogătie, richesse. 27.

tutume sm. — tutun, tabac. 128.

T.

Țarcă sf. — pays. 136.

țărui sf. — opincă, sandale: își încălcă *țărui-le* 41.

ți — v. *tu*.

ținere vb. — a ține; durer, conserver: ună 'ntregă saptămână *țină* haraűa 12. tiiűia s' nê uă *ținemű* 115.

țită sf. — sein. 128.

U.

U — este, est: ațel *çi* 'lli *u* frică 4, 101, 113. iel 'lli *u* léne 128. multu *mîi u* fome 132, 151. cõ nu 'lli *u* óra 55.

uă pron. — o, la: tea sê *uă* agudescă 2, 15, 82. Dumniđeű le *uă* scia 35, 80, 91.

uor sm. — curte, cour: inși *tu uor* 15, 80, 82, 216.

ugiac sm. — coș, cheminée. 115.

ul pron. — il, le: *trup-lu* tot *mîi ul* vêtămam 106, 108, 110 114.

umbră sf. — ombre: ședenda-luî sum *umbră* 93, 57. nisee *umbră* 'ndesate 92. — efr. *aumbră*.

umbrată sf. ombre: *tu umbrate* a unuî nuc 44.

umbros adj. — ombreux: lilice... a... *umbróse-lor* pădurí 44.

umerea, di'n-anumerea. — v. *anumerea*.

un'isit adj. — uimit, ébahi. 31, 46, 52.

umplére vb. — remplir: *umplunda-lui* nauë-lli meși 14, 85.

un, **ună** adj. num. — un, une: erà *un* amirò 1, 6, 35, 91. *ună* 'ntrégă siptēmână ținu 12, 120. luò *ună* calle 1, 3, 5, 6, 12, 30, 35, 64, 91. *ună* diūă se sculò 1. cântic a *unei* fêtă arăchită de *un* gione 100, 124, 130. cântic-lu a *unui* gione 105, 108, 120, 127. dispărțimū *un* de alantu 34, 87. cathe *un* pi de *ună* parte 1. graie-le a *unui* și alantu 30. la pârînfi *ună* și *tótă* 102. sê le alăssămū di '*nă* parte 34, 3, 65. inșinda-lui... '*na*-parte di ariū 92, 65, 91. '*nă* diūă 120. mī am ș' '*nă* jêle cama mare 96. illi acá(ō somnul *un* câti *un* 5. se necarā pină de *ună* 92.

vér-'nu, *vér-'nă*: nu erà *vér-'nu* om 5, 10, 36. sê hibă *vér-'nă* fandasmă 3. ca de *vér-'nă* șes-sprê-dece d'añi 6, 15. *vér-'nă* óră (jamais) 12. a *vér-'nui* nu 'lli pare ghine 137.

Har-lu ieste '*nă* óră 145. nica '*ndóră* 51, 52, ma *tot-ună* sê te prefaçi 12.

ună (îndată, aussitôt): *ună* și s'ap-

pruchié ningă disse 64. *ună* intrare tu vulogă 65, 75, 87.

unzire vb. — a se obiçnui: fã gione de cum *unzêce* (selon l'usage) 109.

urare vb. — a ura, souhaier: sê 'lli órd buna venire 18, 119. sê s' ducă a *urare* 110.

urfânie sf. — sãracie, pauvreté: di marea *urfânie* și avea 35, 37.—cfr. *órfân*.

urire vb. — a uri, hair: bana 'mī s'are *uritã* 95. 'mī s'ar' *urutã* 150.

urmă sf. — trace: allãgö... dupã *urma* a lliel 2.

ursire vb. — a porunci, ordonner: și *ursesci* dómnu 25, 72, 73. Dumniçê' ași *ursi* 218. *ursé* sê fugimū 4.

ursitã sf. — ursitã, poruncã; destinée, ordre: ași fu... a trei-lor mire *ursitã* 148. dupã *ursita* a ta 26, 84.

urucinã sf. — urare, bénédiction: lu-ãnda-lui *urucina* a móși-lliel 41.

urut adj. — urit, laid: lucru *urut* nu fac 12. graic *urute* 16.

urutate, **urutéřã** sf. — reutate, méchan-ceté. 27. di *uruteři* sê nê afirimū 116, 21, 22. mare *urutéřã* 4. *tóte uruteři-le* ehtresci 17.

uscãre vb. — sécher: oelli-lli a lui de lãcrēmī nu 'lli se *uscã* 29.

ușe sf. — ușã, porte: 'n afór di *ușe* 128.

V.

Va, **va-hi** — v. *vrére*.

valle sf. — vallée: pi marginca a *calle-lliel* 35, 119. trecurã munçi... *vãl-liuvi* 86.

vãnet adj. — inçesert, vain: *tótã* cilãstisirea illi fu *vãnetã* 2, 10.

vãnetate sf. — desert, vain. 147.

vãtrã sf. — foyer. 127.

veçin — v. *viçin*.

veçlin adj. — vechiū, vieil: lliçe de lãnã *veçlie* 35. dauç lliçe de lãnã *veçli* 38.

vérã sf. — varã, été: tu cap-lu a *vérã-lliel* 11. *tótã* *véra* 35.

vér-'nu, *vér-'nă* — v. *un*.

versãre vb. — a versã, jeter à terre: tea sê *vérã* *tótã* zairea 20, 22.

versãnda-lui în pade 19. și vê *versãrd...* ðini-le 20. itia a *versãri-lliel* 27.

vete sf. — iși viune pi *vete* 55. iși luò *vetea* ghine 32. *vetea* pi svercã și a luatã 96.

vêtẽmare vb. — a vãtãmã, a omori; éreinter, tuer: trup-lu tot mī ul

cetëman 106. sã nu' l' *cetëmã* çini-va 66. ieã escu *cetëmat* 83. di furii-lli greci sũnt *cetëmafi* 143.

vhin sm. — vin: din *chin-l'* aãel gustarã 143.

vhinire vb. (cfr pag. 281—285) — a veni, venir: nu *rhine* niçi drac-lu 67, 54, 17, 58. de ciudia çi 'lli *rhinea* 5, 6, 9, 16. pf. *viñiã* sã 'fi spun 53, *viñiã* 55, *rinne* de se slãghi 16, 13, 52; tru orã *vinerã* dañe çine 17, 58.

vhinghifi adj. mm. — doue-ãeci, vintg. 85.

vhis sm. — vis, rãve: cõ nu e in *this* 46. cu *this-lu* çi veãu 55.

vhiixire vb. — a cãntãri, peser: pi unã zivhã 'si se *rhixea* 145.

viçlu adj. — vecin, voisin: invetãnda-luã *viçni-lu* si *viçini-le* 37, 38, 16. ditu *veçine* sãce-le 119, 125.

viçinãtate sf. — vecinatate, voisinage. 38.

videlã sf. — vedere, vue: la *videla* a bãrbã-suã 31.

videre vb. (cfr. pag. 260—267) — a vedã, voir: *ved* cõ me muntresci 7, 4, 21. çi sã *redã*? 5, 6, 13, 31. *ve-ãui* 11, 12, 5, 13, 21, 31. *viãu* 1, 3, 5, 6. *veãurã* 5, 9. te *videam* 11. *viãunda-luã* 2, *veãunda-luã* 6, 24, *veãunda-luã* 8, *veãundu-te* 53. *ni-ve-ãutã* 8, 9, *ne-veãuã* 12. *vedere* 5, 8, 31.

vintu sm. — vint, vent: sufflarea a *vintu-luã* 66. *vinturile* turbate 86.

vinire — cfr. *chinire*.

vinit adj. — vinãt, bleu: foc cu pira *vinitã* 89, 91, 92.

virdeãã sf. — verdãã, verdure: siãurã sum arburã tu *virdeã* 63.

virginitãtate sf. — virginitãtã. 69.

virtos adj. — tare, ferme: ahãta *virtosã* vrãre 11. sã te afli *virtos* embis-temen 9. *virtos* ghine cunnoscu 54, 81.

virtute sf. — putere; force, vigueur: bãgõ tõtã *virtutea* 2, 38, 86.

vizir sm. — ministre: iãi luõ *vizir-lu* 1, 3, 5, 16.

voi pron. 2 pers. plur. — vous: pinã durmãiafi *voi* 8.

roã — v. vrãre.

võmere vb. — a vãrsa, vomir: apa a-ãea se *võme* 53.

vrãre vb. (cfr. pag. 286—292) — a voi, a iubi; vouloir, aimer: de multe ori *vrã* sã 'si disfacã gura 14, 2. *ra* nu *va*, nu uã 'ntribarã 104. amirõu-lu, *vrã* nu *vrã*, se fãce 14; decãt *vorã* nu *vorã* 73, 74. aãelli çi *vorã* sã 'fi lliã 27. cu *vrãre* fõrã *vrãre* 29. *vorã* sã 'fi ãicã 73. *ra* sã veãi 11, 12, 20, 24, 3, 9. iãlle... *ra* sã se ãucã 74. *ra-hi* nica bãncãã 93. *vrea* sã 'li turbã mintea 13.

te *voã* ca cum me *vrei* 7; bana nu 'si uã *vrea* 15. nu fi 'l *roã* 111. doi-lli s'nã *vremã* 115. *vrut-lu* a mïeã 9, 11, 23, 29, 121, 123. muntritã di *vrãre* 6, 7, 11, 22.

vrãste sf. — vrãstã, ãge: fõtã de *vrãste* mïcã 108.

vulã sf. — sigil, cachet. 111.

valõgã sf. — livede, prã. 9, 53, 134. *vulõgi* 86; a *vulõge-tor* 44.

vulusire vb. — a sigilã, cacheter: illi bag vula di 'l *vulusescu* 111.

vureculacu sm. — vircolac. 150.

vãrvhire vb. — a ocãri, gronder: *vãrvhiã* me, mamõ 139, 324, 325.

X.

Xen adj. — strãin, ãtranger: adiliat *xen* 68.

xene sf. — strãinãtate, ãtranger: tu

xene cãndu 'mã fugiã 97, 137, 145. *xeni-le* le blãstemarã 99.

xenit sm. — ãmigrant: *xeniti-lli* intrã tu mirache 137, 136.

Z.

Zahare sf. — zahar, sucre: ca grunda de *zahare* 27.

zairè sf. — merinde, provision. 28. *zairèa* ti măcare 19, 20, 27.

zărenă sf. — glugă, capuchon. 129.

zăvon sm. — vcl, voile 104.

zémă sf. — jus. 18.

zivhă sf. — cumpănă, balance. 145.

ERRATA

<u>Pag.</u>	<u>rindul</u>	<u>in loc de</u>	<u>citesce</u>
3	6	s'avdi	s'avdi
4	13	mişă-nópte	mişă-nópte
6	11	că	că
7	5	oppróchii-te	appróchii-te
»	12	musați	musați
12	5	atuncea	atuncea
13	8	s'aránchezcă	s'aránchezcă
15	1	sě'mi	sě'mi
16	10	bărbat-siū	bărbat-sui
17	3	spusū	spușū
35	7	tri	ti
40	12	șidū	șidū
54	12	mi	mi
56	5	allăgare	allăgare
57	3	eră	eră
»	12	trăpulice	trăpulice
62	3	lumbrisisita	lumbrisisita
64	7	s'appuchiè	s'appuchiè
69	13	să	să
70	4	órfana	órfana
85	5	illi	illi
98	10	'L'i	'L'i
310	19	glnrare	glnrare
340 col. 2	4	arbure sf.	arbure sm.
343 » 1	7	ocliu	ocliu

CUPRINSUL

	<u>Pagina</u>
Prefață	I
I. Amiröŭ-lu cu đina amiröŭniă a đini-lor	1
II. Picurar-lu Perpillița cu mușata a loc-luŭ	35
Cântice din Crușova.	
I. Cântic a unei fătă isusită ți'și plâmse gioni-le doi-sprö- dece d'añŭ	95
II. Cântic a unei fătă arăchită de un gione	100
III. Cântic-lu a unui gione după ți se isusi	105
IV. Cântic a unui gione tricut ți vré sě llió 'nă fătă di vrîste mică	108
V. Cântic de điuă ți se mărită feta	112
VI. Cântic di după 'ncurunare	115
VII. Cântic pisuderinescu de miercuri de numtă, cându nivesta ața nauă se duțe la mă-sa	117
VIII. Cântic-lu a unui gione, aruncânda-luŭ vrere pi ună fătă, điuă de Tai-Thodor	120
IX. Cântic-lu a unei nivestă nauă di 'nă stēmână, și lihónă.	124
X. Cântic-lu a unui bărbat linivos și lăvos	127
XI. Plângerea a unei nivestă di partea a gione-luŭ cö 'lli eră mic	130
XII. Feta cu miellu	134
XIII. Cântic-lu a xeniți-lor	136
XIV. Cântic-lu a unui gione ți nu'și trița cu mă-sa	139
XV. Dor-lu a xéne-lor	142
XVI. Dor-lu a patridhă-llieŭ	146
XVII. Cântic-lu a ficiorac-luŭ	150
XVIII. Tunusirea a unui gione care se 'nsură tu xéne cu nivestă de altă limbă	153

	<u>Pagina</u>
XIX. Xenit-lu i 'llı se mărită vruta	158
XX. Cântic-lu a unei mulliere linivs i somnurosă	160
XXI. Vrerea a unui gionc tiner ctr dmna sa	165
XXII. Cântic-lu a ımbitare-llieı	168
XXIII. Cântic-lu a unui crvnar arumn vtmat di furı grei.	173
XXIV. Cntic-lu al Ali-Paş di Ianina	178
XXV. Puşellia	184
XXVI. Cntic-lu a Birin-llieı	193
XXVII. Cntic-lu a cucuvu-llieı	196
XXVIII. Lngrea i mrtea a unui gionc tru xne	200
XXIX. Dor-lu a mortu-luı tiner	205
XXX. Cntic-lu a punti-llieı de Narta	211

Paradigme de conjugarea verbelor : avre, hire, giurre, dur-
mıre, vidre, iere, dare, vinire, vrere, fcere, stringere,
stringere, i a verbelor ın *-eı*

— <i>avre</i> — avoir	225
— <i>hire</i> , fire — tre	227
— <i>giurre</i> , jurare — jurer	236
— <i>durmıre</i> , dormire — dormir	244
— <i>vidre</i> , vedere — voir	252
— <i>iere</i> , icere — dire	260
— <i>dre</i> — donner	268
— <i>vinire</i> , venire — venir	276
— <i>vrere</i> , <i>voire</i> — vouloir, aimer	281
— <i>fcere</i> , facere — faire	286
— <i>stringere</i> — treindre	293
— <i>stringere</i>	298
<i>Remarques</i>	304
Verbes en <i>-escu</i>	309
Verbes en <i>-eı</i>	323
Verbes passifs	326
Les temps primitifs et les temps dérivés	329
Remarques relatives a l'emploi des temps des verbes	334
Glosar	336
<i>Errata</i>	337

